UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bartolvs A Saxo Ferrato in primam Digesti Veteris Partem

Bartolus

Lugduni, 1567

Pactis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96393

Visual Library

De pactis.[a] Rubrica xiii.

¶ Postq̃ editus est libellus, de quo dixi in tit. pcedenti, quandoq; facit actor pactũ gratuitũ reo, ideo ponitur rubr. de pac. Q̃nq; inuicem non põt esse concordia, ideo est necessariũ q̃ litigetur, & partes querunt ibi aduocatos & pcuratores. Ideo in sequẽ. lib. ponitur de postulando, & subsequenter de procuratoribus.

ADDITIO.

P. PAV. P. ¶ De pac. ¶ Vide Bap. de san. Seuer. dicentem, q̃ pactũ dicitur a percussione palmarũ, vt hic in glo. & per Com. consi. cxxxii. & quẽdam tractatum de pac. per Bal. de Perusio.

LEX PRIMA.

℣ Dictio naturalis relata ad fidem, vel relationẽ, semper intelligitur de iure naturali gentium.

Copula que cadit inter duo, quorũ vnũ de necessitate ineſt alteri, tunc cadit inter diuersa, & illa duo in vnũ resoluuntur.

Pactũ per quod promittis mihi q̃ dabis Titio decem, quem effectum habeat.

Hic ædicti. Hic incipit materia subtilis et bona. Et in hoc principio primo ponit edictũ, secundo eius determinationẽ, tertio diffinitionem. Secunda ibi, pactum. Tertia ibi, est autem. Contra hanc l. opp. Dicitur hic, q̃ hec equitas est naturalis: contra ius naturale est, q̃ ꝯgruit omnibus animalibus, ſ pactũ non congruit animalibus: ergo, &c. vt l. j. §. ius naturale. ff. de iuſti. & iur. Sol. Dic pactũ naturale, id est naturali ingenio inductũ. Tu dic̃ q̃ quãdo ad fidem vel rationem hec dictio naturalis refertur, que nõ cõgruit niſi ſoli homini tũc semper intelligit̃ de iure naturali, hoc est, iure gentiũ vt hic, & l. omnes populi. ff. de iuſti. & iure. ¶ Secũdo opp. q̃ magis conuenit homini colere deũ. Sol. Dicit gl. q̃ est hyperbolica loquutio, hoc est, quidã excessus in loquendo. ¶ Opp. q̃ male ponit hic derivationẽ. Dic vt in glo. ¶ Itẽ oppo. ff. de polli. l. j. Sol. In pollicitatione ſufficit conſensus vnius tantũ. In pactis requritur conſensus plurium, vt hic. ¶ Item oppo. q̃ male dicatur hic placitum, & cõſensus, cum copula debeat cadere inter diuersa, vt no. de iuris & facti ignorãtia. ſuper rubri. & l. ij. ſ hic cadit inter eadẽ, ergo male. Sol. Gl. dicit q̃ hic est figura, & exponitur, placitus & conſensus, id est, placitus & cõſensus. Ex quo nota, q̃ quandocunq; copula cadit inter duo, quorũ vnũ ✳, de necessitate ineſt alteri*, tunc illa duo resoluuntur in vnũ, ſicut adiectionum alterius. hoc modo placitum & cõſensus, id est, placitus conſensus, vtpũ Virgilio, Arma virũque cano, id est, armatũ virum. Et ſimile no. in l. vbi pactũ. in gl. j. C. de transactionib. * ¶ Vento ad quãdam gl. q̃ est hic. Querit gl.[b] quid ſi tu, & ego, facimus pactum, q̃d Sempronius det Seio decẽ, vel quod det vni noſtrum. Dicit gl. quod non est pactũ. Sed ſi facimus[1] pactũ q̃d vnus noſtrum det cuidã tertio bene est pactũ licet quandoq; nõ habeat efficaciam. † Pro huius declaratione debes scire q̃d est regula tradita a maioribꝫ noſtris, q̃d q̃cũq; geritur, niſi in persona noſtra ſumãt initium, inutile actum efficiunt. l. quecunque. infra de actio. & oblig. ¶ Secũdo debes scire, quod vt verbum promitto, aliq̃d importet, requirit̃ personam promittentem, & personã cui promittitur, & rem que promittitur. Iſte ergo actus promiſſionis totalis in quacũq; parte, ſi non aſſumat initium ex persona noſtra, actum efficit inutilem. Si ergo ego dicerẽ tibi q̃ Titius promittit, non valet aliquid. Itẽ ſi tu diceres mihi, q̃d tu promittis Titio, nõ valet aliquid niſi mihi promittas q̃d Titio dabis, vt l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulã. & ibi nota. infra de verb. obli. & l. quecũq; de act. & obli. Itẽ ſi promittis mihi q̃ Titius dabit vel faciet, nihil valet, q̃ iſtud tertiũ, hoc est, res que promittitur, non aſſumit initiũ in persona noſtra, & iſta tria voluit dicere principiũ gl. Sz q̃n tu promittis mihi q̃ dabis Titio, actus totus in persona noſtra initium ſumit, & terminetur in persona tertij. Promittis enim q̃ tu dabis Titio, & ideo iſto casu pactũ est, & q̃cunq; habeat effectum, q̃cunq; nõ. Hoc voluit dicere gl. Videtur ig tur q̃ validũ est pactum. Sz an habeat effectum videamus. Si quidem mea intereſt q̃ illi tertio det, valet ſine dubio, vt d. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & §. quis inſulã. Si mea non intereſt, videtur q̃ non habeat effectum ab initio, ſed pro tanto dicitur esſe pactum, q̃ ſuperueniente intereſſe confirmabitur, arg. l. quãuis. §. ſi mulier. ff. ad Velle. & l. ſtichũ. §. aliquãdo. ff. de ſol. & no. p gl. ff. mãd. l. ſi remunerãdi. §. ſi tibi in gl. ſuper verbo, nõ intererat. Hoc etiã tenet Bal. & Ly. in l. pacto ſucceſſorũ. C. e. Sed Sz, q̃ ſemper videtur ac ſi facerẽ Titium meum pcuratorẽ ad recipiẽdum, & poſſum poſtea illum Titiũ pHibere, ſicut procuratorem meum. Caſus

a ¶ Placit[a]. Adde poſt Jaſ. quotũplex ſit par, & an ſit ſtricti iuris. Bal. conſi. lviij. j. lib. & an per cohabitationem ſimul factam preſumãtur iniurie remiſſe, per eundem conſi. cccclvj. ij. lib. POMA. ¶ Vide Lep. conſi. cvij.

✳ CLAV. ¶ Ineſt alteri, Secus, ſi vnum non ineſt alteri de neceſſitate, vt etiam dicit Barto. in l. j. ff. de tutel.

✳ CLAV. ¶ Transactio. Et in l. Deo nobis. in verb. legitime. C. de epiſcopo. & cler.

b AND. BAR. ¶ Vento ad quãdã. No. q̃d quãdo ẏba obligatiua executiua, referunt̃ ad tertiũ, q̃d tũc pactũ nõ valet, est opi. cõmunis, ſz gl. j. in l. q̃cunq; ff. de act. & obli. & l. j. C. p quas pſo. nobis acqui. & l. pcuratores. q. p. ff. de pcu. videant immere Jaſ. Et p eis vide caſum meliorẽ q̃ ſit in iure ſecũ Bald. in d. l. j. C. per quas pſo. & Bar. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler. & ibi Raph. ſz Jaſ p tex. in l. ſi tibi & §. ſi pactus. & p rationẽ q̃ ceſſante intereſſe ceſſat ſtipulatio, vt pactũ, vt ibi no. ergo multo plus a pn. Itẽ q̃ eluderet lex, que dꝫ, nemo alteri ſtipulari poſſit. Itẽ, q̃ pactum illud est nullum, ergo non poteſt reconualeſcere.

1 ℣ Transactio est contractus innominatus.

2 Stipulatio non valet, niſi habeat in ſe conſensum.

3 Obligatio naturalis ineſt ſtipulationi.

§. Conuentionis. Verbũ conuẽtionis est generale ad omnia pacta, contract[a], & diſtract[a]. h. d. Et diuidit in tres partes primo dꝫ cõuẽtionis verbũ esſe generale. Secũdo illꝫ pbat ab etymologia vocabuli. Tertio illud pbat per rationẽ. Secunda ibi, nam ſicuti. Tertia ibi, adeo. Et i tertia parte formal rationẽ ſic. De natura generis est quod inſit in qualibet ſpecie, & in quolibet individuo ſpeciei. l. ſi qd earũ. §. interemptum. ff. de leg. iij. & no. ff. eo. l. iuris gentiũ. §. ſz ſi fraudandi. Sed nomen quentionis ineſt i qualibet ſpecie pacti, & in quolibet̃ diuiduo ſui, vt dicebat Pedius, ergo apparet q̃d est genus, vt ſequit̃ ex iſto tex. Nota primo * caſum, q̃ tractatio est tractus innominatus. l. ſiue apud acta. C. de tranſac. no. & pbat hic. Nam tractatio est nomẽ quod congruit omni contractui, per quẽ ab obligatione recedit̃, vt hic, cũ gl. ſua ſuper verbo tractigẽdi, Ergo tale nomen non facit Jctus nominatũ, vt no. C. de rer. pmu. ſup. rub. Dicãtarim ff. e. l. iuriſgẽtiũ. §. j. De bona etiã est caſus in l. ij. ff. de iureiur.

1 Nota primo caſum, q̃ tractatio est tractus innominatus. l. ſiue apud acta. C. de tranſac. no. & pbat hic. Nam tractatio est nomẽ quod congruit omni contractui, per quẽ ab obligatione recedit̃, vt hic, cũ gl. ſua ſuper verbo tractigẽdi, Ergo tale nomen non facit Jctus nominatũ, vt no. C. de rer. pmu. ſup. rub. Dicãtarim ff. e. l. iuriſgẽtiũ. §. j. De bona etiã est caſus in l. ij. ff. de iureiur.

2 † No. q̃d nõ valet ſtipulatio niſi in ſe habeat conſensum, vt hic j ſi.

3 Sed q̃rit glo. §. † vtrũ in ſtipulatione inſit obligatio naturalis. Old. dꝫ quod non. Bl. determinat quod hic propter cõſensum, & bene vt in gl. & gl. in j. ſi poſt diuiſionẽ. C. de iur. & fac. ignor. & probatur in l. j. §. ſi qs ita. de ver. obl. & in l. ſi fideiuſſor. de cõd. inde.

§. Sed conuentionum. Cõtinua ſic. Dicendum est §. quod cõuentio est genus, & iſtud genus diuiſit in duas partes, q̃ aut animo contrahẽdi, aut animo tranſigendi, ſeu diſtrahendi, nũc hic ponit aliam diuiſionem, quia cõuentionum quedaz ſunt nominate, quedã innominate, vt hic vſque in finem legis.

LEX SECVNDA.

1 ℣ Quoque, est dictio impletiua, ſicut dictio, etiam.

Habeo. Hic pſequit aliam diuiſionem, & dꝫ ſic, Conuentionũ alie tacite alie expreſſe, & hac quãdoque fit inter abſentes p nuntiũ, vel epiſtolam, quandoq; inter pſentes. No. hic. † q̃d dictio, quoque, est implectiua, ſicut dictio, etiã. Facit. ff. de procu. l. ſeruum quoque. in pñi.

1 ℣ Quietatio debiti videt̃ fieri per redditionẽ inſtrumenti debiti, niſi primeret aliam vtilitatẽ. nu. & nu. 3. ratio quare p redditionẽ inſtrumenti debiti videtur fieri quietatio, & nõ per redditionem pignoris.

4 Inſtrumentũ debiti ſi reperitur cancellatum tam penes creditorem quam debitorem, quando ex hoc preſumatur liberatio.

5 Inſtrumentũ, in quo duo erant obligati, ſi detur alteri, ille videtur liberatus, & donata actio contra alium.

6 Inſtrumentũ, quod mihi debitor dedit radidi ti, ſi tibi reddidi, videor in priſtinam obligationem me reponere.

7 Inſtrumenta plura ſi de vna re ſint facta, & vnum ſit redditum, videtur facta liberatio debiti.

a **§. Sed etiam tacito.** [a] Juriſconſul. hic per exempla proſequitur

primum

primus membrū diuisionis scilicet de conuentione tacita. Mo-
1 ta quod per redditionem instrumenti videtur fieri quae actio
b debiti secus per remissionē pignoris. Opp. q̄ iurisconsul. hic male
infert, dum dicit in quibusdam potest fieri tacita cōuentio.
ergo hic, q̄ est pars particularibus nihil sequit fm Logicos.
2 Bl. sol. Sic vt i ea. ¶ Quero, q̄ est ratio diuersitatis * inter
* instrumentum & pignus? Bl. similiter ponit opi. Jo. & verā, q̄
in redditione instrumenti nulla potest esse alia cōmoditas, nisi
remissionis, & q̄ liberet reus, sed in redditione pignoris secus. Et
3 hoc dico, q̄ si redditio instrumenti cōtineret aliam vtilitatem,
non induceret remissio debiti. Exemplum, cum litigares de re
empta, dedi tibi instrumentum vēditionis facte per me, in quo
continebatur q̄ mihi promisseras pretium. Certe non sequitur
liberatio a debito. Habuit enim alia cōmoditatem redditio, scili-
cet vt illo instrumēto vtereris in causa. Bimutt textus cuz
gl. in hac l. sequenti in fin. dum illum tex. refert ad hanc legem.
4 ¶ Quero, si c instrumentū debiti reperiat apud debitorē,
c vtrū presumatur debitor liberatus? Bl. videt hic distinguere.
d Aut reperitur penes creditorē cancellatū, & forte presumit li-
e beratio. Secus si penes debitorē, licet alii quales presumptionē
faciat secundum qualitatē personarū. In eo q̄s gl. facit differē-
tiam vtrū reperiatur penes creditorē, vel debitorē, reprehendi-
tur per Doc. Nam eadē est ratio vtrobiq;. Ita enim posset can-
cellari si est penes creditorē, sicut surripi & dari debitori. Ideo
hac de re circa hoc distinguit, vt Cy. refert. C. de pbatio. l. si
de possessione. ¶ Aut debitor qui habet instrumentū cancellatū
allegat se liberatū pacto. & nō valet, nisi probetur instrumētuz
redditum, vt hic, in tex. & gl. Aut allegat se liberatū solutiōe. &
tūc aut debitor erat persona domestica, q̄ vero similiter posset
instrumētū subtrahere, & solutio facta nō presumitur. l. j. ff. ille
autem. C. de Lati. libera. tollen. Aut nō erat talis persona do-
mestica, & presumitur liberatus solutione, vt l. si chirographū.
ff. de pba. io. & de fur. l. fullo vel sarcitor. ff. fin. Sz talis presum-
f ptio nō facit deferri iuramentū debitori, q̄ lenis. Ita no. f gl.
5 ds minor. l. ij. § fi. so. ¶ Quero, q̄d si dedi tibi instrumētū, in
quo eras obligatus tu & alius? Bulriel hic videt dicere q̄s de
debito tuo videor facere liberationē, & alīū videor tibi dona-
re actionem, arg. hic mē. infra de liberatione lega. l. si is q̄ duos.
in fine & C. de dona. l. j. Pro B facit tex. huius. l. sequētes. in fine.
6 vbi regit, q̄s specialiter agat. Item. ¶ Quero, q̄d si tu cui in-
strumētū tradidi, mihi reddidisti ipsum? Certe videris te re-
ponere in pristinā obligationē. l. si vnus. ff. pactus. infra eode.
Ha ut infra man. l. si vero nō remunerādi. ff. idē Papinianus. &
7 l. sz & si lege. ff. cōstituit de peti. her. ¶ Quero, quid si de vna
re erant plura instrumenta, & vnum soluz redditi? Certe satis
videtur q̄ fit facta liberatio a toto, p hanc legem. Non enim di-
cunt plura instrumenta, sed vnū instrumentū in pluribus char-
ris. l. vnū testamentum infra de te. ta.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Sed etiam. Vide Dec. in l. post ꝑ li. 1 C. eo.
b P.P. V.P. ¶ Per redditionem instrumenti. adde q̄ ideo est in-
sinia vel arbitramento, quia si iudex vel arbitrator non infertur
p hoc est ergo solutum debitum, nec in prei. dicium in ipso ꝑn
cipali, vide Com. cōsi. xix. incip. quidam nobilis. Item mouātum
8 & q̄ redditione instri, videt pbari solutio, vel remissio debi
ti, adde q̄s idem esset in thesaurario q̄ hz bullas creditoꝝ fisci
penes se. q̄ eo ipso presumit solutas. Vide Com. cōsi. clxx. incip.
thesaurari, j. ij. dub. & qd operet retraditio vel remissio instru
mentorum, vide Fely. in c. accedens. el. j. vt lit. non contesta.
* CLAV. ¶ Diuersitatis. Vide de hac materia Pano. in c. eccle
sia sancte Marie, vt lit. pendeat.
c POMA. ¶ Quero vide Pano. consi. vij. ij. dubio, vo. ij. Barb.
consi. cxx. & consi. ix. in j. volu.
d ¶ Quero si instrumentum. Per l. cum de indebito. ff. de pba.
vide Doc. in d. c. ecclesia, el. ij. vt lit. pen. el ij. vt lit. pen.
e POMA. ¶ Liberatus. Adde videndum Bal. consi. celxxxij. lib. j.
& consi. cclj. lib. ij. ibi quid si fit cancellatum penes notarium vel
alium tertium & Ro. consi. ccccxlvi. incip. Primus ꝓpositus. in fi.
f POMA. ¶ Ita no. & vide Alex. l. iij. de acquir. pos.

LEX QVARTA.

1 ☞ Res aliene inducte in domum, an sint tacite obligate.
2 Bona pupilli inuenta & illata, an sint tacite obligata.
a Item quia a Prosequitur eandem materiam, scilicet, de tacita conuen-
tione, & breuiter hoc intendit. Inuecta in domum cō
ductam, sunt tacite obligata pro pensione, hoc dicit.
1 ¶ Quer. it gl. quid si inducantur in domū res aliene b? Et di-
b cit quod, non videntur tacite obligate, nisi dominus consen-
tiat. Quidam cōtra. De quo per Docto. in lege, certi iuris. C.
2 loca. ¶ Quero, quid si pupillo, c vtrū inuecta & illata erūt ta-
c cite obligata, cum res ipsius non possint obligari sine decreto?
Et dicit gl. q̄ non. Bl. in simili mouet q̄stionē. C. de legati. tuz. l.
fi. Et determinat q̄ adultus reipublicē vtorē videtur obligare
tacite bona pro dote, & sic videt hanc gratia, Dy. Instit. & ac. ff.
Item Seruiana. tenet gl. Bul. distinguit, Aut post contractū se-
quitur obligatio tacita a lege absq; alio facto. vt loqt gl. j. ff. C.
de leg. tuz. & est tex. in l. j. in fi. cō. l. se. de reb. eo. Aut requiritur
aliud factū, vt in casu nostre legis, vbi post 2ductionē requiri-
q̄ bona inducātur & inferantur in domum, & tunc loquitur ista
gl. Idez videtur tenere Cy. in l. certi iuris. C. loca. in ij. & iij. q.
d in prin. Ego in repetitione l. si cōstante. ff. so. ma. teneo hāc gl.
simpliciter. Primo q̄ auth dos data. C. de don. ante nupt. vbi
gl. ponit, q̄s eo ipso q̄s data & dos eo ipso sit ure, absq; alio fō
dē cōstitui donatio propter nup. Tamē video, q̄ minor nō pōt
q̄stituere donationē p̄ter nuptias sine decreto l. pēnult. ff. qui
mi. & l. ter q̄ tutores. C. de admi. tut. Preterea video q̄ cessan-
te 2ractu dotis, bona sunt hinc inde tacite obligata. l. j. § C.
de rei vxo. ac. Sz bona minoris promittentis dotem, non pos-
sunt tacite obligari sine decreto l. Titia § iur. dot. & l. j. C. ad
uer. do. ergo nō videtur bona distincto Bul. Non ob. l. j in fi.
cū l. seq. ff. de reb. eo. quia res ibi transiuit in pupillum cum sa
causa, hic vero de re loquitur, que primo perfecte erat pupilli.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Item q̄. In colono aut sine partiario, siue cui mu-
nus locatus fuit pdiū, an habeat locū regula huius l. vide Bal.
ff. Item seruiana. Instit. & act. p gl. ibi Ro. reprehēdit sing. ccxxij.
c tu scis. & amplia p Alexan. l. dimittio. ff. ob donationes. in fi.
ff. soluto matri.
b P.P.V.P. ¶ Res aliene, An iste prędat, nedū pēsione 2structu
in pecunia numerata, quo casu est ppie locatio. An vero etiā
si fit 2structura pēsionis in alia specie vide Ro. sing. ccxxxvij. incip.
tu scis. Item si primus colonus locet alteri, an bona istius sint o-
nera tacite hypothecata, vide Ro. fin. ccxxxvij. incipiēs. Inuecta. Item q̄
etiā in colono impropie inuecta & illata sint tacite hypothecata
vide Fran. in 2si. lv. Item q̄s dato fideiussore sanat cessare
ista tacita hypotheca, vide ter. in l. pen. qb. mod. pig. vel hypo.
Item q̄s eo modo bona hospitātis in aliquo hospitio, etiā q̄ vnā
nocte tantuz sint tacite hypothecata sicut in casu huius l. vide
Alex. in l. dimittio. § ob donationes. in fi. ff. soluto ma.
c AND. BARB. ¶ Quero q̄d in pupillo. Contra tenēt Bal. Ang.
Mo. in l. si 2stante, preal. & Bal. in l. fi. C. de legi. tuto. d. l. certi iu-
ris. C. loca.
d ANT. R.V. ¶ Vide Jo. Cro. omnino in d. l. si constante. so. ma.
¶ Si constante. Adde videnda que ibi posui.
1 ☞ Conditio tacita impedit naturaliter actionis, sicut expressa,
non autem impedit trasmissionem legati.
a § Huius rei. a In stipulatiōe dotis inest tacita cō-
ditio si matrimonium sequat. h. d. Op-
b ponitur ante cōditionis euentū nulla est nata actio. l. cedere die. ff. de
ver. sig. Debuit ergo dicere, q̄ nullo modo agit, & non male agit.
1 ff. quī di. leg. ced. l. j. in fin. Sol. vt in gl. no. Ex qua tene menti q̄s
tacita 2ditio ita impedit naturaliter actiōis sicut expressa, nō aūt
impedit trāsmissionē legati. Oppo. de l. ita demuz. ff. de Arbi.
Sol. Ibi 2ditio respiciebat executionē, non aūt obligationem
ipsam. ADDITIONES.
a POMA. ¶ Huius rei. vide Alex. cōsi. iij. vol. iij. cōsi. ij. eo. vol.
b AND. BAR. ¶ Opponitur Jo. de Imo in l. 2ditiōes. ff. de 2di.
demon. alle. gl. ibi p singu. Adde tu circa hoc, & vide Alexan. in
consi. cxl. in quarto volum i.
1 ☞ Prefationes contractus dicūtur, que fiunt a partibus ante
contractum.
2 Probandi contractum simulatum vel vsurarium modus.
3 Prefationum oicrum videtur in sequentibus repetitum nisi
interuallo.
a § Idem Iuliano. a Que in prefationibus
b dicūtur in seq. repetun
1 telliguntf. h. d. Prefatiōes intelligo hic & tractus quentiales,
q̄ firmant a partibus anteq̄ perueniatur ad contractū, vt
patet hic, & l. Titia § idē respōdit. ff. de ver. obli. Et ideo pura-
2 rē per hoc posse conuinci fraudē vsurarioꝝ, qñ vsurarii fa-
ciunt conuentionē, vt pro simplo promittatur duplum, postea
tēpore cōtractus adhibent notarium, & testes qui de hoc nihil
sciunt. Sufficit enim probari q̄ hoc in prefationibus dicti fue-
3 rit, & sic in seq. videtur repetitū, vt hic. Quod verum, nisi es
c ter ualo factū fuerit, vt l. per retentionem. C. de vsuris. Et fiet
tale, in quo esset opus facto q̄ fuerit dictū in prefationibus, &
omissum in contractu, videtur omissum per errorem. l. si ibi in
prin. ff. de ac. emp. Dixi plene in d. § idem respond. &c.

Addi

ADDITIONES.

a ¶ Idem Juliano.adde post Jaſ.inquātū ponit an valeat pactus,ne liceat ſoluere vel auferre,niſi ad placitum creditoris. Pan.de ca.cōſi.cclxxix.POMA. ¶ Limita,qñ clauſula eſſet p̄fecta & haberet ſpālē & terminationē. Ita Jaſ.l. trāſigere.C.& tran.& limita vt ibi.

b ¶ Prefationibus.Addeas dicta in prefationibus intelligantur repetita.Ange.conſi.lxij. Ro.conſi.cccxxxiij.& ccij. & qd de annuis reditibus tā emptis a p̄uatis,q̄ ab eccleſia,Alenetis,& Florentinis,vide que poſui in l.cunctos populos.C.de ſumma tri.& fide catho.poſt Alex.

c POMA. ¶ Quod verum.vide Alex l.pacta nouiſſima. C. eodē.

LEX QVINTA.

1 ℣ Capitaneus belli dat ſecuritatem bannito.

2 Capitaneus guerre poteſt treugam indicere, nō tamen facere pacem,niſi haberet mandatum.

3 Ambaſiatores habent ſecuritatem.

Conuentionum. Iuriſcōſul. p̄ſequit hic aliā diuiſionē cōuentionum. Oppo.j.eo.l iuris gentium.vbi dicit qs cōuentio publica eſt de iure gentium,hic dicit ſ̄ium quare male ponit ſpecies. Sol.vt in gl. ¶ Oppo.extra.glo. q̄ non valeat pactū factū inter duces belli,q̄ hoſtibus non eſt fides ſeruāda.l.i.§.fuit.j.de dolo.Solu.nō ē ſeruāda fides data

a p̄uato,vt ibi,ſed a duce belli data,ſic,vt hic.† Pōt ergo Capitaneus guerre dare ſecuritatē exbānito,vt alij hoſti:& hoc fuit de facto hic. ¶ † Quero vtrū b Capitaneus guerre poſſit facere

b pacē? Tex.hic videt dicere q̄ ſic. Breuiter puto qs Capitaneus pōt facere treugā,ſeu inducias indicere,vt hic gloſſ.&c. Itē poſſet facere pacē ſi eſſet dominus belli,ſeu exercit⁹ vt Princeps, rex,& ſimiles,&c. Sed Capitaneus,cui eſt ſimpliciter cōmiſſum ducere bellū ſeu exercitū,nō pōt facere pacē niſi ſit ei ſpecialiter cōmiſſum.l.mādato generali infra de p̄cura. † Item no.q̄ ambaſiatores habent ſecuritatem.

ADDITIONES.

AND.BAR. ¶ Opp.extra. Aut.in.in c.Eccleſia,ſancte Marie. de conſtit.limitat,quando p̄ viā legati vel donationis dedit,vi de ibi Abbatem.

b AND.BARB ¶ Quero vtrū.Cōtra hoc valde obſtat tex.valde ſingu.in l. ſolita prouidentia C.de remiſ.pig.

LEX SEXTA.

1 ℣ Legem antiquam habuiſſe reſpectum ad caſum iuris,qui poſtea poſſit fieri,non eſt nouum.

2 Contractus dotis eſt de iure gentium,& ꝓtractus nominatus.

3 Dotis miſſio roboratur lege,non tamen validatur de iure gētium.

4 Pactū dicitur lege roborari quādo in pacto nudo deducitur illud,quod alias erat debitum ex aliqua parte iuris.

5 Pacto iure ciuili adiuto ſeu cōfirmato,tollitur obligatio, naturalis & ciuilis.

Legitima. Hic p̄ſequit tertium membrum diuiſionis ſcilicet de cōuentione legitima.Et ꝓ declaratione premitto,q̄ aued̄ eſt conuentio que al. cōfirmatur, hoc eſt a lege inducit, & de hac loquit̄ prima pars legis,nec de hoc eſt varietas in gl. Quedas eſt conuentio que de ſe non eſt valida,ſed a lege iuuatur,& valida efficitur.& de hac loquitur ſecūda pars legis, ſecūdum vnam lec.& ſecunda pars glo.Tertio eſt quedam conuentio que de ſe eſt inualida,ſed a lege iuuatur ſeu confirmatur,eo ipſo q̄ nō infirmatur,& de hac loquitur ſecunda pars legis ſm ſecundam lectu.& tertia pars gloſſe .Vide ergo partes in gloſſa. Secunda ibi,& quod ſequitur,& ideo &c.Tertia ibi,vel ſivis,intellige etiam in veſtitis.Venio ad tex.Primo ponitur dictus, Secundo illatio.& eſt illatio generalior dicto ſecundum gloſſ. Aduerte,quero exempla prime partis.Reſpondet glo.illa eſt cōuentio legitima,que lege cōfirmat̄,hoc eſt a lege de nouo inducitur,& ei forma datur.Exemplus in contractu emphyteuti coliterarum,& verborum obligatione,in contractu de pecunia cōſtituta,& in ſponſalitia largitate. Vide gl. ¶ Opp. ad hoc, cum iſti contractus a lege inducantur apparet q̄ nō contineāt̄ ſub nomine conuentionis,qs eſt de iure gentium. Sol. Q3 inducantur a lege inducuntur de illa materia, que continetur ſub hoc genere conuentionis,& ei datur a lege nomen, & forma: ſicut ſi de terra fieret vnum vas ab homine,adhuc remanet ſub genere terre & ſecūdum hoc quod dicit confirmatur,id eſt,forma datur. Sed oppo.iſta exempla vtplurimum ſunt de iure nouo,cuius hec lex erat ignara:vt l.iubem⁹.C.de teſta. Sol.† Nō eſt incongruū quod lex antiqua habuit reſpectum ad caſum iuris,q̄ poſtea poſſet fieri. Simile,in l.j.j.de condi.ex lege. ¶ Venio ad ſecundam partem.et videtur q̄ iſta non ſit bona illatio q̄ eſt generalior dicto,ergo &c.vt ſ.e.l.ij.igl.ſup vbo,& iō.Solu. Dicit gl.iō &c.quaſi dicat pacta nuda & veſtita recipiūt fomentū a lege,& ſic illatio nō erit generalior ſubaudito,licet ſit generalior dicto.Quero ergo exēpla.Primo quādo ex pacto nudo actio naſcit̄,gl.ponit exēplū in pacto nudo donatiōis quod hodie confirmatur per l.ſi quis argentum.ſ.ſi.C.de do.Simile exemplū in l j.C.de ſuf. Iſtud exemplū nō eſt congruū. Naz ex pacto nudo donationis hodie nō oritur actio,ſed oritur cōdictio ex lege propter pactū. Sed hic querim⁹ exempla quādo ex pacto naſcat.Pro cuius euidentia ſcias quod quandoque lex non agit in ipſum pactū roborando ipſum vt actionē producat,ſed ꝓpter ipſum producit,vt in dictis ll. Quōq̄ lex agit in ipſum pactū ipſum roborando,& tūc ex ipſo pacto actio oritur.l. etiā.j.de vſuris.& l.lege obuenire.j.de ver.ſig.exēplū. Rex poteſt vnū paruū Comitez facere potentē.ita q̄ ipſe per ſe poſſit facere bellū. Poteſt etiā illum paruum Comitem dimittere in paupertate ſua,ſed propter ipſum Comitē ipſe Rex facit bellum. Videam⁹ ergo exempla,quando lex agit in ipſum pactum ita q̄ ex eo oritur actio. Dicit gl.in pacto nudo dotis.l.ad exactionē.C.de dotis.p̄miſ.& l.vnic.in p̄in.de rei vxo.act.in quātus allegat l.vnic.de rei vxo.act.nō eſt bonū exēplū,q̄ ibi p legē inducit ſtipulatio tacita,& ſic magis congruit principio huius legis,quā huic dicto.inquantum allegat l.ad exactionem.non vi

2 detur benedictū,q̄ & cōtractus dotis eſt de iure gētium,& ideo cadit in mēbro,q̄ ponit in l.ſeq.& l.eas.j.de cap.dimi. Q3 reſpō deo,hec illatio eſt generalior dicto,vt ſ.dixi. Loquit enim de cōuentiōibus iuriſgentiū inualidis p ſe,ſed per leges adiuuātur & validātur. Sed tunc opponitur,dos eſt cōtract⁹ nominatus,q̄ habet nomen elegans,ergo de iure gentiū eſt valid⁹ per ſe,vt ſ.l.p̄ox. Non ergo lege iuuat. Reſpō. Dotis datio bñ validat de iure gentiū.j.l.p̄ox.ſed non dotis p̄miſſio,ſed lege roboratur,ideo eſt bonū exemplū. Aliud exemplum ponit glo.in pignore.j.e.l.ſi tibi.§.de pignore.vbi roborat iure p̄torio,q̄ eſt

℣ pars iuris ciuilis. Cōtra,pign⁹ eſt cōtractus nominatus ergo recipit robur a ſe.j.l.p̄ox. Sed reſpōdeo,eodē modo pign⁹.i. datio pignoris,ſed cōuentio pignorū roboratur iure p̄torio, ℣ que inualida erat de iure gentiū,vt dicam ſ.l.p̄ox. Aliud exēplum pone per l.frumenti.C.de vſur.& l.etiaſ.j.de vſuris. Dia enim iſta pacta poſſunt dici veſtita iuris auxilio,vt dicit gl.qs an verum ſit,dicam in §.quinimo. Sequit in tex.vel ſenatuſcōſulto adiuuatur. Quero exēpla,Dicit gl.Pactus qs fit inter heredē,& fideicōmiſſarium,vt heres teneatur ad ſoluēda legata, leges allegate per gl.hoc nō,pbant,niſi cōiūcta iſta lege Ex

3 quo not.† multū qs qñcūq; in pacto nudo deducit illud qd alias erat debitū ex aliqua pte iuris illud pactū dicit̄ roborari lege illa,& ſm hoc actio de cōſtituta pecunia nō eſt neceſſaria quādo in cōſtitutione deducitur illud qs erat debitum ex lege,ſed eſt neceſſaria,quādo deducit illud qs erat debitū ex conuentione partiū. Sequitur in tex.vel tollit̄. Quero exemplū. Bl. ponit exemplū in acceptilatione. Hoc non videtur congruus. Nā acceptilatio a iure ciuili inducit̄. Et ſic iſtud p̄mū exemplū congruit principio legis,non autem tanquā pactum inualiduz roboratur. Ponit ergo glo.exemplū quando inter heredez & fideicommiſſariū fit pactum,vt alter eorum tantū legata & debita ſoluat. Iſtud exēplū procedit,vt p̄mū. Non enim lex exp̄ſſe confirmatur vel adiuuat̄,niſi ex eo,q̄ pactum continet id qs lex. Item hoc exemplum poteſt eſſe verū in actione,ſi qua eſſet inter heredē & fideicōmiſſarium,quam vellēt tolli per iſtud pactū non quod per hoc p̄iudicaret creditoribus vel legatarijs. l.pacto ſucceſſorū C.de pactis. Itē poteſt poni exemplum in ſe naturalē cōſulto Velleiano,& Macedoniano,q̄bus actio tollit̄, vt dicit glo. Sed certe ibi non tollitur actio cōdictiōe,ſed ope exceptionis. Itē ibi non tollit̄,actio cōuentione,ſed alia iuris diſpoſitione,ideo exemplū non eſt congruū. Ideo alij dicunt, Quoties lege vel ſenatuſconſulto adiuuat̄ ſ.mulier,vt dicit gl. Sed hoc nihil eſt dictū. Poteſt etiā poni exēplum in l.ſi tibi.§.q̄dā. vbi pactū p̄eſt,vt actio ipſo iure tollat̄,q̄ lege iuuat̄. Omnia ergo iſta exempla loquunt̄ in pacto de ſe nudo a lege vel a ſenatuſconſulto adiuto. ¶ Venio ad tertiā partē,& alij legūt iſtuz finez etiam in pactis veſtitis,vt dicamus. Ex pacto interdum actio oritur vel tollit̄,vt in pactis veſtitis,quoties a lege vel a ſenatuſconſulto adiuuatur. Dico,adiuuatur eo ipſo quod non infirmatur,propter hoc ponitur in text.interdum:quia interdum ſpecialiter lege infirmatur.l.pacta que contra.C.eod.& j.l. p̄ox.§.ſi ob maleficiū.alias,ſi vt maleficiū fiat.& l.generaliter. j.de verb.ob.Habes expeditam hanc legem ſecundum gl. Sed mihi videt incongruū quod ipſa illatio ſit generalior dicto,et quod hic loquit̄ aliquo modo de obligationibus iuriſgentium. Et ideo potes legere ſic,qs primo ponit dictum,ſecundo ponit effectū dicti. Dictum eſt tale,Omnis conuentio non eſt legiti-

ma sed illa tantū, que lege aliqua cōfirmat vel iuuatur. Et ideo sic forma eqsum, z illationem. Regulariter sicut omnis cōuētio nō est legitimata, sed casualiter quādo lege cōfirmat, ita regulariter ex omni conuentione non oritur actio vel tollitur, ſz interdū casualiter scz qñ lege vel senatusconsulto adiuuat, seu cōfirmatur, z ꝯ pro eodem pono. Quero exēpla quādo lege confirmatur vel adiuuatur, vt producat actionē? Respno. hoc pōt esse duobus modis. Uno modo quod adiuuetur z cōfirmet dādo sibi nomen z formā, z sic erunt contractus nominati de iure ciuili, vt stipulatio, supra eo. l. j. in fi. z infra eo. l. seq. in fi. contractus emphyteuticus, sponsalitia largitas, literarum obligatio, z constitutū pecunie, de quibus dixi supra qñq cōfirmatur seu adiuuatur, non tamen sibi propriū nomen dat, ſz stat in simplici nomine conventionis. Exemplum dixi supra quando dixi ex pacto nudo actionem oriri. Quero exemplum quando pactus adiuuatur vel cōfirmatur lege, ita qꝫ actio tollatur? Respondeodem modo quo supra. Quandoqꝫ talis conuētio a lege inducitur, l z ei datur nomen, z forma vt acceptilatio, z dicitur cōuentio nominata. Quandoque stat in finibus nominis conuentis, tamen lege corroboratur. l. si tibi. §. quedam. §. eod. z tunc dicit cōuentio innominata, lege tamen confirmata, vel corroborata.

4 ✝Et no bene quod per pactū iure ciuili additum, seu confirmatum tollit obligatio naturalis, z ciuilis, vt innuit hic gl. in ver. tollitur autem ibi. alias naturalis tantum.

ADDITIO.

☞ALEX. LOS. Cetera exemplaria habent, z melius: eodez modo pignus hoc est datio pignoris per se iure ꝫgentium validatur. Sed conuentio, zc.

LEX SEPTIMA.

1 ☞Permutatio quare non dicatur contractus nominatus.

2 Donatio olim z hodie erat erat contractus nominatus.

a **Aris gentium.** tConuētio iuris gētium nominata, parit actionē, secus si est innominata, nisi impleměto iuste cause vel coherentia contractus vestiatur. hoc dicit vsqꝫ ad §. Adeo. Quero quare permutatio nō dicit cōtractus nominatus, „si do rem vt aliam mihi des. gl. assignat duas rationes, vltri. remittit ad no. in rubri. C. de rerum permu. z ulla vera. Pro eius euidentia, scias, quod habere nomē generis generalissimi vel subalterni, non dicit nomē, vt per hoc dicat res nominata, sed habere nomen speciale hoc facit rem nominatā z cōtractū nominatū, pbat in l. ij. §. de presc. verbis. j. cū duabus ll. seq. Permtatio igit est nomē cuiusdā generis subalterni, vbicūqꝫ hinc inde aliquid datur vel fit. Nam large loquēdo emptio potest dici permutatio, permutatur enim res cū pecunia. l. ita cōstante. §. de iure dot. Ita etiam in locatione permutatur pecunia cū opere, eadem ratione transactio ꝫ cōtractus innominat⁹, vt no. in l. sine apud acta. C. de trās. qz illud nomē cēgruit cuilibet liberatiōi, z cuilibet actui, per quā a lite receditur, vt l.

✻ §. cōuentionis. *ff. eod. z l. ij. §. de iureiur. ¶Quero quid si in

2 pmutatione non dedi, sed paratus fui dare? dic vt in gl. ✝Quero, quid de donatione? dicit gl. q donatio olim erat contractus innominat⁹, hodie est nominatus, qꝫ apparet: qz pducit actionem. l. si quis argētū, C. de do. Doc. in l. iij. de condi. caus. dat. dicūt q olim z hodie erat contractus nominatus, habet enim nomen elegans. Ego in l. in diebus. §. j. §. de donatio. idem teneo. Nam si olim fuisset cōtractus innominatus locus fuisset penitētie, qꝫ est contra casum l. Aristo §. de do. z per alias rationes quas ibi dixi. Sz dices tu, quare olim ex pacto nudo donationis nō oriebatur actio, si erat ꝫtractus nominatus? Respōde, cōtractus nominati producunt actionem eo ipso q sunt, z nomē habent modo aduerte, qz quidā contractus denominantur ab actu pacisc̄di, seu cōueniendi, quidā denominantur ab actu exequēdi. Si loqueris in primis, quando denominant ab actu pacisc̄di, statim facto pacto habent nomē, z producūt actionē. exēplū in emptione, venditione, locatione, cōductione, societate,

b mādato, z similibus. Si accipis secūdo modo qñ denominātur ab actu exequēdi, non habent nomen, nisi facta executione, exemplū in cōtractibus qui re cōtrahuntur, vt de pposito, commodatū, mutuum, qui ab actu exequendi denominant, vt patet ad sensum, z ideo ū facio pactū de deponendo, cōmodando, vel mutuādo, non est cōtractus nominatus nec actionez producit, nisi habeat alia vestimenta. Nūc ad propositū donatio est cōtractus nominatus, z denominat ab actu exequendi, qz idem est q doni dario, vt l. Senat⁹. §. donatio. §. de do. cau. mor. merito. de iure ista si peruenieb atur ad traditionem, pficieb at cōtractus alias non, sed pactū de donādo nō erat donatio, sed erat nudū, nec producebat actionē nisi vestiret solēnitate verborū. Hodie vero lege iuuatur, qz per legem propter pactū actio producitur. Idez in cōtractu pignoris, qui est cōtractus nominatus re contrahitur, vt Inst. quib. mod. re contrahi. oblig. in fi. Dicitur enim pignus a pugno. z sic denominatur ab actu exequēdi. vnde pactum nudum de pignoribus non producebat actionem de iure gentium, ſz edicto pretoris iuuatur vt actionem producat. l. si tibi §. de vigoze. §. eo. Idem in cōtractu dotis qui est contractus nominatus, z ideo traditione sequuta pficit contractū z denominatur ab actu exequēdi. Pactum enim de dando dotem erat nudū, z ideo non producebat actionem, nisi a lege adiuuaretur, vt C. de dotis promiss. l. ad exactionē. z dixi §. l. prozi. z

ADDITIONES.

a P. PAV. P. ¶Iurisgētiū. Quomodo se habuisset ius ciuile circa contractus iuris gentium, vide Soci. in rub. de verb. oblig.

✻ CLAV. ¶§. conuentionis Ad istā materiā Jctuum innominatorū vide Bald. in c. cū inter R. Senioze. de elect. vbi magistraliter loquitur.

b POMA. ¶Si accipitis scdo. Numquid aūt in dote sit ius pfectus ex ipso cōsensu, vt emptio, an aūt requirat interuentum rei vt in depposito. Dic qꝫ sic. De quo vide Alex. in rubro matrimonio.

1 ☞Actiones alie sunt natiue z alie datiue.

2 Adam ex quo fuit a Deo productus, dicitur datius: ceteri homines natiui.

3 Lex naturalis. §. sed si dedi, infra de pscriptis verb. in quo corrigatur per hunc §.

1 **§. Et ideo puto.** †No. ex isto tex. singu. z magclare distinguit quam in alia parte iuris, qꝫ actionū alie natiue, alie datiue. Natiue sunt, que hūt materiā sufficientē preexistentē, a qua oriantur. Datiue sunt ille que preexistētem sufficientez materiam non habent.

2 Simile† vides ī hominibus. Nā Adā potest dici datius: fuit enim a Deo simpliciter productus. Alij autem homines qui ex patre z matre nascuntur, possunt dici natiui. Ideo Julianus fuit hic reprehensus, qui dicebat actionem a pretore esse dādā, cum nō esset materia sufficiens ex qua oriretur, que in veritate erat sufficiens. Nā erat contractus nominatus vestitus impleměto iuste cause, vt patet in litera. Ultimo dicebat† quādā qꝫ

3 per istum §. corrigitur tota distinctio. l. naturalis. §. si dedi, infra de pscrip. ver. quod nonest verum nō enim corrigitur, nisi ex eo quod hic dicitur.

1 ☞Promissio facta de re vel pecunia, vt maleficium fiat est nulla ipso iure.

2 Pignus datū ob turpē causam, potest repeti rei vendicatiōe.

§. Si ob maleficium. Alias, Si vt maleficiū. Quero de tōte huius §. Rū. pactū nudū vestitur implemento cause iuste, vt §. prozi. ſz ista causa, ne fiat maleficiū ū est iusta, saltē ex parte recipiētis: qz gratis tenebat hoc facere. l. si. §. de cōdi. ob tur. causam. Sol. qñ pactū est nudū nulla oriť obligatio: qz nō pt verificari vt dicrū est. ſz si intercessisset stipulatio, valeret, ſz esset ineficax: qz obstaret exceptio. l. pe. §. de cōdi. ob tur. causa. z posset cōdici liberatorio: vt l. ſtraria. Querit gl., quid si pmittatur vt maleficiū fiat? & gl. tūc secus qz stipulatio est nulla ipso iure. §. de verbo. oali. l. generaliter. Hic aduerte, nā hec q̄stio pōt intelligi q̄ pmittat se facturū maleficium, z tunc nō valet: qz contra

1 turpe. l. generaliter. §. de verbo. obligationi. itē pōt intelligi q̄ promittatur certa pecunia, vel res, vt maleficiū fiat, tūc de q̄ nulla est pmissio ipso iure. Ultramon. ꝫtra qz in questio. illud qꝫ deuenit in pmissionē, scz res vel pecunia, non est causa turpe, ſz causa fit turpis. hoc refert Cyn. in l. ex eo. C. de inutil. stip. z l. ij. q̄ met. cau. z videt casū in l. pe. §. de cond. ob turp. causam. Teneo opi. gl. q̄ ipso iure sit nulla. Casus ē in l. ſi plagis de v. ob. z hoc tenet gl. in l. generaliter. eo. ti. z ibi distinxi. Bal. pe. §. de cōdi. ob tur. causam. z l. ij. §. q̄ met. causa. respon. vt dixi in d. l. generaliter. Nec ob. qꝫ dictū est i preced. questi. qz hic

2 causa turpis ex vtraqꝫ parte, ibi ex altera parte tantū. Quere gl. quid de pignore dato ob turpē causam? Bl. dicit repetitione vendicationem. Dic vt in l. ij. z l. idem si. §. de condi. ob tur. causam per Cy. in l. ij. C. de condi. ob turpem causam, zc.

1 ☞Actio ex pacto nudo, de donando continente, factū, nō datur etiam hodie, secus si contineat rem vel quantitatem.

a **§. Sed cum nulla.** aSupra habuistis qñ subest cā iusta: ité qñ subest cā iniusta, ℏ ponit qñ nulla cā subest. Opp. qñ nulla cā subest. Respondet donatio. l. Capanus. §. de ope. li. Sz ex pacto nudo donationis oriť actio, z obligatio, ergo zc. Sol. Uni⁹ timoze gl. vt aliter intelligere scz q̄ hic fuerit ꝫtractus innominat⁹, do vt des, vel similis, z sic ꝑstat q̄ nolebat donare, q̄ dicit, nulla cā subest, scilicet nulla datio vel factum ex quo pactū vestiat. hoc est nulla subest cā scilicet impleta sed conuentio bene fuit ob causam

ideo

ideo apparet, dicit gl. nostra quod opinio Bar. non est vera, qui intelligebat hunc §. etiã si stipulatio intercessisset, & nõ bene loquitur, nisi excusando eus dicas q̃ intercessit in stipulatione causa q̃ fi: desse putabatur, in veritate tamen erat falsa. Certe hoc casu etiã nõ p̃cederet iste § qui ex obligationes non cõstituit, ſz tũc ẽ constituitur ſz obstet exceptio doli. l. ij. §. circa f. de doli exc. Posses etiã intelligere simpliciter in pacto nudo donationis, scõm ista tẽpora. Dicit enim Bul. q̃ etiã hodie pactus nudũ donationis nõ parit actionem, nisi quando datur res vel
b quãtitas. C. de dona. l. si quis argentũ. Secus si aliqs ex liberalitate p̃mitteret aliqd se facturũ, tunc enim non reperit̃ ꝓhibitum, neqꝫ cõcessum q̃ actio detur, ergo stamus iuri antiquo. l. ꝓcipimus. C. de app. Preterea obligationes fieri non ita p̃missorẽ arctãt sicut obligationes dãdi, & patet, q̃ non ꝓt cogi precise ad faciendũ, sed liberare ſ̃ stando interesse. l. stipulationes nõ diuidunt̃. intra de vbo. oblig. Unde si etiã hodie p̃mitterẽ tibi nudo pacto ire ꝓ te Romam nulla adiecta cã, nulla oriretur obligatio, neque actio.

ADDITIONES.

a AND. BARB. ¶ Sed cũ nulla. Vo. qs Bar. in isto §. vult, q̃ l. si qs argentũ, nõ habeat locũ in facto, & eũ est casus in l. p̃missi. f. de ꝓcri. v̄. Sz pores ꝛcordare, q̃ si ire venit merũ factũ, puta, q̃ p̃mitto ire ꝓ te Romã: habeat locũ opi. Bar. & Bul. ſz vbi est pactũ habẽs annexã traditionẽ, tũc possit hr̃e locũ d. leg. vt est textus. in l. qs satis. f. de don. & d. l. p̃missi. nã si p̃mitto tibi eximere sagẽ ex cã donationis, videor in effectu donare tibi lapidẽ q̃ me eximẽdũ. & ideo videt habere locũ d. l. si quis argentũ. Ista sunt vba dñi mei. d. Jo. de Imo. in l. edibus. §. j. f. de dona. quod perpetuo no. refert ibi aliam limitationẽ Bar. in illa l. si quis argentũ, ꝓcedere in donatione remuneratoria per l. Aquilius Regulus de donat. A ide ibi per eum, & alia ibi vide. et vide Lardi. in c. de pactis. & vide Ant. in ca. qualiter. de pactis. P. PAV. P. ¶ De hac materia an & quando pactũ nudum pariat actionẽ, tã de iure ciuili q̃ de iure canonico, vide latissime, & melius q̃ alibi Fely. in c. j. extra de pactis. & Jaſ. in ista l. & Fely. in dicto c. ponit etiã, an iuramẽtum vestiat pactũ nudũ. Itẽ qs ſz naturalis obligatio non sit potens ad agendũ, debeat tamẽ esse qui officio iudicis scõm ius primarũ, vide Fely. in capitulo q̃ in ecclesiarũ. extra de p̃sti. declarãdo vt ibi p eum. Itẽ illud qs dicitur pactũ nudũ, geminatam ꝓducere actionẽ, vide Jaſ. in l. si pacto quo penã. C. de pactis. Item quatuor limitationes ad regulam vide per Soc. in l. legem. C. de pact.

b ¶ Si quis argentũ. adde Roma. consi. ccccl xxxvj. & an ex pacto nudo oriatur actio, vide Roma. consi. xxx.

1 ℣ Pactum nudum quid sit.

2 Pactum nudum quando pariat actionem.

Constitutum debet dici contractus nominatus.

a **§. Igitur.** "Jurisconsultus infert ex p̃missis vnã cõclusionẽ. Ubi dimus q̃ ꝓtractus nominati, vel innominati, vestiti tũ implemento cause iuste pariunt actionẽ, alias secus. Ex hoc infertur talis cõclusio. Nuda pactio nõ parit actionẽ, igitur nuda pactio non parit obligationẽ, neque actionẽ ciuilem, ſz querit̃ an exceptionẽ pariat? Et rñdet q̃ sic ſz hoc non infera' ex p̃missis, sed suo motu ponit̃ hic a iurisco sulto. ¶ Quero, de quib. cõtractib. loquit̃ hic ver. Dicit glo. q̃ caute incipit tractare de cõtractib. nominatis. Intellige, hoc est de pactis appositis circa cõtractus nominatos. Nam cõtractus nominati sunt vestiti eo ipso q̃ sunt, vt hac l. in prin. Aũ & illis ꝓncipaliter nõ tractat. Laurtius est ergo dicere q̃ hic loquitur de qualiber pactione nuda. ℣ Quero igitur qs est pactũ
1 ℣ nudum. Dicit gl. qñ hoc contrahentes voluerũt q̃ esset nudũ. vt f. ea. l. §. q̃ fere. Pet. hoc reꝓhendit, vt Cy. refert. C. eo. l. iegẽ. ibi vidimus quid est pactũ, ꝛc. Et ꝺt q̃ si stipulator intercessit, nõ possent facere cõtrahentes, q̃ esset stipulatio: qr que facta sunt nõ põt fieri q̃ nõ sint facta. l. in bello. §. facte. f. de cap. & post. Dñs Ja. Bur. fuisse bat gl. Nã stipulatio duo importat. f. factũ, & est interrogationẽ, & rñsionem. Itẽ ius, hoc est, vb. obl. ſz enim facũ interueniens & a paribus non posser fieri quin sit factũ: tũ iuris effectus põt mutari consensu, & voluntate partium: qr. eatenus tenet stipulatio quatenus partes volũt. l. j. & e. Secundo ponit gl. exẽplũ qñ fuit sola promissio sine interrogatione. l. pactũ. f. de pollici. Sed hoc reprehendit gl. qr ibi nõ est pactum. sed pollicitatio. Certe hoc esset bonum exemplum, si ponas quod pollicenti pars consenserit. Item ponit gl. exemplum quando stipulatio vel acceptilatio est inutilis. Hoc intellige verũ nisi partes hoc agerent: vt stipulatio inutilis inutiliter cõtraheret, tũc enim vtro stipulatio inutilis nõ valeret cõuentione, sed iure nudi pacti. l. j. §. si quis ita. f. de ver. ob. Quod autez dicit de acceptilatione, dic vt in l. an inutilis. f. de acce. Ista sunt exempla gl. & doc. dicunt q̃ pactum nudus est, q̃ nullo iuris adminiculo adiuuatur. Tu dic clarius. Illud dicitur pactum nudũ, q̃ stat in puris, & simplicib. finibus cõuentionis. Quod apparet: qr si vltra ꝓceditur, vel q̃ ei nomẽ imponatur, vel q̃ causa impleatur, vel opponatur iuxta contractũ vestitũ, tunc cohe
2 rentia cõtractus vestit̃, vt f. videbitis in ꝓximo ver. Exẽplũ naturale, sicut ille dicit̃ nud', qui est sicut is q̃ de vtero matris ꝓcessit, ita illud pactũ dicitur nudũ, qs stat in plurib' fin. cõuẽtiõis. Quod nomẽ, quẽstio, est generale, & est quasi mater omnium pactorũ. l. j. §. cõuentionis. §. eo. Exemplum, qñ ego p̃misi tibi cõsentiẽti, nõ tũ p̃cessit interrogatio tua. l. j. C. de vsu. vel
2 interrogar' respõdit nutu, vt l. j. §. ver. ob. * Quero vtrũ ista regula sit vera simplr, q̃ ex pacto nudo nõ oriat actio glo. ſt q̃ nõ. Fallit primo in casib. qui ponunt̃ in gl. j. in l. ad exactionẽ. C. de dotis p̃mis. dic vt dixi in l. legitima. §. e, & l. si quis argẽtũ. C. de do. Qs intellige vt ibi dixi, & Inſt. de act. §. de cõstituta. Ter
b re puto q̃ cõstitutus debeat dici Jctus nominatus, & sic est cõuẽtio legitia. Itẽ ponit gl. exẽplũ. f. de vsur. l. ẽt. C. de vsu. l fruẽti. & de nauti. feno. l. piculi. Sed fateor q̃ in illis ex pacto nudo oriẽt actio, qr ex lege iuuatur, vt §. e. l. legitima. Iz qdã dicãt q̃ tunc dicatur vestituz legis auxilio, q̃ an sit verum, dicam f. proxi. §. Habẽt enim quidã p impossibili q̃ ex pacto nudo oria
* tur actio, sicut qs mulier sterilis pariat filium, vt in gl. dicit. *

ADDITIONES.

a ¶ Igitur. Limita vt per Mathe. notabili. xxv. incip. nota nouam regulam.

℣ Pro cõcordia aduerte, q̃ Jaſ. in §. in personam, Insti. de acti. dũ allegat Bar. sibi Jziũ, dũ voluit Bar. l. j. §. de cõst. pe. & fm aliquas lecturas in l. j. C. e, i q̃ cõstõ de qua in d. §. in pson̄a. seu ẽt in §. de cõstituta. Inst. e. sit Jctus immolatus sic arguendo ex verbis Bar. Nã ex pacto nudo de iure ciuili, nõ oriẽt actio, vt ibidẽ, & in iuri. j. alle. Sz est spãle in actiõe de cõstituta, ergo ex ꝑsse vult, q̃ nõ sit Jct' nolat' cũ illi ꝓducãt actionẽ cũ sint ꝓducti in suo eẽ, vt voluit Bar. in hac l. iurisgẽtiũ. §. ſz cũ nulla. vſ. igit nuda. ver. q̃ro. de quib' Jctib'. Sz Jpsum. & Bart. tenuit in hoc ver. igit nuda. circa fi. §. q̃ hodie sit Jct' nolatus, & p ꝓs dõm est q̃ sit spãle. Uis tũ nõ obstanti. si bene consideret Bar. nõ sibi Jdicit: qr q̃ dicit in d. l. j. ꝓcedit fm iura antiqua, sed in d. ver. igitur nuda. ꝓcedit secundũ iura hodierna, & hoc idem sentit Bart. in illo ver, hodie quod no. in hac materia.

b POMA. ¶ Constitutum. Contrarium alibi tenuit Barto. inducendo & seruando vt per Joannem de Imola in tractatu contrarietatum Barto. in consil. xij.

* CLAV. ¶ Blos dicitur. An autem ex contractu iurato oriat actio: est materia, que traditur per Bart. in l. si quis ꝓ eo. §. de fideiusso. in prin. & ibi doc.

1 ℣ Pactum nudum vestitur coherentia contractus, & nouam ꝛoducit actionem, scilicet ꝓscriptis verbis.

2 Actio ꝓscriptis verbis, que datur ex cõtractibus innominatis, quod sit alia ab ea que datur ex pacto incõtinẽti appositio, vestimentum quod requiritur in cõtractibus innominatis est aliud a vestimento in pactis incontinenti appositis.

3 Stipulatione si promisi tibi centum, & pacto nudo promisisti ꝓ me ire Romam, tale pactum vestitur.

4 Pactũ nudum appositũ iuxta cõtractũ stricti iuris, vestitur.

5 Pactum nudum principale an vestiatur coherentia pacti nudi accessorii, quod sic. & nu. 6.

Pactum nudum quando vestiatur stipulatione penali.

Pactum nudum vestitur coherentia cõtractus cõditionalis.

7 Pactum nudum appositum iuxta cõtractum remanet efficax, licet contractus tollatur, nisi sit appositum in contractibus respectiuis, quia tunc etiam tollitur.

8 Actio informatur, quando noua forma ei datur.

9 Actio ꝓscriptis verbis, cõcurrit cum alia, quando ex diuersis fontibus oriuntur.

10 Pactum nudum appositum iuxta cõtractum non informat verem, quando non subest.

11 Pactum nudum nedum informat obligationem, sed etiam contractum.

12 Pactorum vestimentum quotuplex sit.

13 Litera est sufficiens vestimentum absq; cursu biennij.

14 Vestitum dicitur, cui post originem, vel in sui origine aliquid peradditur.

15 Pactum a iure gentiu vestitur nomine, rei interuentu, & coherentia contractus.

16 Pactum de iure ciuili vestit̃ nomine, forma, coherentia contra

crus, iureiurando, & operis initio.

17 Masculus & femina per se non sufficiunt ad generandū nisi cuz auxilio planetarum.

18 Lex casualiter potest facere qs pactū nudū pducat actionē.

19 Cōtractus nominatus dicit, si de cōsuetudine vel statuto alicui contractui nominato de iure gentiū adūcitur nomen.
Donatio ante nuptias est contractus nominatus.
Feudum est contractus nominatus.

20 Lex, si quis argentum. C. de dona. an habeat locū in donatione remuneratoria, vt puta: qz mihi seruiuisti, promitto decem.

21 Incontinenti dicitur fieri, quod fit antequam partes habeant contractum pro perfecto.

22 Pacta plura, si apponuntur iuxta contractuz, omnia vestiuntur coherentia contractus.

a **§. Quinimo.** a Pacta incontinenti apposita nouam pducūt actionē, & veterē informant, se
* cus si ex interuallo*. hoc dicit, Et pono casum secūdū secundā lect. q̄ est verior. Dicitur est supra in §. precedenti, quod pactū nudum non parit actionem dicit Iurisconsultus contrarium, imo etiam interdū informat ipsam actionē: quasi dicat ex eo qd dicitur etiā, non solaz nouam parit: sed etiā veterez informat. Cetera sunt clara: & dictio etiā, importat in dictiōe, quinimo, vt gl. dicit, Pro declarāda ista materia habemus examinare quatuor q̄ ex hoc §. colliguntur. Primo dicit hic quod pactū nudum vestitur coherētia contractus vestiti adeo quod nouā producat actionē, & hoc pmo. Secundo dicit qs veterē informat. Tertio dicit qs hoc est verū, si fiat incontinenti. Quarto huius gratia habemus videre vestimenta pactorū. Hec omnia tanguntur hic

1 per glo. ¶ + Uenio ad primū. Dicitur hic quod nonam parit, quero quam? gl. in l. in bonefidei. C. eo. & l. ex placito. C. de rerū permuta. & l. pacta infra de contrahen. empt. dicit qs parit nonam scilicet actionez prescriptis verbis. Ultramon. dicunt qs actio prescriptis verbis nunquam oritur nisi ex tribus speciebus contractuum innominatorū. l. naturalis. infra de prescrip. verbis. & ideo si habita relatione pacti ad cōtractū resultet aliquis ex illis tribus contractibus innominatis, oritur actio pscriptis verbis, alias secus: qz deficeret sufficiens materia ad producendū ipsam actionē, arg. ff. eo. ver. Julia. Et sm hoc reprehendunt ipsi gl. in l. petens. C. eod. que dicit q si stipulatori promissor promittit aliquid nudo pacto appositō, incontinēti oritur actio pscriptis verbis. Quod ipsi dicunt esse falsum, cū tūc facta relatione pacti ad contractū non resultet aliquis contractus innominatus. Est enim ibi, do, & do, qui nō est ꝛctractus innominatus. Et eadem ratione reprehendunt gl. l. ex placito. C. de reruz permutatione. que dicit quod alia est actio pscriptis verbis, que oritur ex pacto incōtinenti appositō, que oritur ex cōtractib. innominatis. Imo, dūt ipsi, non est nisi vna. s. que oritur ex cōtractibus innominatis. Tu teneas gl. nostrā per text. in l. in bone fidei. C. eo. vbi dicitur ex pacto incōtinēti appositō actionē oriri. Ho. q̄ dicit, ex pacto, non dicit, ex cōtractu innominato, qui resultat ex pacto, facta relatione predicta. Hoc etiā dicitur in hac ver. & sequētibus, q̄ qñ pactum sit ex interuallo. non valet vt ex pacto actio oriatur. q. d. Si sit incontinenti, ori-

2 tur ex ipso pacto. Et sic est + verum q̄ alia est pscriptis verbis, que datur ex cōtractibus innominatis, alia q̄ dat ex pacto incōtinenti appositō, vt dicit gl. in d. l. ex placito. & per hoc appareret esse verū q̄ hic dicitur in gl. magna. Nam aliud est vestimētū qs requiritur in contractib. innominatis, & qs appellat rei interuētus, aliud in pactis incōtinēti appositis, qs appellatur coherentia cōtractus. Estimentū enim istud vestit incontinēti actionē & producit incontinenti, illud ex interuallo, & quecūque implemēto sequuto. d. l. ex placito. ff. ea. l. ſ. j. & d. l. naturalz.

3 ¶ Uenio ad gl. secundam in fin. & quero, + pone promisi tibi dare centum per stipulationez, tu promisisti pacto nudo ire pme Romam, an istud pactū vestiatur coherentia cōtractus? Bl. dicit q̄ non, qz pactū vestitū apponitur p vno ex contrahentib. nudum apponit pro alio. Unde pactum vestitum non vestit nudum, nisi pro eo pro quo est appositū. Pro hoc optime facit C. loc. l. si tibi. Ultram. contra. qz ex tali pacto habita relatiōe pacti ad cōtractum resultat contractus innominatus, igit implemēto sequuto oriet ac prescriptis verbis. Dico q̄ Ultramon. dūt verū, & gl. etiā dicit verū, nec invicē sibi aduersantur. Nam gl. dt q̄ pactū nudū nō vestitur illo vestimento, q̄ est coherentia cōtractus, qs vestimentū est paratum pacto eo ipso q̄ pducitur, ſz nō negat gl. quin possit vestiri alio vestimēto, qs appellatur rei interuētus seu implemētū cause, vt statim dicā q̄ vestimentū potest obuenire pacto etiam ex lōgo interuallo. Imo ho: gl. voluit ex ꝑsse l. petēs. C. e. dū dt q̄ si promissor promisit aliq̄ l sub vsuris, & stipulator sibi aliqd promisit, tūc ꝑt vestiri. s. rei interuentu, cū resultet ctus innominatus. ¶ Uenio ad

4 eādem gl. & assumo eam in prin. + Quero verum pactū appositum iuxta cōtractū stricti iuris vestiat. Bl. dicit q̄ sic. C. e. l. pe-

5 tēs. j. si cer. pe. l. lecta. & ista vera, licet quidā aliter dicāt. + Quero nūquid pactū nudū principale vestiatur coherētia pacti accessorij vestiti, vt si precedat cōuentio nuda, & sequatur cōuentio seu stipulatio penalis. Bl. dicit q̄ nō l. nuda. C. de cōtrah. & cō-
mit. st ip. l. si pacto quo pena. C. eo. Est enim incōgruum, q̄ principale vestiat ab accessorio. Ultramontani cōtradicunt eo q̄ pena succedit loco itereſſe. l. si qs a socio. j. p soc. & de act. emp. l. a-
dia. ſz si interesse solueretur ab eo qui promisit aliquod facere, pleretur cōtract' ex parte sua, & oriret actio, ergo eodē modo soluendo penā impleret cōtractus, & oriretur actio pscriptis verbis. Certe Ultramontani nō dicūt gl. nostre. Nā gl. que-
rit vtrū stipulatio penalis vestiat pactū nudum ei pro quo interponit stipulatio. Ultramontani dicunt q̄ vestit ei cōtra quē interponit si soluit. Ité gl. querit de illo vestimēto, qs appellatur coherētia contractus. Ultramontani dicunt de vestimento quod appellatur rei interuētus, quod habebat locum in ctibus innominatis, vnde fateor quod ipsi dicūt de vestimento relatiōe stipulationis penalis ad pactum nudum, resultat contractus innominatus, q̄ soluta pena vestiretur rei interuētus non autem coherētia cōtractus, & ideo verum dicet gl. dicens

6 l. petēs. C. e. vbi de hoc per doc. ¶ + Quero vtrū pactus nudus appositum iuxta cōtractū cōditionalem vestiatur coherentia cōtractus? Bl. in l. petens. C. e. dicit quod sic per l. si in vēdi-
ne in prin. ff. de peri. & cōmo. rei vē. De hoc dixi plene in §. ſi cer. pe. + Quero, qd si pactus vestitum, cuius coherētia cum nudum vestitū tollatur, an pactū nudum remaneat vestitum? Bl. in l. petēs. C. eo. dicit q̄ sic, ar. l. sed Celsus. §. j. ff. de cōdi. emp. & l. si post mortez. in fi. j. de cōtrata. Quod intelligo verum nisi dicta pacta essent appositā in ſctibus respectiuis, vitro-
trocq obligatoriis, quoz̄ natura est, vt si ex vna parte tollat, totū tollat. l. cum emptor. j. de rescin. vē. & l. fi. de accep. Et ideo cum illud, qd deuenit in pactū, dicatur quodāmodo pars pcij, vel alterius rei que debebat venire in cōtractū, vel fundi partem. ff. de cōtrahen. emp. sublato cōtractu tollitur pactū. Sed

7 si apponeretur in aliis cōtractib. nō respectiuis. ¶ Uenio ad secūdū. Dicitur hic q̄ informat ipsam actionē, quid est illud in formare, & nūc intro gl. magnam ibi, & dicit actio ideo informari. Dicit gl. + q̄ actio primo informatur. l. nona forma et datur.

8 Quod patet, ex duob' qz actio ex vēdito, que cōsueuit dari. & preterū, tunc dabitur ad factum quod euenit in pacto. l. tenetur. ff. j. de act. emptio. l. ij. C. de pac. inter emp. ¶ Item actio ex vendito consueuit esse bonefidei, tunc erit stricti iuris, cum detur loco actionis prescriptis verbis. l. fi eū. ff. q̄ iniuriarū. & ff. fi. si quis cau. Doct. cōmuniter reprehendunt istud secundus dictum gl. quia imo actio ex vendito erit bone fidei, sicut primo qs apparet, qz in ea veniūt fructus, vt l. ij. C. de pac. inter emp. qs nō esset, si esset stricti iuris vt l. videamus. ff. si actiones. ff. de vsuris. Nec obstat qd dicit q̄ succedit loco actiōis prescriptis verbis, qz nō succedit, imo accedit ei principaliter vtraq; re-
nente, vt ité illa. ff. de constitu. pec. Sed tunc opp. actio pscriptis verb. non cōcurrit cum alia. l. quoties. ff. de prescr. ver. Quan-

9 do ergo competit ex vēdito & presc. verbis ad idē vt dicūt + Ultramon. & bene in hoc actio prescri. verbis non concurrit cum alia quādo habet originē ex eodem fonte, secus si ex diuersis fontibus. Nā actio ex vēdito oritur ex contractu venditionis. Actio prescri. verbis oritur ex pacto incontinenti appositō. ff. j. de pac. ver. & d. l. ij. C. de pac. inter emp. Item cōtra predicta oppo. verū est qd dixi, q̄ pactū vestiatur coherētia cōtractus, ſ. aduersatur Iurisconsultus hic dū dicit, quinimo. Nā s. dicit nudo pacto, & iurisconsultus hic innuit de vestituto coherentia cōtractus. Sol. dt gl. pactum nudum est sui natura ab omnibus vestimentis nudū, sed hic vestit coherētia cōtractus. Ius gratia veniā ad tertium. ff. ad vestimēta pactorum. Ante quā veniam ad tertiū circa ꝑdicta dubitaſ, an semper terē informet. gl. in l. pacta. ff. de cōtrah. empt. dt q̄ ficti cerit informandā, alias secus, qñ cā nō reperit informandi

10 dicit multa + Dic ergo veterē non informari qñ non subest in venditione. in prin. ff. de peti. & cōmo. rei ven. Itez si legem contractui non dat. Exemplū, deposui apud te libros, & promisisti mihi pro me ire romā, istud factum, qd promittitur nullo modo congruit actioni depositi, ideo, ideo eā nō informat nec ei auxilium dat. ff. proximo ff. ibi, ea pacta insunt, que legem contractui dant. Secz ergo si non dant legem contractui, sed sunt penitus separata, eodē modo si pactum vestitum apponitur pro vno pactum nudū pro alio, non potest actionē veterē informare. d.

11 ſ. dixi in alia gl. ponita super ver. iudicijs. ¶ + Quere ter. dū interdū informat ipsam actionē. vtrum informet ipsam obli-

tionem? Respondeo non solum obligationē, sed etiaz contra-
cum informat, hoc est dicere, insunt bone fidei iudicis, id est, l.
lata dicūtur inesse stipulationi. & sic ipsi cōtractui, merito ergo
ipsum informat. Pro hoc etiam facit l. fundi partē. infra de cō
cto. est quodāmodo pars prētū, & sic ipsum ꝫractum actionē,
& obligationē informat. De predictis habes licet non ita clare,
per Cy. C. eo. l. in bone fidei. Aemo ad tertium, scilicet ad vesti
12 mēta pactorum. †quero quotuplex est vestimētum? Tres sunt
opiniões. Una fuit Azo. qui dixit qō sunt sex scilicet res, ver-
ba, litere, cōsensus, coherentia cōtractus, & rei interuentus, vt
in glo. Alij addunt duos modos scilicet rei mixtum, vt l. j. §. j.
de polli. vel legis auxiliū, quod potest dici in omni nudo pacto
quod actionē non producit. Certe hoc quod dicit legis auxi-
lio, nō est vestimentum, vt statim dicam, alij vt Ja. & Bal. dicūt
q̄ solum est vnū vestimentū, scilicet rei interuētus, quod vesti
mentum ex post facto adūcitur ipsi pacto. Alia omnia non sunt
vestimenta, quia pactum cum ipsis nascitur. Et hanc opinionē
tenēt Ultramonta. & Cy, refert. C. e. l. legem. Sed gl. hic respō-
det. Dicit enim quod quedam pacta nascūtur cum vestimento,
& tamen dicūtur vestita, sicut dicit Job: Pelle & carne vestisti
me, dominus, & tamen cū his natus erat. Quidam sunt contra
ctus, qui nascuntur nudi tamen eo ipso quod nascūtur habent
vestimētum sibi [approximatum, vt pacta nuda que vestūtur
coherētia contractus, vt dicitur hic circa mediū, sicut si vnus
puer eximendo de, vtero matris intraret vnū vestimētū. ¶ Ad
istā opinionem oppo. si consensus est vestimentum, & omne pa-
ctus habet consensum. l. j. §. conuentionis. §. eodem. ergo omne
pactum est vestitum. Respondet gl. consensus non est sufficiēs
vestimentū, nisi in quibusdā contractibus enumeratis. Instit.
de oblig. que ex cōsen. Illi enim casus sunt fauorabiliores, & pin
gues, & sic leui veste vestiuntur. Exemplum vni iuueni recēti &
pingui, & calido sufficeret vnus leue vestimentus, sed vni maci-
lēto & debili non sufficerent plura vestimenta, vt dicatur indu
tus sufficienter. & ita dicit gl. ¶ Item opponitur ad glo. de eo
quod dt quod litera est indumentū post biennium, quia secun-
dum hoc magis vestiretur contractus cursu biennij quam lite
13 ris, & †ideo dicendum est quod litera est sufficiens vestimētum.
Inconuenient enim oritur ciuilis obligatio & actio, lzjobst et ex
ceptio. vt C. de non numerata pecunia. l. si ex cautiōe. & l. in con
tractibus. Et isto modo sustinetur gl. que habet bonū & sanum
intellectum. Sed vt clarius intelligas, tu potes sic dicere, Pa-
ctum seu conuētio nuda est, vt dixi s. in §. igitur illud q̄ stat in
14 puris & nudis finib⁹ conuentionis, illud dicitur †vestitum, cui
post originē vel in sui origine aliquid superadūcitur. Illud em
quod superadūcitur, dicitur vestimentum. Dico ergo quod pa
ctum vestitur qnqz a iure gentiū, qnqz a iure ciuili. A iure gē
15 tium †trib⁹ modis primo vestitur nomine, vt l. hac l. princip. &
hoc comprehendit contractus, qui celebrantur re, vel cōsensu.
Ideo enim dicunt vestiri, qz a iure gentium sibi nomen est ad-
ditum. Secundum vestimentum est rei interuēctus, seu impleme
tum iuste cause, vt hac l. §. j. Tertium vestimentū est coherentia
16 cōtractus, vt hoc §. † De iure vero ciuili pacta vestiuntur no-
mine, & forma, vt in contractib⁹ inducitis a iure ciuili, vt dixi in
l. legitima. s. eo. Item coherentia ꝫractus. l. leeta. j. fi. cer. pe. &
l. pēdens. C. e. Item ꝫ iureiurando in casu singulari. l. vt iurisiurā
di. j. de oper. liber. & l. fi. j. de liber. cau. Item ꝫ operis initio, vt l. j.
§. j. j. de polli. In quibusdā etiā casibus ius ciuile non vestit pa
ctum se reo remanē & nudo facit qō producit actionem, vel lex
producit, propter illud. vt dixi in d. l. legitima. Hec talia pacta pos
sunt dici vestita legis auxilio, vt statim dicā. Et hoc aliqualiter
tetigit Hic. de? Va. Sed opp. pacta dicunt vestita, que producūt
actionem. vt in hac l. in prin. Sed omnes actiones sunt de iure
ciuili, vt l. ij. §. post originē, & meli? in §. deinde ex his legib⁹. s.
de ori. iu. ergo oia pacta dicunt vestiri de iure ciuili. Resp. Fa
teor q̄ pactum, qō habet vestimentū, producit actionē legis au-
xilio, vel iure ciuili, & quādoqz vestimētū dat sibi ius gentiuz,
quādoqz dat sibi ius ciuile, vt s. dixi scilicet qñ vestimēta de se
nō essent sufficiētia ad producendā actionē, nisi cum iuris ciuilis
auxilio, sicut cum dicitur, homo hominē generat, & Sol hoc est,
17 eius auxilio Solis. † Non enim masculus & femina per se essent
sufficientes ad generandum, nisi cum auxilio Planetarum. Et
ideo cōcludo, q̄ illi qui dicunt pactum vestiri legis auxilio, non
bene loquuntur: Nō enim legis auxilium est vestimentum, sed
18 est quedā causa agens in ipso pacto vestiro. est †tamen tāte pō
tētie q̄ si vult potest facere ipsum pactum nudum parere actio
nem, non regulariter, sed casualiter, vt no. gl. in precedenti ver.
Et si dicis, ergo sterilis parit vel virgo, vt dicit pcedēs gl. rūdeo. Cōcedo q̄ miraculose posset sterilis parere, vel virgo, vt
habem⁹ Luce, j. in Maria & Elizabet. ita lex casualiter, & mira
culose facit qō pactū nudū, remanens nudū, producit actionez
aliquo fauore, vel lex pduxit propter pactū, vt dixi in pacto nu-
19 do donationis, §. l. pri. ¶ †Quero de^b cōsuetudine vel statuto
b alicui cōtractui innominato de iure gentium adūcitur nomen,
vtrū erit cōtractus innominatus? Exēplum ad affectū vel con
tumū, vt qñ res daf ad certā quātitatē grani, vel vini, & similiū:
quo casu de iure talis ꝫractus est innominatus. l. si oleū. cū ibi
no. C. loca. & l. natu ralis. §. at cū do. j. & pscrip. ver. A idetur qō
istī pficiant nudo consensu, vt hac l. in princ. videtur qō quando
nomē imponitur contractui a iure gentiū q̄ est cōmune omni-
bus hominibus, tunc tale nomē est elegans vestimentū, vt hac
l. in prin. §. quando imponit nomen contractui a iure ciuili, tūc
nomen nō est elegās vestimentū, nisi ei detur nomen & forma,
puta q̄ in eo regrat scriptura, sicut in emphyteusi, vel speciali
ter caueat in lege. q̄ sit innominat⁹ cōtractus, vt C. de do. ante
nup. aut. eo decursum. & in corpore vnde sumitur. Haz ante illā
legē vocabatur spōsalitia largitas, tamē nō erat ꝫctus nomi-
c natus, qz lege nō erat cautū. Feudum autē puto contractū no-
minatū^c, qz a ꝫsuetudine hz nomē, & formā, hz eñ formā iuramē
d ti fidelitatis & iuestiture, vt i libro feudoꝝ. ¶ A ultimo opp.^d &
videt qō nullus contractus sit nudus. Aut enim sit ex aliqua
causa vera, & hz locum actio de constituta. Aut ex cā falsa, & nō
est q̄rendū de actione, qz si competeret, posset cōdici liberatio
per tit. de cōdic. sine causa. Aut non habet causam, & tūc p̄sumi-
tur donatio, l. Capamus. de ope. lib. que est hodie pactū vestitū
fm quosdā, vel hz vīs vestiti, vt dixi. Respon. pactū potest ha-
bere causam de futuro: vt in omnibus ꝫctibus innominatis, et
tūc nō pt habere locū actio de ꝫstituta, & sic pactū pt esse nudū.
20 Itē pt habere †cām de preterito, non rū obligatoriaz, vt quia
mihi seruiuisti, promitto tibi centū, ista est quedā remuneratio:
nō adhuc est simplex donatio. l. si remunerādi. §. manda. & ideo di-
cit Bul. qō in isto casu non hz locū l. si quis argentum. C. de do.
q̄ pbaf, qz ista remuneratio pacto nudo, pmissa tūc potest peti
cū cadit nomen salarij. C. de suffrag. l. j. & no. §. man. l. salarium.
Itē eo casu quo non habet causam, licet presumat donatio, pos
e fet forte dici q̄ nō habet locum^e l. si quis argentum. Nam hic cō
currunt due specialitates, s. qō donatio presumatur, & quod pa
ctum nudum actionem pariat, seu propter ipsum producatur,
quod esse nō debet, vt C. de dotis promiss. l. j. & l. cū post. §. gene.
✳ quod ibi no. de iure dotiū. que ll. optime faciūt. * Possunt etiā
promitti ex causa donationis facta, quo casu non habet locū l.
si quis argentum. vt dixi s. in versi. sed cuz nulla. ¶ A enio ad
quartum, dicitur hic pacta inconuētī apposita, qualiter intel
ligaf inconuētī? Dicit gl. antequam diuertatur ad extraneos
actus. Et intellige siue modicū ante, siue modicum post. l. iij. C.
21 de edil. act. Doc. † Ultramon. dicūt, & bene. Intellige incōtinēti
fieri semper, cū sit antequaz partes habeant contractū pro per
fecto & absoluto. l. cōtractus. C. de fi. instr. Hoc verū in contra
ctibus momentaneis, sed quid in contractibus, vel quasi cōtra
ctibus successiuis, vt in tutela que habet administrationē lōgā,
22 dicā j. de pti. inver. idem Marcellus. ¶ Quero quid^f si iuxta
f contractū nominatā apponuntur plura pacta noda. A idetur
q̄ primū pactū tantum vestiatur qz illud solū ei coheret. A erī
tas est q̄ omnia vestiunt illius coherētia: q̄ apparet, qz illa alia
pacta media nō sunt actus extranei, & sic quelibet videtur fieri
coherēte primi. l. duos. in fi. j. de duob. reis. & no. Bul. de Lug.
Pro hoc facit j. de verb. obl. l. Titia. §. fi. & l. pluribus. in pn. eo.
tit. A ultimo querit gl. an his pactis nō seruatis possit dari rei
vēdicatio? Dic vt no. q̄ glos. j. de dona. l. j. & ibi plane dixi, & in l.
pacta conuenta. de contrahen. emptio. in gl. super verbo nouā
actionem. versi. sed an reuocatio.

ADDITIONES.

a P. PAV. P. ¶ Quinimo. Istam regulam limita non procedere, re
spectu tertij, qz quo ad eū nō vestit. vide Crem. fin. ex. vbi ipe
infert, q̄ si qs inconuenti fideiussisset post ꝫctum, per pactum
nudū nō vestitur tale pactū coherentia contractus. Item quo
modo dicitur incōtinēti appositū, & q̄ etiā si contractus sit ha
bitus p facto, possit dici incōtinēti, vide Aret. in l. si ita scriptū
de le. j. vbi remouet quasdā obiectiones, q̄ possent cōtra hoc fa
cere. Itē ad hanc regulā, vide que cumulat Jaf. in l. editā. C. de
eden. & limita vt p eū in l. ita demū. versi. ij. fallit. C. de procur.
Item in materia infirmandi contractus, adde quod vbi fit ali
quis contractus, & in eo inspicitur aliquod actū, quod videtur
transire in nouam speciem, cēsetur potius pars primi contra-
ctus, vt extendatur actio ex eo ad deducta in pacto, quaz quod
nouus ꝫctus inducatur. l. j. §. fi. te rogauero. cū ser. j. depo.
& ibi no. Bar. Sali. Pau. de Cast. & Fulg. & Bal. in rub. C. de pe
nis. in vij. q. vide que dicit Imo. & Pau. de Cast. in l. Aristo. §. &
do. & Barto. in l. fi. in emptione. in princi. j. de contrab. empti. &
habes ad Barto. in d. l. Aristo.

☞ Pro ordia. Aduerte, q doc. & potissimū legētes ordinariaꝫ in l. in bone fidei. C. & pac. dicūt Bar. voluisse ibi in fin. q pactū nudū factum postꝙ Ictus fuit habitus p perfecto & absoluto, intra modicū tps, antequā partes se diuertant ad extraneos actus, vestiāt coherētia Ictus, sibi dū Idicentē allegant in hoc §. quinimo. in fin. & in l. j. §. de sol. Salua tamē eorū reuerentia, non mereť Bar. arguī de Idictione, nō enim fideliter recitať in a quo ex istis tribus locis. Primo in d. l. in bone fidei. nō loquiť Bar. postquā Ictus habitus fuit p absoluto, qz ꝺ hoc vbū nullū, licet dicat illud vbū, siue statim postea q̄ vba non importāt, q cōtractus fuerit habitus pro perfecto, licet bū possit intelligi, sed de necessitate hic nō arguit. In hoc §. quinimo. ꝺt q pactum fuerat factū ex i ☞ teruallo, & sic posset etiaꝫ intelligi intra longū tempus. & ita etiā in d. l. Sꝫ dato q posset argui de contrarietate, p̄t adhuc saluari, vt in d. l. in bone fidei. loquatur qū adijciebať tale qd, qꝺ erat de appendicijs contractus, in .d. l. i. & in hoc. §. quinimo. loquatur in pactis aliud cōtinentibus, quā ea que habentur in l. fundi partem. j. de contrahen. empt. Vide Bar. in l. non impossibile. j. de pactis. & in l. legitima. eo. tit.

a ⚹ CLAV. Ex interuallo. Regulā huius §. nō hr̄e locū in patre dante dotem p filia, vt per glo. in verb. simplici. l. auia. & ibi Doc. C. de iur. doti.

⚹ CLAV. Bone fidei. Idē vult Bar. in c. iiij. §. Cato. & ibi Alex. j. de verbo. obli.

b POMA. Quero. Idem tꝫ Bal. c. que in ecclesiarū. de consti. & ideo nō potest reuocari sine causa, vt ibi per Panor. in vlti. no. Bene facit q̄ ponit Bal. in c. j. de natura feudi. dum loquiť de Comite pape. adde Pau. §. clvj. scip. viso & examinato p̄cessu. dum loquiť de Papa Celestino, & gl. in c. cū ad apostolice. in gl. pe. de re. iu. li. vj. dū loquitur de principib. Alemanie. Bald. in l. qui se patris. C. vide li. dū loquituť ꝺ principe, qui recepit pecuniā ꝓpter cōcessionem feudi vide Bal. in c. j. de no. feudi. et l. ij. C. de ser. & aqua. Rom. consi. dcclij. alias dclij. inci. querik nū qd domini Animo. Bal in l. princeps. j. de legib. & ideo si princeps cōderet statutū, q transiret in contractum, non posset illud, renocare. l. qui semel. j. de decre. ab ordina. Bar. in l. omnes populi. de iusti. & iur. Cano. in c. nouo. nouit. de iud.

c P.PAV.P. Puto contractum nominatum. qꝺ Ictus dicatur feudum, & que actio oriť, vide Jas. in l. j. §. de condi. ex lege. & in locis relatis ibi per eum.

d POMA. Ultimo op. vide Alex. consi. xiij. inci. Redemptoris nostri. in iij. volu. vide Are. l. j. in prin. de verb. oblig.

e P.PAV.P. Quod non habet locū. Sequitur Alexā. vbi dicit istam cōmunem esse opi. in l. si rem aliquam. in fine. de acq. poss.

⚹ CLAV. Optime faciunt Istud sequitur Alex. in l. si rē aliquam. in fi. ff. de acq. pos. & allegat multas cōcord. Sed videť, q iste due specialitates procedunt ex diuersis fontibus, prout in alijs si terminis declarat idem Alex. ibi. & ibidem Aret.

f POMA. Quero quid. vide Imo. consi. cxxx. vol. ij.

1 ☞ Actio in obligationibus in diem ante diem est nata. Actio de dote incōtinenti soluto matrimonio est nata.

2 Conditionem si remittas, sub qua promisisti centum, ea pendē te non possum petere.

§. Ut pura.

Cōtinua, qz ś. dixit pacta apposita incōtinēti actionē pducere, secus si ex interuallo, nunc ponit exemplum de pactis appositis ex interuallo, & vnum exemplum ponit author legis, secundum ponit Marcellus, tertium Papinianus. Secunda ibi, idem Marcellus. Tertia ibi, idem responsum. & iste ver. legitur duobus modis. Vno modo secundum Mart. cuius opi. reprobatur per l. quoties. j. soluto matri. Secundo modo secundum Joā. cuius positionem tene. Ad lect. Joan. opp. de l. qui negotia. j. mand. Sol. quia ibi nō vestitur pactum coherentia contractus, sed rei interuentu, vt ibi no. Vel aliter, vt ibi dicetur. Op. j. de pac. dot. l. de die. Sol. ibi pactum fuit factum incōtinenti, hoc est. in ipso cōtractu. Op. pactum nudum etiam ex interuallo, sicut prodest ad exceptionē. ita ad replicationem. l. si vnus. §. pactus ne peteret. j. eo. agat ergo mulier actiōe de dote. & si excipiatur, de dilatione legali, replicabitur de pacto Bl. non soluit. & si habetis in ea, quam non habet, vt statim dicet, nō est sol. cōtrarij, imo totus est de forma oppositiōis. s. videtur quod sibi cōpetat actio, & inuetur replicatiōe, tamen rex. statim dicit sibi nō competere

1 actionem, quare male, Bur⁹ timore ✝ Pe. de Bel. prout Ly. refert. C. vt actio. ab here. l. j. dicit q in obligatiōibus in die ante

a diem nō est nata actio. & dicit esse casum hic. gl. nostra tenet cōmuniter cōtra, vt vidistis in l. item qz ś. e. Bul. de cu. tenet idē qū obligatio habet diem a lege, sicut obligatio de do. Et ita dicit hic actionē nō competere, merito nō potest replicatione iuuari. Bl. hic tꝫ qꝺ actio de dote nō solū soluto matrimonio, sed etiā eo ꝓstante est nata, vt no. j. proꝫ. vbicu. idē Marcellus. & statim dicā. Veritas est qꝺ actio est nata statim soluto matrimonio. l. sc̄a. de do. p̄e. & l. in reb. §. fi. C. de iure do. & dicā infra tinenti, nec p̄cedere qꝺ ôt Bul. qꝺ ideo non est nata actio quia dies ei adijcit a lege, Hā illud ē verū qū dies adijcit obligationi. Sec⁹ si adijcit exactioni, sicut est dies actiōis de dote. l. vnic. exactio. C. de rei vxo. act. q tex. hoc p̄bat. Probo p rationē, respicit obligationē de illo debito intra diē nō p̄t objici cōpensatio. vt l. si cū militi. §. j. & l. qꝺ in diē. j. de cōpē. Nec p̄t opponi exceptio, dolo facis qz petis qꝺ restituť⁹ es post diē, vt l. fi. & le. no. ca. Sꝫ si dies adijcit exactioni, vt in rēpone qꝺ ꝺat in dotis, secus, vt in d. l. si cū militi. §. sed in dote est istud q p̄t objici cōpensatio & exceptio, dolo facis, ēt intra diē. vt l. si donatur in fi. j. de cōdictio. cā dat. Ergo apparet qꝺ interim est nata actio. Et istū passuꝫ, vtrū ante diē nascet actio. examinari plene in l. ita stipulat⁹. j. de vbo. oblig. Tūc ad 3tiū respondetur cis qꝺ mulier replicatiōe iuuabit, Dicedo, nec̄ tex. negat. Ibi ergo mulier agit ex pacto, & succūberet. vt hic. Aut actione dote, & si opponereť ei exceptio, replicaret de pacto apposito vt vinceret, vt j. eo. l. si vnus. §. pactus ne peteret. Ita tenet Jac. & Alc. de Mar. vel vt effugiāt ista, dicebat p̄dictus. Vltra pone casuꝫ tertio modo. q ꝓstante matrimonio, & sic actio nata fuit factū pactū ne rēpoze statuto, post diuortiū dos vdaťꝫ statim etiam cōstante matrimonio. Certe nō valet, vt pacto actio nascatur, & a se mulier actionē ñ hꝫ, qz matrimo cōstat, & sic nō poterit iuuari replicatione. Ista etiā p̄t esse bona. & hic etiā hoc videť sentire gl. vt patet inducendo in arg.

2 ad q. seq. ✝ Quero qd si debeas mihi aliquid' sub ꝺitione, & pēdente p pactū remisisti mihi cōditionē, an possis agere: Et te casus est hic qꝺ non scīm istā lec. vide gl. Oppo. ad determinationē gl. & p̄e. q. & ad §. scīm istā lec. de l. si in vēditiōe. de pericu. & cōmo. rei vēd. Sol. agitur ex ꝑmo 3cru ꝺitionali, & ex pacto vestito cohērētia Ictus, hic vero pactū fuit interpositum

3 ex interuallo. ✝ Oppon. j. de vbo. ob. l. cū stipulatus sim mihi o Procule. & j. de arb. l. Celsus. Sol. vt in gl. Quer tales si tale pactum fiat in fine matrimonij? Dic. vt in gl.

ADDITIO.

a Actio. Adde late Alex. cōs. ij. iij. li. & vide quod volut Bal. consi. cij. i. lib.

1 ☞ Pactū circa administrationem tutele, debet fieri in principio tutele, & dicatur factum incontinenti.

§. Idem Marcellus.

Quero, quādo ꝺt ri pactū circa administrationē tutele, vt dicatur fieri incōtinēti? Bl. ꝺt qꝺ quo finitur tutela, qz tūc nascitur actio tutele, vt l. si tutor. cū seq. de tu. & rat. dist. sed in matrimonio ꝺz fieri in initio, vt dicit est. ś. in v. p̄ce. qz etiā ꝓstante matrimonio oritur actio de dote

1 nisi in casu. vt ôt gl. ✝ Ad p̄mū, credo qꝺ debeat fieri pactum principio tutele. h. d. rex, hic in ingressu Ictus. Preterea pactum nudū vestitur coherētia alterius Ictus, nō coherētia, actionis vel nanitatis ipsius, qꝺ apparet, qz Ictus ꝺitionalis vestit pactū, vt l. si in vēditione. in pn. j. de peric. & com. rei ven. Preterea oīa reducūtur ad p̄cipiū gestōis, vt l. cū oporteat. in f.

2 ꝺ bo. q̄ li. & hoc idē cōiter tenēt oēs. ✝ Ad scīm q ôt qꝺ actio dote nascitur ꝓstante matrimonio, est ś illud qꝺ gl. ôt in p̄cipio. ver. vt puta. & ś l. si in rē. §. omnis. de pig. act. & ☞ tex. l. ij. in fi. j. de do. ple. dixi in l. si ꝓstante. §. j. sol. mat. Querit gl. quid pactū esset factum incontinenti de p̄standis maioribus vtilibus ✝ Dic vt in gl.

§. Item responsum.

Hic ponit vnū exemplū Papiniani contra

1 ☞ Pactū scīm circa substantialia Ictus renouat contractū parte, quando est factū cum' vno ex pluribus, si cum eodem factum, & verba sunt apta ad renouandū contractum, vel ambigua, & contractus est renocatus. Secus si non sunt apta. Et vtile ad cognoscendū ex quo contractu agatur, ex quo debeat solui gabella.

§. Adeo

Dictū est ś. de pactis. incōtinenti, vel ex interuallo appositis, extra naturam ꝓtractus, hic loquitur de his que apponuntur circa substantialia Ictus: & breuiter hoc mtē dit. Pacta circa substātialia cōtractus apposita re integra etiā ex interuallo valēt, & quo ad actionē siue rum, siue in partes, siue cum vno, siue cum plurib. contrahentur. h. d. r. diuisio apparet ex gl. posita super verbo, vnde illud

Quero

1 ¶ Quero ꝓdeclaratione §. vtrū sit verū qꝫ per pactū secundum appositū circa substātialia ℣ctus, primus ℣ctus renouatus videatur. gl. in l. pacta. i. de ℣hen. emp. dicit qꝫ sic, si fiat, ex interuallo, secus si incōtinēti. ar. l. nō ad ea. ℣. de cōdit. ⁊ demon.

a Hul. cōtradicit, quod distinctio l. nā ad ea hꝫ locū in testatore tm̄, ex cuius voluntate tota dispositio pēdet, secus in ℣ctibus. Hoc plꝫ alia rōne, qꝫ super eodē nō possunt cōcurrere due emptiones[b] valide, vt l. si id qꝫ. i. de rescin. vē. ⁊ ideo circa hūc articulū dicas. Aut pactū sēdo apponitur cū vno ex plurib[9] aut cū eodē. Primo casu ꝓ parte tantum recedit, nec ℣ctus in totū renouatur, vt hic in ver. sed ⁊ cū duo. Secō casu, aut ver

e ba non sunt apta ad renouationē ℣ctus. Verbi gratia. Rem quā tibi vēdidi p ꝑ. volo qꝫ emptā habeas prima emptiōe, ⁊ remitto tibi decē, vel prime emptioni. Addo ꝑ. ⁊ nō videtur renouatus ℣ctus. Aut verba sunt apta ad renouationez ℣ctus, vel sunt ambigua: qꝫ possunt trahi ad vtrūqꝫ, ⁊ videtur renouatus cōtractus, vt hic, ⁊ d. l. pacta. ver. Paulus. Ita videt tenere gl. ⁊ ter. innuit. ℣. eo. l. si vnus. §. pactus. ver. qō si non vt tolle retur. Et ista sunt vtilia, vt scias ex quo cōtractu agatur. Itez

o vt scias[d] ex quo dꝫ solui gabella, vtrū fuerit vna venditio, vel plures, ⁊ ad multa alia gl. ass. gnat quedā arg. cōtraria, ⁊ nō solut. Dicitur hic qō eodē modo quo potest in totū tolli, eodem modo potest in totū reformari. cōtra de testa. l. heredes palaz. §. i. Solu. illa cōcordat. Nam eadē solēnitas requiritur in reformādo, qꝫ in cōstituendo, non autem in declarando. Oppo. qō non sit idem iuris in tollendo partē qō in tollendo totum, vt l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ℣. de inoffi. test. Solu. vt ibi apparet in ter. qz ibi respectu diuersoū, ⁊ ibi non est eadem ratio totius ad partem, hic sic. ¶ Tertio opp. sī hic in ver. sed ⁊ cū duo. qō diuersum ius est qī fit cū plurib[9], quam qī fit cum vno, contra ℣. de condi. inde. l. Julianus. in fi. ℣. si cer. pet. l. singularia. Solu. ibi ex pluralitate personarū nō variatur ratio, hic secus. Nam cū alio cū quo non est factū pactuz, non potest videri cōtractus renouatus, cum non consenserit. ¶ Vltimo gl. remittit ad distinctionem legis, pacta. de cōtrahen. emp. ⁊ de materia huius §. tangitur in l. ab emptione. ℣. eo.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Cōtradicit. Vide Deci. in l. singularia. ℣. si cer. pet.

b ¶ Due emptiones. Idē tenet Bal. in l. rescripto. §. fina. ℣. eod. Alex. l. singularia. ℣. si cer. pet. ⁊ l. sciendum. de ver. obl. Aliquid per Alex. l. qui bis idē. de verb. obl. ⁊ l. si diuortio. vbi videtur sentire. eo. ti. ⁊ vide Pau. de ca. l. nā ad ea. vbi sequitur hic Bar. ℣. de le. Hoc expresse tenuit Bar. l. singularia. ℣. si cer. pe. ⁊ Alex. ibi.

c P. PAV. P. ¶ Hoc sunt apta. Vide do. Fran. in consi. xxi.

d POMA. ¶ Item vt scias. quāuis doc. teneant qō ex libello formato debet solui gabella, tamen Bar. videtur tenere contrariū l. edita. C. de eden. vbi Deci.

a **§. Pretor ait.** [a] Bl. continuat hunc §. ad precedētia. Exēplum in quolibet istoꝝ ponit gl. Sed tū quero quādo ler ꝓcipit aliquid obseruari, intelligitur quo ad actionē, ⁊ exceptionē, vt l. stat nas. ℣. de acquir. domi. ⁊ C. si aduer. ven. aut. facta. ⁊ ibi no. Cū ergo hic ꝓtor dicat, pacta seruabo, quare non intelligitur quo ad actionem et exceptionē, ⁊ sic semper pacta actionē producāt? Breuiter, nescio soluere[b] nisi aliqualiter diuinādo, que diuinatio colligitur ex cōtinuatione, quaz facit gl. de isto §. ad superiora, scz quādo in edito plura cōtinebantur, scz qō pacta quedam producēbāt actionē, quedā exceptionē. Et de quibus pactis debeat intelligi, subiecit istud edictū. Vnde ex precedentib[9] apparet de quibus loquitur hic, ⁊ pretoꝛ sic sensisse dum dicit, pacta seruabo, scz quedam quo ad actionem, quedam quo ad exceptionē, ⁊ aliter nescio respondere, ⁊ huius cōtrarū nunquam vidi solutionem, nec reperio ipsum formatum per aliquem.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Pretor ait. vide Jas. in l. legē. C. eo qui dicit hoc esse verum in actione ciuili, non in pretoria: etiam si adūceretur verbum, omnino.

b P. PAV. P. ¶ Breuiter nescio soluere. Vide Jas. in l. legē. ℣. si prin. C. de pac. ⁊ qō licet lex diceret omnino esse seruandā, non ꝓpter ea oriretur actio. vide Jas. in l. pe. C. de pac.

a **§. Pactorum.** [a] Jurisconsultus hic ante ꝙ intret distinctionem pactorum, ⁊ breuiter hoc intendit. Pactū vel est in rem, vel in personam: in dubio intelligitur in rem. Nota igitur quod in dubio persona apponitur in conuentione, vt determinet verbum significans promissionem, non verbum significans actum rei promisse. De materia huius §. dicam plene

b in l. qui in futurum[b]. §. ℣. eodem.

ADDITIONES.

a ¶ Pactorum. In quantum Jason hic dicit, quod stante statuto, qꝫ instrumēta guarentigiata, habeant executionem paratā, non debent intelligi contra personam non nominatam in instrumento. adde Pau. de Cast. consi. clxxxj.

b P. PAV. P. ¶ L. qui in futurū. Vide que ibi addidi ad Bar.

1 ☞ Argumentum a contrario sensu, an fiat ex propria significatione.

§. Dolo malo. Hic incipit exponere verba edicti. Aduerte ad vnuz. Dicitur hic dolo malo. Pretor ait pactum se non seruaturum. Vbi dicit hoc pretor, certe non dicit expresse, sed a contrario sensu, cū dicit se seruaturum pacta non facta dolo. ergo si dolo, non seruabit. Et se

1 cundum hoc innuit Jurisconsultus quod argumentum a contrario sensu fit ex propria significatione. Contrariuz habemus in l. apud antiquos. C. de fur. dixi in l. omnes populi. versi. iuxta predicta quero. ℣. de iusti. ⁊ iur. dum loquitur de interpretatione extensiua, querēdo an in statutis habeat locum argumentum a contrario sensu. versi. iuxta predicta quero.

1 ☞ Dolus, est genus, fraus species: ⁊ que differentia sit inter dolum ⁊ fraudem.

2 Genere remoto, sequitur remotio speciei.

§. Sed si fraudandi. Iste §. est fortis, ⁊ legitur duobus modis in gl. principaliter. Primo qō illa verba, inest enim dol[9] ⁊ fraus, referuntur ad principium §. ⁊ ponūtur ad excusationem pretoris, ⁊ secundo modo qō §. legatur recte. Item prima lectu. variatur in glo. tribus modis. Pone casum secundum primam. ¶ Quero quid sit factum per fraudem, an valeat? Respōdet Jurisconsultus qō pretoꝛ de fraude nihil dixit in edicto: hoc fecit ideo, qz inest dolo fraus. ⁊ sic iunge ver. inest enim ad princi. Sed quero an de isto pacto facto fraude sit aliquid per aliquem scriptum specialiter? Respondet Jurisconsultus quod sic. Sed elegaūter Labeo ait, ꝛc. ¶ Opp. quod iste tex. sibi contradicat. Dicit enim quod de fraude nihil dixit pretoꝛ. Postea dixit qō inest dolo fraus, ergo de fraude dixit aliquid. Respon. non dixit expresse, sed in nube, ⁊ tacite. ¶ Quero ergo in quo

1 differt dolus a fraude? Bloss. hic ponit tres opin. Fin[9] primaz dolus est genus, ⁊ fraus est species, ⁊ sic inest dolo fraus, sicut species inest generi: secundum duas alias dolus est species, ⁊ fraus est genus, ⁊ sic inest dolo genus inest speciei. Prima est vera, quia edictum Pretoris procedit negatiue, ⁊ remotiue, scilicet neqꝫ dolo, ꝛc. Sed ad remotionem generis bñ sequitur remotio speciei, qz si dico animal non currit, ergo nec homo currit, vt in l. i. in fin. ⁊ ibi not. ℣. de suis ⁊ legiti. Merito ergo excusatur pretoꝛ: quia eum remouet dolus, qui est genus, ergo ⁊ fraudem, que est species. Alie lectu. non procedunt: qz ad remotionem speciei non sequitur remotio generis. Non enī sequitur homo non currit, ergo animal nō currit. Et ideo si poneretur quod fraus sit genus, ⁊ dolus sit species, vt innuūt alie due lectu. nō excusaretur pretoꝛ, quia remouendo speciem non sequitur remotio generis, vt l. duobus. ℣. si quis iurauerit. ⁊

2 ibi dixi infra. de iureiuran. Ex predictis no. ⁊ quod ad remotionem generis sequitur remotio speciei l. fundi. in fi. infra. de fundo instru. l. j. in fi. glo. super ver. nati. ℣. de suis ⁊ legi. ⁊ l. si. C. de vsu. rei iudi. sed non econtra probatur in dicta l. duobus. ℣. si qs iurauerit. ⁊ ibi dixi. Sed affirmatiue est totum econtra: qz ad positionem speciei sequitur positio generis. Cum enim dico, homo est, sequitur ergo animal est. Sed ad positionem generis non sequitur de necessitate positio speciei. Hoc dicit gl. probatur in l. si quid earum. §. interemptum. ℣. de lega. iij. ⁊ l. inter agnatos. ℣. vnde legitimi. Tetigi in l. imperium. §. de iurisd. om. iu. ¶ Secundo no. differentiam inter dolum ⁊ fraudem diuersimode, secundum diuersas expositiones glo. Alij tenendo hanc eandem, etiam dicunt quod inest dolo fraus, quasi vnum importet idem quod aliud. ⁊ puto eos dicere veritatem. Secunda lectu. principalis est quod totus §. legatur recte. Quod dicit in glo. Tu legas alio modo totam ordinate. Pretoꝛ dixit se non seruaturum pacta facta dolo, quod intelligitur quando in ipso actu paciscendi fiebat dolus, vt ℣. Sed quid si tempore, quo feci pactū, nihil feci do o, bene tamen cogitabam in futurum te fraudare, forte non seruaui, promissa, ⁊ sic pactum est factum fraudandi causa, an valeat? Respondet Jurisconsultus, quod pretoꝛ de hoc nihil dixit quid ergo erit? Rūdet Jurisconsultus hoc pactū nō valere, nec effectum habere: quia aut iniquum aut superuacuū, secundum Labeonem. Et prosequere in aliis secundum vltimam lectu. glosse vel lege sic, Queritur ab Vlpiano an pactum fraude factum sit seruandum. Respondet Vlpianus quod nō: ⁊ hoc ꝓbat. Primo ꝓdictum pretoris, q dicit quod pactum

dolo factum non est seruandum, sed dolo inest fraus: ergo pactum fraude factum non est seruandum. Secundo probatur p dictum Labeonis qui dicit, quod pactum iniquum, vel superfluum, non est seruandum: sed pactus fraude factum est iniquū vel superuacuum, vt hic probatur, igitur non est seruandum. ¶ Oppo. quod licet pactum sit superuacuum, non debet vitiari, vt l. si pupilli. ſ. item si procurator. de nego. gest. & l. non impossibile. ſ. eo titu. Glo. non solut. nec ista nec alia similis. Sed tu dic quod ibi loquitur in eo quod erat superfluum & ex abundanti, ideo non erat vitium, hic sic.

§. Quod fere. Si precedit interrogatio, & sequat rūsio presumitur stipulatio, nisi probetur 3ium. hoc dicit. ¶ Oppo. q̄ si probetur 3ium proba bitur falsum. Glo. dicit, nō est verum q̄ potuit precedere interrogatio, & sequi rūsio inter absentes, vel ex intervallo. ¶ Ide gl. Ista gl. posset dicere verum in priuata scriptura in qua de necessitate non ponitur locus, & dies & consul. vt l. cū tabernam ſ. idem. ī. de pigno. Sed in publico instrumento non procederet: q̄ cum ibi apponatur locus, & tempus, & appareat q̄ in vno loco fuit facta interrogatio, in alio responsio, eodem modo si ex intervallo. Dices ergo quod probabitur 3ium, hoc est, 3hentes non habuisse animum stipulandi, l3 verba fuerint apta ad stipulationem. Et hoc dicit text. hic, quod non animo stipulantiū, &c. Et sic intellexit glo. ſ. ea. l. ver. igitur nuda. Querit glo. vtrum sit necesse quod hec probatio fiat per aliam scripturam? Et videtur quod sic, per l. generaliter. C. de non nu. pecu. Tu dic vt in glo. que hic dicit quod illud verum q̄n vult probare 3 tenorem instrumenti: q̄s confitetur confectū sua voluntate. Hic q̄n vult pbare 3 solēnitatem, quo casu admittitur probatio p testes. Ita dicit gl. ista, quam nota, & tenemini.

ADDITIO.

a ¶ Contrarium. Adde inquātum Jas. hic dicit: quod in instrumento dicatur: talis procurator Titij: vt constat tali instrumento: per hoc non probatur ipsum esse procuratorem Titij: nisi producatur mandatum, vt voluit Roma. consilio lxiij. q̄s hic venit limitandum notabiliter, nisi mandatum esset alias p. ductum in iudicio, & iudex etiam pronunciasset super legitima tione procuratoris, q̄ tunc sī notarius dicat, hoc est exē plum mandati Titij &c. licet non inuentatur originale, tamen facit fides, vt voluit Petrus de ancharano consilio gl. Item limita nisi tale instrūm esset antiquum, quia licet non reperiretur originale, tū faceret fidem, vt voluit Bar. cons. lxxxvij. mēti et Jaſo. ponit, q̄s si sit phibitū exceptionē opponere 3 instrūm, non dz intelligi de ulla q̄ apparet ex inspectione instrumenti; non te pigeat videre que late posui in l. iij. ſ. condemnarum. ī. de re iudi.

1 ☞ Contractus prohibitus propter vtilitatem publicam, non firmatur iuramento.

a **§. Si paciscar.** a Pactum per quod tollitur ius priuati, sibi publica authoritate concessum, valet: secus si tolleretur ius publicum. quia tunc nō valet: etiam si fuerit iuramento vel stipulatione firmatum. hoc dicit. exposuit ſ. verba edicti, que dicunt, neq̄ dolo malo, hic ponit sequentia. scilicet aduersus leges &c. Nota singulariter

1 † quod quando pactum vel 3ctus alicuius est phibitus pp vtilitatem publicam, tunc non firmatur iuramento. Dixi plene in l. si quis pro eo. ī. prin. de fideiuſ. Querit gl. an iste idem qui fecit pactum de non exequendo id, quod pertinet ad ius publicum admittatur? Respon. glo. quod sic: & bene. item querit. gl. quid si partim pertineat ad ius publicum, partim ad priuatū? Dicit gl. quod respectu priuati valet, respectu publici non. Ai de ipsam glo. & not. De prima questio. vide quod dixi in l. si maritus. ſ. si negauerit. ī. de adulte.

ADDITIONES.

a P. PAV. P. ¶ Si paciscar. Circa illud quod dicitur hic in text. quomodo possit sententie renuntiari, vide ad Bar. in l. si diuersa. C. de transa. post Alex. ibi. POMA. ¶ Adde quod per pactum pote renuntiari sententie, vt vult text. hic. Hoc verū est, si exp̄resse renuntietur, secus si tacite. Ita pulchre Jaſ. l. si diuersa. versi. limita. C. de transac.

1 ☞ Status mutatione videtur alia persona.

§. Si ante edictum. Expeditus Jurisconsultus de literali expositione edicti, nunc venit ad tractandum quasdaz varias, & diuersas q̄stiones circa materiam istam, breuiter hoc intendit. Pactū factum ei, qui est vel fi tarus est heres, statu non mutato valebit quo ad pacti exceptionem, sed statu mutato valebit quo ad

1 exceptionem doli, vel vtilis pacti. hoc dicit. † Nor. quod mutatione status videt alia persona, & sic non prodest ei pactū factū ture directo, sed de equitate iure exceptionis doli. Letera dicit in glo.

LEX OCTAVA.

a **Si tuum heredem.**

b **§. Hodie.** In his q̄ sunt cōia pluribus vt sint iudicat alijs fauore liberationis. hoc dicit. Opp. dicit hic quod debent connumerari in vnum locum. Contra, imo valet consensus adhibitus separatim, vt l. p fundū. ī. de seruit. rusti. pred. & l. receptū. cōia predio. Solu. hic loquitur in casu, in quo pactū plurib⁹ non potest nocere alijs, ideo requirit q̄s oēs conuocent in vnū, ibi nocere non poterat. Contra imo indistincte nocet, vt l. q̄s maior. ī. ad municipa. & l. nulli. ī. quod cuiusq̄ vniuer. no. Solu. Illud verū in his q̄ sunt cōia pluribus vt vniuersis, hic in his q̄ sunt cōia pluribus vt singulis, quo casu si essent mille, facēt omnino non nocerent vni, nisi in isto casu, fauore liberationis, vt hic. & C. qui bo. cede. pos. & hic non nocet factum plurū, nisi cuiusto p̄otis, vt hic, in gl. & hic in text. vides, & p Dy. in c. q̄s oēs.

c git. extra de regulis iur. lib. vi. & vide q̄s dixi in l. ij. C. de decur. lib. x, & vide d. l. fi. C. q bo. ced. pos. Querit gl. & duob⁹, dicit ita.

ADDITIONES.

a ¶ Et suum. Circa istam regulam quod maior pars creditorū possit preiudicare minori, in casu huius l. limita vt per Roman. sing. ci. vt procedat, q̄si tractatur de remittendo partem debiti, secus si de toto: item limita quod pactū maioris partis p̄iudicat, vt non possit agi 3 debitorem, sed bene poterit agi 3 delusorem. ita Cre. sing. xxij. allegans, ad hoc text. & exclamatione eum, vt ibi per eum.

b ¶ A maiori parte. Adde post Alex. an factum a maiori parte, dicatur factum concorditer, Roma. consi. lxij. & quo ad tertias limitationem Jaſ. Adde Oldra. consi. lxvj. & inquātum refert Roma. consi. xcix. consuluisse, q̄s si testator mandat distribuere bonorum suorum fieri per consules artis lane, & eius heredes: quod heredes habebunt vnam vocem, & consules vnā. Ad de tu videndum Abb. qui in eodem facto consulit, eius consilio xxxvij. ij. lib. Et inquantum etiam subdit, quod vir pupillus tenetur ad aliquid faciendum, quod ipse tutor potest solus facere. adde quod Roma. consi. cccl xxvj. consuluit, quod si alius tutor solus non possit actionem cedere, tamen vbi pupillus esset obligatus vel solvere, vel cedere, quod tutor posset cedere sine pupillo, intercueniente tamen decreto.

c POMA. ¶ Et vide. Aide de hac regula aliqua per Christoph. Porc. Justi. de satis. tut.

LEX NONA.

a **Maiorem.** a Maior pars intelligitur pro cumulo debiti, non pro cumulo partium, nisi quando in cumulo debiti esset equalitas.

* hoc dicit.

ADDITIO.

a ¶ Maiorem. Aide tex. mirabilem in proposito l, si precedente. ſ. Lucius Titius. ī. man. videlicet maior pars non preiudicat minori contra fideiussorem. & pro declaratione huius vide omnino Christ. Ca. l. ij. C. eod. qui dicit istam legē esse fundatam super quatuor equitatibus. vide etiam singulare & mirabile dictum Roma. singu. xlvi. incipi. q̄ cie. & singu. xcvj. incipi. heri. Nisi quid autem in casu istius l. vnus teneatur stare maiori parti, remittatur totum debitum? Dic quod non. Ita Rom. singu. incip. creditores. & istum casum, quomodo maior non preiudicat minori, an Papa vel princeps rescribit, quod fiat de concordia non sufficit consensus maioris partis, quia vno solo dissentiente, non dicitur fieri de cōcordia. De veritate tamē, q̄ Bal. tenet oppositum, vide Jaſ. in l. de fideicommisso. circa ver. illicit. C. de transactionibus.

* CLAV. ¶ Equalitas. Istud etiam procedit in materia statutorum. Si statuta dicunt maiorē partem quid facere posse ita in terminis Aret. in consi. cxxvi. incip. eximie do. Juder. in tot. & vide omnino Bar. in l. iij. ſ. Cato. in vlti. q. ī. de verb. obli.

LEX DECIMA.

Si plures Plures pretendentes vnum debitum, vel plura debita, si conuenant vni, semper loco vnius habent. hoc dicit ista lex. Oppo. ā. de adop. l. si consul. & de senato. l. emancipatum. ſ. si. Sol. q̄n̄q̄ habetur respectus ad personā ratione officij, & tunc si gerit plura officia fungitur vice diuersarum personarum, vt ibi. Q̄n̄q̄ habetur respectus ad personam ratione persone, tunc impossibile est vnum tenere vice plurium. De hoc per Bal. in d. l. si consul. ā. de adopt.

1 ☞ Statutum vel reformatio committens aliquid prioribus subi ut eligitur vel maiori parti eorum, si alij sint absentes,

ſ. ſi ce

2 Fiscus habet tacitam hypothecā in delictis, licet inefficacem.
3 Presentium maior pars preiudicat absentibus.
4 Pactum creditorum presentium quare preiudicat absentibus priuilegiatis, & non habentibus hypothecam.

LEX VNDECIMA.

Rescriptum. Pactū maioris partis creditorū psentiū nocet absentibus, etiā priuilegiatis, hypothecam tamen non habentibus. h.d. Pro declaratione text. quero vbi est istud rescriptum diui Marci? Dicit gl. habemus eius mentem in l. a suum. in fi. ff. eo. Quero, vbi dicebat rescriptus qđ omnes debeant conuenire? Respon. rescriptus loquebatur indefinite, & indefinita equipollet vniuersali, vt l. fi plur. bo. ff. de leg. ij. His premissis nota diligenter + ex hac l. qđ si per statutū, vel reformationem committatur aliquid prioribus, subintelligitur, vel maiori parti eorum, si alij essent absentes, vt hic. Debent enim requiri, qz forte eorū presentia traheret alios ad suā sniam, vt l. sicuti. ff. de arbi. Facit C. de decur. l. ij. Dices tu, hoc ideo qz sic declaratū erat per aliud rescriptū, tamen verba de se importāt qđ omnes debent esse presentes, vt hic qz in tex. Respon. rescriptum non dicebat aliquid de absentib⁹, sed solū de fisco. Et inducitur hoc ad probandū de priuilegiatis creditoribus. Declarādo igitur procedit lex ista, vnde idē esset in statutis, & reformationibus, vt dixi. ¶ Opp. qđ semper fiscus hz tacitas hypothecas, vt l. aufertur. ff. fiscus. de iure fisci. & C. in q. cau. pig. tacite cōtrahatur. l. j. & ij. Solu. dicit gl. fallit in duobus casib⁹ quādo fiscus succedit priuato. Itē quando sibi debetur ex delicto. Nota ergo qđ in + delictis fiscus non hz tacitas hypothecas. Allegatur C. de pens fiscalib⁹ creditores preferri. lib. x. l. j. Sed ibi videtur notari contrariū. Sed in veritate non contradicit. Non enim dicit h. c glossa fiscū non habere tacitā hypothecam in penis, sed fiscū alijs creditoribus non preferri. Et ideo Dy. in l. qđ placuit. ff. de iure fisci. tenet fiscū habere tacitas hypothecā in delictis, tamē sine effectu siue inefficacem contra creditores. De hoc per Ly. C. de bo. proscri. l. fi quis posthac. dixi in l. aufertur. ff. fiscus. & l. qđ placuit. ff. de iure fis. ¶ Oppo. infra māda. l. si pcedente. ff. fi. vbi priuilegiatis non preiudicatur. Bl. dat hic plures solutio. nec posuit finaliter veritatē. hoc dicit. Jac. but. dicebat sic, qđ priuilegiatis preiudicatur in parte debiti vt hic. non in priuilegio, vt l. cōtraria. In eo enim modico qđ restat soluendū, creditor habens priuilegiū prefertur. ¶ Opp. C. de cess. bon. l. fi. ff. nulla. Solu. dicit gl. cū inducie dā tur, preiudicatur habentibus hypothecā, secus cū remittitur. Ratio, qz mihi est modicū preiudiciū, vt C. de precib. Impera. offer. l. quoties. ¶ + Quero quot debeāt esse pśentes, vt preiudicetur absentibus? Dicit glossa maior pars, & bene. + Quero extra glossam que est ratio qđ preiudicatur habentibus priuilegium, & non habentibus hypothecā? Respō. qz pactū presentium prodest etiā absentibus priuilegiatis vt habeāt quem cōueniant, vt no. in d. ff. hodie. habentibus autem hypothecā nihil prodest, qz & si nullus esset quem cōuenirent, agerent hypothecaria cōtra tenentes bona. Et hec est bona ratio, quā etiam ponit hic Bul. de Cu. & Jaco. But.

ADDITIO.

a POMA. ¶ Debent enim. Aide Feli. in c. cum omnes. ver. tertio declara. de consti.

1 ☞ Stipulatio nouans est duplex.
2 Promitto fundum sub pena centum, & si non dedero ipsum, pmitto centum, idem est dicere.

a **§. Si pacto.** [a] Conuentio liberatoria non nouatur per stipulationem penalem sequētem: sed aut pena petetur, aut exceptio opponet. hoc dicit. ¶ Oppon. quod iste tex. sibi contradicat, cum dicit vtraque, & postea dicit, altera debere esse contentum. Bl. exponit vtraque, id est altera, vel id est vtrauis, & bene. ¶ Secundo opponitur quod vtraque competit & exceptio, & petitio pene, vt in l. vbi pactus. de transac. Istud contrariū reputatur alibi valde difficile. Aeritas est que ponitur hic. & ibi, scilicet quod hic loquitur in pacto, ibi in acceptilatione. Ratio, quia pactum non tollit actionem, nisi ope exceptionis, que exceptio inefficax redditur, si pena petatur, vt hic, sed acceptilatio tollit actionem ipso iure, & si pena petatur, actio non resuscitatur, vt l. qui res. ff. aream. ff. de solutio. Unde actor non posset obtinere, quia experiretur sine actione, & iudex deberet absoluere reum etiam nemine opponē te, quia videt actorem carere actione, vt ibi tangitur in gloss. & bene. ¶ Opponitur de l. si pro fure. ff. furti. de condi. fur. Solu. ibi in pena legali, que petitur simul cū re, hic de pena conuentionali. ¶ Opponitur quod vtrunqz petatur, vt l. qui fidem. ff. de transactio. & l. ita stipulatus. in fi. ff. de verborum obligo. Sol. ibi fuit dictum, rato manente pacto. ¶ Secundo opponitur de l. obligationum fere. ff. fina. ff. de actionib. & obligationib. vbi penalis stipulatio nouat precedentem conuentionem, seu conuentionalem stipulationem, ergo hic solum pena poterit peti, non exceptio opponi. Dicit gl. omnes intelligere quod hic fuit actū ne nouetur, vel loquitur sm iura noua, sm q̄ tacite nō psumitur nouatio, vt l. fi. C. de nouatio. Et si tu opponeres, qñ pactū liberatorium posset nouari, cum nouatio sit vnius obligationis in alteram transfusio, vt l. j. de nouati. Rñdeo. Per pactū liberatorium quis obligatur naturaliter non petere, & sic pōt nouari, & sic remanet qđ hic fuit pactū qđ nō fieret nouatio. Et el dicit gl. qđ loquit sm iura Codicis, &c. Huius causa Jaco. Burri. & Buli. de Cugneo rñdent ad illam l. obligationum fere. ff. fi. quod ibi stipulatio penalis apponitur Jctus iuris ciuilis, hic vero pacto, qđ est iuris gentiū, vt ff. eo. l. in prin. argu. ff. ad legē Falcidiam. l. j. ff. itē si ita. & l. si cum pfinitione. qñ dies lega. cedat. & l. pdia. infra. de actionib. emp. & l. si quis a socio. infra. pro socio. Probatur hec solu. in l. duo societatem. eodem titulo, & ipsi Jaco. & Buliel. de Cugneo tractant hic materiam nouationis, que esset vna longa repetitio. Lyn. ponit. C. eo. in l. fi pacto quo penam, & de Jhen. & commit. stipulati. l. nuda. Tu + aduertas, qz duplex est stipulatio nouans, vna coequalis ad primam, & in hac nouatione hodie est immutatus 3 p. l. fi. C. de noua. de qua dixi plene in l. penulti. ff. de noua. Quedam est stipulatio penalis, & ista vtrum nouet precedentem, vel non, dicam plenissime in l. ita stipulatus. in contrariis vltime partis. ff. de verborum obligationibus, dicam in l. pdia. ff. de actio. emp. & in hac nouatione p iura noua nihil est immutatū. & ideo gl. q̄ hic dicit, aliud hodie, aliud olim, non dicit veritatē sm oēs doctores. Qñ ergo rñdemus Jto l. obligationū fere in fin. ff. de actio. & obligatio. Rñdeo hic precessit conuentio liberatoria, que non nouatur per sequentes stipulationem penalem, ibi precessit conuentio obligatoria, que nouatur, cū distinctione, quam posui in d. l. ita stipulatus. in fin. Ratio, primo fauor liberationis, vt l. si vnus. ff. pactus. & quod not. infra eodem. Secundo, quia posito quod pactum de non petendo obliget quem naturaliter non petere, licet quidā contra, vt dicam in dicto ff. pactus. & sic ista talis obligatio posset nouari, cū pactum producit alios effectus, quia tollit naturales, & elidit ciuilem, vt d. l. si vnus. ff. pactus. qui effectus non pōt nouari. merito adhuc obstat exceptio, vt hic. In casu cū reperio nouari exceptionem, id est eius effectum perimi, vt ff. de preto. stipu. l. j. in fi. magne gl. & ibi not. quod tamen intellige vt ibi dixi.

b Querit gl. [b] vtrum + sit idem dicere. promitto tibi fundum sub
2 pena centum: & dicere, promitto tibi fundum, & si ipsum non dedero, promitto tibi centum? Quidam dicebant quod non: glos. quod sic, & bene, quod no. & tene menti, vt hic.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Si pacto. Aide Aret. in l. ex duobus. in sexta qstione ff. de duob. reis. circa oppositionem quam facit de l. fi de meis. alias est l. Pomponius scribit. ff. de arbi. P. PAV. P. ¶ Istum §. repetit Bet. Alu.

b AND. BARB. Querit glo. ¶ Adde Baldum. in cap. literas. de presumptionibus. qui dicit esse ibi casum pro ista gl. tene mēti. Joan. de Imol. l. filiusfa. ff. dicti. de lega. j. allegat istam gl. p singula. & in l. ad diem. ff. de verb. obligationib. vide Antonium in cap. j. de pactis. Baldum in l. j. C. de his qui pene nomine in testam. relinquun. ego de hoc allego casum in cap. fi. de falsis. in verbo, sub obligatione, & tene menti, quia nemo allegauit. Et p ista gl. dum legerem l. j. ff. si quis simpliciter. ff. de verbo. obligationi. dixi ibi esse casum, ad quem non animaduertit hō in verb. sub conditione coniuncto. ver ficu. si illud factum fuerit dabo. Ubi primo dicit sub conditione: & postea, exponit quod est dictum sub conditione, dicens, si illud factum fuerit.

1 ☞ Exceptio doli datur in subsidium, deficiente exceptione pacti, in pactis liberatorijs.
2 Pactis liberatorijs acquiritur domino per procuratorem absque cessione.

§. Plerunque. Pactum procuratoris, pdest domino, & nocet domino, si habet speciale mandatum vel generale cum libera, secus si ad agendum
a tantum sit datus. hoc dicit. Ex isto [a] ff. nota + quod sicut actio
1 vtilis datur in subsidium deficiente directa, ita in pactis liberatorijs datur in subsidium exceptio doli deficiente exceptione pacti. Secundo nota diligenter, + quod licet in pactis obligatorijs non queratur dño per procuratorem, nisi facta cessione, tñ in pactis liberatorijs non est opus cessione, vt hic.

ADDITIO.

a POMA. ¶ Et isto. Bart. tamen in l. ij. C. eo. videtur velle, quod etiam hic competat executio pacti: dum secundum vnum intellectum intelligit illum tex. loqui in procuratore in rem suam.

LEX XII.

Quia Opponitur quod hec nō sit bona ratio, vt paret, in adiecto. vt j. de constitu. pecu. l. sed & si filio. §. j. glo. ij. fatetur contrarium, quod hec ratio non concludit de necessitate.

LEX XIII.

1 ☞ Procurator omnium bonorum cum libera, potest agere, & in iudicium deducere, licet non sit dictum.

Nam & nocere. Opp. de l. quacūq; ratio ne. j. §. Procurat. Sol. Intellige hic quod habebat generalem cum libera. Et ideo distingue vt hic in gl. quam nota. Et fine huius
1 l. nota † quod procurator omnium bonorum cum libera, licet nō sit dictum, ad agendum & defendendum, tamen agere potest ad rem, & in iudicium deducere.

LEX XIIII.

1 ☞ Procurator quomodo debet concludere in libello.

1 Sed si tantum. Hor. † quod procurato ri dato ad lites non pōt solui, & ideo est diligenter aduertendum in conclusio ne libel i. Nam procurator debet cōcludere quod petat reum condemnari sibi, vt l. j. C. de senten. & ad dandū & soluendum domino, non sibi, vt hic. Dixi plene in l. hoc iure. j. de solu. nisi esset procurator in rem suam, vt hic in fine.

LEX XV.

a Item magistri. a Nota quod pactum istorū, qui præsunt corporibus, & collegijs, pdest & nocet ipsi collegio. Qd prosit, non est dubium. Nocere autem non potest, nisi
b eis sit specialiter b permissus, vel concessa libera administratio. Probatur infra, quod vi aut clam. l. iij. §. ij. De quo per Cy. C. de transac. l. præses. Vide glo. super verbo, constat, & tene menti tex. cum glossa.

ADDITIONES.

a P.PAV.P. ¶ Item magistri. De ista materia, vide Roma. consi lio lxv.

b POMA. ¶ Specialiter. Sed nonne semper videtur constituti cum libera, vt in l. præses. C. de transactioni. Salua vt per Jaſ. ibi, verſi. ij. limita.

LEX XVI.

Tutoris. Quero vtrum pactum tutoris noceat pupillo. Tex. nihil dicit. Hoſt. dicit quod non nocet si fieret animo donandi, alias secus quod dic vt in gl. & C. eo. l. pactum curatoris.

LEX XVII.

1 ☞ Pactum cedentis, an noceat cessionario.

Cedenti agenti quando possit opponi quod male agit cessione facta.

Si cum emptore. Pactum factum ab eo, cui cōpetunt vti les præiudicat ei, cui cōpetūt directe. hoc dicit. Querit gl. quid econuerso, vtrum si venditor paciscatur, noceat emptori? Et variat glo. in seipsa. Nam primo differentiam facit inter emptorē & fideicommissarium vniuersalem, po-
1 stea nullam differentiā facit vt ps ex gl. † An pactū cedētis no-
a ceat cessionario. a Glo. hic in fi. videt dicere qō sic, nisi interuenerit alterum de tribus que ponuntur in l. tertia. C. de nouatio. Idem videtur no. in l. nomē. C. que res pign. obli. pos. in fi. Gl. hic videtur tenere quod sufficiat quocunq; modo debitor sciat. Idem in l. fin. j. de transactionibus. Bar. Sil. dicebat quod in pacto gratuito procedit principium glo. in transactione procedit finis. Sed hoc non probat lege. Jac. de Aret. in l. j. §. j. j. ad
b Trebellia. melius, quam alius, dicit b sic. Quōq; cessio est facta ad commodum cedentis, quia quicquid exigitur, ps in commodum cedentis verti, & tunc pactum & omne factum cedentis nocet cessionario, nisi interueniat alterum de illis tribus hic notatis, & sic loquitur l. nomen. C. que res pignori obligari possunt. & quod ibi not. Sed si cessio est facta ad commodum cessionarij, tunc quocūq; mō debitor sciat, nō poterit fieri pactum in præiudicium cessionarij. Ita loquit l. fi. j. de transactio. & finis huius gl. Dixi in l. facta. §. si heres, ad Trebellia. & Cy. in l. scōa. in fi. C.
2 de nouationibus. in questio. fin. † Quero vtrū eo ipso qō facta est cessio possit obijci cedenti? Male agis quia cessisti? Rūd. eodem modo si quidem est facta cessio ad commodum cedentis nō potest obijci, nisi interuenerit alterum de illis tribus prædictis, secus si ad commodum cessionarij: nā tunc indistincte potest obijci, vt l. in causa. §. fi. cum l. seq. j. de proc. Dixi in d. §. fi. & res. sic debet intelligi quod dicitur de confessione cedentis, ar noceat cessionario, vt not. Dyn. in l. seruum filij. §. j. j. de legat. j. dicam j. de procu. l. si actor.

ADDITIONES.

a ¶ Cessionario. Adde an pactum cedentis, noceat cessionario Paul. de Cast. consi. xlvij. & sequen. per Angel. consi. celix. Et sufficiat, quod debitor sit certiorat⁹ ab alio quam cedente, vel cessionario? Vide Joa. And. in additionibus ad Speculatorem. §. vt autē. verſiculo, sed quid si debitor. Et an exceptio compensationis que potest obijci cedenti, possit obijci cessionario vide Bal. consi. ccccl xxvij. Et vbi an fiat de foro cedentis, & cedens possit agere ad commodum cessionarij, per eundem consi. ccv ij. tertio libro. Et an debitor soluens cedenti omisso cessionario, liberetur ipso iure, vel ope exceptionis? per eundem consi. ccciij. Et quando cessionis exceptio impediat executionem instrumenti, vide Roma. consi. ccccl xxij.

b P.PAV.P. ¶ Melius quam alius dicit. Vide Compostel. consi. lio iij. incipiente, donec stella. vbi reprobat hanc opinionem, & aliter respondet ad legem fi. j. de transactionib & adaitur tex. quod aliud sit in pacto vel transactione, aliud in solutione, vide ibi ad finem.

§. Sed & si inter. Pactum eius, cui sunt cedendi actiones nocet ei qui ea est debet, & cedere debet. hoc dicit. Probatur in l. apud Celsum. §. daui. j. de doli exceptione. Et iste §. legitur hic duobus modis. Primo, qñ vendidit aliquis procurator⁹ nomine dñi. Secundo legitur, qñ vendidit quis tanquam dñs rem alienam, tunc dicit, pactum eius, ad quem negotium spectat in veritate, prædicat & qui habet actionem de iuris rigore.

LEX XVIII.

Si tibi decem millia. Obligatio, que re? dit, non potest trahi vltra quam ad accipientē peruenit, hoc dicit. & ista l. est tota notabilis & vtilis & multum subtilis. Oppontur j. eod. l. in traccationibus. Sol. hic loquit de obligatione, que re contrahitur que per pactum non potest augeri, vt dicatur re contracta. ¶ Quero ergo, an decem millia superflua debeantur ex isto pacto vestito coherentia contractus. Glo. dicit quod non, quia cum accedat quātitati, esset vitra', que nō potest deberi ex pacto etiam vestito coherētia contractus, nisi intercessisset stipulatio, vt l. quamuis. C. de vsuris. Item nō potest valere iure donationis, quoniam donatio olim non valebat pacto nudo, hodie sic, vt l. si quis argentum. §. penu. C. de donationibus. Ita dicit gl. in eo quod dicit non valere vt donationem olim, quia pacto nudo, videtur male dictum, quia
a imo erat pactum vestitum coherentia contractus. Potest responderi quod si quidem erat mera donatio, ita quod nullo modo
b do respiciebat primum contractum b, tunc illi contractui legi non dat, nec ab illo vestitur, vt l. iuris gentium. verſiculo, idem Marcellus. cū sequen. §. eo. Si vero fiebat respectu primi contractus, vt qz promisit tibi plus quam mutuasti, tūc est re vsura. Et hoc facit, qz si in instrumento vēditionis apponit aliud pactū, & id qō plus valet dedit, & donauit, quod illa non est vera donatio, nec fit ex mera liberalitate. Ignorat enim qd donare velit. Quod hic videt tenere Gulielmus, & ego idem si quis cum aliter. de verborum obligationib. Ad aliud qō glo.
c dicit hodie contra per l. si qs argentum. est verū qō hodie donatio perficitur pacto nudo, si in eo exprimatur cā. Secus si promittatur simpliciter sine causa, ne ad idem concurrant duæ specialitates, vt dixi in l. iuris gentium. §. quinimo. ver. igitur nuda. §. eod.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Contractus. vide Aleg. in l. bone fidei. C. eo.

b POMA. ¶ Primum contractum. Idem dicit Paul. & Bald. in l. petens. C. de pact.

1 ☞ Actiones descendentes ex maleficijs, & etiā cōtinentes cām famosam ex maleficio tolluntur ipso iure per pactum, qz sunt debiles.

2 Actio tutele licet sit penalis, tamen non tollitur ipso iure pactum.

3 Actio non est sublata si quis cōsitendo sacerdoti dicat, remitto iniuriam.

a §. Quedam. a Actiones desendētes † ex maleficijs ipso iure tollūtur p pactū. h. d. Pro
1 ta istum casum qui est singularis. Concordat j. e. si vnus. §. pactus. & per hāc ponitur exemplum in legitima. §. eo. qz ista cō uentio lege innatur, adeo qz actio ipso iure tollitur. Quero in aliis actionibus hic non nominatis? Glo. in fi. dicit idem in omnibus

obus similibus que continent cām infamosam, vel sunt penales, cū sit eadē rō vt ī, ad leg. Aquil. l. illud. Et ideamus igit q̄ est rō huius §. Rūdi, q̄ actiones descendentes ex maleficio non causant ex cōsensu, z ideo sunt debiles. Itē cū sint penales, sunt odiose. Hunc vento ad Bl. & gl. idē puto in oibus similibus, q̄ continent cām famosam. [b] Intellige si sunt ex maleficio. Sec⁹ si ex ꝯtu vel quasi, vt actio tutele, pro socio, depositi, z similes, q̄ famose sunt vt ī. de infa. l. j. tū per pactū ipso iure tollunt, vt ff. eo. l. iuris gentiū. ver. idē Marcellus. z verſi. seq. Itē q̄ q̄s ſ b ijcit, vel q̄ sunt penales, intellige ex vtraq; pte Sic loquunt exēpla in tex. posita. S; si ex parte rei tm̄ esset penalis, nō esset eadē rō. Hoc etiā apparet in actiōe tutele, que ex parte rei tā tum est penalis, z tū non tollit ipso iure per pactū, vt in d. verſi. idē Marcellus. ¶ Quero q̄ pacta tollunt actionē vel obligationē ipso iure? Bl. dicit, naturalis, ꝛc. Et ponit tres casus, z dic vt in ea. De hoc dixi in legitima. ſ. e. ¶ [c] Primo quero confitendo sacerdoti dicit, ego remitto alteri omnē iniuriam vtrum per hoc sit perempta actio? Bl. Institu. de iniur. in fin. videtur dicere quod sic. Gulielmus de Cu. dicit contrariu, nā quilibet fidelis Christianus tenetur remittere odiū animi, q̄ habet erga alium, non autem actionem iniuriarum. Igitur remittendo odium, nō videtur remittere iniuriam, vt l. si dom⁹, de ser. vrban. pd. Plus videtur dicere magister sententiarum libro quarto, distinc. xxx. quod quis non tenetur remittere inimico suo, nisi peteuti, z aliter signum amicitie non tenetur ostēdere, sicque verificatur quod dicitur in oratione dominica, Dimitte nobis debita nostra, sicut z nos dimittimus debitoribus nostris. q. d. Sicut z nos dimittimus petēti, ita tu dimittas nobis. S; hāc materia optimū est videre Matth. v. capi.

ADDITIONES.

P. PAV. P. ¶ Quedam. circa istam materiam vide omnino Matheſi. no. clxiij.

POMA. ¶ Causam famosam. Sed certe qui committit delictū, videtur consentire pene quā meretur. glo. l. j. ff. bestias. verſic. onera. ī. de postulando. est tex. bonus in l. imperatores. ibi, ipse te huic pene subdidiſti. ī. de iure fiſci.

AND. BARB. ¶ Ultⁱ. puero. Adde Bal. in rubrica de treuga z pace. vbi allegauit istud dictū Bar. ad questionē statuti, q̄ inimici cogant ad pacē, q̄s intelligit, si ille qui offendit, pacē petit genibus flexis. Et allegat vltra, si det fideiussorē de non offendendo allegauit Inno. in c. ex parte. de verb. signific. vide Bal. in l. ū. ī. ad Sylla. Bar. in l. non solum. ff. iniuriarum. ī. de iniurijs. z Abb. in c. j. de maledi. Bal. in c. j. ff. iniuria. de pa. iur. fir. Ludo. Roma. in l. ū. ī. ad Syllan.

1 ☞ Pignus constitutum nuda conuentione de iure pretorio producit actionem.

2 Pignus quando tollatur per pactum expreſſum ipso iure.

3 Pignoratitia directa, que datur debitori contra creditorē, oritur pignore tradito, vel si alio modo ad creditorē peruenerit.

§. De pignore. Pignus solo cōsensu contrahitur de iure pretorio, sed solo consensu nō tollitur. hoc dicit. Not. hic casum quod pactum nudum lege iuuatur, vt ex pacto actio oriatur. Et sic habes hic exēplū legis legitima. ſ. eo. ¶ Oppon. pignus est contractus nominatus, vt l. j. in fin. ſ. eod. Ergo actio oritur absq; iuuamine pretoris, vt l. iuris gentium. in princ. ſ. eo. Respondeo pignus assumit nomē ab actu. Dicitur enim a pugno. Unde si peruenerit ad traditionem, bene habet nomē, nec eget auxilio a iure pretorio, sed ꝑ quando constituitur nuda cōuentione, non habet nomē, nec produceret actionez, nisi iure pretorio corroboraretur. Dixi ſ. eo. l. iuris gentium. in prin. ¶ Oppo. z ꝑ videtur quod pignus per pactū ipso iure tollatur, vt C. de pig. l. maior. z de regulis iuris. l. nihil ram. ſ. eod. l. iuris gentium. ſ. adeo. Bulus timore gloſſ. intrat hic vnam distinctionem satis longam, ex qua apparet quod ſ. iste legitur tribus modis. Primo q̄s loquatur in pignore cōstituto nudo consensu. Et quod ibi dicitur de pacto, intelligitur de tacito, ex quo oritur actio, vt l. ū. C. de remissione pignorum. Pactum autem expreſſum tolleret ipso iure, vt in contrarijs. Sed adhuc instat gloſ. cum hic esset nata ciuilis, z naturalis obligatio, quomodo per pactum potest tolli? Dicit gloſ. quia erat res integra, sicut dicimus in emptione, vt l. ab emptione. ī. eodē. Quidam reprehendunt istud: nam per contractum pignoris cōstituitur ius in re, vt C. de pignō. l. pignoris. z ī. de pig. l. pignoris. Ergo ibi nulla est obligatio, neq; ciuilis, neq; naturalis, vt Instit. de actio. ſ. j. z actio pignoratitia que est personalis. l. fin. C. de distractione pignorū. non oritur, nisi pignus tradatur, vt Institut. quibus modis

3 re cōtrahitur obligatio. ſ. fina. Pores ꝑ dicere quod pignoratitia directa, que datur debitori contra creditorem, nō oriretur, nisi pignore tradito; vt dicto ſ. fina. vel alio modo peruenerit ad eum, vt l. vtique. ī. de damno infecto. z l. inquilino. eodem titu. Sed pignoratitia contraria ista competit ex nuda conuentione, quocunq; modo in ipsa decipiatur creditor, vt l. j. ī. de pignoratitia actio. z l. tutor. ſ. j. iam. eodem titu. expreſſius in l. si quis in pignore. ſ. j. in verbo, obligatam. eodem titu. Non em̄ dixit rex. tradidit. Et idem dixi in proe. Digestorum in §. tertū. in fi. Et sic habes ex ista lege quod hic loquatur quando pactum est factum de non petendo pignus tacite. Secundo modo legitur, quando pactum fit factum de non petendo debitū, quo casu hypothecaria tollitur ope exceptionis, si prima actio tollebatur ope exceptionis. Circa hoc tamen gl. distinguit latius,

4 eam vide. Not. ꝑ istam distinctionē, quando viriato expreſſo vitietur tacitum. De quo in l. j. in fine. ī. quibus modis pignus vel hypo. ſolui. z l. si fideiuſſor. in princ. ī. de lega. j. Tertio modo legitur lex ista quando ad traditionem est processum, quo casu p pactum hypothecaria ipso iure tolli non potest. Quidam reprobant istam tertiam lecturam. Nam quantum ad hypothecariam nihil operatur traditio. ī. de pignoratitia actio. l. j. z infra, qui potiores in pigno. vel hypothe. habean. z de his q̄ prior rum credito. loco succed. l. si prior. in fin. Et sic semper per pactum ipso iure tollitur. In pignoratitia vero actione procederet distinctio ꝓ dicta.

§. Si quis paciſcatur. Pactum personale non porrigitur ad heredem.

1 ☞ Paciſci extraneo quis non potest.

2 Pater filio si paciſcatur vt heredi, filio queritur directa, si vt filio vtilis, si vt extraneo, nulla.

4 Pater paciſcens filio, videtur paciſci vt extraneo, quando filius meruit, aliter, vt filio.

5 Filius lucrans cum pecunia patris, medietas lucri dicitur ad uentitia.

6 Patris z filij assertioni circa merita, an precesserint, non standum.

7 Pater etiam videtur stipulari vel paciſci filio vt filio, quando nominat ipsum filium, secus si nomine proprio tantum.

8 Pater videtur stipulatus filio vt hered. : quādo non apparet an filio vt filio, an filio vt heredi: q̄o id possit apparere ex cōiecturis, patrem stipulatū fuisse filio vt filio, vel vt heredi. Em phyteuſis si accipiatur per patrem pro se z filijs, videtur stipulata vt filijs, non vt heredibus.

§. Si pactus. Nō potest quis paciſci extraneo, nec conualescit si extraneus paciſcēti heres extiterit. Idem si quis filio vt extraneo paciſcatur: hoc dicit, z notabilis, z nouus z subtilis casus est. No. ꝑ quod non potest quis paciſci extraneo. Quod intellige, prout. Alias sec⁹, vt l. idem in duobus. in fin. ī. eodem. z ibi dicam statim. Secundo not. ꝑ quod ab initio est inutile, postea non cōfirmatur. Dic per Dyn. in cap. non firmatur. extra de regulis iuris, libro vj. Tertio not. quod si paciſcatur quis filio, vt extraneo, nō valet. ¶ Adistum tertium oppon. infra eodem. l. z heredi. ſ. nos autem. z l. auus. Gloſſ. ꝑ mirabiliter distinguit, Aut quis paciſcit filio vt heredi, aut filio, vt filio, aut filio vt extraneo. Primo casu q̄ritur filio directa. ſ. so vtilis, tertio nulla. Quod dic vt in glo. vide eam. z not. Quero qualiter cognoſcam ꝑ vtrum pater fuerit stipulat⁹ filio vt filio, aut vt extraneo. Bl. not. dicit, Aut filius fecit mihi aliquid, propter quod illud meruerat, sicut q̄libet extraneus, z video: sibi paciſci vt extraneo, Aut non meruerat, z video: sibi paciſci vt filio. Pro quo facit lex, si donatione. z quod ibi not. C. de collationibus. z infra, de castren. peculio. l. si forte. Et ex hoc apparet quando pater promittit aliqd filio per stipulationem, si quidez filius meruerat vt quilibet extraneus, obligatur pater filio. Nam illud dicitur aduentitiuz. Quod enim querit filius ex opera sua aduentitium est, vt l. cū oportet. in prin. C. de bonis que libe. Ita intelligitur quod not.

a in auth. ꝑ unde z si parens. C. de inofficioso testamento. a Et hoc

5 etiam dico quod filius lucretur cum pecunia patris, quod totum illud lucrum non est profectitium imo medietas saltem est aduentitia, quia debeꝫ sibi pro operis suis, sicut deberet cuilibet extraneo secundum consuetudinem nostram. Facit C. pſocio. l. j. cum ibi nota. z de collationibus. l. illud. in fi. z ibi dixi. Licet gl. videatur dicere aliter in l. cum oportet. in princ. C. de bonis que liber. tamen debet intelligi secundum distinctionem p̄

6 dictam, z sic consului pluries. In hoc ꝑ tamē vtrum precesserint merita vel non, assertioni eorum non est standum, vt dicta l. si forte. de castrenſi peculio. z quod not. in d. l. si donatione. de collationibus. Poteſt etiam ex alio colligi ꝑ vtrum paciſcatur vt fi-

7

lio, vel vt extraneo. Aut enim nominauit eũ filium in stipulatione, & videtur ei pacisci vt filio. Aut nomine proprio tm̃, & tũc vt extraneo. Ita videtur probari, in l. & heredi. versi. ceterus. ff. eo. & l. cum aliquis. C. de iure deliberãdi. facit l. filio. ff. de conditionib. & demõstrationib. & not. per Dyn. in l. si filio. ff. de donatio.

8 causa mor. ¶ Quero qd̃ si non apparet qualr fuit stipulat⁹, vtrum filio vt heredi, an filio vt filio. Hec glo. dicit solẽniter, q̃ si non apparet nec ex verbis, nec ex alia coniectura, psumit̃ tanquam heredi, vt ff. vnde lib. l. scripto. in fin. Vide glossam istam q̃ optime logt̃. Quo aũt ex verbis posset apparere, liquet aper-

9 te. Quo+aũt ex alijs cõiecturis liqueat? Dico qd̃ si qdẽ pr̃ pacisc̃at filio super re, q̃ de sui natura non trãsit ad heredẽ extraneum, videtur pacisci filio vt filio, non vt heredi. Secus si transit ad quemlibet heredem extraneum, vt in l. vt iurisiurandi. ff. si liberi. ff. de operis liber. Et ex hoc dico qd̃ q̃n pr̃ recipit emphyteusim pro se, & filijs suis, quod videt̃ pacisci filijs vt filijs, non filijs vt heredibus, q̃ de natura emphyteusis est q̃ non transeat ad heredem extraneus, vt in authen. de nõ alie. ff. emphyteusim. Et ideo si pr̃ instituerit filios in disparib⁹ portionibus, tñ emphyteusis diuideret̃ equaliter. Itẽ si repudiarent hereditatem paternam, emphyteusim deberent habere. Et hoc tenet Jacob⁹ de belui. an agnati vel filij repudiẽt hereditatem. c. j. circa prin.

10 ¶ + Ultimo materiã huius l. qualiter ex pacto vel stipulatione patris querat̃ filio, Dyn. tangit in l. quodcunq; ff. de verbo. oblig. Cyn. in l. ij. C. de Jhen. & committẽ. stipula. ego plenissime in l. quod dicitur. ff. de verbo. oblig. Ulterius oppo. gl. & nõ solu-it. Dic qd̃ non conualescit, q̃ ab initio non valet hic: ubi suspenditur, & ideo ex post facto conualescit. Et dic vt in capitulo, non firmatur. extra de regulis iur. lib. vj. per Dyn.

ADDITIO.

a POMA. ¶ Inofficioso testamẽto. Vide Alex. consi. vij. alias lij. in prin. in iij. vol. & consi. xlj. & xxiij. vol. j. Anchara. 2 filio cxxxiij. alias cxxij. Alex. consilio cxxxviij. Paulum de Castro consilio cxxxvj. alias cxxvj.

§. Pactum conuentum.

Pactum personale, viuo paciscente porrigit̃ ad successorẽ in rẽ, ẽt titulo singulari. hoc dicit. Oppo. pactum personale personam nõ egredit̃, vt l. idẽ. ff. personale. ff. eod. Huius timore hec lex legit̃ duob⁹ modis. Primo q̃d hic fuit pactum factũ post vẽditionẽ, & sic psumit̃ actũ q̃d ad emptorẽ trãseat, q̃ alias nihil operaret̃. Secõ modo legit̃ siue ante, siue post, tũc ad hẽũ rñd. Secundum verã opin. pactũ, personale põt dici duob⁹ modis. Primo quod psonã nõ egredit̃, & isto modo logt̃ lex Julia. Secõ q̃d cũ psona finit̃, vt not. in l. iurisgentium. ff. pactorũ. ff. eodẽ. & ita logt̃ hic. Aliquo igit̃ pacisce-

a te transit ad emptorẽ, & donatariũ, nõ eo mortuo. similr in l. & heredi. in principio. ff. eo. Sed tũc opponit̃, illud q̃d cũ psona finit̃, vt ad alium nõ trãsit, vt Institu. de vsufr. ff. finitur. ¶ Rñ. Concedo quod non transit illud ius, sed commoditas eius, vt l. necessario. ff. si de peri. & commo. rei vendite. Ita hec commoditas istius pacti transit ad emptorẽ, & donatarium, que tũ extinguetur au-thore mortuo. Tene menti.

ADDITIO.

a P. PAV. P. ¶ Sed commoditas eius. Vide in Berta. in versi. vsufructuarius. prope finem.

§. Cum possessor.

Pactum possessoris non prodest nec̃ nocet vero heredi. hoc dicit. Opponitur de constitu. pecu. l. si post. Hi. soluit multis modis. Finaliter iudicio meo non ponit veritatem hic. Dicas ergo quod ibi loquitur de eo qui possidet hereditatem de iure, vt quia est heres rogatus de restituendo, vel est heres instituendus filio emancipato preterito vel exheredato, antequam testamentum rumpatur per querelam vel per contra tab. tunc pactũ factum ab eo prodest, vel nocet vero heredi, vt in Julio. Interim enim legitime administrabit, hic in possessore q̃ nullo modo possidebat. Hoc probatur in l. heres a debitore in princ. ff. de fideiuss. & glo. hoc tenet in l. si heres pecuniam. ad Trebellia. tenemenți.

§. Si filius.

Quandoq; filius pacisc̃itur directo patri, & hoc primo. Quandoq; filius pacisc̃itur directo sibi, & hoc secundo. Quandoq; seruus pacisc̃itur sibi, & hoc tertio. Quandoq; pater pacisc̃itur filio, & hoc quarto. Secunda in l. acquirent. versicul. item & si filius. Tertia in l. & heredi. versicul. quod si seruus. Quarta ibi. ff. nos autem. d. l. & heredi. Qui sunt in potestate nostra possunt nobis pacisci, hoc dicit.

LEX XX.

Aequirent.

§. Item si filius.

Pactum personale, si filij transit ad patrem & ad heredem eius viuo filio. hoc dicit.

LEX XXII.

Et heredi.

Supra dixit̃, si filius pactus est ne petat a patre, hic ne petatur a se. Oppo. de l. q̃ heredi. in prin. ff. de cõditionib⁹ & demõstrationib⁹. Rñd. Pactũ psonale põt dici duob⁹ modis, vt not. in l. iurisgẽtiũ. ff. pactorũ. & dixi. s. eod. l. si tibi. ff. pactũ. Si primo mõ accipiat̃, nõ poterit patri vllo tpe, si scõ modo, loquitur hic. Si vero dubitatur, dic vt in l. fi. C. de vsufru.

§. Quod si seruus.

Pactũ personale seruitutis porrigit̃ ad dñm, vt̃ rpe exceptionis doli. hoc dicit. Oppo. ff. pri. vbi pactũ filij porrigit̃ ad patrem. Sol. Aliud in filio pacisc̃ẽte, aliud in seruo. Ratio, q̃ in filio valet. Põt enim in iudicio conuenir̃: sed in seruo, qui nõ põt cõuenir̃ in iudicio, ab initio nõ valet, igit̃ nõ porrigitur ad dñm, nisi iure exceptionis doli. Secũdo hoc põt intelligi, q̃ fuit actũ ne peteret, scz in iudicio, q̃ extra iudiciũ ẽt põt petere seruo, vt l. stipulatio. ff. hi qui. ff. de verbo. oblig. Et ista colligitur ex gl. q̃ est super verbo, exceptio, & ex alia prima gl. ff. Quero, vtrum ista exceptio doli cõperat dño ẽt mortuo seruo? Bo videt̃ dicere q̃d sic. Et põt esse ratio, q̃ istud pactũ nũquas fuit fundatũ in persona serui, ideo cũ eius psona extingui nõ potest. Secus in filio pacisc̃ẽte, argum. ad hoc l. nã & ff. ff. post defect. de iniusto testam. & no. in l. ij. in fi. de lib. & posthumis. Bulielmus dicit ff. Ista enim exceptio doli est subsidiaria exceptionis pacti, vt l. rescriptum. ff. si. ff. eo. merito non potest plus durare quã duret ipsum pactũ, vt l. ff. hec actio. ff. si quis test. lib. esse iuf. fue. Et hoc puto verum.

1 ¶ Exceptio que est inutilis in persona principalis, quando sit inutilis in persona defensoris.

§. Nos autem.

Si pater pacisc̃at̃ pro filio vt extraneo non prodest filio: Secus si filio vt filio, patri tũ prodesset, si est actum. hoc dicit. Oppo. de principio. ff. ad ver. Julianus. Sol. non possumus eis prodesse quo ad directam pacti exceptionem, vt hic in principio. Secus quo ad vtilem, vt in versi. Julianus. Opponi. de ver. ceterũ. ad versi. Julianus scilicet, prout intelligit versic. ceterum. in filio. Solu. in versi. ceterum. pactum est vt extraneo, non nominãdo eum filium, in versicu. Julianus. nominauit eum filium. Facit cum aliquis. C. de iure delibe. Et sic habes quod nec ad doli exceptionem valet, si pater pacisc̃itur filio vt extraneo. Vide ff. ff. si tibi. ff. si pactus. Ultimo not. hic regulã + quod exceptio

1 q̃ est inutilis in psona principalis, est inutilis in persona defen-a soris. Ad idẽ l. minor. in fi. ff. de procura. Glo. ramen dicit quod hoc fallit in tribus casibus, sed in duobus primis non est fallere. Nam illa iura loquuntur in actione cessa, que licet sit inutilis apud cedentem, tamen est vtilis apud cessionarium. Ratio quia per cessionem causa que reddebat illam actionem inutilem, purgatur. ff. de soln. l. Stichum. ff. penul. & C. de iure dot. l. fi. Ite dicit gl. fallit. ff. rem ra. ha. l. procurator ad exhibendum. ff. j. in fi. Certe ibi non fallit. Nam ibi defensor opponebat exceptionem ex persona sui ipsiusmet defensoris, quod poterat, quia erat defensor necessarius, vt ibi, & l. idemq;. ff. generaliter. ff. mand. Defensor vero opponebat exceptionez ex persona eius quem defendebat, que cum apud personam principalis esset inutilis non fit vtilis ad personam defensoris.

ADDITIO.

a P. PAV. P. ¶ No. hic regulam. Et quando dicatur pater stipulari filio, vt filio, & quando filio vt heredi, iadde quod dixit Bald. in c. j. in prin. an agnati vel fil. reti. her. pos. vbi dicit, quando inter pater stipulatur filio, quas stipulatus fuerit in persona sua nunquam videtur stipulatus filio vt heredi. vide etiaz ad Bar. in l. vt iurisiurandi. ff. si liberi. de oper. liber.

§. Filiafamilias.

Iste ff. potest duobus modis intelligi, vt in glo. Secundum primum illa verba, cum sui iur. &c. determinant verbum, potest. Secundum secundum determinat, verbum agat. Opponi. de pac. do. l. ij. Sol. Intelligas hoc ante! contractum matrimonii. Turius est ergo dicere! quod hic loquitur! post matrimonium solutum antequam dos exigatur. Quod dic, vt l. licet. ff. de pact. dotu. Constante vero matrimonio tale pactum non valet, vt in contrario. Sed an firmetur iuramento? videt̃ quod non, q̃ tale pactum

ctum improbatur ratione publice vtilitatis, vt l. ū. ī. de pact. do. Ergo non firmatur in tramēto, vt l. iuris gentium. §. ī genera liter. ē. eo. Dic vt colligitur ex his que dicti in l. si quis pro eo. in principio. ī. de fideiuſ.

§. Item filiusfamilias. Dicas quod iſte §. loquitur in legato. Secus in eo quod ipſe ſtipulatus eſſet ſecūdū Alex. ī bene. No ergo quod iuri de futuro poteſt quis renūtiare per pactum. Quod dic vt in l. j. C. de pact. ī l. j. ī. de cur. bon. dan.

§. In his. Iuriſcōſultus ponit ſummariū legū ſequē-
2 rīū ibi, ī in rē pacta, ī c. Pactum in rē porrigit ad oēs, quoꝝ ſp̄aliter intereſt, ī ad quos porrigi itereſt pecuniariter[a] pacīscētis, ī pactū p̄ſonale p̄ſonā nō egredit. h. d. vſq; ad l. ſi vn°. No. ex hoc §. regulā, quam iuriſconſultus, ex qua ſumpſi tibi ſummarium.

ADDITIO.

a P. PAV. P. ¶ Pecuniariter. Aduerte tū qō ls pacta in rē nō p̄ſint ijs quib°, vt p̄ofint, nō intereſt pacīſcentis, ſec° tū eſt in refutatione, p quā qs renuntiat oi iuri ſibi cōpetenti, qī p quandam conſequētiā eſt res ipſa, q renuntiat, ſublato de medio renuntiante, ad qs vide Bal. Alua. Lar. c. j. per illū ter. de eo q ſi nem fecit agna. in vſi. feu. vide Pau. de caſt. in l. q Rome. §. duo fratres. de ver. ob. ſ3 3riū vult Bal. ibi. in ī. q. ver. ad fm. ī vide ibi Alex. cōſi. pen. ī vide q ōt in l. ex duob. reis. in vj. qō. ī qd de confeſſione vide ibi eūdem in ir. q. ī q ibi addidi. ī ibi vide etiā ad dicta p Alex. ī Pau. de Ca. in d. §. duo fratres. Arē. Jtē qs pactū cōfeſ. ī ſimilia, nō extēdat ad būficiū tertij, vide Fely. in c. caphm. I ſcda fal. ad regulā, ex eo qs qs ſ̄ipſe, ī c. vide gl. ordinariā in l. ſi. ī. de interro. act. ī qs habes ad Bar. in l. duob°. §. a fideiuſſore. ī. de iureiran. de confeſſione facta fideiuſſori, vt p̄ſit debitori cum intereſſit fideiuſſoris vt p̄ofit.

LEX XX.

1 ☞ Principalis ſi eſt liberatus pacto perſonali, quādo fideiuſſor poſſit conuenri.

2 Pactum perſonale vt non egrediatur perſonā, debet fieri cuꝫ dictione taxatiua.

Nisi. Op. quod iſta l. non p̄ocedat neq; iure verineq; nouo, vt in glo. que dat multas ſol. ī omnes ſunt vere, excepta vna, ſcilicet illorum qui dicunt quod hic reus non erat ſoluendo, vnde nō expectabat actionē cedi, vt l. vir. ī. de iure do. Preterea, licet non ſit ſoluendo modo, tamen poterit effici ſoluēdo. l. j. ū. ī ij. ī. de ceſſ. bo. Jtē aduerte, qī penul. ſol. que dicit quod non obſt. exceptio pacti. ſed exceptio doli poteſt eſſe bona recte intelligēdo, vt lo quatur de exceptione doli generalis que habet locum vbicūq; habet locū alia, vt l. ij. §. generaliter. ī. de do. excep. ī not. in l. q ſe debere. ī. de cōd. cauſa dat. q. d. Licet exceptio pacti nō p̄ofit fideiuſſori, tamē exceptio cedendarum, vel diſcuſſionis non facte poteſt obiici, vel exceptio doli loco ipſarum. Sz ſi intelligeres de exceptione doli ſubſidiaria pacti, de qua loquit. l. reſcriptū. in fi. ē. eo. nō eſſet bene dictum. Nam non debet porrigi vltra quā poſſit porrigi ipſum pactum. ¶ Sequitur alia ſolutio, que etiā poſſet eſſe vera. Reaſſume ergo iſtā ſolu. per diſtinctionem ſic, ✝ Si liberatus eſt principalis pacto perſonali, verum poſſit cōuenri fideiuſſor. Aut queris an iuuetur exceptione pacti, ī certum eſt quod nō, vt hic, aut exceptione cedēdarum, vel diſcuſſionis nō facte, ī tunc aut conſenſit pacto, aut non, ſi nō conſenſit, aut fuit renuntiatū illis beneficijs, aut nō, vt patet ex gloſſ. ī l. ſi ſtipulatus. §. j. ī. de fideiuſ. cum ſua gloſſ. ¶ Predicta vera quando principalis non poteſt conuenri facto creditoris, ſed ſi cōuenerit nō poſſet abſq; culpa creditoris tūc directo perueniretur ad fideiuſſorē, vt l. ij. §. ſi is pro quo. ē. quod quiſq; in. Facit §. de ver. l. decem. ī ſi cer. per. l. fi. Ultimo no. ✝ quod ad conſtituendum pactum mere perſonale, ita q̄ perſonam non egrediatur, requiritur quod in pacto ponatur dictio taxatiua, vt non petam a te tantum, vel duntaxat. Sed ſi perſona adiicitur verbo executiuo, ſine dictiōe taxatiua, vt promitto non petere a te, tunc facit pactuꝫ perſonale, hoc eſt, quod finitur cum perſona, tamen eo viuo perſonam egreditur, vt ē. e. l. acquirēt. §. j. ī l. ſi heredi. in p̄in. De hoc latius dicam in l. q in futurum. §. j. j. eo.

LEX XXIIII.

1 ☞ Pactum vt porrigatur ad alios, requiritur quod intereſſit pecuniariter non ratione affectionis.

2 Intereſſe affectionis in contractibus bonefidei operatur quod act. o detur ei cui aliter non daretur, non vt in plus detur.

Fideiussoris. Opp. quod pactum fideiuſſoris p̄ofit reo. l. duob°. §. a fideiuſſore. ī. de iureiu. Solu. ibi, in iureiurando qō habet vim ſolutionis, hic in ſimplici pacto. Opp. ī. e. l. idem in duobus. in fi. Solu. ibi hoc fuit actum, hic fuit pactū ſimplex, quo caſu non porrigitur ad reum, niſi fideiuſſoris interſit, vt in glo. Opp. de l. ſecunda. §. j. ī. de do. excep. vbi, exceptio doli ſemper eſt in rem ex parte opponentis. dic vt in gl. Vltimo nor. ſi. huius l. cum gl. ✝ quod illud quod requiritur q̄ interſit pacīſcentis, intelligitur ſi pecuniariter intereſt. Secus ſi ratione affectionis. Vide gl. Contra, imo cōſideratur intereſſe affectionis, vtl. cū ſeruus. ī. mand. Sol. dicit gl. ibi in bonefidei iu-
2 dicijs. Tu dic quod in bone fidei iudicijs intereſſe affectionis facit vt ei detur actio, cui alias non daretur, non tū quod in pl° detur propter affectionem, vt ibi dicetur.

LEX XXV.

Sed si fideiussor. No. iſtam l. quia ſepe accidit, quod licet qs vt fideiuſſor accipiatur, tamen in veritate eſt principalis. ī vt de principali eſt iudicandum.

LEX XXVI.

Idem in duobus. Reuoco in dubium vtrum pactū factū vni ex duobus reis debendi alijs p̄ofit. Gloſ. ponit hic duas opi. vnam quod p̄odeſt alteri. ſ. ſi pacīſcentis intereſſet, aliam quod p̄odeſt alteri ſi ſocij ſunt. Vide gl. hic veram, quia alter i p̄odeſt quatenus pacīſcentis intereſſet licet ſocij non ſint. Unde ſi pecunia tota peruenieſſet ad pacīſcentem in totū p̄odeſſet alteri, ne ſi ſolueret, a pacīſcente repeteret p actionem negotiorum geſtorū. vt no. in l. j. C. de duobus reis. ſi in parte peruenit pecunia ad pacīſcentē, p̄o ea parte p̄odeſt alteri correo, vt no. in l. iiij. §. nunc de effectu. ī. de libe. le. Sed qū ſunt ſocij, pactum factum vni p̄odeſt in totum alteri. Declaro, intellige ſocios omnium bonorū, vel illius obligationis, ita qō omne cōmodū ī incōmodū inde p̄oueniens ſit cōe, vt no. in l. ſi duo. ſi quis eau. Modo ſi creditor dicereꝫ. Volo ab altero petere partem ſuam tm̄, Nō p̄ōt facere, quia ſi ille alius vnum denarium ſolueret, in eo debet participare primus pacīſcens, ī ideo inquietando alium, ī in vno denario inquietaret pacīſcentem, merito obſtat exceptio, vt l. ſi duo. ī. de arbit. p̄out ibi loquitur de duobus reis. Predictis vero videtur obſtare. ī. de duob. re. l. eandem rem. §. j. vbi vt pactum factum vni p̄ofit alteri, duo requiruntur. ſ. quod ſint ſocij, ī cōis culpa interuenerit? Rñd. Predicta vera, qū conueniunt ad aliquid cōiter p̄omiſſum. Sed ſi conueniuntur actione doli, vel culpe, q̄ venit ex ſcitibus, tunc requiruntur illa duo, ſ. qō ſint ſocij, ī cōis culpa in ſit interuenerit: tunc eum quicquid vnus ſolueret, alius cōmunicare deberet. Sed ſi interueniſſet culpa vnius tm̄, ī pactum eſſet factum alteri correo ſocio', illi q cōueniret ex culpa ſua, p̄pria nō daret pacti exceptio. Ratio: qī illud qō ſolueret ex culpa ſua, non repeteret a ſocio p actionē p ſocio. Unde ſocius eius non inquietaf, nec eius intereſſ. Remanet ergo regula poſita in l. ī heredi, in fi. vera, qō tm̄ porrigit ad eum, ac ſi pacīſcentis pecuniariter intereſſ.

§. Personale. Opp. de l. ſi tibi. §. ſi pactus. ē. eod. Dic vt ibi. ī tene mentī.

§. Sed quamuis. Dicitur hic, cum l. ſeq. quod pactum fideiuſſoris p̄odeſt reo, ſi hoc actū ſit. quid in dubio? Dicunt quidā qō ſemper agi p̄ſumitur. Bl. contra, ī bene, qī tex. in l. fideiuſſoris. ē. eo. qui in dubio loquitur. Quero', an idem ſit pactum cuiuſlibet extranei, vt p̄oſit debitori, ſi hoc eſt actum? Bl. tz qō nō, qī p extraneum ſimpliciter non acquiritur exceptio doli vel pacti. Vide gl. ī no. Cōtrariū videt dicere gl. l. nō ſolū. §. ſi liberationis verba. de li. le. vbi cōfeſſio facta abſente parte inducit doli exceptionē, ī p̄feſſio ad liberādū idē eſt qō pactū, vt in l. tale pactū. in p̄in. §. eo. Iſta gl. dicit merā veritatē. Probat in l. ī heredi. §. nos añt. ē. cod. vbi eſt tex. idē not. in l. Pōponius. la. j. ī. de nego. geſt. ī gl. ij. Examinani plene in d. §. ſi liberationis verba, ī c.

LEX XXVIII.

1 ☞ Pacto gratuito facto per vnum ex duobus reis credendi non p̄ieudicatur alijs, ſecus in pacto non gratuito.

a **Iynus.** a Iſta eſt ſolemnis l. ī p̄oſequit eandem materiam. Per pactum vel noquationem vnius ex duobus reis credendi ſocijs, alteri p̄ieudicari non poteſt, ſecus per ſolutionis receptionem vel litis conteſtationem, hoc dicit. Primo p̄o decla-

ratione l. quero que societas erat hic inter istos argētarios, vt alios duos reos credēdi? Bl. timore Trioñ, de qb⁹ hic. ff. dicā, dicūt qđ hic erant socij incidenter: qđ est directo ff istū text. Si enim simul argētariā exercebāt, erāt socij de necessitate, ex conuētione tacita vel expssa. Dicas ergo secure qđ hic erāt socij illius argētarie, vel omniū bonoꝝ, vel illius obligationis, ita qđ cē cōmodū & incōmodū esset cōe, & ideo pactū factū ab vno nō nocet alteri, quia obligatio non est eius ppria in veritate. Debēt em exactū cōmunicare. Sed si nō essent socij, & essent creditores ex causa mere lucrativa, qz nullus de suo aliquid posuisset, tūc esset obligatio cuiusq; ppria, quod exactum cōmunicare nō deberēt, merito p pactū pōt piudicare alijs, vt ff. ad l. falc. l. in lege Falcidia hoc esse obseruādum. Hoc pmisso p intellectu l. venio ad Trianā, & opp. ff. de arb. l. si duo. q̄ directo dicit Triū de verbo ad verbū. Bl. ponit multas solu. quarū qđā nō sunt vere, vt, ps ex iam dictis q̄ cōtinēt diuinationē. Una est, q̄ habet coloꝛē, vt videlicet qđ ibi in suia, hic in pacto. Vide gl. Si lex Trianā loqueret in suia iudicis, hec sol. esset bona. Nam cum sit necesse qđ lit. contest. pcedat sniam. iam p cōtestationē vnus poccupasset sibi debitū, vt l. ex duob⁹ infra de duo. reis. Merito posset alteri preiudicare simpliciter. Sz ibi loquitur in sentētia arbitri, ex qua non oritur actio, neq; exceptio, sed solū ex pacto facto in compromisso. Remanet ergo primū Trinū, qđ pactū vnius ex socijs nocet alteri. Dic ergo, hic fuit pactū gratuitum † qđ alteri non nocet. Ratio, qz illud quod alius socius exegit, non tenetur consocio pacisceti communicare, quia sua culpa hoc perdidit agēdo, igitur non agit nomine socij nec pro eius vtilitate, sed pro sua ppria. In Triū fuit pactū nō gratuitum, nec culpabiliter, sed diligenter factū qz compromisit. Et ideo quicquid alius socius exigeret, tenet̄ illi compromittēti cōmunicare, actione pro socio. Nō pōt em sibi aliquid imputare etiam nomine socij & ad eius vtilitatē videt agere si vnū denariū peteret, merito exceptione repelleret. Ita loquit lex Trianā. Et ad hoc pōt aptari vltima solutio gl. que dicit, ibi, de re dubia, hic, de re certa donanda. Item opp. ff. de iureiran. l. duob. in prin. Solu. gl. & bene aliud in iureirando, quod habet vim contestationis, & solue vt ibi. Aliud in simplici pacto, vt hic, & dixi in l. Trianā. ¶ Tertio oppo. ff. de acceptila. l. & per iusiurandum. ff. fi. dicit gl. aliud in acceptilatione,
2 q̄ habet vim solutionis, vt ibi, aliud in pacto, vt hic. Glos. ibi in acceptilatione videtur distinguere si sint socij, vel non. Idē nor. in gl. l. si rem. ff. si duo. ff. de noua. Veritas est quod acceptilatio indistincte noceat, nō distinguēdo an sint socij vel non, qz vim solutionis obtinet. Tex. est in l. iiij. ff. nunc de effectu. ff. de lib. leg. & in l. si ex pluribus. ff. de accept. Sumus expediti de prima glo. venio ad glos. super verbo, nouare. & op. quod vnus de duobus reis posset nouare, vt l. si rem. ff. si duo. ff. de nouat. Bl. inuoluit se hic. Tu dic quod hic non potest nouare vnus ex reis credendi socijs bene pōt nouare, vt l. Trianā. Rationē dixi circa principiū huius l. & ista est optima Azo. verissima, quam tangit glo. multum succincte. infra de duobus reis. l. ex duobus reis stipulandi. Iz Azo in summa videatur dicere totum Trium. Istam materiam examinaui plenissime in l. ex duobus. ff. de duo. reis. Ultimo no. istum text. quod his, qui sunt in nostra potestate, recte soluitur quod crediderint, licet pacisci non possint. Et sic est expressum quod si monachus mutuat vel deponit pecuniaz, recte ei potest solui, licet queratur actio monasterio, non tamen posset liberare per pactum. Simile in l. quod seruus. ff. depositi. & l. si seru⁹. ff. de solu.

ADDITIO.

a P. PAV. P. ¶ Si vnus. Vide Roma. consi. suo ceir.

a **§. Sicum reo.** [a] Exceptio pacti porrigitur ad fideiussores eatenus, quatenus cō petit principali. Itē principalis pōt pacisci fideiussori, hoc ōt.

ADDITIO.

a AND. BARB. ¶ Si cum reo. vide Bal. in c. i. ad fi. in rub. an ille q̄ inter fra. Ad qđ allega. qđ not. in isto. ff. & vide Bart. in l. iij. in principio, infra de damno infecto. & ibi notant.

1 ☞ Pactum secundum contrarium primo illud non tollit.
2 Stipulatio tollitur per aliam stipulationem, si hoc agitur.
3 Principali reo quod non prodest non prodest fideiussori.
4 Iniuriarum actio tollitur per pactum ipso iure.
5 Dictio, tota, habet denotare totalitatem circa eandem rem.
6 Obligatio naturalis iuncta cum ciuili, non sunt vna substantia sed due res.
7 Obligatio naturalis introducta per pactum de non petendo, tollitur per secundum pactum.
8 Pacti de non petendo virtus multiplex est. & 9. 10. 11.
12 Actio non oritur ex pacto nudo de donando incontinenti aliquid facti etiam hodie.
13 Statuto stante, quod mulier non possit obligari sine certa solennitate, non poterit etiam liberare aliquem.
14 Pactum secundum de petendo factum, inducit naturalem obligationem, & tollit eandem obligationem inductam per pactum primum de non petendo, Et replicationem inducit cōtra exceptionem inductam ex primo pacto.
16 Naturalis obligatio non est in politicitatione.
17 Jus in stipulationibus, & factum in pactis, quomodo dicatur versari. & nu. 22.
18 Pactum de non petendo non repellit agentē, nisi allegetur a reum, etiam si de eo constaret in iudicio ex confessione actoris. Exceptio doli vel metus, non prodest nisi opponatur, etiam si de ea conster in iudicio.
Reus allegando pactum de non petendo, postlitem contestatum, detur de eo opponere. nu. 21.
19 Stipulationem allegans debet probare solennia intercessisse, quando stipulatio probanda est per testes.
20 Actorē carere actione si apparet in iudicio, licet nō allegatur per reum, absolutio sequitur.
Judex quando ex officio suo supplere habeat, etiam si non opponatur a parte.
23 Fictio priuatiua que fingit non esse illud quod est, regulariter non habet locum in his que sunt iuris, sed in his que sunt facti.
24 Acceptilatio non extinguitur per contrariam stipulationem.
25 Obligatio ex maleficio tollitur per pactum ipso iure.
26 Absolutus cum conditione non debet de cetero talia fabricare: & si secus fiat, ipso iure incidat in primas penas, an si veniat contra pacta, incidat in primas penas.
27 Res de facili redit ad suam naturam.
Principi legium concessum ecclesie, quod contra eā non possit fieri obiici, nisi prescriptio triginta ann. an valeat.

a **§. Pactus ne peteret.** [a] Licet stipulatio p stipulationem tollatur ipso iure, tamen pactum liberatorium per secundum operatur per plicationis eliditur, si prima actio durat, sed si est extincta, per pactum non restituitur, sed si in obligationibus, que consensu
b Shuntur, noua actio nascitur. & res de facili ad suam naturam reuertitur. b hoc dicit. Ad euidentiaz debes scire quod totus iste ff. loquitur quando interueniunt tria, scilicet actio prima. Item pactum ad extinguendum, vel coarctandum primam actionem. Tertio quando pactum ad actionez primam iuuandā, vel aliquid ad primum pactum perimēdum. ¶ Diuide ergo ff. in tres partes principales. Prima, quando secundum pactum apponitur ad perimendam primam actionem, non tamen eam perimit ipso iure. Secundo, quando apponitur pactum ad perimendum totam actionem, & ipso iure perimit. Tertio, quando apponitur pactum ad limitandam, & coarctandam, seu iuuandam primam actionem, non ad eam tollendam. Secunda ibi, sed si pactū. Tertia ibi, quod si nō. ¶ Prima subdiuiditur in tres partes. Primo ponit duo dicta, que videntur sibi contradicere. Secundo assignat rationem diuersitatis. Tertio ponit vnam illationem. Secunda ibi, quia in stipulationibus. Tertia, ibi eadem ratione. ¶ Ista secunda pars subdiuiditur in duas. Prima, quādo per pactum tollitur, ipso iure actio, que ex pacto non nascitur. Secunda quando tollitur ipso iure actio, que nascitur ex pacto. Secunda ibi, idem dicimus. ¶ Item tertia pars principalis subdiuiditur in duas. Prima, quādo pactum limitat actionem circa rem, vel quantitatem. Secunda quando limitat circa tempus. Secunda ibi, quod & in specie. ¶ Videl dicit secundum Cyn. m, quod diuiditur in septem partes. Primo ponitur ratio & questio tacita ex themate, vsqz ibi, prius. Secundo ponit responsio ponendo differentiam inter pactum, & stipulationes, vsqz ibi, quia. Tertio ponitur ratio. Quarto infertur ex premissis ad alium casum. Quinto ponuntur duo casus similes, ibi, sed si pactum. Sexto ponuntur duo alij casus similes, recte mouentes quandam obiectionem contra secundum casum. Septimo & vlt. probat sine confirmat predicta per locum ab auctoritate, secundum Cyn. Notabilia patent per se. ¶ Et not. quod
1 secundum pactum contrarium primo non tollit ipsum, vt C. eo. l. pacta nouissima. Secundo nota † quod stipulatio tollitur per
2 aliam stipulationem si hoc agatur, vt ff. tit. ff. l. Aquiliana. Item
3 not. † quod in pactis versatur factum, in stipulationibus vero
4 iur ius. Item not. † quod illud quod non prodest reo principali
5 pali, nec fideiussori suo. Itē not. † quod actio iniuriarum tollitur per pactum ipso iure, vt l. si tibi. ff. quedam. ff. eod. Item not. quod illud quod nō est, non potest restaurari per pactum

Oppo

Oppo. primo, ꝙ iuitro glo. mag. ⁊ videtur qꝺ pactum tollat pactum, tollit enim naturalem obligationem ex pacto inductã, vt l. Stichum. §. naturalis. j. ᵉ de solut. Huius timore sunt in gl. quinq; solu. hic sextam ponit Bul. Prima qꝺ tunc naturalis tollitur per pactum quando habet sociam ciuilem obligationem, qz modicum fermenti, ⁊c. Ita dicebat Jrne. qꝺ glo. reprehendit per l. fi. j. de iureiuran. Non ob. qꝺ dicit modicum fermenti totam massam corrumpit, qz verum est, quandoquidem fermentum est res apta ad corrumpendum. Sed obligatio ciuilis iuncta naturali iungitur ad corroborandum, vt l. legitima. §. eo. ⁊ Instit. de obligatio. §. j. non debet ergo facere, vt citius corrumpat. Scoa sol. fuit Roge. vt dicamus ibi, tolli ipso iure, scilicet per exceptionem, ⁊ sic concordat cum ista. qꝺ gl. reprehendit per dictam l. fi. de iureiurando. tunc enim non esset tollere, sed elidere. Tertꝫ soluunt totus econuerso ad primam, distinguendo, aut obligatio naturalis est iuncta ciuili, ⁊ sic efficitur vna substantia cum ea, ⁊ non pôt tolli per pactum ipso iure, vt hic. Aut non est iuncta ciuili, ⁊ tunc potest ipso iure tolli, vt l. contractia, qꝺ glossa, reprehendit per dictam l. fi. j. de iureiuran. Ista solut. potest, colorari per argumen. nam dicit lex qꝺ si data est hereditas tota, ⁊ libertas, qꝺ non potest tolli vna sine alia, vt l. sed interdum. de aqua pluuia arcen. Facit l. si finita. §. ex hoc edictio. j. de dam. infec. ⁊ l. si ita scriptum. §. regula. j. de liberis ⁊ posthu. Tamen hoc non est verum, qz non probatur lege qꝺ pactum non tollat naturalem, nisi sit naturalis ⁊ ciuilis. Non ob. §. regula. qz licet sit naturalis ⁊ ciuilis, tamen quelibet per se habet suam virtutem. Nam ille §. loquitur quando hereditas est adita tota, alias si p̃ parte, secus, vt l. iuꝫ. de bon. autho. iudi. possi. ita potest hic vna separari ab alia. Et not. qꝺ dictio tota, habet denotare totalitatem circa eandem rem. glo. ᵉ Instit. p̃o socio circa princi.

6 Et aduerte, ⁊ primo examinemus verum sit verum, qꝺ naturalis obligat. o iuncta ciuili, sit vna substãtia, sicut anima, ⁊ corpus iuncta simul faciunt vnum hominem, an vero remaneant due res? gl. hic tenet, qꝺ sunt due res, non vna substantia. Contrarium videtur tenere glo. Instit. de obliga in princip. vbi dicitur, obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur, alicuius rei bande vel faciende, secundum nostre ciuitatis iura. Loquitur ergo de ciuili ex eo qꝺ dicit secundum nostre ciuitatis iura. Item non de ea sola, sed iuncta cum naturali, quia ciuilis sola non adstringit; quem ad dandum vt patet in obligatione literarum intra biennium, ⁊ probatur in l. iiꝺ. §. j. j. de constitu. pecu. Et huic videtur inherere Jac. But. Instit. de actionꝫ. in princip. in §. questione. Jstud non est verum, qz si esset vna substantia, ⁊ sic ipse due tanquam partes integrales facerent vnum totum, vna sublata, impossibile esset remanere effectum illius totius, vt videmus in domo, vt l. qui res. §. aream. j. de solutio. ⁊ l. inter stipulantem. §. sacram. j. de verbo. oblig. Sed textus dicit, qꝺ tollitur naturalis, ⁊ remanet ciuilis elisa, vt hic, ergo possunt separari, vt l. Julianus. de condictione indebiti. ¶ Item econuerso interdum tollitur ciuilis, ⁊ remanet naturalis, vt d. l. Julianus. j. de condictione indebiti. ¶ Unde glo. hic dicit veritatem, non obstat, Instit. de oblig. in p̃in. qz fateor, qꝺ ibi diffinitur obligatio ciuilis sola, ⁊ qꝺ glo. ibi dicit de ciuili vna cum naturali, debet intelligi sic, obligatio parit actionem, vt l. licet. §. ea obligatio. §. de procur. In qua generatione obligatio ciuilis habet se, vt pater, obligatio naturalis habet se, vt mater. Ciuilis enim est illa, que ei dat robur, vt l. legitima. §. eod. Et apparet Instit. de obligatio. §. j. sicut ergo, si dicerem, pater est qui generat filium, scilicet cum matre, intellige non tamen per hoc volo, qꝺ pater, ⁊ mater sint vna substantia. imo due res inuicem realiter differentes. Ita hic diffinitur obligatio ciuilis, que producit actionem cum naturali, non tamen qꝺ sit vna substantia cuꝫ ea. Nũc redeo ad gl. ⁊ dico, qꝺ hec solu. non est vera, qz naturalis sola non potest tolli per pactum, vt hic. Nam pactum primum de non petendo habet naturalem solam, ⁊ tamen non tollitur per secundum pactum de non petendo. Et secundum istam solutionem, non obstat per illum modum, qz non est dubium, quod per pactum inducatur naturalis obligatio, vt l. j. in princ. §. eo.

¶ Item per pactum tollitur naturalis, vt d. §. naturalis. Ergo per pactum factum de non petendo fuit inducta naturalis, vt l. j. §. eod. Ergo ⁊ illa naturalis per illud pactum inducta, debet tolli ipso iure per pactum factum de petendo, vt d. §. naturalis. Hic autem dicitur qꝺ tollitur ope exceptionis, ergo, ⁊c. Secundum istam solutionem, quam supra dixi, naturalis potest tolli, si est iuncta cum ciuili, vt l. fi. §. de iureiu. ¶ Quarta sol. est glossatoꝝ nostri, qui dicit, Aut naturalis obligatio tendit, ad liberandum, ⁊ non potest tolli per aliud pactum, vt hic. Aut tendit ad obligandum, ⁊ tunc secus, vt in l. contraria, qꝺ latius dic, vt in gl. Et istam opinionem tenet Azo ⁊ Accu. vt hic videris. Pro qua facit l. Arrianus. j. de act. ⁊ obligatio. ⁊ l. fauorabiliores. j. de reg. iur. Contra istam solutionem videtur, ratio tex. Dicit enim qꝺ ideo est, qz in pactis versatur factum, sed eodem modo versatur in pactis liberatoriis, sicut in obligatoriis, ergo, ⁊c. Huius timore dicebat Azo qꝺ hic dicitur, in pactis factuꝫ versatur, subaudit liberatoriis. Ita expositio videtur destructio istius text. Dicit enim, in pactis, quasi dicat in pactis predictis, scꝫ tam ad obligandum quam ad liberandum, ⁊ ideo Azo in summa huius tituli, dicit aliter, videlicet pactum primũ de non petendo hꝫ plures effectus, scꝫ qz naturalem tollit, elidit ciuilem, ⁊ obligat quem naturaliter nõ petere. Fateor ergo qꝺ secundum pactum de petendo tollit naturalem, q̃ induxerat pactum de non petendo, ⁊ sic concordat eũ §. naturalis. non añ tollit alios effectus pacti nec ipsum pactum. Jstud etiam tangit hic, j. eadeꝫ gl. ⁊ in secũa gl. magna. circa finem. ibi, ⁊ forte naturalem tollit, ⁊ etiam in fi. gl. ibi ⁊ secundum inducit naturalem, ⁊ tollit naturalem. ⁊ in secunda gl. magna super verbo ipso iure. circa finem. ibi, nisi forte in eo qui obligatur naturaliter non petere. Jac. de Rauen. ⁊ Petrus, vt refert Cyn. in l. pacta que contra. C. eo. reprehendunt istam solutionem. Nam licut actio oritur ex obligatione, vt l. licet. §. ea obligatio. j. de procuratoriib. ita exceptio oritur ex equitate, vt l. qui equitate. j. de doli exceptione. ⁊ de iureiuran. l. j. Sꝫ si pactum secundum tolleret naturalem obligationem, cessaret equitas, ⁊ sic primum pactum exceptionẽ non produceret, nec esset opus qꝺ replicaretur ex secundo, qꝺ est ꝫ istum textum, ⁊ ideo tenent ipsi precedentem solutionem, qꝺ aliud in pactis

d obligatoriis, aliud in liberatoriis. Bul. de Cugneo ᵈ solut secundo modo, dicens qꝺ pactum de non petendo nullo modo tollit naturalem obligationem, que erat in primo pacto, qz non ad hoc interponitur. Solum enim ad hoc interponitur, vt impediatur actus petendi. Sꝫ si in pacto diceretur, ego libero te, tunc tolleret naturalis. Ita loquit dicta lex, Stichum. §. naturalis. ⁊ est argumentum p̃o hoc C. de transac. l. si p̃o fundo. vbi aliud est dicere, Concedo tibi rem, aliud est dicere, Dimitto tibi eã. ¶ Propter hoc dicebat ipse sicut in materia possessionum, q̃dam est possessio, q̃ hꝫ plurimum iuris, ⁊ paruꝫ facti, quedam, que hꝫ multum iuris ⁊ multum facti, quedam, que hꝫ multum facti, ⁊ parum iuris, ⁊ in ista vltima ius non fingit, vt l. in bello. §. facte. j. de capt. ⁊ l. si is q̃ p̃o emptore. j. de vsucap. Ita hic quedã est obligatio, que hꝫ plurimum iuris, vt obligatio verboꝝm, ⁊ super ista ius fingit vt tollat p aliam obligationem ipso iure; quedam est, que habet multum iuris, ⁊ multum facti, vt pactum liberatoꝝm, qꝺ naturalem tollit, ⁊ super isto similiter ius fingit, vt tollatur p aliud pactum, vt in §. naturalis. Facit l. fideiussor obligari. §. fideiussor. j. de fideiussoribus. ⁊ l. in his. §. Imperator. de solutionibus. ⁊ §. eod. l. j.

¶ Quoddam est pactum, quod habet multum facti, ⁊ parum iuris, vt pactum de non petendo qꝺ naturalem non tollit, ⁊ super isto ius non fingit. Et hoc voluit dicere iste textus secundum eum. ¶ Cui opinio videtur applaudere Jac. But. mihi autem displicet totaliter: qz est contra casum. j. ead. l. §. sed si stipulatus. vbi pactum de non petendo tollit naturalem obligationem. Et ideo ᵉ ego teneo opinio. Azo. precedentem, que fuit quinta solutio, scilicet qꝺ naturalis obligatio introducta per pactum de non petendo, tollitur per secundum pactum. ¶ Hõ ob. ratio Jacobi de Rauen. qz potest responderi, vt statim dicam. Pro huius ergo declaratione examinemus vires pacto-

e rum, ᵉ que hic ponuntur in glo. ⁊ primo videamus vires pacti

8 primi de non petendo. Dicit gl. qꝺ prima ᵉ eius virtus est vt ipso iure tollat naturalem. Jsta est vera, vt dicta l. Stichum. §. naturalis. ⁊ l. fi. j. de iureiurando. ⁊ §. eod. l. i. ⁊ l. fideiussor obligari. §. fideiussor. j. de fideiussoribus. Et hoc est verum quando interponitur super non petenda re, que erat in obligatione. Si vero non erat obligatio, vt puta non interponitur super actione in rem, tunc non potest tollere naturalem que non est, sed impeditur effectus illius actionis, vt §. eo. l. fi. tibi. §. de pig-

f nore. ⁊ j. ead. l. §. item si pactus. ¶ Secunda virtus ᶠ vel ᵉ vis

9 pacti est secundum glo. qꝺ elidit ciuilem. ¶ Jsta videtur vera, quia parit exceptionem, vt l. iurisgentium. §. quinimo. ⁊ §. pretor. §. eod. Sed huic obicitur, videtur eius quod actionem perimat, quod est plusquam elidere, vt l. quecunq; j. de compen. ibi dum dicit, perimi. ¶ Quicquid dicant doctores in l. pacta. C. eod dicas sic, quod pactum antequam opponatur exceptio, actionem non elidit nec perimit, nec eliditur, ⁊ hoc est qꝺ hic dicit, ideo replicatione exceptio eliditur, quia opus est quod opponatur ⁊ probetur. Instittu. de replica. circa principium. Et

hoc est verũ, nisi pactum esset incontinenti appositũ, tunc enim
inest ipsi actioni, & ipsam elidit incontinenti, vt l. lecta. ff. si cer.
peta. & ibi dixi. ¶ Postquam vero est opposita, tunc actio elidit,
vt hic, & postquam super actione est pronunciatum contra actorem, ipsa, actionem perimit, quod dic vt dixi in lege Julianus
verum debitorem. ff. de condi. inde. Dicta tractaui vires sententie
10 absolutorie. ¶ Circa hoc doc. mouẽt † vnum dubium, & ad euidentiam dicũt ipsi, ¶ Premittimus quod licet gl. dicãt quod in
obligationibus iuris gentium obligatio ciuilis & naturalis,
tamen nos dicimus quod est sola naturalis. Quod apparet, q̃
sola naturalis olim producebat actionem, vt l. naturales. ff. de
actionibus & obligationibus. licet gl. ibi aliter intelligat. Que
tñ naturalis confirmat̃ a ciuili, vt Institutionibus de obligationibus. ff. i. ¶ Dico istis facit l. fideiussor obligari. ff. fideiussor.
ff. de fideiussoribus. ¶ Quid ergo tunc operabitur pactum de
non petendo? Dicũt ipsi post multa, aut contractus iuris gẽtium nititur solo consensu, & tunc per aliud pactum in totũ tollitur, vt l. ab emptione. ff. eod. & hoc eo. ff. Aut interuenit aliud
vinculum, vt quia interuenit res, & tunc per pactum tale naturalis non tollitur. Et huic videtur applaudere Jac. Butrig.
Institu. de actio. in princip. Videtur mihi q̃ glo. dicant veritatem, & quod presuppositio eorum sit contra casus legum. Nã
ex contractu iuris gentium oritur obligatio ciuilis. Casus est
in l. iurisgentium. ff. i. ẽ. eod. ibi, ille ait, &c. Idem dicit text. in l.
naturalis in princ. ff. de prescript. verb. Et si diceretur quod dicitur ciuilis approbatiõe, certe dico quod illud approbare est
obligatio ciuilis, sine qua prima robur non haberet. ¶ Possent
etiam ipsi dicere, si nascitur ciuilis & naturalis quomodo p̃pa
ctum tollitur vtraq; ? In contractibus qui cõrahuntur consensu re integra, quomodo, põt pactum tollere illam ciuilem?
Respondeo, quia ciuile eo modo approbat & confirmat contractum obligatorium, eadem equitate liberatorũ appositũ super
eo. vt l. ab emptione. ff. eo. vbi est tex. Unde ex vigore, & authoritate iuris ciuilis tollitur ciuilis, que erat in prima conuentio
11 ne. Tertia vis pacti † est, q̃ obligat paciscentem naturaliter
g non petere, secundum glossam. Contra hoc glo. opponitur. ꝑde
l. si pater. ff. que debitorem. ff. de iure dot. Solue vt ibi. ¶ Alĩ
opponunt quomõ pactum inductum ad liberationem inducat
obligationem, contra l. cum is. ff. i. de condictione inde. Respondet ipse, & bene, non debet inducere obligationem in preiudicium
eius qui liberatur, sed in alia persona alterius non est contradictio aliqua, vt l. in numerationibus. ff. de solutionib. ¶ Item
3 hoc oppo. si hoc est verum sequeretur q̃ mulier, que liberat debitorem suũ esset tuta Uelleiano, q̃ pro alio obligatur,
sc̃z naturaliter non petere, q̃ est contra l. quãuis. ff. interdũ.
ff. ad Uelleianum. Sed respon. fateor q̃ obligatur, sed non ea
obligatione qua teneretur alius, vel teneri deberet, ideo nõ iuuat Uelleiano. Dicatis vos, ad quid est hoc vtile scire, vtrũq;
quis obligatus sit naturaliter non petere? respõdeo, q̃ istud
liberare est donatio, vt l. in edibus. ff. i. ff. de donat. & ẽ. eo. l. contra iuris. ff. si filius. Sed ex pacto nudo donationis hodie põt
agi, vt l. si quis argentũ. C. de dona. ergo si peteret, poterit hodie conuenirĩ ad interesse, q̃ succedit in omnibus obligationi
12 bus facti. ¶ Ultramontani respondent oprime, † dicendo q̃
hoc non est verum, nam ex pacto nudo donationis agitur q̃ñ
donatio continet aliquid dari, non si cõtinet aliquid fieri. Sic
loquitur l. si quis argentum, C. de dona. que est intelligẽda stricte, cum sit contra ius cõmune. Ita tenet Buliel. hic, & supra
eo. l. iuris gentium. ff. quinimo. ¶ Preterea dicebant Petr. &
Bulielmus, q̃ ex pacto nudo donationis non nascitur actio,
nisi res statim tradatur, vt l. Neseninus. ff. fundum. ff. de re iudic. Sed in pacto liberatorio statim fit traditio. Trahit enim
secum executionem, vt l. i. ff. si debitor. ff. vt in posses. leg. ¶ Probat in l. metum. ff. sed q̃ pretor. ff. q̃ metus causa. q̃ ipsi non
allegant. Istud satis placeret, sed fm hoc remanemus q̃ de
hac inuestigatione, vtrum quis obligatur, naturaliter non petere, nullum effectus inde videremus. Sed respondeo q̃ Jac.
de Aret. videtur ponere vnum effectum in l. Meuia. ff. i. ff. solu.
matri. videlicet, dicit authen. si qua mulier. C. ad Uelleianum!.
h q̃ mulier non potest obligari pro viro suo aliquo modo, nisi
13 appareat q̃ in vtilitatem mulieris conuertatur. Ex hoc† apparet q̃ mulier non potest liberare virum pacto, q̃ ex hoc
obligatur naturaliter non petere. ¶ Quod facit pro statuto
q̃ prohibet mulieres vel minores obligari nisi certis solennitatibus seruatis. Ex hoc apparet q̃ non poterunt aliquem
liberare. * Sed contra istud, isto posito, q̃ non valeat pactũ,
quantum ad effectum obligandi naturaliter, tamen remanent
alie vires, scilicet q̃ naturalem tollit, & ciuilem elidit & producit exceptionem, & videtur sufficere liberatio. Sed respondeo
quando illa naturalis, que est in pacto, tollitur, tunc exceptio
pacti replicatione eliditur, vt patet ex his que dixi in l. reperi-
tum. ff. si pacto. ff. eod. & est textus, Institut. de repli. in princ. &
hic dicam infra. vide liberatio non sufficeret. Et hec tenere mecum, quoniam vt lia & quotidiana. ¶ Quarta vis pacti est, q̃
producit exceptionem. Ista est, indubitanter vera, vt l. iuris
gentium. ff. quinimo. ff. eod. & Institut. de replic. ff. primo & secundo. ¶ Venio examinando vires secundi pacti de petendo. Dicebat quedam oppono Joan. qui dixit q̃ per tale pactum
inducitur quedam noua naturalis obligatio, que iungit primo ciuili, vt sic producat actionem efficacem, q̃ dicit gl. Sed
non placere, quia ad hoc non interponitur, & bene dixit. Non
enim agitur nec in libello aliquid ponitur, de virtuto pacto de
petendo, sed si excipiatur de pacto de non petendo, replicatur de pacto de petendo, vt hic, & Institu. de replic. in princ.
¶ Sed tunc opp. quomodo ciuilis sola potest actionem producere. Dicit glo. non est mirandum, q̃ hoc idem, contingeret
chyrographo post biennium, & re iudicata, si prius non petebatur. Ista exempla non placent, nam in chyrographo vbi
biennium fingitur naturalis obligatio esse, vt non possit opponi exceptio non numerata pecu. Idem in re iudicata, cuius potest
etiam non possit venire contra, vt habeatur pro veritate. Ad
dicas in sententia inesse naturalem obligationem, vt dixi in
Julianus. de condictione indebiti. Dicas ergo aperte q̃ ciuilis sola q̃ habuit ab initio secum naturalez, sufficit vt actio possit competere, vt est casus hic. Sicut enim filius non põt procreari absq; patre, & matre, ramẽ postquam est creatus, potest
viuere aut durare, licet mater moriatur, ita & actio producta
ab obligatione ciuili, & naturali põt durare, licet pereat natu-
14 ralis. Est ergo † effectus scõi pacti, q̃ primo naturalem obligationẽ inducit, non q̃ iungat̃ prime ciuili, vt dictum est. Secundo, q̃ tollit naturalem obligationem de non petendo inducta ex pacto ꝑcedenti fm opinionem quam remui, licet glo. aliter tenuerit, vt supra dixi. ¶ Nec obstat ratio Jac. de Are, vt
statim dicam. Tertio exceptionem inductam ex primo pacto
elidit, & sic replicationem inducit, vt est casus hic. ¶ Contra
istud opponit q̃ si tollit obligatio naturalis precedentis pacti tollitur equitas, et qua procedebat exceptio, ergo tollit exceptio. Rñdeo, ista ratio non est vera: nõ enim oritur exceptio
ex obligatione naturali, imo orit ex equitate quam h̃z pactum
ex seipso: q̃ sic est conuentum, vt Institu. de replic. ff. i. dicam
statim exponendo verba istius. ff. que dicunt in pactis factum
versari. ¶ Hoc etiam probo sic, pone q̃ post fm pactũ de petendo, facit aliud pactum de non petendo, absq; dubio tollitur
naturalis obligatio de petendo inducta ex precedenti pacto,
cum istud sit liberatorium, precedens pactum obligatorium, secundum omnes, sed si opinio Jacobi esset vera ex precedenti
pacto non posset replicari, q̃ sublata est naturalis. Hoc autem
est falsum, vt Institu. de replica. ff. ij. Ex ipsa enim equitate fa-
i ctt, non ex naturali obligatione oritur, licet circa hoc doctores videantur aliter sentire, vt l. pacta que contra. C. eodem
15 mo, † an sit aliqua differentia inter pactum de non petendo, & pactum de non agendo? k Innocentius alias Joã. And. in c. ex
k ceptionis. extra de litis contestatione. lib. vi. dicit q̃ sic, quia
pactum de non agendo impedit solum agi coram iudice, non
autem prohibet petitionem extra iudicium fieri. Ideo dicit
ipse quod exceptio talis pacti impedit litem contestari, sed pactum de non petendo habet impedire petitionem in iudicio &
extra, imo impedit quem solutionem recipere, vt l. amplius.
rem ratam haberi, & apponitur magis ad tollendam obligationem, quam ad tollendam petitionem in iudicio. Ideo non impedit litis contestationem. Ita dicit ipse, quod aliter non est
mino. Sed tu dic, vt hic plene per dominum meum, q̃ Inno-
16 centius non dicit veritatem. Item quero † vtrum in pollicitatione sit naturalis obligatio? Glo. prima parvula hic videtur
velle quod non. Tu dicas vt colligo ex dictis Bulielmi, q̃ in
pollicitatione non est naturalis obligatio. ideo non datur debitum, sed petitur quasi debitum, vt l. pactum. secundo loco.
ff. de pollicitationibus. Fateor tamen quod illud, quod in
pollicitatione deducitur, potest cadere in obligationem ex virtute alterius contractus, vt puta si ante venditionem aliquis
polliceor, sequuta venditione, ad illa teneor ex virtute contractus emptionis, non pollicitationis, vt l. sciendum. ff. dictum
ff. de edil. edic.

Venio ad secundam glos.

Hic dicitur, stipulatio tollitur per stipulationem. Contra l. si dari. ff. de verbo obligationibus. Solue vt in gl. Et qualiter vna stipulatio

nat alteram equalem plene dixi in l.penultima.ff. de pretorijs stipulationibus. Item opponitur ad idem de l.vbi pactum.C. de transactionibus. Solue vt in gl. ¶ Venio ad aliam glossam magnam, & quero quid vult dicere tex. qđ in stipulationibus versatur, ius in pactis factum? Hic videtur dare quatuor responsiones, tamen in veritate sunt due. ff. prima & tertia continent idem, scđa & quarta idem, vna tñ declarat aliam. Prima dicit qđ in pactis versatur factum in hoc qđ est necesse qđ beneficium pacti apponatur & allegetur, nec est necesse allegare aliquid iure solennitatis, & sic consistit in allegatione facti, non iuris. Q. ergo est merum factum, non potest tolli alio facto, vt l.in bello.ff.facte.ff.de capti. & hoc vult dicere tertia solutio, q̃ est eadem cum prima. In stipulatione vero vertit̃ ius, qr ille, qui allegat stipulationem, dr probare stipulationem, & solennitatem iuris, scz interrogationem precessisse, & responsionem subsequtam esse, & presentibus partibus, & incontinenti. Quam glo. vide, & colligemus multa notabilia ex ea. Et primo nota † qđ pactum de non petendo, non repellit agentẽ, nisi per eum allegetur. [1] Scđo nota [m] qđ si de pacto * de non petendo constaret in iudicio ex confessione actoris, si tamen nõ est m * oppositа exceptio, actor non succumberet. Idem si constaret de dolo vel metu, nisi opponat exceptio. Ita clare dicit gl. hic, ibi etiam si confiteor factum, &c. Unde licet dicam in libello, pero decem, licet fecerim tibi pactum de non petendo, nisi opponas exceptionẽ pacti, condẽnabit te iudex. Dico tamen qđ eo ipso qđ reus post lit. contestatio. allegat pactum de non petendo, videtur opponere exceptionem, vt plene dixi in l.j.ff. de 19 exceptio. Tertio nota † qđ ille, qui allegat stipulationem, debet dicere omnia solẽnia, scilicet interrogationem precessisse, & responsionem sequtã fuisse inter presentes incõtinenti." Hoc potest esse verum qñ allegatur stipulatio que debet probari p testes, quo casu solennitas non presumitur, vt l.j.C. de vsu. Secus si per instrumentum, vt l. sciendum.ff. de verb. oblig. & ibi plene dixi. Item not. ex ista glo.° qđ quandocunq; † apparet 20 in iudicio, actorem carere actione, licet non allegetur per reũ sequitur absolutio, qđ apparet ex glo. que dicit, si allego stipulationem, & confiteor acceptilationem, non possum obtinere, nec requiritur qđ per aduersarium obiciatur. Idem tenet gl. in l.vbi pactum.C. de transactionib. Sed contra predicta [p] videtur. l.plane.cum l. ff.ff. de petitio. heredi. vbi per officium in dicis potest suppleri, etiam si a parte non opponatur illud qđ actionem tollit, ipso iure. Huius gratia dic breuiter. q Quando qđ in iudicio constat aliquid, propter qđ apparet actorem non habere actionem, & tunc iudex debet absoluere, etiam si a parte non opponatur, vt l. vbi pactum. secundum vnam lecturam. C. de transactionibus. & per hanc glo. Et hoc est qđ dicit gl ff. de offic. assesso. l.j. qđ iudex potest ex officio repellere libellum quando ex eo non resultat actio. Si vero apparet aliquid, per qđ actio ipso iure non tollitur, sed ope exceptionis posset elidi, & tunc aut illa est exceptio, que inest ipsi actioni, seu obligationi, vt in pacto incontinenti appposito, & tunc põt iudex supplere, etiam si non opponitur a parte, vt plene dixi in l.lecta.ff. ff. cer. peta. Si vero non inest, sed extrinsecus venit, vt in pacto appposito ex interuallo. vel in exceptionibus precedentib' ex alia equitate, tunc aut si illa exceptio omittat, actor locupletat cũ aliena iactura, & potest iudex ex officio suo, post quã sibi constat de facto, supplere factum, ac si exceptio fuerit opposita, vt in l.plane. de petitione heredi. & tibi dixi ibi. Aut non locupletat cum aliena iactura, & tunc non potest supplere nisi opponat, vt in exceptione, pacti de non petendo, vt hic in 21 tex. & glo. Ex predictis † patet qđ hoc, qđ glo. hic dicit de dolo & metu, non vt de iure procedere. Nam licet pars non opponat exceptionem si actor vinceret, locupletaretur cum aliena iactura, ergo potest iudex ex officio suo eũ repellere, vt d l.plane. qđ in exceptione pacti de non petendo non venit. Nam pactum fuit gratuitum, si non vteris eo excipiendo, imputeť tibi. Sed si nos diceremus pactum de non petendo non esse gratuitum, tunc posset iudex ipse supplere ex suo officio, licet exceptio non opponatur, post quam sibi de facto constat, vt l. plane. 22 Et ista sint in se vera, * tamen quantum ad expositiones litere mihi non placent. Nam dicit qđ in pactis versatur factũ, scilicet in pactis opponendis, & in modo proponendi, & opponendi exceptionem. sed in stipulatione versatur ius, similiter in modo proponendi. Tex. autem videtur velle qđ in pactis versetur factum, scilicet in substantia facti, non in modo proponendi. similiter & in stipulationibus versatur ius: & ideo alij dicunt aliter, & exponunt qđ pactum appellatur hic ius naturale, & obligatio naturalis, & ius naturale, id est naturalis obligatio, quasi dicat, in pactis versatur ius naturale, & ius naturale non potest tolli. In stipulationibus vero versatur ius ciuile, qđ de facili tollitur. Quam responsionem glo. damnat: qr etiam naturalis obligatio tollitur per ius ciuile, vt l.j.ff. illud. ff. de nouationibus. Preterea etiam in stipulationibus versat ius naturale, hoc est, obligatio naturalis, vt l.j.ff. eodem. Postea glo. vult istam responsionem hic sustinere. Ad cuius declarationem oporteret nos videre quartam responsionem, que ponitur in ff. gl. ibi, vel melius pone extra, videlicet qđ tex. exponatur sic. In stipulationibus vertitur ius, hoc est, vinculum, vel obligatio in pactis versatur factum in eo qđ opponit principaliter ad impediendum ne agas, habet itamen aliquid iuris, scilicet qr obligatur quis naturaliter non petere, & ista obligatio potest tolli per seqũens pactum, sed effectus pacti quatenus consistit in facto de repellendo aliquẽ a iudicio, non potest tolli. & hoc voluit dicere scđa expositio posita in glo. ff. quam recitauit scilicet qđ illud ius naturale non tollitur, quatenus respicit factum de impediendo quẽagere. Ideo reassume gl. ff. vbi dicit, potest tamen hec opi. defendi, & examinemus per singula verba. Primo dicit vt sic pactum nõ tollit factum hoc est secundũ pactum de petendo non tollit effectum, hoc est primum pactum de non petendo, prout respicit factum de impediendo quem agere, & hoc est verum in se, vt pluries ff. dixi. Sequit in glo. ff. ius tollit ius, & factum, hoc est, stipulatio, que iuris est, tollit omnem effectum iuris, & facti precedentis stipulationem. Et eodem modo acceptilatio. Qđ similiter est verum sic intelligendo vt dixi. Non tamen intelligas qđ tollat ius & factum, hoc est, qđ faciat qđ stipulatio non interceserit vere que tñ interceſſit. Sequit in gl. ff. factum tollit ius, hoc est, pactum de non petendo tollit ius, hoc est, naturalem obligationem, q̃ erat in precedenti pacto de non petendo. Qđ similiter est verum, vt dixi. Sequit in glo. eã ius tollit factum, hoc est, naturalis obligatio, que est in scđo pacto de petendo, tollit factum, hoc est, precedens pactum quatenus hz effectum iuris, nõ quatenus hz effectum facti, & hoc modo esset ẽt verum. aliter istud quartum membrum non posset intelligi. Hz predicta sint in se vera, tñ non reddunt tex. istum bene clarum. Quid volunt ista verba, an in stipulationibus ius, in pacti s factũ versari. Bul. exposuit, vt ff. dixi circa solutionem primi ff. in prima sol. qđ ibi reprobaui. Tu ergo dicas qđ substantia stipulationis consistit in iure: nam stipulatio, est verborum obligatio, &c. vt l. stipulationum. la ij. ff. stipulatio. de verb. oblig. Substantia vero pacti consistit in facto, qr pactum est duorum vel plurium in idem placitum, & consensus, vt ff. eo. l.j. Et hoc totum sonat factum, & nihil iuris. Et ideo stipulatio tollitur per aliam stipulationem, qr vnum ius potest tollere aliud ius vere. Sed pactum non tollit aliud pactum. Nam exceptio, que orit ex pacto, non oritur mediante naturali obligatione ipsius pacti, ff. prima & immediata causa exceptionis est, qr sic conuenit, qr tale pactum inter uenit. hoc dicit tex. rotũdissimus Justi. de repli. ff.j. Qđ autem factum non interuenerit, non potest fieri per legem secundum varietatem, vt l.in bello. ff. facte. cum ff.j. de capti. Facit ergo hoc per fictionẽ introducendo replicationem. Sicut enim ille, qui hz actionem, que eliditur exceptione, non videtur eam habere, vt j. de reg. iur. l. non videtur. Et not. qđ dicit, non videtur, qđ est nota fictionis. Ita ille qui hz exceptionem, que eliditur replicatione, non videtur eam habere, & sic p 23 fictionem. No. † ergo ex isto ff. qđ fictio primatiua, que fingit nõ esse, illud qđ est, non habet locum in his, que sunt iuris regulariter, vt hic, qr ius tollit ius vere, non ficte, vt hic, sed habet locum in his, que sunt facti, vt hic: qr factum, qđ non potest tolli vere, tollitur per fictionem. Quod declara latius, vt l. ff. is qui pro emptore. ff. de vsucapi. circa fictionem [t] priuatiuam.

24 Item querit † glo. hic in fin. vtrum acceptilatio extinguatur per contrariam acceptilationem? Et dicit quod non, & bene: quia acceptilatio non interponitur ad tollendam liberationem, sed ad tollendam obligationem. In eo quod dicit, non prodest fideiussori. ¶ Oppo. ff. eodem. l. fina. Solut vt in glo.

25 **Modo vento** Ad secundam partem. ff. in qua gl. nihil dicit. Nota † tamen qđ obligatio ex maleficio per pactum ipso iure tollitur. Quod dic s vt l. ff. tibi. ff. quedam. ff. eo. Juxta hoc tamen quero, [s] dominus 26 legatus † absoluit prefectum, qui venit ad obedientiam sub certis pactis, & hoc adiecto quod non deberet de cetero similia attentare, & si secus fieret, ipso iure reincidat in primas penas tam temporales quam spirituales, vtrum si venit contra pacta, incidat in primas penas? Ista questio fuit de facto Bononie in persona Marchionis de Ferraria. Et quod t non [t] incidat, videtur casus hic, quia per liberationem ipso iure tollantur, nec possunt per conuentionem resuscitari. Jacob. Butrigarius dicebat quod in primas penas reincidat. Nam dicta liberatio debet intelligi, non quod sit pura

liberatio, sed potius conditionalis, scz si secus non attentauerit Cũ enim mens liberãtis ista fuit, ergo debet aperte intelligi illo modo, quo possit procedere, vt dixi in similibus in vltimis voluntatibus. in l. quibus diebus. §. j. ff. de cõdi. & demon. & l. si. §. de in diẽ addic. in gl. magna super verbo, cõditionalis. Mihi videtur fic distinguendũ. Aut ista pacta fiunt cum domino, qui habet potestatẽ condendi legem, & ista pacta sunt leges, vt l. pen. C. de dona. inter vi. & vxo. & l. Cesar. §. de public. & ideo ille qui cõtrauenit, reincidit in primas penas, neq; ab eis ipso iure fuit liberatus, nec incidit in illas penas tanq; ex priorib⁹ delictis, quia sublata sunt illa, & eorũ obligationes, vt hic, sed nouus delictũ, per quod cõtrauenit, meretur illas penas, in quas primo incurrerat ex omnib⁹ delictis. Et hoc facere lex potest. Punitur enim secũdum delictum grauius, propter precedentia, de quibus est condemnatus, vel absolutus, vt §. de pe. l. capitalium. §. famosos. & l. iij. C. de episco. audi. Si vero ille, cum quo fit tale pactum, non poterat legem condere, tunc aut talia pacta sunt stipulatione vallata, aut non. Primo casu aut in pena veniebat aliquid pecuniariũ, & tũc in illas penas incidit, non tanq; debitas ex delicto, sed tanq; debitas ex stipulatione. Potest enim per stipulationem promitti illud qđ est possibile per legem deberi. l. non impossibile. §. eo. Si vero pene erant tales, que non poterant in stipulationem deduci, tũc illa adiectio nil releuat. Casus est hic. Ad qđ facit in fini. §. de manu. testamẽ. l. Imperator. Si vero erat pactum nudum, nõ valeret, vt in isto §. qz ex eo non potest agi, & prima non resuscitatur, vt hic dicitur. ¶ Uenio ad ver. idem dicimus. Istud examinauit vt vidi stis in l. iurisgentium. §. adeo. §. eo. & eodem modo dico in ver.

v quod si non vt tolleret. ¶ Uenio ad verſic. qđ & in specie. & Ex

17 quo nõ. qđ res de faculi redit ad suam naturam. ✳ Quod glo.

✳ inducit in marg. ad questio. an valeat priuilegium cõcessum eccle

ẽ sie. qđ non possit obũci sibi ab alia ecclesia nisi prescriptio centum annorũ nam non leditur ecclesia cum ad ius antiquum redeat, sed iste §. nihil facit. qz hic loquitur de iure eliso, nõ extincto. Sed ius antiquum quod inducebat prescriptionem centũ annorum, est totaliter extinctum, ergo &c. Ita dicebat Bart. Sali. & Jac. But. Circa qđ vide Cyn. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. in vlti. questio.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Pactus ne peteret. Ad istum §. cum materia, vide q̃ scripsi post Bar. in l. Pomponius. §. de neg. gest. Regulã huius §. qo pactũ nudũ non tollat actus ipso iure, limita vt non procedat, qñ fit ante 3ctũ perfectũ, vide Crem. sing. xlix. Itez dum dr, qđ tollit solum naturalis non ciuilis, limita vt procedat principaliter secundum consequentiam potest tollere etiã ciuilem exemptionem, si naturaliter tantum obligatus det fideiussorem, qđ promittat per stipulationem, & sic etiam ciuiliter obligef si postea fecit reo pactum de non petendo, tollit sua naturalis obligatio, & naturalis & ciuilis sui fideiussoris. vide Jaſ. notanter in l. & post rem. la j. §. de transac. Item de eo qđ dictum est qñ ante obligationem perfectam, vide Jaſ. in l. rogasti. §. si tibi. in primo no. §. si cert. peta. Item seq casus speciales, in quibus agitur ex nudo pacto, vide per Jaſ. in l. lecta. §. si cert. peta.

b P. PAV. P. ¶ Ad suam naturam reuertit. Uide pro hoc in c. cum accessissent. de consti. & que habes ad Bar. in l. si constante. §. sol. matri. qđ in correctoris est licita extenſio, quando reuertitur ad pristinum ius. & idem Bar. consi. xxxix.

c ¶ §. naturalis. Uide que habes ad Bar. in illo §. naturalis. ¶ Pro concord. Aduerte an possit allegari exceptio omissa in processu in obligationibus, vel iudex ex officio possit supplere ẽt si respiciat priuatam vtilitatem. Bar. tenet qđ non, in l. eum qui. §. qui ita. §. de verb oblig. & in l. iiij. §. hoc autem. §. de dam. infec. ar. tamen de contrarietate Bar. in hoc §. pactus. & in l. lecta. §. si cer. pet. Sol. vt in distinctionibus ipsius Bart. tam in hoc §. pactus. quam in d. §. qui ita. adde Bal. in l. scire. §. de excu. tuto. ad Anfrancum Orlanum in repetitio. c. quoniam contra falsam. in glo. exceptiones. de probationibus. in antiquis.

d ALEX. ¶ Bul. de Lug. Uide Bar. in l. j. §. de condi. inde. & in l. cum quis. C. de iu. & fac. igno.

e ALEX. ¶ Examinemus vires pactorum. Uide Bal. in l. cum quis. C. de iu. & fac. igno. & late in l. pacta que contra leges. C. eodem.

f POM. ¶ Secunda virtus. Limita vt per Alex. l. rogasti. §. si tibi. in prin. §. si cer. pet. Ad quod vide Dec. l. j. C. eo.

g ALEX. ¶ Glo. opp. De qua latius, per Bar. in l. vbi pactum, post prin. C. de transac.

h ALEX. ¶ Potest obligari. De muliere 3hente cum viro, qualiter possit obligari. adde Bar. in l. Venia. §. j. §. fol. matr. in fi. Sed pone, qđ statutum dicebat, qđ mulieres non possint contrahere, an possint renunciare? vide Bar. in rub. in l. j. C. eo. Et ad hoc vide Bal. in l. pactum. in xxj. qõ. C. de col. facit ad no. in auth. sacramenta puberũ. C. si aduersus venditionẽ. & eum dẽ Bal. in l. fine apud. C. de transac. & dixi §. quibus ex causis. in possessionem eat. l. apud Julianum. §. fi. & in l. ij. C. de vsuca. pio. pro empt. & qđ no. Bal. in l. j. si aduer. transac. ¶ Adde Rom. consi. cclxxx. & ccxxiij. vbi etiam, an stante statuto qđ mulier non possit obligari sine consensu, &c. possit maritum liberare de fructibus rerum paraphernalium? & qđ stante statuto qđ mulier non possit contrahere, non possit etiam liberare, &c. nec Paul. de Cast. consi. ccxl.

✳ CLAV. ¶ Liberare. Poterunt tamen donare per predictam dummodo incipiat a precedente traditione, & ita consulue Are. consi. v. in j. dub.

i AND. BARB. ¶ Sum expeditus. No. pro distinct. in qua de lit. contesta. lib. vj. vide quod not. & ibi dixi in ca. constitutus. de rescript.

k ALEX. ¶ Non agendo. An sit differentia inter pactum de non petendo, & non agendo, & 3 Imo. satis vt rex. cum bino. & in l. heredi. §. filia. §. eo. & Bal. in l. peremptorias. C. sententiam rescindi non posse, & in l. pacta que 3. in fi. C. hoc ritu. & ad de rex. no. in l. iiij. §. idem. j. de do. excep. & qđ no. Bar. in l. mar postea. in prin. de iureiuran. & l. eleganter. §. fi quis post. de co dictione inde. per doct. in c. constitutus. de rescrip. & Bar. in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. & dixi post Bar. in d. §. fi quis per Imo. in l. eum qui ita. §. qui ita. de verb. obli. & in d. c. constitutus. aliquid per doctores. in c. exceptionem. de exceptionibus & Bal. in d. §. fi quis post.

l POMA. ¶ Allegetur. vide Alex. consi. vlti. ũ. vol.

m ALEX. ¶ Scdo no. Uide omnino que habes in l. j. C. vt que de sunt adhuc. sed contra istam gl. hic cõiter approbatam p Bar. & doc. tenet Bal. in l. postquam. C. eo.

✳ CLAVD. ¶ Pacto. Adde hic quod no. Bal. in l. postquam liti. C. de pact.

n P. PAV. P. ¶ Incontinenti. Ideo si testis diceret precessisse interrogationem & sequutam fuisse responsionem, nisi diceret incontinenti, non probaretur stipulatio. vide Jaſ. in l. j. §. qui prius. §. de verb. oblig.

o ALEX. ¶ Ex ista gl. De intellectu huius gl. per Bal. in l. edicta. C. de eden. & in l. postquam liti. C. de pact. & in l. in bone fidei in fi. C. eo. & vide que habes in l. j. C. vt que desunt aduo. & pro ista glo. adde tex. in l. si fundum sub conditione. §. qui fundum. de leg. j. & ibi dixi post Imolam.

p AND. BARB. ¶ Sed contra predicta. Uide Bar. in l. eum qui ita. de verbo. oblig. l. lecta. si cert. peta. lex omni. C. de probationib.

q P. PAV. P. ¶ Dic breuiter. Uide de materia Alex. in l. si ita stipulatus. §. de leg. j. & vide omnino que habes ad Bar. in l. eum qui ita. de verbo. oblig. de exceptione resultante ex eodem instrumento, in quo actor se fundat vt iudex possit supplere, ita qđ opus sit, qđ actor replicet quãdo opponit aliqua exceptio actionis exclusio, nec iudex potest supplere, licet ex actis fideconstaret. vide Jaſ. in l. licet. C. de iudic.

r ALEX. ¶ Eum repellere. Quãdo iudex suppleat, vide Imo. in l. eum qui ita. §. qui ita. de verb. obli.

s ALEX. ¶ Tamen quero. Uide Bart. in l. tale pactum. §. q pronocauit. §. eo. l. non solum. §. iniuriarum. §. de iniur. per Alge. in quest. sua, ex orta guerra.

t POMA. ¶ Et quod non. Uide Fely. c. fi. de testi.

v POMA. ¶ In specie. Uide que per hoc infert Feli. in c. cũ omnes. de consti. in c. cum accessissent. eo. tit. Barb. consi. xũ. vol. & consi. lxũ. eod. volu.

✳ CLAVD. ¶ Naturam. Ad cuius confirmationem, vide Fel. in c. cum omnes. de constit. & multa alia ponit in c. cum accessissent. eo. tit. & vnum ponit Alex. post Bal. & Ang. in l. si constante. j. sol. matrimo. & aliud per eundem in l. si socer. §. j. j. illo tit. Fel. in c. causam que inter. de rescrip. Uide etiam Bar. in repet. l. ij. C. que sit lon. consue.

ẽ ALEX. ¶ Priuilegium concessum ecclesie. Uide per glo. sin. per verbo, redditur.

1 ☞ Liberatio a dolo de futuro etiam de preterito, quando fieri possit in contractibus, & in vltima voluntate.

a §. **Illud nulla.** a Dolus futurus non põt remi

b ti, b secus in preterito. *b. d. Oppo

✳ hic de princip. vsq; ad fin. Quidam dicunt quod principium loqu

loquit quando dolus remittit expresse, qđ fieri non pōt. Finis loquit [b] qñ remittit tacite ꝛ sub nube, ꝛ sic expressa nocet, non expressa non nocent, vt in regula iuris. expressa. Et hoc vt sentire tex. hic cū glo. tua, dum dicit, ne depositi agat, ſ ratione doli futuri, ¶ Que glo. posset procedere, si quis intelligeret hoc pactū, vt ne depositi agat, hoc est, qđ rem nō repetat. Tūc enim ille, apud quē res est, non pōt dolū cōmittere, qz in re sua quilibet est moderator ꝛ arbiter, vel. in re ſmandata. C. man. Merito non poterit agere de dolo, cū non possit cōmitti, ſ in veritate ista conuentio hoc non importat, si promitto depositi non agere, intelligit ratione culpe, ſ rem apud te existentes bene debes restituere, vt l. si ei cui. ff. de lib. leg. Dolus autē futurus non pōt videri remissus, vt in prin. huius ſ. ✝ De quo autē dolo loquat iste versi. quāuis. dico de preterito. Unde si feci pactum ne depositi agā, intelligit ratione culpe, vel doli preteriti, rem tū restituas, vt d. l. si ei cui. Et hoc tenet gl. satis respectu doli preteriti. Sz quero, qd si in vltima voluntate relinquat talis liberatio? Dicit gl. tunc non potrigit etiam ad dolum ꝑteritum, vt l. Aurelio. ſ. Caius. de lib. leg. qđ tenet Cy. in l. sub pretextu. C. de transa. gl. in d. ſ. Caius. vt simpliciter idem dicere in ꝺctibus ꝛ vltimis voluntatibus, ꝛ ibi illud teneo per d. l. si ei cui. prout ibi dixi plene in ver. nota quod. Ultimo iste ſ. inducit ✝ ad questionem illam de eo qui promisit non petere reduci ad arbitrium boni viri. De quo hic per Bul. dixi in l. sotietatem. ff. arbitrorum. ff. pro socio.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Illud nullam. Vide Felyc. affinitatis. de testibus. vide multa specialia que permittunt, propter futurum delictū euitandum que ponit Barba. consi. xcuij. vol. j. Vide Roma. consil. xciij. ꝛ consi. xc. alias lx.

b P. PAV. P. ¶ Dolus futurus nō pōt remitti. Culpa aūt futura pōt remitti. Vide de materia Alex. cōsi. lxvij. vol. ij. ad fi. Moder. hic post Pau. de Cast. Iteꝛ ad istas duas regulas, vi de Jas. in l. actione. post alios. C. de trāsa. ꝛ ēt ibi qñ remittit dolus de preterito, requirit specialis renuntiatio taliter qđ non veniret in generali remissione. Itē an regu. huius ſ. procedat in dolo psumpto. Pau. de Cast. hic tenet qđ sic. Contrariū tenet Ant. de Butr. in c. fraternitatis. versi. iiij. fallit. extra de testi. vt refert Jas. hic, ꝛ sequit ēt Franc. Curt. hic, ꝛ facit qđ dicit Bal. in l. j. in fi. C. de vsufru. quē refert Alex. hic in apostillis. ſz illud dictum fundat in opinione glo. hic, q̄ reprobat per Bar. Ang. ꝛ alios hic, qz etiam velate non pōt remitti dolus, ſz ibi Bar. loquit de dolo psumpto, sed non est differētia, qz gl. hic loquit ēt in vero dolo, ꝛ vult qđ tacite ꝛ velate remitti possit, ſz est reprobata: pro opinione tamen Ant. de Bur. vt facere decisio Joan. Andr. posita in d. c. fraternitatis', dum dicit, qđ consensu partium fieri pōt, vt post didicita testificata, possint produci testes. Qđ sequit etiā ibi Pano. ver. xvj. Ant. de But. ibi in d. versi. fallit quatuor, ꝛ Mari. Soc. y. ibi ꝛ alij, ꝛ tū ille qui producit testes post didicita' testificata, dr in dolo presumpto, vt dicit Bar. in l. j. ſ. nuntiatio. de ope. no. nuntia. cum quo transeunt alij ibi. ſz pro opinione Pau. de Cast. facit multum illa cōis opinio, quā ponit Hostien. ꝛ sequunt alij ibi in c. quintauallis. de ureturan. vbi Antoniusmet de Bur. sequit in versi. quartus casus. ꝛ Bar. in l. societatem. ff. arbitrorum. ver. quero vtrum possit renuntiari. ad fi. cum suis concordantijs, vbi licet data potestas esset arbitris tedendi, etiam in magna quantitate, non impedit reductio ea ratione: qz ex tali lesione presumat dolus, qui non pōt remitti, per istum ſ. Facit etiam qđ dicit in l. fi. ff. de pacto. stipulationib. qđ ſz sit cōuentū stari dicto partis super damnis, potest peti reductio, si plus debito petiuerit, qz presumitur in dolo. Fin Bar. ibi, qđ nō potest remitti. Item facit qđ dr de tutore, an fuerit remissa reductio rationum in ampla forma: qz non pōt liberari a restitutione reliquorum, vt per Bal. ꝛ Imo. in l. fi servus vet tus. de leg. j. cum concordan. de quibus ad Bar. in l. Aurelio. ſ. Caius. de libe. lega eo qz non restituere reliqua, est dolus. l. dolus. ff. mandati. ꝛ l. si procuratorem. ſ. dolo. eo. tit. ꝛ tamē ille dolus de quo in d. l. dolus est presumptus, vt ibi dicit gl. ꝛ Fulg. in d. ſ. dolo. per Bar in l. cū Nerua in ix. questi. ꝛ ibi etiā Pau. de Cast. ff. depositi. ꝛ est glo. in l. dolo. ff. ad legem Falci. probatur ēt ista opi. Pau. de Cast. per tex. in l. quidam decedens. ff. de admini. tut. vbi dicit, qđ non potest liberari tutor a reddenda ratione, quin teneat bonam fidem prestare, tamen ille qui est in dolo presumpto, non dr in bona fide. d. l. qđ Nerua. in fi. Et pro illa diuersitate bene facit illud qđ notat gl. ꝛ Bar. in l. iurisiurandi. C. de testib. glo. in l. j. ff. de fer. vbi Alex. ꝛ Moder. etiam Bar. ibi no.

✳ CLAVD. ¶ Preterito. Quid in lata culpa, vide Are. in l. si mora. ff. solu. matri.

c ALEX. ¶ Remittitur expresse. No. qz licet dolus expresse non possit remitti, tamen potest tacite, qđ no. Bal. in l. j. in fi. C. de vsufru. Dicebat tū Ang hic, qđ licet conueniam qđ depositi non agam, tū semper potero agere, tanquam ſ quemlibet possessorem. De quo hic vide per eum.

d POMA. ¶ Finis loquit. Vide vt p Alex. pulchre. l. si mora. ff. regula. sol. matri. quāuis dolo equiparet. vide ēt singulare dictum Jas. l. actione. C. de transac. vbi ponit cautelā, ad remittendum futurum dolum ex mente, quam tamen reprobat.

§. Pacta que turpem.

Pacta, q̄ cōtinent turpem cām, vel facta sunt contra publicam vtilitatem, nō sunt seruanda. h. d.

1 ¶ Conuentio facta cum vna persona, non nocet alteri, ꝛ quo modo intelligatur.
2 Pactum factum super vna re, non potrigitur ad aliam.
3 Exceptio, tua non interest, vel non potes agere, impedit litis contestationem.

§. Ante omnia.

a Qz supra tractauit vsqz ad ſ. pact'. ai. si tibi. ſ. iij. qualiter pacū extēdat de psona ad psonā, hic incipit tractare qūo pactū
b factū in vna re, potrigit ad aliā, p totā hāc legē, postea p totū
1 tit. tractat qōnes extrauagātes, q̄ nō cōtinuant. ¶ Nota ✝ q
c cōuētio facta cū vna psona, nō nocet alteri, qđ plene expeditū
d est ff. ꝛ gl. hic tāgit. ¶ Sc̄o nota ✝ qđ pactū factū sup vna re
2 non potrigit ad aliā: qđ plene. ff. expediet iuris ōsult'. ¶ Ter
e tio no. q̄ istud inspiciēdū est ante oia, ꝛ ideo ista ✝ exceptio, nō
3 potes agere: qz tua nō interest, vel non potes agere: qz alia res est, de qua dicis pactū factū esse, ꝛ alia est res q̄ petit. Dico qđ iste exceptiones litis contē. impediunt: qz hic dicit, ante oia. Dicā in l. posthumus. ff. si qs ex his. ff. de inoffic. testa.

ADDITIONES.

a POM. ¶ Ante omnia. Limita hunc ſ. vt per eundem. l. postquam in princ. C. eo.

b P. P. AV. P. ¶ Potrigitur ad aliam. vide Ant. But. in consil. xliij. per totum, extenduntur tamen ad connexa. vide Bar. in l. eum actum. ff. de neg. gest.

c ALEX. ¶ Non nocet alteri. Limita in pacto facto cū ciuitate vel principe, qz tūc seruat pro lege, quo ad omnes, ſm Bar. ita limitantem p illum tex. l. donationes quas diuus Imperator. C. de dona. inter vir. ꝛ vxo. ꝛ in l. ciuitas in prin. si cer. peta. ꝛ in l. Cesar. ff. de publica. ¶ Adde post Jas. inquantum ponit, qđ si sunt tres fratres, ꝛ vnus maritat sororē, ꝛ illa facit pactū de non petendo hereditatem paternam, qđ illud pactum non prodest alijs fratribus, quin possit ab alijs petere portionē, vide tu qđ consuluit Pau. de Cast. cōsi. cccxj. ꝛ cū sit statutū, qđ ſ illud non possit opponi exceptio, an habeat locum quo ad tertium? vide eundem Pau. consi. clxxxi. ꝛ inquantum etiam ponit, qđ tertius veniens pro suo interesse, potest opponere ſ tres sententias conformes', aduerte qz illud non est simpliciter verum. De quo per Bet. de Anch. consi. cccxxxiij.

d POMA. ¶ Hic tangit. Limita hoc vt non procedat, qñ vna nō veniret in consequentiam alterius. Ita Hieronymus Tor. ꝛ ibi sequitur Decius. l. postquam liti. C. eo.

e ANT O. RVB. ¶ Non potrigitur. Et similiter concessio ꝛ litere principis. Vide Anto. consi. xiij. per totum: extendumtur tamen ad connexa. vide Bar. in l. eum actum. ff. de negotijs gestis.

§. Si cum mihi.

Minor summa inest maiori. h. d. Not. qđ pactum in summa maiori potrigitur ad minus debitum, ꝛ pactum factū in summa minori potrigit ad partem maioris debiti, ꝛ sic eadem res videtur. Et hoc modo iste ſ. continuat cum precedenti. In veritate tamen eadem res non est. Unde si debes mihi xx. ꝛ volo petere x. non debeo petere x. tanquam debita, ſz tanquā ex summa debita, vt no. in l. scire debemus. circa prin. ff. de verb. oblig. Facit ff. de solu. l. vbi fideiussor. Ubi fozmo questionē an bannitus in x. ꝛ x. dicat bannitus in xx. Oppo. qđ maiori summe non inest minor, si negatiue proferatur. Non enim sequit, non habeo centum, ergo non habeo decem: qz illa propositio, non habeo centum, verificatur posito qđ haberem xcix. vt l. si is qui ducenta. ff. vtrum. de reb. dub. sed hic profertur negatiue, ſz qđ non petam xx. ergo non impedior quin petam x. qz verum est me non petere xx. Sol. vt dixi in l. j. ff. si stipulanti. ff. de verbo. oblig.

§. Sed si stipulatus. In obligatiõe alterna tiua pactuꝫ de altero nõ petẽdo totã obligationẽ elidit, secus in obligatiõe generis, si est electio creditoris. h. d. cũ §. seq. No. q in obligatiõe alternatiua, vnꝰ solutio, acceptilatio, ꝛ pactũ tollit totã obligationẽ. ¶ Opp. dicit hic q vnius petitiõe tollit tota obligatio, cõtra l. eũ qui certarum. in fi. de ver. ob. Bl. soluit multis modis ꝛ quelibet solutio potest esse bona que pcedit quãdo electio ei debeatur, sed quãdo electio esset creditoris, tunc per lit. conte. sup vno iudicat sibi, ne possit variare super alio, vt §. de ver. ob. l. si quis stipulatus sit Stichum aut Pamphilum. ¶ Ecõo opp. ad id quod dicit de acceptilatiõe, vt ĩ. de acce. l. ꝛ per iusiurandũ. §. si Stichuꝫ. Bl. soluit duobus modis. Tene, secundaꝫ q ibi acceptilatio fuit facta pendente conditione. ꝛ res non extabat tempore conditionis. ¶ Opp. ĩ. de rescin. vendi. l. si emptio. Sol. gl. dicit, ibi fuit actum q in altero tantum resoluere tur emptio. Tu dic scdm doct. q ibi erat cõtractus celebratus gratia vtriusq, vnde in altero remanet contractus. Hoc enim prodest emptori, qꝛ habebit rẽ, ꝛ venditori, qꝛ habebit ptiũ hic contractus precesserat gratia vnius tantum, secundum Jaco. de Are. ꝛ Bul. de cu. quod etiã tenebat hic Cy. in obligatione alternatiua. Ergo distingue. Aut pactũ interponitur super vna re habita in contractu celebrato gratia vtriusq, aut vnius tãtum, ꝛ in isto secũdo casu aut fuit pactũ simpliciter, ꝛ habet locum iste §. Aut cõditionaliter, ꝛ tunc aut illa res extabat tempore existentis conditionis, aut non, vt colligitur ex solutione contrariũ. d. l. ꝛ per iusiurandum. §. si Stichum.

§. Sed si generaliter. Opp. In obligatione generis certũ homĩe petere nõ possum, vt Instit. de actio. §. preterea. Ex hoc sequit q iste tex. dicat male in duobꝰ. Primo in eo qõ dicit, si petam Stichum, obstat exceptio, qꝛ Stichus nullo modo potest peti. Secũdo obstat, qꝛ pactum debet intelligi vt operetur aliquid, sed si nõ intelligitur ꝛ posrigat vt tollat totaꝫ obligationem, nihil operaret, qꝛ Stichus ante peti nõ poterat. Ad primũ respõdeo q ante non poterat peti Stichus, qꝛ non erat in obligatiõe, ꝛ hic opponit exceptio intentionis, dicit gl. Nec obstat l. Veuius. §. duobus. ĩ. de le. ij. vbi dicit omnẽ hominẽ esse in obligatione. qꝛ illud est verũ quo ad hoc vt solui possit. Ale re tamẽ nullus est in obligatiõe, sed ille fingitur esse cui postea soluet, vt l. cũ incertus. ĩ. de leg. i. Dixi plene in d. §. duobus. ꝛ hoc circa primũ. Ad sol. dicti Jtij prout scdo modo obstat, intro gl. ibi, vel verius. ꝛ dicit, intelligo hoc qñ electio erat creditoris, ꝛ sic pactũ operaꝫ vt creditor possit eligere omnẽ alium hominẽ excepto Stichꝫ, ꝛ hoc pdest reo: ratio qꝛ forte Stichus erat sibi necessarius. Si enim intelligeres q esset electio rei, tunc illud pactũ tolleret totã obligationẽ, alias nihil operaret: qꝛ si intelligeres q ipse reus nõ posset eligere Stichũ, hoc esset ĩ se. Jta intelligit gl. ꝛ bene. ¶ Ex hoc apparet sol. pcedẽtis Jtij, q obstat exceptio pacti. Poterat eñ actor eligere, ꝛ sic certũ hominẽ petere, sꝛ §. preterea. allegatus in gl. loquitur qñ erat electio debitoris. Sꝛ iuxta pdicta dubitaꝫ an eadẽ distinctio, scꝛ actoris vel rei debeat adhiberi in obligatione alternatiua, de qua ẽ. proxi. dixi. Dicit Azo q non: qꝛ vno mortuo, vel pacto facto, non tenet in alio. In eo q dicit de pacto facto, dicit verũ, vt ẽ. proxi. §. Ratio differentie inter obligationẽ generis ꝛ alternatiuã est, qꝛ in alternatiua vtrunq, est in obligatione, vt l. illud. ĩ. de constit. pecu. ꝛ l. si duo. ĩ. de verb. obli. Sꝛ in obligatione generis nullũ, vt ẽ. dictũ est. Jn eo, qõ dicit, altero mortuo, nõ est verũ simplr, sꝛ fm id, qõ ponit in l. Stichũ, aut Pãphilũ. in princ. ĩ. de sol. Opp. ad id qõ dicit, alterũ posse peti de l. ꝛ priscus. §. si is. ĩ. de accept. gl. soluit optime ibi, in acceptilatione, q̃ hꝫ vim solutionis, hic in pacto. ¶ Opp. de l. homine. de optio. leg. gl. soluit multis modis, tene illã q̃ dicit ibi, in repudiatione, hic in pacto. Dic ergo in obligatione generis, aut obligatio tollit vnius repudiatione, aut pacto, aut acceptilatione. Primo casu, aut tũc poterat peti, aut nõ, vt l. homine. ĩ. de optio. leg. ꝛ gl. hic sol. Jtij. aut pacto, ꝛ tũc erat electio creditoris, ꝛ loquit iste. §. aut debitoris, ꝛ tũc, vt in gl. aut acceptilatione, ꝛ indistincte tollitur tota obligatio.

§. Jtẽ si pactus. Qui promisit nõ petere totũ, remouet a petitiõe cuiuslibet partis eius. h. d. Opp. gl. ille q est dñs, nõ pot esse vsufructuarius, vt ĩ. si vsusfructus pe. l. vti frui. ergo vsufru. nõ pot peti ex ea cã, qua res ꝛc. Sol. vt in gl. Subdit gl. aliud est in ceteris seruitutibꝰ, vt ĩ. de leg. ij. l. cũ filius. §. dñs. qõ verũ est quo ad casum illius §. Quãtũ ad l. nostrã, idẽ est vbiq, qꝛ q remouetur a petitione fundi, removet ꝛ a petitione seruitutũ, vt l. fundũ. ĩ. de exceptioni. Opp. ĩ. de exceptio. rei iud. l. si qs cũ to
a tũ. §. si ancillã. Sol. gl. dicit. Aliud in sententia, aliud in pacto. Rõ, qꝛ q petit, cãm exprimit, pactũ vero simplr cõponit. Certe si in pacto exprimeret eã, esset idẽ qõ in stipla, vt patet in pr. huius. §. de eo q promisit nõ petere hereditatẽ, hoc est, dicere non se heredẽ, ꝛ tbi sequit singulas res vt heres petat, quasi dicat si ex alia cã peteret quã ex ista, non obstaret exceptio.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ §. si ancillam. Vide qõ no. gl. ꝛ ibi Bar. in l. si decerta. circa fi. C. de transact.

§. Si acceptilatio. Jn pactis liberatoriis §. nõ valet qõ ago vt ago, vt valere pot. h. d. Opp. ꝛ solue vt in gl. ¶ Opp. de l. an mutuis. ĩ. de accep. Sol. ibi sunt diuerse litere. Aut eritas est aut per cam in forma, aut in materia. ¶ Opp. de l. j. §. si qs ita. de verbo obli. ꝛ ĩ. de constit. pecu. l. j. §. eum qui. Sol. ibi in pactis obligatoriis, hic in liberatoriis. Dixi plene in d. §. si quis ita.

§. Seruus. Nõ eget summario. Distingue tres casus, vt i gl. Adde quartũ casus. Quid si stipulet adiecto ppio nomine ꝛ appellatiuo? dicere rõne distinguendũ qd pcedat, vt l. si seruus cõis. ĩ. de stipu. seruis. & illa distinctio hꝫ locũ qñ vtroq, modo valere põt: hic non põt vtroq, modo valere. Unde inspicimus qõ valere põt, vt l. quoties. de rebus dubijs. ꝛ l. quoties. de verb. oblig.

LEX XXIX.

Contra iuris. Pupillus pacisc̃edo ne terioꝛem facere, sed meliorem sic. h. d. Jstud principium prosequere, vt in glo. Querit glo. an ipso iure non obsteꝛ, an ope replicationis. dic vt in ea.

1 ☞ Administrationem liberã habens an qñq, possit donare.
2 Pactũ de nõ petẽdo, nõ ꝓsupponit de necessitate donationis.

§. Si filius. Pactũ de, nõ petendo factũ ab eo q
a rali ꝛ libera cõcessione, nõ venit donatio. Jtẽ in ipso Jctu põt filius paciscẽdo iudicare patri ꝛ seruus domino. h. d. Opp. ã. eo. l. ꝛ heredi. §. filia. ꝛ itẽ. Sol. In casibus, in qbus filius vel seruus agere põt, valet pactũ, statu eoꝝ nõ mutato. In casibꝰ vbi agere nõ põt, valet pactũ secuta mutatione status, qꝛ sit effectus sui iuris: qõ procedit in filio. Secus si in seruo, q nõ re
1 net ex ante gesto. ¶ Enio adscẽdũ, ꝛ opp. ꝛ vtꝛ qd ex con
b cessione libere administrationis possit donari, ꝛ vt l. cũ plures.
* §. cũ tutor. in princ. de admi. tuto. Dicit gl. qõ hic dꝰ, fallit in q
c busdã casibus hic no. in glo. Certe in casibus hic positis nõ e
* mera donatio: *qꝛ ad donandum cogebat fim mores ciuitatis ꝛ ideo quodammodo cogit donare, vt parcat pudori suo, vt Quintus. in prin. §. manda. Qõ tene menti, pro tutoribus ꝛ
2 mulibus administratoribus. ¶ Ultimo not. hic *casum: qõ pactum de non petendo: *non ꝓsupponit de necessitate donationem: qõ est vtile scire propter insinuationem, vt l. si quis ob
d gatione. ꝛ ibi no. de reg. iur.ᵇ

ADDITIONES.

a ANTO. RUB. ¶ Adde ibi in ipso Jctu, qõ si pr vellet venire ex Jctu filij: oporteret qõ eũ acceptaret, cũ oibus suis qualitatibus, vt dicit Bal. hic, ad quã regulã vide ꝛ limita vt p Jason in l. Pomponius. §. cum qs. in j. no. ĩ. de acqui. pos. vide q dicit Alex. in l. cum fundus. §. seruum tuum impudens. ĩ. fi cer. pe. in iij. no. Facit qõ dicit Hemi. in c. vt circa. §. alioquin. in prin. de elect. in vj. qõ vtens actu gesto per alterum, non potest revti, si ille qui gessit, non seruauit contenta in eo, ꝓ quo fact doctrina Bar. in l. j. ĩ. de interdictis ꝛ relegatis.

b POM. ¶ Enio ad. Adde tamen vnum sing. qõ ille: qui est cessa administratio cuꝫ libera, potest gratis remittere: cuius a prin. poterat ista remissio prodesse: sicut nocere, vt in procuratoꝛe cum libera compromittente in arbitratoꝛes. De quo vide de Alex. in l. de fideicõmisso. C. de transac. ꝛ in materia vide omnino Jas. in l. Preses. ver. iij. vsq, ad fi. C. de transac. ꝛ in ppsito dicꝛum Bar. vide Alex. consi. cxcij. ĩ. vol. Ro. consil. in dub. ꝛ lv. Abb. consi. vij. in ij. dub. ij. vol.

* CLAV. ¶ Videtur. Adde hic qõ vult Bal. in l. j. in penul. C. de bon. mat.

* CLAVD. ¶ Donatio. Nota ẽt, q tales nõ possunt mutuari pauperi: primo, qꝛ tale mutuũ habet vim donationis, vt dicit Bau. Cast. in l. rogasti. ĩ. fi. si cer. per. licet Alex. ibi contur eum mordere, ꝛ vide ad materiam elegans cõsilium Alex. consi. cxij. vol. j. vbi ponit de syndico, qui habet potestatem
compro

cemp promittendi cum libera, an poterit remittere iniu, et cae se, et dicit nor. Bal. in l. j. in prin. per ubi in rep. j. de rut. et rat. et strah. ver. sed et si non. q tutor in donando non pōt. prestare authoritatem pupillo: Alex. consi. xxxv. vol. j.

ALEX. ¶ Possit donari. Vide in l. filiusfa. et qō dixi ibi. j. de don. Et per hanc regulaz vide qō no. dixit Bar. in l. si quis de legauerit. j. de nona. Item adde, q filius pō donare pl bonū pacis et concordie fm Ang. in l. Imperatores. j. eo. Item fallit in filijs baronum et regū idem ēt in turoribus alias prohibitis fm Inn. in c. grād. de sup. n. g prę. ¶ Adde inquātū Bal. ponit qō minoz nō obstāre statuto, pōt facere Zctū vtilem, fm Ro. cōsi. ccecliij. os idē voluit Ro. cōsi. cccvj. vbi cōsuluit, qō si minoz captus ab hostib⁹, vt se redimeret Zgit, qō valet Zctus: qz vt dr, gessit: Iz statutū phibeat minoz Zhere, nisi cū certa solēnitate. Et qō mulier, non obstante statuto, possit ad re he reditatem non dānosam, voluit Ang. cōsi. vlti. et in §. fi. filius. in quantū ponit, an administratores possint donare, vide q posuit in l. preses. C. de transac. quibus etiam adde, an possint donare, Bal. consi. xliij. v. lib. et an pactum de non petendo, egeat insinuatione. vide Ang consi. xcix. Bal. consi. cclxxxvij. iij. lib.

D ALEX. ¶ De reg. iuris. Per Bar. latius in l. j. §. fit. j.

LEX XXX.

§ Jn autem. Nota l. quia aliud est paciscī in ipso actu acgrēdi, quo casu fit deterioz cōditio pris et dūi: qz res acgrit sibi cū sua causa. Simile in l. j. in fi. et l. seq. j. de reb. eorū q sub tute. vel cura. Et fm hoc apparet qō hic dz intelligi de alio pacto, qō ipsam obligationē nō permat, vt puta de dilatione solutionis, vel de vsuris. Hā si esset pactū de nō petēdo, esset mera donatio, q̄ est prohibita, vt §. l. proxima. et ita intelligo glo.

LEX XXXI.

¶ Pater potest remittere iniuriam factam filio.

In personam. a Vor. gl. huius legis. ex qua habes + qō pater potest facere remissionem de iniuria facta filio: qō est vtile pro statutis, ideo vide glo. not. eam, etc.

ADDITIO.

ALEX. ¶ In persona. Vide Bal. in l. Iz si vn⁹. §. filio. ō iniurijs.

¶ Fideiussor qñ solus obligeť, et non habeat beneficium de fideiussoribus, nec pactum principalis prosit fideiussori.

Nouatione quando tollatur prima stipulatio ipso iure.

Stipulatiōis nouātis pōt effect⁹ restringi ex voluntate ptiū.

§. Qui pecuniam. Per stipulationē nouādi alio interposita. prima tollit vel elidit, si sequēs cōmittit vel cōmitti posse speraf, alias sec⁹. b. d. Ad euidentiā scias qō seruus fideiubēdo nō obligat, vt l. iij. §. fi filius. j. de pec. et l. seruus inscio. j. de fideiusso. ¶ Opp. qō fit in electione creditoris, an velit petere a principali vel a fideiussore, vt C. ō fideiuss l. iure nostro. Hic dr Zciū, quare male. Sol. gl. Quinq; sunt modi intercedēdi, b vt habes in ea sup verb. putat. Jn primis tribus obligat principalis, et fideiussor ei accedit. Jn + vltimis duobus solus fideiussor obligat, et ideo non hz locum beneficiū ead. de fideiusso. vt hic patet. Jtē non hz locum q simplr promittendo videat promittere insolidū. l. si paternam. C. ad Velleia Iz in veris fideiussoribus secus, vt Jnstit. de fideiuss. §. si plures. et C. de fideiusso l. nō recte. Item non hz locum hoc casu q pactū factū principali porrigat ad fideiussorē l q libertinis. in fi. j. de ope. lib. + Opp. q p nouationem tollat prima ipso iure, non ope exceptionis. l. j. j. de nona. Dicit gl. intellige ope exceptionis, scz facti vel intentionis, et hec est vera. Vel dic qō ibi fuit actum vt liberaret ipso iure, Mor. sol. iste am, qō ex voluntate partium pōt restringi effectus stipulationis nouantis. Tertio modo soluit glo. q̄ stipulatio nouans tollit primam ipso iure, quando simpliciter in secūdaz transfundit, secus si cum alia misceat. l. pen. j. de prętor. stipu. Singulare dictum est, nec pūto verum, qz Iz l. qui vsumfructū. j. de verb. obl. et l. si pupillus. C. qui actum. j. de nona. nec l. penul. de prętor stipu. hoc probat. sed ibi loquit in stipulationib⁹ prętorijs, que multum dependent ex mente prętoris, et ideo nō ita de facili notant sicut conuentionales stipulationes, vt ibi dixi. ¶ Opp. seruus obligatur naturaliter. l naturaliter. j. de condi. indebi. Ergo prima transfunditur in secundam naturalem. l. j. in fi. j. de dona. Sol. gl. quando seruus fideiubet, nō obligatur, neq; ciuiliter neq; naturaliter. l. seruus inscio. de fideiuss Ratio, qz lex resistit obligationi, quo casu impeditur naturalis. l. si non fortem. in prin. j. de condi. indebi.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Sol. gl. Et ad hanc gl vide plenius in auc. de fideiuss.

b P. PAVL. ¶ Quinq; sunt modi intercedēdi. In dubio, vbi qs pro alio intercedit psumit vt fideiussor intercedere. vide Alex. cōsi. clxx. in ū. vol. Jtē q quādo qs obligarel insolidū, et tāquā principalis, si tamen res ob quā se obligat, pueniat in totū ad alīū, ille ad quē res puenit, dr principalis et nō fideiussor, Iz principalē debitorē cōstituerit, vide notata Pau. de Ca. in consil. dccc. Jtē no. q vbi qs cōtractā obligationē procurat, et ponit se in loco primi debitoris, nō est liberatus statim. vide Alex. in l. cū vsufructu. de ver. obli vt scripsi ēt in l. delegare. j. de nona. Item ad illud + dictum est, quando aliquis procurat pro alio, censet fideiussor, secus tamē esse. si diceret nomine alterius: vide de vtroq; Bar. Pau. de Ca. et alios in l. si ita stipulatus. j. de ver. obli. in §. possum. Et de modis obligandi pro alio de q bus hic vide p Barb. et de exp promissione vide ēt Are. in l. iiij. in §. i. in fi. no. et in fi. de verb. obli. et in l. huiusmod. j. eo. tit.

c ALEX. ¶ Bificiū authoritatis adde qō dixi post Bar. l. ij. ō fideiusso.

LEX XXXII.

a **Paciſci** a Cōtra tenorē legis priuatā vtilitatē cōtinētis, pacisci Iz. h. d. Opp. §. eo. l. iurisgentiū. §. prox. Sol. illud pactū dr cōtra legē, qñ lex prohibet pactū fieri. Jta loquit ibi, vt in ti. ne fideiuss. dot. den. et l. si vnus. §. pacta q turpē. §. e. Sz si fiat pactū cōtra tenorē legis, si respicit vtilitatē priuatā valet, vt hic. secus si publicā, vt d. l. iurisgentiū. §. si paciscar. et l. si vnus. §. item

b ne experiar. §. eo. Vltimo gl. b intelligit hāc legē cū sciebat, vel supine ignorabat emptor vitiū vel morbum. Dic vt in glo.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Paciſci. Vide Bar. l. vbi. de do cau. mor. de qua materia qñō intelligat q̄ non valet pactum contra legem, vide Bar. in l. pacta que contra. C. eod.

b ALEX. ¶ Vltimo gl. vide no. p Mod. Jnstit. ō actio. §. i duplū.

LEX XXXIII.

a **Quod dictum est.** a Cessante ratione legis, cessat ipsa lex. h. d. Querit gl. qd si nō cōpetat actio mādati, Iz alia. Dic vt in gl. Querit gl. qd de alio beneficio, vt puta restitutionis in integrū. Vide ibi dis in l. si mmoz. j. ō minō.

ADDITIO.

a ROMA. ¶ Quod dictum est. Vide qō per hanc l. dicit Dec. l. ex hoc iure. j. de iustit. et iur. et vide omnino Ang. hic.

LEX XXXIIII.

1 ¶ Pacto liberatorio quare potest prouideri vni ex heredibus tantum, non tamen per pactum obligatorium.

Aug. Per pactū liberatoriū pōt qs vni ex heredib⁹ puidere. h. d., Opp. q nō pōt puideri vni, quin puideat alijs. l. cū qui. §. re et Ticius. j. de ver. obli. Sol. gl. ibi, in pacto obligatorio, hic in liberatorio. Nō, qz p l. Arrianus. ō actio. et obli. Per assignat aliā rōnē, obligationes sunt perpetue, nec pacto Zhērū pōt fieri quin perpetue sint. l. obligationū fere. §. placet. j. de actio. et oblig. et l. eū q ita. §. q ita. j. de verb. obl. Cū igit obligatio incipiat in pson defuncti p legē xij. tab. dividit inter heredes, et sic nō pōt p pactū in pson vnius heredis trāsferri. Et ex hoc cōcludebat Pet. q si obligatio inciperet ab herede, vt in titu. C. vt actio ab here, et Z heredes. q tūc posset vnus ex heredibus ptātū granari, Jstud nō est verū, qz Iz in pson heredis incipia, tūes hereditarium deducit. l. hereditarium. j. de bonis auth. ind. post. Ergo dividit inter heredes p hereditarijs portionib⁹. l. p hereditarijs. C. de hered. actio. Preterea si hoc esset verū sequeret qō paciscēdo posset extraneum obligare, vel alijs acqrere, qō nō est verū, et Z l. i. §. eo. Qō aūt hoc sequat, ap

1 parebit ex rōne quā dicā statim. Nō igit est ista. + Heres representat psonā defuncti solū p hereditaria portione, pro reli duo vt extraneus, vt C. de rei vend. l. cū a matre. et no. in l. ij. §. fi. in gl. magna. j. de prętor. stip. Modo si tu per stipulationē vis

a vni ex heredibus gravare in totum, + vel ei in totū acquirere, nō pores: qz vltra hereditariā portionē extraneus est, merito omnes renent, et omnibus acquirit. Et hoc in pacto obligatorio, in pacto liberatorio secus. Nō, qz pacta obligatoria dandi nō possunt esse psonalia. vt cū pson finiant, vt §. pri dixi. Sz pacta liberatoria pūt esse psonalia. l. iurisgentiū. §. pactorū. et l. idē in duobus §. personale. §. eo. et ideo possunt prouidere pson vni ex heredib⁹, et tale pactū nō prodest sibi, nisi pro portione hereditaria, qz vltra nō tenet ipso iure, et sic non paciscit, vt extraneo, vt hic est casus. ¶ Cōtra hoc opp. j. de verb. obli.

l. continuus. §. fi. vbi etiã in pactis obligatoriis põt vni er here
dibus prouideri. Dicit gl. ibi in dãdo, hic in retinẽdo. Dic in-
quãtũ obstat huic legi, ibi in pactis liberatoriis, hic in obliga
toriis. Sz inquãtũ obstat ad predicta, q2 etiã in pactis obliga
toriis vni cõsulit, dic q3 dicta in obligationib9 dãdi, ibi vero in
obligationib9 faciẽdi, vt patet in tex. Rõ. obligatio facti indiui
dui nõ diuidit inter heredes p legẽ pñ. tab. imo cuilibet here-
dũ cõpetit actio insolidũ, vt l. ũ. §. ex his. ĩ. de ver. obli. z l. ea. §.
fi. e. tit. Merito põt vni ex heredibus prouideri, cũ insolidũ sibi
de iure actio cõpetat. Alus añt actio nõ cõpetit, si eoz nõ in-
teresset, vt ibi dr̃ in gl. Sed si ponerem9 q3 esset factũ diuidũ,
tũc idẽ q3 in obligationib9 dãdi, vt ibi dixi. ¶ Opp. q3 filio nõ
b cõpetat directa, b vt ſ. eod. l. heredi. §. nos añt. Sol. hic pactus
fuit filio vt heredi, q3 apparet, q2 aliter quã vt heres, tenere
nõ poterat, Opp. ĩ. de verb. oblig. l. q3 dicitur, dic vt in glo.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ In totũ. Adde q̃ no. Bar. in l. si fundũ. §. si libertus.
de leg. j. ¶ Adde post Jaſ. inquantũ ponit, si princeps impo-
nit onus ciuitati, z deinde aliquem eximat, an ipse teneat con-
tribuere p2o parte exempti. pulchre Anch. consi. celxj.
b ALEX. ¶ Cõpetat directa. Adde doc. in l. quocunq3. §. ũ. de
verb. obli.

LEX XXXV.

1 ☞ Liberum in singulari p2o filio.

a 1 Vas autem Agnationis. a Jura generis nõ possunt dirimi. h. d. ✝ No. hic li-
beru in singulari numero. q3 nescio alibi.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Jus autem agnationis. Adde simile tex. in l. si q3
in suo. z ibi gl. C. de inoffi. test. z tex. z Bal. in l. si quis p2iorẽ.
§. in illo. de sec. nu. z vide l. non est fine. de verb. signi.

LEX XXXVI.

1 ☞ So2o2 venit appellatione fratris.
2 Confessio simplex ad deliberandum inducit pactum.
3 Transactio z diuisio idem sunt quasi.
Transactio, z petitio specialis etiam extra iudicium facta nõ
p2ęiudicat alteri rei vel persone, nisi esset de appendicijs.
Petitio z trãsactio generalis qb9 casibus p2iudicet omnibus.
4 Transactione vel diuisione facta per arbitrato2em vt per eã
p2ęiudicetur alteri, debet distingui an p2osecutio, fuerit spe
cialis, an generalis.
5 Remissio generalis liberat a dolo z culpa, quando absq3 do-
lo suo partibus ignoz2antibus aliquid apud eum remanſit.
6 Petitio si est specialis z generalis quo ad verba: transactio
restringitur ad speciem petitam.
7 Dubium, q3 dependet ex testamento, non venit in generali re
missione, nisi inter scientes.

a 1 Pres fratres. a Ad species de nouo re
pertas dolo cõtrahẽtiũ i
b diuisione nõ cõprehẽsas, generalis quietatio nõ poz
1 rigit in effectu. b h. d. No. q3 ✝ appellatione fratris cõ
tinet so2o2. ¶ Opp. pactũ dz cõtinere aliqd dãdũ vel faciẽdũ
in futurũ. l. stipulationũ. ũ. §. stipulatio. ĩ. de verb. ob. sz hoc nõ
fuit, dixerũt eñ. nil cõe remãsisse: ergo nõ est pactũ: ideo dt gl.
subaudias. z promiserunt ne cõtũ rerũ nomine de cetero age-
2 rent. Sz vr̃ q3 ista suppletio nõ sit necessaria, q2 ✝ ad liberandũ
confessio simplex inducit pactũ. l. tale pactũ in pnc. ĩ. eo, sz põt
dicere illud verũ in psonalib9, in realibus secus, vt hic, z l. cũ
☞ falsa. C. de mr. z fac. ign. z dic vt ibi. ¶ Opp. C. de trãſ. l. sub p̃
3 textu. Bl. p3ol. cõtrarũ distinguit satis pfecte ✝ z distinguit in
trãsactione, quasi trãsactio z diuisio idẽ sint, q3 satis vr̃ pcede
re, p textũ huius legis in fi. Dicit ergo gl. q3 si qdẽ sit petitio
z trãsactio specialis, tũc alteri rei vel psone non p2iudicat. l. si
vnus. §. ante oĩa. ĩ. eo. intelligas hoc de petitione ẽt extra iudi
cũ, vt cõgruat huic legi, q3 de diuisione loquit, z de iudicio men
tionẽ nõ facit. Itẽ intelligas hoc verũ, nisi alia res esset de ap-
pẽdicijs eius sup qbus trãsactũ est. l. lz. cũ l. seq. C. de iudi. Se
cũdo dt gl. q3 vtrũq3 est generale, id est petitio z trãsactio, tũc
nocet in oĩbus, vt d. l. sub p2etxu. Fallit in casibus. ſ. quãdo ali
quid est subtractũ vt hic. Itẽ quando dubiũ penderet ex testa
mẽto, vt ĩ. tit. j. l. nõ est ferẽdus. Bl. in isto mẽbzo non facit mẽ
tionẽ vtrũ p2osecutio fuerit generalis vel specialis, p2out fit
quãdo sequuta est fnia. l. ls. C. de iudi. iõ forte q2 hic nulla fuit
p2osecutio, cũ nec ad iudiciũ forte fuit deuentum, sz fuit petiti-
o extra iudiciũ. Vel dic q3 partes habuerunt respectum ad
petitionem: inder vero ad p2osecutionem, z ideo si transactio
4 ✝ esset facta p arbitrato2em, sve etiã diuisio, deberet fieri ill ud
mẽbzũ, vtrũ p2secutio fuit generalis, seu specialis, sicut in sen-
c tẽtia. l. de reb9. ĩ. de arbi. Itẽ illud q3 gl. dicit c, fallit si dolo et
5 aliqd subtractũ, vt hic. ¶ ✝ Itẽ intelligo d si aliquid apud ali-
d quẽ remãsisset, q3 dolo suo partibus ignoz2antibus. Nam vita
e generalis e remissio liberat a dolo z culpa, nõ autẽ q3 nõ tene-
tur restituere rem apud se cõstitutã, vt l. si ei cui. de libe. leg. ſ.
ĩ. §. eo. l. si vnus. §. illud. Itẽ dicit gl. fallit in his que dependẽt
b ex testamento, q3 no. vt ĩ. dicam ſtatim. ✝ Tertiuz membrũ gl.
est, si est specialis petitio, z generalis transactio quo ad verba:
transactio restringitur ad speciẽ petitã. C. de trãſ. l. si de certa.
Quod intellige vt dicam ĩ. eo. l. emptoz. §. Luci9. Dixi in l. si
pluribus. ĩ. de solu. Dixi in l. Aurelio. §. Caius. ĩ. de libe. leg.
¶ Opponi. ĩ. de ver. ob. l. qui Rome. §. duo fratres. vbi dicit
deicõmissuz remissuz per gñalẽ diuisionẽ. Sol. ibi scieb9 illos
f fideicõmissuz subesse, hic ignoz2abant. f Nota istã ✝ solutio. q3 ẽt
7 vera in se, q3 cũ illud dubiũ dependeat ex testamento, nõ venit in
generali remissiõe, nisi inter scientes, vt dictũ est p gl. z de dis.
de transactio. Dat gl. alias solutionẽ, q3 ibi fuit male indicatũ.
Quã opinio. ego teneo, tamẽ q2 de illo sunt opi. varie, seq3 ego
recurro ad solutionẽ precedentẽ. Nam filij cum sunt sui bzes
non p2esumunt scire cõtenta in testamẽto, l. eius qui in pro
cia. in fi. si cer. pet. z ideo nisi doceat q3 sciuerint indubitãter
diuisionem, fideicõmissum non videtur remissum, vt ex p̃dictis
patet, z gl. hoc tenet.

ADDITIONES.

a AND. BARB. ¶ Tres fratres. Vide elegans consiliũ Bar.
c. cauet ſtatuto. vbi consulit, q3 statutum loquens de fratri
vtrũ habeat locũ in so2o2ib9, vide ibi omnino, z vide in consi.
quẽ q3 incipit inter tabellatores.
b POMA. ¶ In effectu. Vide Alexand. consi. xv. in quarto vol.
in consi. lxxxv. eo. vol.
☞ Sub p2etextu. P2o cõcoz2dia aduerte, q3 qñ generalis fuit pe
titio, z p2osequutio fuit specialis, z facta est transactio gñalis
in effectu, an habeat saltẽ ope replicatiõis obstare exceptio so
lum in his qb9 actoz2 fuit specialiter p2osequutus? Bar. vr̃ te
nere q3 sic, in l. sub p2etextu specierũ. C. de trãs. sed contrariũ
tenere alle, in hac l. tres fratres. Salua tũ Bar. reuerẽtia, ver
est, q3 obstat solũ i specialiter agitatis, vt in hac l. tres fratres.
nisi ope replicatiõis elidat exceptio, z ita loquit in d. l. sub p2e-
textu. z ita supplendo cõcoz2dat vbiq3, q3 solum in effectu p2etu
dicatur, quo ad specialiter p2osequuta, si replicetur ab agente
non fuisse p2osecutuz, vel aliter potest intelligi Bar. in d. l. sub
p2etextu. vt loquatur in vno ex duobus casibus specialibus
positis in hac l. p2o fallentia.
c ALEX. ¶ Q3 gl. dicit. Ad intellectũ huius gl. z tex. vide Bar-
ge. in d. §. duo fratres. hic alleg. ¶ Adde post Jaſ. qñ appel
tione fratris, veniat so2o2 Bar. consi. cc. xxij. cauet ſtatuto.
ſtante statuto, q3 tres fratres patrueles excludant matrẽ, e
modo excludene soz2es patrueles, vt volunt Bal. cõsi. cc. xx
iij. lib. z ſtãte statuto, q3 ext ãtibus fratribus femina nõ succe
dat vterinus excludet feminã. z volunt Bal. cõsi. xxx. ũ. lib.
Ro. 2si. cccc. xj. hic p Jaſ. alleg. Quo vero ad id q3 dicit. ſ. q3 ſt
te ſtatuto, q3 mulier nõ possit 3here sine cõsensu propinquo
q3 femine non comprehendentur, vide Ang. consi. cclj.
d POM. ¶ Itez intelligo. Vide aliqua per Bar. cõsi. clvij. Bar
bat iam consi. xvj. vol. ũ. Ro. consi. xviij. incip. visa facti narra
ne, z quando non esset aliud ius q3 posset remitti, ſnisi illud q
pendet ex testamento, q3 illud vr̃ remissum, secundum Bar. in
l. qui Rome §. duo fratres. vj. q. in fi. de verb. obli.
e AND. BARB. ¶ Nam ista generalis. Adde Bar. in l. non
solum. §. fi. z l. Aurelio. §. Meuia, z in l. si quis rationes. ĩ. de
de leg. Bul. de Lug. in d. §. illud.
f POMA. ¶ Dic ignoz2abant. vide Alex. 2si. cxxiij. Card. 2si. cx

LEX XXXVII.

1 ☞ Solutione eius, q3 debetur, quando tollatur obligatio ip
so iure, z quando ope exceptionis.
2 Contractus innominatus ita vitiatur per interuallum, sicut
nominatus.
3 Pactum appositum incontinenti iuxta contractum, quando
possit renocari.

a Si cum fundum. a Pactũ de solue
do alteri, inducit ex
ceptionẽ solutione sequuta, vel si per eũ nõ stat, cui
gratia, pactũ fuit appositũ. h. d. ¶ Op. Solutione
sequuta ipso iure nõ tenet, q2 nõ possidet, nec dolo desijt pos
dere, ergo male dr̃ hic doli exceptionem cõpetere. Sol. glo. q3
dicit de exceptione, intellige facti, vel intẽtionis. Et scim9 h
q3 tex. dicit, cõuentionis exceptione, expone, id est pacti p2ę
conue

conuentionē. Aliꝫ (vt gl. dicit) legunt secundo modo, quod feci tibi pactum de nō petendo quoddam aliud debitum, non de re ipsa soluta non vendicanda. Ad istā lect. opp. ꝙ solutione eius quod debetur, vel alterius rei pro illa, tollit obligatio ipso iure creditore volente, vt Instit. quib. mod. tol. obli. in princ. sm hoc nō refert vtrum fuit factus pactū de eadem re, vel de alia. Solutres sunt casus. Quādoqꝫ soluitur ei cui debetur, ꝛ tūc siue ei, idem, siue aliud eo volente tollitur obligatio vt in cōtrario. Quādoqꝫ soluitur eadem res que debetur, ꝛ tūc siue ei, cui debetur, siue alijs, eo volēte, tollitur obligatio ipso iure, vt l. solutam. ſ. de solutio. Quandoqꝫ soluitur aliud quam id quod debetur, ꝛ alij, quam cui debet, creditore volente, ꝛ tunc cōtingit liberatio ope exceptionis. Casus est in l. ſi. ſ. fi. in prin. ſ. de verobli. ꝛ ita intellexit gl. hic. Et ista lec. ſz sit vera in se, tñ non cōgruit huic legi, qr ter. dicit vendicātem eum fundū a te, ꝛc. Et sic modo patet, quod pactū fuit factum de nō petendo fundum ꝛ cōtra te obijcit exceptio ꝛ sic precedēs lec. est verior. ¶ Venio ad secundū casum, quādo non stat per debitorē quo minus soluat, dic vt gl. ¶ Sed ad hoc opp. ꝛ intro primā glo. ꝛ videt quod licet creditori penitere, sicut in cōtractib⁹ innominatis. l. dedi. in prin. ꝛ l. ſi pecuniam. ſ. de cōd. causa dat. Sol gl. fateor cōtrarium, ſi dedissem tibi hoc pacto, vt alij solueres, sed hic nō dedi, ſz a te ipso possidebas. Vo. ex+ista gl. quod ad hoc vt dicatur cōtractus innominat⁹, oportet quod ſtarim agatur, vel detur, vel fiat vtrūqꝫ. Sec⁹ si ex interuallo, puta cum possideres fundū meū, cōuenī tecū vt alij dares, vt hic. Et sic interuallum
2 b ✻ c d virtaret cōtractū innominatū, * sicut nominatum, t. cōtinuus. in ſn. ſ. de verb. obli. Sed opponi. extra gl. ᶜfortiter, ᵈpactū de soluendo alteri appositū incōtinenti, non potest reuocari. Secus si ex interuallo, ꝛ sic est totum cōtrarium eius qd gl. dicit l. aliud. ſ. de solutio. So. Illud +verū cum pactū apponitur iuxta ℨctum nominatum, vt in adiecto, vt ibi patet. Secus in cōtractu innominato, in quo est locus penitētie, vt hic in gl. Et secundum hoc intelligas, nisi cōstaret quod pactum de soluendo tertio, esset appositū gratia creditoris, tunc enim licet inconti
3 nenti. Et si iuxta cōtractū nominatum apponeretur, pōt reuocari tacite ꝛ expresse. l. hoc iure. ſ. si qs dederit. ſ. de dona. Itez q dixi qsnō potest reuocari, quādo non stat p debitorem, videtur cōtra casum l. si cum Cornelius. ſ. de soluto. vbi tale pactū habet vim mandati, ꝛ reuocatur sicut mandatū. Respōdeo, qñ mandatum fit gratia debitoris, cui mandatur, nō dicitur mandatū, sed cōsilium. l. ij. ſ. fi. ſ. manda. Sed qr istud ꝙsilium de soluendo alteri, debebat explicari de re mandatis, hz vim pacti, quod reuocari nō potest, si per eum nō stat, vt hic in fin. Secus si gratia creditoris, vt hic in primo casu, ꝛ d. l. hoc iure. ſ. si qs dederit. Vltimo ad id quod gloss. dicit quod quando caderet in cōtractum innominatum, locus esset penitentie, intelligenisi in casu l. si ego. in prin. ꝛ ſ. i, ſ. de iure dot. dic vt ibi.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Si cum fundum. Vide qs per istum text. dixit Bal. in l. ex placito. in vj. q. C. de rerum permutat.

b ALE. ¶ Vo. ex ista gl. Et facit qs no. gl. in l. iuris gētiū. in prin. in verbo facias. in fi. ſ. e. ꝛ vide Ang. hic ꝛ alias clarius.

✻ CLAV. ¶ Innominatum. Vide quod notab. dicit Bald. in ca. cum inter. de elec.

c POMA. ¶ Vide ad quid hanc gloss. allegat Pau. de Ca. l. si pecuniam. in prin. ſ. de cond. causa dat. ver. sed tu adde cōsociam. in l. rogasti. ſ. j. in gl. parua super ver. placuerit. ſ. de pscri. ꝛ vide Jaſ. d. l. si pecuniam. in xj. limit. ꝛ Imol. in l. hoc iure. ſ. si qs dederit. ſ. de dona. vbi aliter intelligit istam glo. Et de ista glo. vide Alex. in l. j. ſ. j. de verb. oblig.

¶ Vide Jaſo. in l. si stipuler. ſ. fi. ſ. de verb. obl.

d ALEX. ¶ Extra glo. fortiter. vide Joan. in d. l. hoc iure.

LEX XXXVIII.

a b Operatores. ª Administratores reipubl. non pñt quem liberare ᵇ pacto gratuito, hoc dicit. Opp. C. de vsuris. l. aduersus. Breuiter dic. Si quidem debitum est liquidum, non potest remittere pacto gratuito ꝛ expresso, vt hic, ſz negligēdo petere, ita qs currat prescriptio, poterit remittere vt in contrario. De debito vero non liquido posset trāsigere. l. preses. C. de trāsac. Facit qs habuistis not. ſ. e. l. ītē magistri.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Imperatores. Vide ad istam l. Car. consi. xcij.

b ALEX. ¶ Liberare. Ad hanc l. vide gl. in l. ſi. ſ. si quis professus. secundum vnam lectu. ꝛ quod ibi Bar. ſ. de publica. Et dū dicunt, q trāsigere possunt isti administratores. limita tamen nisi lis fingatur. Ita dixit Bar. l. cum hi. ſ. si cum lis. ſ. ti. j. ad de post Jaſo. quādo administrator possit donare, trāsigere, ꝛ gratis debitum remittere. Romanus consilio quinquagesimo.

LEX XXXIX.

1 ¶ Jus publicum naturale pacto tolli non potest.

2 Jus publicum positiuum dans formam actui, pacto contrahē tium tolli non potest.

3 Jus publicum disponens circa effectū actus respicientis, principaliter vtilitatem publicam, pacto partium non mutatur. Si continet priuatam vtilitatem, ꝛ continet fauorem renuntiantis, ei potest renuntiari.
Beneficio restitutionis in integrum a maiore renuntiari pōt, secus si per minorem.

4 Statutū vel dispositio respiciens vtilitatem priuatā, si subest alia causa quam vtilitas paciscentium, pacto non potest tolli.

5 Pactum contra bonos mores non valet.

6 Pacto non potest fieri, vt in pignoribus habeat locum pactū legis cōmissorie, neqꝫ qd mutuum factum filiofamilias teneat.

7 Statutum ex causa publice vtilitatis, licet respiciat principaliter vtilitatem priuatam, pacto non tollitur.

8 Statutum habens causam respiciens publicam vtilitatem cōtra tale statutum etiam cum iuramento paciſci non potest.

a ¶ Jus publicum. ª Sepsa summar. Ponde multis legib. in quibus quis renuntiat iuri introducto pro se, ꝛ tamen illud est ius publicum. Et sic videtur obstare ſ. eod. l. paciſci. ꝛ l. pactum. in princ. ſ. eo. ꝙ cum simi. ibi positis in
✻ gl. Breuiter p vnum sal* doctrina huius materie dicas, +qꝫ
1 quoddam est ius publicum naturale non positiuum, ꝛ istud nō potest tolli pacto l. ius autem agnationis. ſ. eo. Quoddam est
2 ius publ. cum +positiuum, ꝛ istud quandoqꝫ disponit circa for-
b mam dandam ᵇ alicui actui, vt puta in testamentis, ℨctibus, vel iudicijs, non curo, ꝛ istud pacto contrahentium non potest mutari, l. nemo pōt. ſ. de leg. j. ꝛ ſ. de ver. obli. l. j. ſ. fi. quis ita. ꝛ C. de sen. l. prolatam. ꝛ de fide instr. l. cōparationes. ibi, non aliter, ꝛc.
3 +¶ Qñqꝫ ius disponit circa effectū alicuius actus, ꝛ tunc aut
c ille effectus respicit principaliter ᶜ ꝛ directo vtilitatem publicam, ꝛ non potest mutari pacto priuatorū ſ. e. l. iurisgentium. ſ. fi. paciſcar. ꝛ l. si vnus. ſ. pacta que. ver. item ne experiar. ꝛ hic. Qñqꝫ respicit vtilitatem priuatam, ꝛ tunc aduertendum est ad causam, quare lex sic disponit. Aut enim causa continet simpliciter fauorē eius qui huic iuri renūtiat, ꝛ hoc ius vult mutare, ꝛ pōt, qr quilibet pōt renūtiare fauori suo. l. pactū. ſ. e. l. pe. C. eo. hoc verum respectu ipsius iuris qs est mutabile per pactum, si tñ persona sit talis, cui paciſci liceat, vt in beneficio restitutionis in integrū, q pōt tolli per pactū factū a maiore. C. si ma. fa. ra. ha. per totū, non si fieret a minore. l. si iudex circumuento. ſ.
4 de mino. ꝛ ibi no. ꝛ C. de in integ. resti. l. si intra. Si vero +causa illius statuti facti p legē non est priuata vtilitas paciſcentium, sed subest alia causa, tunc per pactū tolli non pōt. Itē loquuntur oēs casus no. in l. pe. C. eo ꝛ l. pactū. ſ. eo. Subijcio exemplum,
5 causa euidentioris intellectus. +Qñqꝫ aliquid statuitur, qr si secus fieret esset ℨ bonos mores, tunc pactū in ℨctum nō valet. l. alia. ſ. eleganter. sol. mat. l. si vnus. ſ. pacta que turpē. ſ. eo. Sic pōt loq ti. C. ne fideiuſ. do. den. Est enim ibi ratio, ne causa persidie nascat in matrimonio, z oēs leges q ꝓhibent pactū, ex quo
6 daretur materia delinquendi. Qñqꝫ +pactum ꝓhibeꝫ odio alterius vt in pacto legis commissorie, in pignore, ꝛ in mutuo facto filiofamilias, tunc per pactū nō potest mutare, vt ſ. ad Macedo. l. tametſi. ꝛ C. de pac. pi. l. fi. Qñqꝫ pactum +prohibeꝫ, seu per legem aliquid statuitur ex causa publice vtilitatis, licet respiciat principaliter vtilitatem priuatam, tunc etiā hoc pacto mutari non potest. l. de die. ſ. de pa. do. ꝛ C. de agri. ꝛ cen. l. ū. ꝛ l. quemadmodum. li. xj. Et ad ista reducunt oēs casus qui no. in
8 l. pactū inter heredē. ſ. eo. + Et ideo multū diligēter aduertas, si in statutis apponit causa, q respiciat publicā vtilitatē, tūc cū nō pōt paciſci, ēt cū iuramento, vt ſ. e. l. iurisgentium. ſ. generaliter. ꝛ no. in d. l. v. C. de agri. ꝛ cens. Dixi in l. si quis pro eo. de fideiusso. ꝛ multas speciales questiones circa hoc vide in l. nemo potest. ſ. de lega. j. Aliquantulum latius scripsi in l. si quis in cō scribendo. C. de epis. ꝛ cle.

ADDITIONES.

a AND. BARB. ¶ Jus publicū. Adde eundē Bar. in l. si quis in conscribēdo. C. de pac. vbi vtit alio modo loquēdi, qr distinguit an possit separari. vide q dixi i c. si diligēti. de fo. cōpe. vbi doct. tradunt hanc doctrinam Bar. sed non ponderant istam diuersitatem, vide que dixi, qr eleganter examino hanc materiam.

b ALEX. Jus publicū. ¶ Ista que hic habent, nō faciunt an partes possint conuenire vt iudex, nō in figura iudicij, sed de plano, ꝛ ex officio veritatē inquirat, ꝛ illa reperta ordinet qs velit. Et Hosti. ꝛ Jo. And. in c. j. de libe. oblat. dicūt qs sic: secus tñ fm

eos, si conueniunt quod feratur diffinitiua omisso libello. De quo p gl. in c. fi. de re iud. sed Imo. in d. c. i. dicit, quod primum dictum nō videt verū: qz non pōt renūtiari iuri introducēti solennitatē, vt hic habet: sed si vellet quod procederet tanquā arbitrator, hoc bene posset, per ea q̄ nota. in l. sed si in seruum. ff. si quis iudex. ī. de arbi. z in dubio vt actus potius valeat, deberet ꝑsumi, quod vellent ipsum cognoscere tanquā arbitratorē, est in arg. c. abbate. de ver. sig. fm Jo. z p eundē in d. ff. z post operis. Nec obst. l. quoties. de preci. impe. offe. quā alle. Hostien. qz ibi speciale in causis breuioribus, z loquitur fm rēpora antiqua, fz q̄ nō erat necessarius libellus, nisi in illustribus personis, ideo facilius illi iuri specialī poterat renuntiari, cū facilius tollat, quā ius cōe. l. eius militis. ff. militia missus. ī. & test. mil. facit qz no. in clemē. constitutionē. de elec. Adde qz no. Inst. de actio. ff. tripli. z no. p Bal. z Imo. post Bar. in l. nemo potest. de leg. i. z Imo. in l. Titio centū. ff. ij. de cōdi. z demō. vbi refert cano. in c. P. z B. de offi. deleg. z vide Bar. in l. societatē. ff. arbitrorū, ī. p socio. in verſi. q̄ro qd si dictū est quod cognoscat de iure z de facto, z pnuntiet de iure tm. z qz dixi post Bar. in l. a diuo. ff. sententiam. in fi. de re iud. Et ristis adde Ant. in c. quintauallis. de ſureiu. qui tenet opin. Host. sed Imo. ibi contra. Adde dictis Bar. cōſi. lviij. Paul. de Last. consi. clxx.

✻ CLAVD. DE SEYSS. ¶ Universali. Vide multa ad istā materiam per Barbat. consi. xij. vol. j.

¶ Adde ibi, per pactum nō potest mutari. Barb. consi. vj. vol. iiij. vbi cōcludit, quod non potest renuntiari statuto disponenti, ne aliquis possit esse fideiussor, quando, hoc erat introductū ratione publice vtilitatis.

b P. PAV. P. ¶ Circa formam dandā. Istud non procedit qñ interuenit iuramentum. vide Alex. in cōſi. cccl xxxviij.

c P. PAV. P. ¶ Respicit principaliter. Ad cognoscēdū qñ aliquid dicatur principaliter introductum in fauorē publicū. vide dom. Franc. consi. ij. circa fin. z qs multa inducantur ī regulas iuris cōis ob fauorem publicum, vide Felyn. late quem habes remissum in l. j. ad Bar. ff. sol. ma. vide etiam aliqua in materia ad Bart. in l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact.

LEX XL.

1 ☞ Ambiguitas z obscuritas differunt.

2 Interpretatio pacti quando fiat contra proferentem.

3 Interpretatio pacti appositi p̄o vtroq; fit contra eum, qui se ex pacto fundat.

4 Interpretatur tunc dispositio eo modo quo potest valere, qñ interpretando contra proferentem ea redderetur inutilis.

6 Interpretatio debet fieri per iudicem. Et potest principaliter adiri vt declaret.

a **Veteribus.** *Ambigua cōuentio interpretatur contra eum, p̄o quo p̄o
✻ fertur. *h. d. Quero, dicitur hic pactionē ambiguaz
1 vel obscurā. †Que est differentia inter obscuritatez z ambiguitatē? Bl. in hoc plus extendit se q̄ alibi in l. quoties. ff. de ver. oblig. hic etiā aliqua dicit. ſ. quod obscuritas, est in dictione, q̄ pōt diuersimode intelligi, vel in oratione generali seu alternatiua, ambiguitas est in oratione. Tu dices clarius, qd obscuritas est in dictione, vt dicit gl. in dispositione vero alternatiua seu in generali, nulla est obscuritas. Illud em̄ est expressum qd voluerunt ꝑtes, sed est ibi incertitudo, quā ipſi voluerunt ab initio. Ambiguitas vero est in oratione, vt gl. dicit. Hoc ꝓmisso op. de l. inter ſtipulātem. ff. j. j. de verb. obli. dicit gl.
☞ ibi, in iudicijs. z bene, qd dic vt ibi dixi. z l. de die, in prin. ff. q
2 tiſ. cog. Op. de l. ſi in emptione. in prin. ff. de ꝑhē. emp. Sol. †dicunt quidā, ibi in accessoria conuentione, hic in principali. Istā rephendit gl. qz ēt in principali qñq; fit interpretatio p venditore, vt l. in lege vēditionis. ff. de ꝑhē. emp. Unde alij soluunt ꝓ d. l. ſi in emptione. qd ibi pactū fuit appositū ab emptore, hic a vēditore, z sic semp interpretatio fit ꝓ eū q pactum induxit, in cuius fuit potestate legē aptius dicere, vt hic. Ista sol. videt ꝓ l. insula. ff. q po. in pig. ha. vbi fit interpretatio p eo q dixit pactū. Hui⁹ rimore gl. recedit ab oib⁹ istis solutionib⁹ z soluit ꝓ eū de d. l. ſi in emptione. qd ibi fuit pactū appositum ab emptore, vult dicere qd ibi fuit pactū appositum gratia emptoris, z sic ꝓ haberi perinde ac si ab eo esset appositū. Debet ergo pactū interpretari semp ꝓ eū. p quo apponit. Et ita videt intelligere ista gl. cū qua cōcor. gl. in l. Labeo. ff. de ꝑhē. emp. Vide gl. z dic vt in ea. Certe istud videt ꝓ intētionē istius legis, q̄ videt velle interpretationez fieri ꝓ pferētē pp rationē q̄ subdit, in cuius potestate fuit legē apertius cōscribere. Simile in l. Labeo, ff. de ꝑhē. emp. Nec obstat l. insula. ff. q potio. in pig. hab. Hā ibi nulla est ambiguitas. Fuit em̄ pactū appositū circa hypothecā, qd pactū ꝓ declarari fm quēstionē appositā in principali obligatione, vt C. p quas pso. nobis acqrit. l. ij. Dicas q̄ ad l. ſi in emptione, qd hic cōſtabat pactū appositū a venditore, ibi erat dubiū. Et ideo in dubio fit interpretatio ꝓ eū p quo pfert. Ratio, qz cuz ipse fundet intentionem ſuam ex pacto, pactum ꝓ eius intentionem probare de necessitate, alias non sequitur condēnatio. l. non nudis z l. non epistolis. C. de proba. ideo interpretatio fit ꝓ eum,
3 tentionem ſuam non probat. Et hoc dico † quod si pactum esset appositum p̄o vtroq;, interpretatio fieret ꝓ eum qui ex dicto pacto fundat intentionem ſuam. p rationem predictam, qz si obscurum vel ambiguum, intentionem ſuam non probat. Facit ff. de reb. dub. l. cum quaeritur. z ff. de verb. oblig. l. ſtipulatio iſta. ff. in ſtipulationibus. Quod facit ad q. quā pridie habui de facto inter ciuitates Tuſcie, z Archiepiſcopū, quā q̄ſtionē non proſequor. Opp. ff. de ꝑhen. emp. l. ſi ita. Bl. ſoluit, ibi, nō est obscuritas, vel ambiguitas, z sic non habet locum hec lex, ſed ibi incertitudo, q̄ resultat ex alternatiua, ideo est electio debitoris. Opp. de l. eum qui calendis. in prin. ff. de verb. obli. Soluit
4 gl. notabiliter. † Interpretatio fit ꝓ proferentem, seu ꝓ eo p quo profertur, nisi per talem interpretationem dispositio redderetur inutilis, qz tunc interpretatur eo modo quo valeret. test. vt ff. de reb. dub. l. quoties. z ff. de verb. obl. l. quoties. z l. qui calendis. in prin. Opp. de l. semper in ſtipulationibus. l.
5 reg. iur. Sol. Facit † quod prius debet fieri interpretatio illud quod verisimile est, vt d. l. semper in ſtipulationibus. cl. obscuris. per Dyn. extra de reg. iur. c. inſpicimus. lib. vj. Imbio autem fit ꝓ proferentem vt hic. Ideo p̄o huius declara
ne glo. distinguit z bene tu latius ex predictis distingue per
6 ipſum. ¶ † Quero per quem fiet ista interpretatio? Rñ. p dicem. l. voluntatis. C. de fidei. z quod ibi no. Quero an pp possit iudex principaliter adiri, vt declaret qualiter verba obscura vel ambigua alicuius dispositionis debeāt intelligi? Et determino qd sic, in l. ſtipulatio iſta. ff. ſi in ſtipulationib⁹. z
tex. ff. de ver. obli. z l. cū quaeritur. de reb⁹ dubijs.

ADDITIONES.

a P. PAV. P. ¶ Veteribus. Circa istā l. vide Ro. ſing. cxxxij. incan lex, si seruus plurium. Item limita istam regulam in proce dere in dote, fm Angel. ſingulariter in conſi. cxxij. incq; quedaz, ad fi. z quod regula ista procedat etiam in teſte, vide etiā Alex. conſi. ccli. Item an procedat in verbis confitentis. vide Pau. de Last. conſi. cccxij. ad fi. Item quod imputandum ſit ſcientia tutum, regulam z legem, ſibi apertius nō dicenti, vide que ſcripſi in repertorio in verbo ſcientiam. ſ. Item quod in venditione, semper verba ambigua interpretentur contra venditorem, vide de Joan. de Anan. conſi. cxcvij. ad fin. Item circa istam regulā, vide z per Soc. limita. in l. cū quaerebatur. ff. de verb. ſign. ¶ de qb voluit Pau. de Last. conſi. cclxj. POMA. ¶ Vide Alex. cōſi. cxj. ij. vol. z conſi. lxiij. vol. iiij. z conſi. lxxx. z conſi. lxxxvj. vol. z conſi. cxiiij. in fi. z conſi. ſeq. eod. vol. z conſi. clxvj. eo. volu. Abb. conſi. xc. in ſ. vol. Ro. ꝑſi. v. alias iij. Abb. conſi. lxxx. alias xxx. volu. ij. z contra obscure z ambigue loquentes, vide aliqua per Felyn. in proemio decretalium. z in c. per tuas. de probat. in c. cum clamor. de teſtī. Angel. in l. falſus C. de fur. Bar. conſ. vj. alias xvj. vol. j. z conſi. xxvj. eo. volu. z Bart. in lege. ff. ſolu. Bar. conſi. lvj. volu. ij.

☞ ANTO. RVB. ¶ Istum tex. intelligo. qñ de debito cōſtabat ꝑtes faciūt tale pactum ab imo paciſcendi. alias probaretur bitum nō ſubesse, vel numerationem, z ſolutionē interueniſſe, per Corneum conſi. cxiij. incip. teſtator filio iam nato. vbi dicitur, quomodo intelligatur iſte tex. ſuper quo vide etiam Pau. de Last. in l. ſi ex pluribus. ff. de ſol. An autem iſtud pactum liberatorium dicatur donatio vide Ang. conſi. cccxvij. incip. ſi z queſtio. Effectus est an ſtante ſtatuto quod de contractu debeat ſolui gabella, debeat ſolui de hoc pacto. Item qd pactum liberatorium requirat causam, qñ fit ab his q non poſſunt donare, vide Bart. in l. j. cum addi. z ibidem C. de apoch. publ. Item z Jtē qd ad liberandū, cōfeſſio p verba mera enunciativa fiat, ponit Felyn. in c. ſignificauit. vbi nota tertio. extra de fide inſtru
✻ CLAVD. ¶ Profertur. Vide Alex. limit. conſi. xj. vol. ij.

LEX XLI.

✻ **Pactum.** Confeſſio ſine causa, extra iudicium, ad liberandum diſpoſitionē inducit. *h. d. Opp. pactū est bonorum vel plurū⁹ in idē placitum z conſenſus, vt ff. de
a pac. l. j. sed hic nihil placuit paciſcentibus, ſed ſolum prolata ſunt quedam verba enunciativa de preterito, vel preſenti, ergo non est
b pactum. huius timore dicit gl. ſ. me velle. ꝛc. Certe est de futurum legem, z bene ſciuiſſet iuriſcōſultus dicere ſi voluiſſet. Interligas ergo ſimpliciter. Ad contrarium reſponde vt ſtatim dicam. Oppo. quod conuentiones debent fieri per verba de futuro. l. v. ſ. ſtipulatio. ff. de verb. oblig. dicit gl. ibi in ſtipulatione hic in pacto. Tu dicas quod ſemper pactum fit per verba de fu-

turo exp̃sse, vel tacite intellecta, vnde quando dico, polliceor te nõ teneri, ista est causa de p̃senti vel de p̃terito, subintelligitur dispositio necessaria, ideo promitto nõ petere, & istud de futuro. Sequitur enim de necessitate, si nõ teneris, ergo nõ petã. Simile in l. q̃ dicitur, ff. de euic. promitto furem nõ esse, &c. sub intelligitur si cõtrarium appareret, tenear ad interesse, vnde semper hꝫ cõuentionem seu dispositionem de futuro, tacite, vel expresse, vt d. l. v. §. stipulatio. Opp. quod confessio sine causa nõ valet. l. cum de indebito. §. fi. de probatio. Sol. speciale hic fauore liberatiõis. Secundo oppo. verba enunciatiua extra iudicium nõ inducunt dispositionẽ, sed solum probationẽ. l. publia. in fi. ff. depo. Sed hic dicit quod inducit pactum, ergo &c. Solu. speciale est fauore liberatiõis. ✻ Itẽ hoc intellige p̃sente parte, qꝫ intelligit ex dictiõe, &c. & sic ibi erat ille, ad quẽ sermo dirigebat. Sec̃ si absente parte, vt l. idẽ in duobus. §. e. & ibi dixi.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Opp. pactũ est. Vide Bar. in l. tres ffres. in princ. §. eod. vbi hãc limitat in personalib⁹, sec⁹ in realibus. Adde post Jaſ. an cõfes. extraiudicialis ꝓbet. ℞ Pau. de ca. cõſi. lxxxiij. Jo. de Ana. cõſi. lxxxv. inquantum dicit videndum Bar. in l. cum scimus. C. de agri. & cẽsit. li. xj. quod confessio gemitata extraiudicialis ꝓbet, adde quod refert & sequit Jo. de Ana. cõſil. lv.

✻ CLAV. ¶ Inducit. Si intelligas talem confessionem factam sine causa, scilicet, liberationis, expressa tamẽ causa obligatiõis, hoc modo profiteor te mihi ex mutuo nõ teneri, tñ plana est litera, & mihi preiudico, quãuis nõ exprimã, Quia mihi soluisti, vel aliam causam. Si autẽ intelligas sine causa obligatiua. puta, ℞ profiteor te mihi nullo modo teneri, qualiter preiudicatur? Recurrendum ad materiam. l. si de certa. C. de transc. cõcord. Et hoc vltimo modo videtur intelligi glo. in l. cum de indebito. §. j. in verb. ignorantie. ff. de pact.

b POMA. ¶ Vel plurium. Vide Ang. & re. quem ꝯr Decius refert. l. j. ver. & sic Bar. dicit. C. eo. quod est impossibile qꝫ ista renuntiatio fiat loco pacti in effectu.

ALEX. ¶ Non valet. vide Bar. in l. j. C. eo.

POMA. ¶ So. speciale. vide Fel. c. significauit. c. fi. ij. no. de test.

✻ CLAV. ¶ Liberationis. Idem consulunt Areti. consil. lx. inci. excellentissime docto⁹. vers. Secundo dicimus. vbi ponit quando quis poterit facere quittantiam &c.

c ALEX. ¶ Dictione, te, vide in l. cum falsa. C. de in. & fac. igno.

d ☞ Transactione facta in causa appellationis, videtur solum illi instantie renuntiatuꝫ & sententia prima remanet firma, si id quod deuenit in transactionem non impleatur.

1 ℞ Pactum de parendo sententie si transactioni nõ pareatur, meretur executionem, sicut sententia & confessio.

2 Judex appellationis exequitur sententiam quam ipse confirmauit. Quando sententia remanet firma ꝓpter cursum fatalium, vel aliter primus iudex illam exequitur.

a **§. Qui pronocauit.** [a] Antequaꝫ gl. veniat ad q̃stiões. Venio primo ad cõtraria. Op. dicit hic quod iudex sententiã primã sequit, sed sententia extinguit̃ per appellationẽ. l. j. ad Turp. in fi. Itẽ pactũ fuit nudũ, ergo ex eo nõ potest agi, igitur ista executio nõ potest fieri. Sol. Dicit gl. poterit dãnari vt stet cõuentioni, & ex illa sententia agetur. vide gl. Sꝫ quo modo, cũ dixi istud pactum esse nudum, poterit damnari ex eo. Rñ. intelligas pactum sic conuentum qꝫ poterit vestiri postea rei interuẽtu, vt puta, si a lite desistam, dabis mihi tãtũ, vt no. in l. j. in fine magne gl. C. de pac. Vnde licet fuerit nudum ab initio, fuit vestitum postea rei interuẽtu. Secũdo modo soluit gl. qꝫ hic per transactionẽ videtur renũtiatum appellatiõi, & ideo prima sententia mãdat executioni sicut si alio modo appellatio esset deserta. Sꝫ ad hoc opp. secũdum gl. qñ appellatio est deserta, iudex appellationis nõ exequitur sententiã sed iudex primus, ac si appellatũ nõ esset. C. de tempo. appel. l. fi. §. pe. Intelligit gl. qꝫ hic iudex appellationis erat iudex delegãs, qui exequit sententiam delegatoꝛũ suoꝛũ, quasi dicat. secus si iudex, qui de principali causa pronũtiasset fuisset. ordinarius. l. ꝓcipim⁹. §. in his autem omnibus. de appellationi. & C. de epi. audi. aut. si quis litigantiũ. Secũdum istam gl. habes vnum mirabile, qꝫ facta trãsactione in causa appellationis, videt solũ illi instantie renuntiati, & sententia prima remanet firma, si id qꝫ deuenit in trãsactionẽ, non impleatur. Quod multum not. tñ mihi hoc nõ placet, qꝫ si hoc esset verũ ista q̃rẽtio, qua ꝓmisit se satisfacturũ iudicatis, si intra tempus nõ soluerit, nihil operaret, qꝫ videt esse necesse, vt hic. Preterea, sententia prima est extincta p appellationẽ, & remanet dubiũ per transactionem illud dubiũ tollit̃. l. post rẽ. & l. j. ff. titu. j. Vnde videtur a toto per trãsactionem esse recessum. Vt igitur sustineam⁹ istã gl. dic qꝫ ibi nõ fuit recessum a toto simpliciter, sed sub cõditiõe, scz. si intra certum tempus solueret: si igitur non soluit, fuit conuentum, quod sententia prima remaneret firma, & appellatio rolleretur, merito illa prima sententia executioni mandatur. Et hoc putarem verũ in se, tamẽ equaliter repugnat textui qui innuit, quod ante erat facta transactio: dum dicit, qua transegerat, quod tempus est preteritum plusquam perfectum. Preterea, repugnat tex. qui dicit, iustã conuentionem veluti confessi sequetur. Non enim dicit quod sententia mandetur executioni, sed ipsa conuentio de soluendo, & ideo putarem non male dicendum quod iste §. bzeuiter hoc dicat. Pactum de parendo sententie si transactioni nõ pareatur, meret̃ executionem sicut sententia, & confessio. h. d. qꝫ

b no. qꝫ ſm hoc habes duo specialia. Primo quod pactũ est nudum, & valet ad actionẽ, & sic est legitima cõuentio, qꝫ lege iuuatur l. legitima. §. eo. & hic tex. appellat iustam conuentionẽ, hoc est legitimam. Sed cõo no. quod ista conuentio meretur executionem, [c] sicut dicimus de stipulatione iudicatũ solui, vt j. iud. sol.

c l. j. Et hoc habes dicere de necessitate, si dicis transactionẽ simpliciter factã. Cum enim per appellationem, & transactionem sequutã, prima sententia sit extincta, non posset pacto ꝑhentiꝰ restaurari, vt agatur tanquam ex sententia, sed tanquam ex pacto. Facit quod, not. C. de transactio. l. si diuersa. & ẽ. e. l. fi. vnus. §. pactus. & quod ibi dixi. Itẽ aduerte quod illud qꝫ gl. dicit qꝫ hic iudex appellationis erat delegatus, videt Gulielmo quedã

3 diuinatio, & ideo dicit ipse distinguẽdos tres casus, ✻ Aut sua prima cõfirmatur per iudicẽ appellationis, & sine dubio ipse facit executionẽ d. l. precipimus. in fin. & C. de episcopali audien. aut. si quis litigantium. Aut sententia prima remanet firma ꝓp cursum fatalium, & exequitur iudex primus si esset ordinarius d. l. fi. §. pen. de tempo. appella. aut confirmatur alio modo quã pp cursum fatalium, & exequitur iudex appellationis. Casus est hic no. Sed Jac. But. dicebat non videre rationem differẽtie, vtrum renuntietur tacite vel expresse, cũ semper agatur ex prima, & iudex primus debet exequi, vt no. in l. eos. C. de ap. Ideo iste stabat huic gl. qꝫ satis placet. Sed ſm lect. quã dedi, ista nõ sunt necessaria. Non enim mandatur sententia executioni, sed cõ

4 uentio. Vltimo ✻ facit [d] ista lex ad illam conuentionẽ que tota

d die cõsueuit apponi in pactis vniuersalibus. ſ. remitto tibi omnia bona, & condemnationes, saluo quod si ꝫ predicta feceris, reincides in d. penas. Vtrum ista cõuentio valeat? Videt hic qꝫ sic. Contrariuꝫ videt, per l. si vnus. §. pactus. ẽ. eo. & ibi dixi.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Qui pronocauit. vide per Ang. & Imo. post Bar. in l. a diuo ℞io. in princ. l. j. ff. de re iud. per istum tex. dicit Bal. & Pau. de Caſ. in l. eum ꝓ quo. ẽ. de in ius vo. quod ꝓmissio facta in iudicio, habet executionem paratã. P. PAV. P. ¶ Repetitionem huius §. habes per Ang. post lecturam Bal. hic, itaqꝫ eam vide.

b ALEX. ¶ Duo specialia Not. casum in quo pactum nudũ parit actionem, licet Bar. hic dicat, quod ideo est, qꝫ factũ est in iudicio, ꝓout in simili multum no. dixit Bar. in l. j. circa fi. ff. iudi. sol. ℞ꝰ quo facit l. si fideiussor. qui satisdare cog. & l. cũ ostẽdimus. §. fi. de fideiuſ. tuto. & quod not. Bar. & doct. in l. j. in pri. de ver. ob. p aliquos in l. ij. §. voluntatem. sol. mat. Ad hoc facit l. pacta nouissima. in fi. & quod ibi no. Bal. & doc. C. eo. not. glo. & Bar. in l. j. C. de cur. bo. dan. §ꝫ Bal. hic tꝫ ꝫ p l. fine apud acta. C. de trãsa. & ibi Bal. in l. j. per Lud. in l. ij. in prin. de verb. obli.

c ALEX. ¶ Meretur executionem. Bald. hic ẽ. & ꝓ eo vide, qꝫ not. Joan. And. post Imo. in c. si quando. de offi. deleg. Ang. & Imo. in l. a diuo ℞io. in prin. de re iudi.

d ALEX. ¶ Vltimo facit. Adde Bar. in l. non solũ. §. iniuriarum. de iniur.

§. Post diuisionem. Perceptio vsurarũ ab vno nõ permittit actionẽ aduersus alios cõpetẽtẽ in solidũ. h. d. Op. & videt qꝫ ꝑ acceptilationẽ factã ꝑiudicet creditoꝛi. C. e. l. ij. Solu. dicit tria ✻ba, in l. ℞ia creditoꝛ agit ꝫ eũ qꝫ eius nomẽ acceperat. Vel ñ agendo vt paciſci ne petat a ceteris, hic solutionẽ recipit, ꝓp qꝫ paciſci nõ videt, cũ necesse habuerit, recipere. l. fideicõmiſſa. §. ſi rẽ. ff. de legiũ. Sꝫ op. de tex. qꝫ ꝺt, vſuras acceptauerũt, id est receperũt, vt id est, liberauerũt ꝑ acceptilationẽ, & sic ratũ habuerunt. Sol. Dic quod receperũt, vel liberauerũt ꝑ acceptilationẽ: & hoc tñ fuit in vſuris, nõ in sorte, vũ ẽ sorte sibi ꝑiudicare nõ põt. Et sic habes qꝫ agẽdo ꝫ vnũ, sibi ꝑiudicat: recipiẽdo vel liberãdo ꝑ acceptilationẽ, non ꝑiudicat sibi in alijs, quam in eo qꝫ liberat.

ADDITIO.

a P. PAV. P. ¶ Post diuisionem. ℞ꝰ intellectu huius §. vide Lomen. in conſi. viij. inci. duo erant socij. ante fin.

1 ☞ Verbum remanere, est commune.

3 Verba enunciatiua de faciendo aliquem heredem inducunt dispositionem ad pias causas inter liberos, & fauoꝛe militis.

a Legata non debent per aut ex causa filio ignorater preterito.

a **§. Pater.** a Pactum factū vtl, q solus successurus spe rabatur, prodest alijs preter spem succeden tib. h. d. Pro declaratione tex. q ro de intellectu huius verbi re maneret. gl. dicit optime q potest intelligi, remaneret, ppie si dos nō esset soluta, vel si esset soluta dos, tūc intelligit impro ppie remaneret. i. redderet, & soluēret, C. de do. ante nup. l. si cū
b ante. Vor. † q verbū remaneret est cōe. Pōt em esse directum, & obliquū, vt hic ps. Dixi plene in l. cēturio. ff. de vul. & pup. Que ro, q s opponet doli exceptionē de qua loquit iste tex. Certe ex gl. posita super verbo, remaneret, colligunt due lec. fm vnam. si. qū dos erat soluta, opponet exceptionē maritus, si conuenīat a fratre fm aliam opponent doli exceptionē filij defuncti, si con
b ueniat a marito, quelibet erit bona. Glo. inducit b istam l. in arg.
2 ad q. † si papa mandat alicui episcopo. vtrū tale mandatum por rigat ad episcopum successorem. De hoc habuistis in l. & q s. de iurisdict. om. iu. & est distinguendum, Aut p nomina appellatiua, aut p propria, aut p vtrunq; apponitur. Dixi in l. si cōis seruo.
3 de testi. pu. seruorum. versi. extra glo. oppono. ¶ Ultimo † no, ex hac l. q qū aliquis in actib⁹ inter vnos aliquē suum heredē
c appellat c videt in eū suū iudiciū conferre, & eum heredem face-
d re⁹ vt hic m fi. Vide tex. ibi, in fratrem suum, sup iudiciū iudiciū contulisse videat. Q s forte pcederet si hereditatē ad pias cau
e sas relinqueret e, extra de succe. ab intest. c. fi. Vel si esset mules, arg. C. eo. l. licet. Vel si esset inter liberos, arg. l. hac consultissi ma. § ex impfecto, & auth. ibi posita. C. de test. & de natu. li. auth, si qs alias aūt nō sufficeret nec prodesset, qz solēnitas testamē
4 ti deficeret. Vltimo not † istam l, multū p opi. mea in auth. ex causa. C, de lib. ptē, vbi teneo q s si pr ptertt filiū quem ignora bat, vt posthumū, cū vxorē pgnātē ignoraret, q s legata nō de beant ex vigore ultius auth. Cū em quisitiones facte inter vnos, q̄ sunt maioris roboris, irritent pp liberos supuenientes, vt hic, & l. si vnquā. C. de reuocā. do. multo magis legata, & vltime
* volūtates. Pro hoc C. de mil. test. l sicut. & l. si cū, vel in vtero. *

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ §. Pater. Hūc tex. singularē facit Bal. in c. i. de duo. fratri. & in l. cum acutissimi. C. de fideicōmis. P. PAV. P. ¶ Circa regulam q̄ colligit ex hoc §. cū gl. q s statutū in vno casu intelli gat statutū in alio, in quo verisimiliter statuēres idē statuissent si fuissent interrogati. vide Ang. in cōs. cxiij. in fi. vol. & ibi. exli. Itē vide Jas. in l. Barbarius. ff. de offi. pror. ēt hic. Et aduerte, qz Ant. de But. & Imo. in cle. j. de rescriptis, ponūt vnā limita tionē ad istā regulā, ió eam impugnat Jas. in d. l. Barbarius. & aliqd dicet hic ad fi. itē an ista regula pcedat, ēt quo ad extēsio nē de psona ad psonā, de qua verisimile est statuētē idē statuis se, ēt de regula pdicta vide Jas. in l. cū res. in vj. uo. de leg. j. Itē vide q̄ dicit Alex. in cōs. clvi. & istā regulā. Itē q s ista regula pcedat, qū aliquid est expressum, ex quo possit argui talē fuisse mentē, vide Dec. consi. lxxxix. vbi ēt ponit aliā limitationē.

b ALEX. ¶ Bl. inducit. & dum glo. hic in fi. dicit no. id esse seruā dū de iure, q s hoc non sit statutū q s verisimiliter statutū esset, si hoc q̄situm fuisset, adde q s hanc gl. etiam in rescriptis allegat pro no. Bal. in l. j. C. que res pig. Et pro ista gl. facit l. Titius. §. Lucius. & ibi not. Paul. de Last. de libe. & posthum.

c P. PAV. P. ¶ Heredem appellat. Vide Barba. in c. fin. de succes. ab intest.

d ALEX. ¶ Heredē facere. Sed Bal. in auth. similiter. C. ad l. fal. circa vj. primlegiū tz 3 Bar. ēt in pia causa p regulā l. hereditas. C. de pac. cō. & ostēdit istū tex. hoc nō probare. Dicit tū q s forte opi. Bar. seruaret in practica, qz nunq̄ habuit 3 dictorez. Sed certe ēt Ang. hic tz 3 ium, per l. verba contrahentium. de ver. sign. ¶ Adde etiam post Jas. q inclinat in partē Bar. & de veritate eius quod dicit Bar. in l. j. C. de sac. san. eccle. Paul. de Last. consi. cxc. & credo quod opi. Bar. pcederet, non obstantib. filiis, alias nō, qz hoc pōderat. Abbas alleg. consi. xi. p Jas. & q plus primlegiū non habeant pie cause, quā filij, voluit Ab. cōsi. cv. incip. casus in facto. vbi voluit quod sicut non vz testū rōne volūtatis imperfecte, inter liberos, p allegata per eum, nec eo dē modo ad piā causam. Hec videt bona cōsideratio, pater nō potest nutu testari inter filios, & tū ad piam causam: pōt ergo magis primlegiata & qz sic resultat argumentatio. Nam tz pr non testet inter liberos tū hereditas est eis debita, nō sic pie cau se, ideo eius fauore concessum est vt nutu testator possit pro illis disponere. Et vtū no. q s consuluit Franc. de Rampo. cōsi. xi. in cōs. Cal. quod si testator nutu instituit sororē, & notarius interroget, an post mortē sororis velit bona distribui inter pau peres, & annuat q s sic, deinde notarius interroget, an velit q s apponat clausula codicillaris, & similiter annuat sic, quod vir tute talis clausule, venientes ab intestato tenentur restituere hereditatē testatoris, & post mortem episcopus bona distribuet.

e POMA. ¶ Relinquerent. Vide omnino Jas. in l. tz. per istū tex. versi. v. C. eo. Item pia causa fauorabilior, vt per Fel. late in C. in presentia, de prob. & not. & contra istam opin. Bar. esse forti tex. in l. diuus. ff. de mil. te.

* CLAV. ¶ Tex. Circa glo. fin. huius §. pater. vide Aleg. cons. cxviij. vol. ij. vbi adducit ad hanc gl. duas cōcor. scilicet in clem. j. in verb. presidentes. de rescri. & gl. in c. ij. in verb. reus. de con fess. lib. vj. Item ex eadem gloss. fi. videtur arguere Bald. in l. i. C. que res pig. oblig. poss. vt hic in statuto non cōprehendatur q sus. de quo verisimiliter nō statuissent, si in spē nō cogitassent. Vide etiam de ista gl. Aleg. consil. ccxviij. vol. ij. & consi. liij. vol iij. Adde vltra ibi alleg. tex. in l. iij. C. de inoff. test. tex. in l. mu lier. in prin. ff. ad Treb, Ro. cōsi. cccxlij. ad fin. Jas. in l. Barba rius. in v. no. ff. de off. Pretō dixit in l. Gallus. ff. & quid si tamen. ff. de lib. & posth. Fel. in c. accedēs. de ptcri. Barb. cōsi. viij. vol.

LEX XLII.

1 Pactum nudum vestitur rei traditione, nisi traditio tol cta ad liberandum a precedenti obligatione.

2 Contractus innominati variantur secundum personas.

3 Contractus innominati celebrantur etiam per dictionem, si.

4 Pactū de liberando in futurū producit exceptiones in psent.

a **Sintra.** a Ex pacto de liberādo impleri ditione nō competit actio, sed exp

Prio. h. d. Ro. duo. Primo q tali pacto non hz actio
b nē. Secūdo quod ex tali pacto hz exceptionē b. Pro de l. i. traditionib. ff. C. de rerū perm. l. ex placito. Bl. imo sset ista duo 3ia, tamē in veritate separata sunt & separatas solutiones habēt. Et ió assumo primā. Vide ēt in istud pactū vestituz qz in rei traditione apposituz, vt ff. e. l. in traditionibus.
1 ergo pducit actionē. Respō. quod nō fuit † appositū illud pa cum in traditione rei. Vel aliter, Posito quod in traditione rei esset appositū, illud est verum, qz pactū, tunc vestit nisi traditio fieret ad liberādum a precedenti obligatione, tūc enim vestitū nō potest. Hic est casus hic, fm istam lec. Et hoc verū, si tūc cū solvit tenebāt precise soluere. Sec⁹ si nō potest agi, qz habe bat dilationē vel erat tantū naturaliter obligatus, vt no. d. l. in traditionib⁹. Cōtra hoc opp. qz quādoqz solutio, que hz ad li berandū inducit obligationē vt in vendit oze tradente ff. So. dicit gl. ibi ideo, qz hoc agitur. Vel vt ius ibi erat aū obliga tus ex cōsensu, nō autē obligāt ideo, qz tradit res, licet rollatur obstaculum exceptiōis quod erat per l. Julianus. ff. offerri. de actio. emp. & sic remanet solutū. 2 rarius de l. in traditionibus. Opp. ij. licet istud pactū non fuit factū in rei traditione, tamē dz dici vestitū rei interuētu, solutiōe postea facta, vt l. iuris gē tium. ff. § fi. & e. & C. de rer. permu. l. ex placito. & l. rebus. vnde pro ducit actionē prescriptis verbis. Sol. dicit gl. ibi. Vel dic sec do, quod hic fuit cōtract⁹ innominatus facio vt des, ex quo or fuisse cōcepta quā tex. dicat, quod absurdū videt. Preterea
c cunt doctores moderni, quod magis debem⁹ inspicere mo implendi, quā modum contrahendi, licet gl. hic hoc reprehen
2 dat. † Ego semper diri vobis quod cōtractus innoiati, varia tur secūdū personas. Nam sicut emptio dicitur ex parte em tris, & vēditio ex parte vēdentis, ita hic ex parte dāris dicet o vt facias, & econuerso ex parte facientis, dicet facio, vt des. Di mus in l. naturalis. ff. de prescri. ver. Quicquid tū sit ex hac
3 no. † quod cōtractus innominatus celebratus etiā p dictio fi. Item no. in l. hoc iure. § j. de dona. Cōtrariū no. in l. si gs cu debitore. ff. de iureiurā. Sed sustinendo gl. istā dicūt doctores quod quādo ex eo quod apponit p dictionē, si aliquid part
d beo. § . cēctractum. ff. de ver. significatio e. Sed in propo est, quia illud quod apponitur per dictionē, si, est in cōditione, non in obligatione. l. si quis sub conditio. ff. si quis omissa causa test. vnde cum ex parte vtriusq; non sit obligatio, propriē con tractus nō est, hz parti aliquid adsit. Pro hoc habes text. cum glo. no. in l. ad veterani. § j. cum sua gl. & l. qui fundum, ff. ad leg. Fal. & l. si fundus. eod. titu. Satis tamen placet quod implen to secundo dicatur contractus, licet improprie, cū actione pre scriptis verbis pducat, vt no. d. l. hoc iure. § . Nec obstat leg quia dico, quod hic parti nihil adest. Soluit enim sibi debitu finaliter ad solvendum coginō potuisset, fateor quod prodi
e cet actionē, vt s. dixi. Vide mo ad secundum e. Dicitur hic quo
4 habet exceptionem, Ro. tu iuuenis, † quod pactus de liber in futurum

in futurum producit exceptionez in presenti, quod per pactū re ne menti.

ADDITIONES.

ALEX. ¶ Si intra. Et quid in casu huius l. si promitto tibi, qđ de x. que mihi debes, si solueris v. intra mensem te liberabo, ela pso mense non soluisti, pero x. tu dices, quod non debeo audiri nisi in v. quia alia presumuntur in fraudez vsurarum: vide Bal. in l. cum allegas. C. de vsur.

P. PAV. P. ¶ Exceptionē. Vide Aretin. in l. 2 qui se. de acquirend. hered.

ALEX. ¶ Dicunt Doc. Vide Bart. in l. naturalis. in §. sed si facio. ī. de prescrip. verb.

ALEX. ¶ Hec glo. Et hanc gl. ponderat Bal. in l. quoniam. C. de rerū pmu. an ex euentu cōditionis pactū nudum vestiatur.

ALEX. ¶ Ad secundum. Et hoc not. quod licet ex tali pacto nō oriatur ius agēdi, poterit tamen iste qui dz liberari, recurrere ad iudicē, vt faciat se liberari secūdū glo. no. in l. si contendat. de fideiuss. 2 glo. in l. Aurelius. §. si centum. de li. le. 2 quod no. in l. si finita. §. eleganter. de dam. infecto.

LEX XLIII.

¶ Creditor possidens predium pignoratum, tenetur soluere tributa.

Inter debitorem. Pactum priuatorum iuri publico non preiudicat. hoc dicit. Oppo. ī. eo. l. epistola. §. pactum. Solu. pactum non preiudicat fisco, sed ipsis contrahentibus: quod no. Hodie vero est aliter statutum per authen. posiram C. sine censu vel reli. l. j. + Vltimo. no. tu iuuenis, quod creditor cogit ad soluenda tributa b prediū quod possidet iure pignoris.

ADDITIONES.

POMA. ¶ Inter debitorem. Vide ista 2 l. allegatam per Felyn. c. cum ex officij. de prescri. Imo. consi. lxvj.

ALEX. ¶ Soluenda tributa. Not. Bal. in l. cum notissimi. de p̄scri. xxx. anno.

LEX XLIIII.

In emptionibus. Contrahentes tenentur ad naturalia contractus nisi aliud actum sit. h. d. Vel sic, Naturalia contractus transeunt sine pacto, sed potest contrarium pacisci. h. d.

LEX XLV.

Tamen eo. Tutor idemqz creditor debet esse contentus ea parte, ad quā creditores alios reuocauit. h. d. Not. quod secundū ista iura creditor pōt esse tutor, hodie contra. vt in authen. minoris. C. qui da. tu. pos. Not. casum in quo officium suum est sibi damnosum, sed hoc ideo qz pactum factum a pluribus creditoribus posset sibi nocere. vt vidistis. ī. eo. l. 2 sunz in fi. tamē in hoc tutore est plus, vt decisio particulariter facta, cum creditoribus ei noceat, alias nō noceret, nisi fuissent vocati in vnz, vt d. l. 2 suum. in fin. Querit gl. quid si decidit diuersimode, cum aliquo plus, cū aliquo minus. Dic vt in glo. 2 eam no. 2c.

ADDITIO.

ALEX. ¶ Cuz in eo. Ad nota. per Bul. hic, vide notata p Bar. in d. authen. minoris debitor. in prin.

LEX XLVI.

Diuisionis. Seipsam summat. Opp. cōtra eos nominari producūt actionem ex eo quod sunt, vt l. iurisgentium. in princi. ī. eo. sed hic est contractus nominatus, quia diuisio, ergo producit actionē. Rñ. nego 3ctum esse. Diuisio enim est nomen generis, sive enim sit diuisio animozum siue vnius legis, vel diuisio gratia culturę, vel diuisio domus gratia cōmodioris habitationis. Omnia ista appellantur diuisio, merito nō facit contractum nominatum sicut permutatio. C. de rerum permu. sup rub. diri. ī. eod. Iurisgentium. Secundo oppo. 2 nunc intro gl. si interuenit traditio ista parit liberationem, ergo non obligationem nec actionem. Huius timore legitur hec lex duobus modis in gl. primo quod in diuisione fuit appositū pactum de tradenda alia re socij. Secundo modo legitur in gl. quod si ex vna parte est sequuta traditio, vestitur pactum vt possit agi contra alium, vt impleat contractum diuisionis, 2 ista est vera, tene mētristam legem.

LEX XLVII.

¶ Argumentum de vltimis voluntatib⁹ ad 3ctus pcedit.

Falcidiā quare testator nō potest remittere, 2 cur sec⁹ in hrde.

Testator non potest remittere cautionem de vtendo fruēdo arbitrio boni viri.

Pactum per quod quis renūtiat defensioni sue quādo valeat.

Pactum. Potest testator, 2 possint contrahētes renuntiare iuribus pro se introductis. h. d. + Ho. validū esse arg. de vltimis voluntatibus ad contractus, de quo per Bul. 2 per Dy. in l. seruum filij. §. eū qui chyrograp hū. in fi. ī. de lega. j. 2 quasi idez dicūt. Opp. quod quedam potest facere heres, que nō potest facere defunctus. Potest enim remittere heres falcidiā, defunctus non l. quod de bonis. §. j. ī. ad l. fal. 2 C. ad l. falci. l. fi. Solu. non est bonum arg. quando, non est ead. ratio. Modo videamus + diuersitatem rationis, quare testator non potest prohibere falcidiam Rñ. quod Falcidia fuit inducta ad vtilitatem hrdis, 2 vt ad vtilitatem publicam. ī. ne testū destrueret nullo existēte herede, cum nullum commodum sentiret, ī. ad leg. Fal. l. j. 2 Instī. ad l. Fal. Interest enim reip. testamēta, 2 vltimas volūtates habere exitum, vt l. vel negare. quemadmo. testa. aper. 2 sic testator non potest hoc tollere, cum sit propter vtilitatem publicam, sed quando heres remittit, cessat hic timor, qz iam est adita hereditas. Sed dices, si ratio est publica vtilitas, vt dixisti, quomodo hodie testator potest remittere falcidiam. vt C. ad legem falcidi. auth. sed cuz testator? Respondeo, hodie ille timor cessat, quia si ex testamento non adiretur hereditas, in quo est prohibita detractio falcidie, nihilominus valent relicta in testamento, vt in auth. de here. 2 falci, §. si vero expressim. qui est nouissimus casus iuris. Iurisconsulti, qui non habebant fidē Christi, 2 non habebāt spem futuri premij, cogitauerunt quod nullus adiret hereditatem nisi sub spe cōmodi pecuniarij. Imperator Justinianus, qui fuit Christianus, considerauit quod quis adiret hereditatem solum pp istud commodū qđ habet, scilicet premium a Deo in exequendo illam voluntatem, vt d. §. si vero expressim. Secundo opp. C. vt in possess. legato. l. scire debetis. sol. Ibi loquitur de + cautione de vtendo, 2 fruendo, quaz defunctus non pōt remittere, hic in cautione de legato p̄stando. Ratio qz ista est inducta fauore defuncti, illa fauore heredis. Sed hec ratio non est sufficiens, per legem, vnum, ex familia. §. si rem. ī. de leg. ij. Est ergo ratio, qz si illa cautio de vtendo, 2 fruēdo remitteretur, quis inuitaretur ad delinquendum, quod est contra publicam vtilitatem. Item not. in d. l. scire debetis. + Vltimo gl. q̄ est hic super verbo, cum liceat. enumerat casus, in quibus quis non potest renuntiare iuri pro se introducto, qui casus omnes comprehenduntur sub distinctione quā dedi vobis in l. ius publicū. ī. eod. vbi potes p te videre si intuearis diligenter. Deuno posses dubitare, scz de casu l. cū precario. ī. de preca. sed certe ibi nō vz pactū, qz est 3 formam datam a lege. Est em̄ pcariū quod reuocari pōt ad libitum concedentis, si facto pactū in 3rium, scz quod non liceat, est contra formam 3ctus, vt ibi, 2 in l.

c vbi ita donatur. ī. de don. cau. mor. Ho. etiam + alium casum * qui
⁂ hic ponitur quod pactum + per quod quis renuntiat defensioni
§ sue non valet, qđ intellige in causa status 2 persone sue, alias
d bene exceptionem suam in sui fauorē pōt quis p pactū tollere.

ADDITIONES.

a ¶ Not. validū. Vide Felyn. in cap. cum venissent. versi. ij. de testib. 2 Bar. consi. xcvij. volu. j. limita. istam glo. de qua hic vt p Bal. l. pe. C. de pactis.

b ALEX. ¶ Habere exitum. Vide Bar. in d. auth. sed cum testator. 2 in l. nemo potest de leg. j. circa prin.

c ALEX. ¶ Not. etiaz. Facit pro dicto Bar. 2 doc. in l. custodias. de pub. iu. Bal. in l. j. C. de confes. Bar. in l. defensionis facultas. C. de in. fisc. 2 hanc gl. limita vt per Lu. in rub. de arbi.

⁂ CLAV. ¶ Alium casum. Aliter limitatur per Felyn. in c. personas. de appel. 2 ibi Prepositus. Vide etiam Aret. in c. cū dilecti. in v. notab. de accus. vbi aliter limitat.

d P. PAV. P. ¶ Defensioni sue. vide Jas. in l. pe. C. de pac. vbi ponit quinque limitationes, 2 quod circa penam personalem, non attendatur consensus nec renuntiatio puniendi. vide Felyn. in c. pastoralis. §. quia vero. extra, de offi. deleg.

LEX XLVIII.

Emptor. Si emptio fuerit stipulatione vallata ab eauudo cōsensu non receditur, 2 pacta vltima sunt seruanda. h. d. Opp. quod p pactū fm fuit prima venditio renouata l. iurisgentiū. §. adeo. ī. eo. Ergo per vltimum pactū non pōt fieri, vt ex primo agatur cum sublatum sit ipso iure. Ho. soluit qđ non fuit actū vt non tolleretur primum. Tu dic breuiter, qđ hic prima conuentio non steterat in finibus conuentionis, sed fuerat stipulatione vallata vt dicit ter. 2 sic non erat res integra. Vnde per fm pactum ipso iure tolli non poterat, vt hic notatur.

1 ¶ Epistola etiam quis cum presenti loquitur.
2 Subscribens se scripture facte per alū, sibi preiudicat 2 qū.
3 Clausula generalis restringitur ad precedēcia nominata, si cōmode referri pōt salua ratione recti sermonis, 2 si nulla causa

est specificata, refertur ad omnia.
4 Bannitus, vt sit cancellatus, an sufficiat verbo cācellari, vel requiratur factum.

§. Lucius. Liberario generalis restringitur ad ea, de quibus est actum. h. d. ¶Primo opp. qđ ista verba epistole nihil important, nō enim potest numularius per suā epistolā facere instrumenta esse cassa, que faciunt ff. se l. rationes, & l. exemplo. C. de probat. ¶Huius timore legitur iste §. duobus modis in quibusdam gl. parum hic positis. Uno modo quod ista epistola loquatur de instrumentis faciēdis pro scribente, & tunc procedit sine dubio. Alio modo, vt loquatur de instrumentis facientibus contra scribentē, tamē alia pars cō sensit, & hoc innuit gl. sup. verbo, habebitur, & alie glos. seq. Et hoc videtur colligi ex tex. in prin. §. q innuit epistolā esse acceptam a psente. Ex quo no. duo. ¶Primo quod per modum epistole qūq; loquitur quis ei, qui presens est. Secūdo not. quod 1 a 2 ille, qui se subscribit scripture facte per aliū sibi preiudicat, 2 sicut si ipse scripsisset. facit ff. de fal. l. j. §. inter filium. ¶His premissis, qr rūsio Scevole est obscura, & revoco in dubiū quid uris in questione ppōsita. Quidam dicūt quod pactū restringitur ad id, qđ erat p mensurarium seu numularū agitatū. C. de trāsa. l. fi de cer. ta. ¶Bl. super verb. in causa sua. dicit quod illud pactū generale refertur ad omnia, nisi, pbetur aliter actum esse. ¶Nec ob. dicta lex, si de certa, qr aliud in trāsactione, aliud in simplici conventione. Ista distinctio gl. non videtur vera b, qr ita ex causa trāsactionis potest fieri generalis remissio omnium, sicut ex simplici liberatione. l. cū Aquiliana. ff. eo. ¶Unde Bul. de cu. dicebat quod in dubio videtur actum, vt clausula generalis restringatur ad precedentia nominata. Allegauit ipse. ff. de leg. iij. l. questum. §. j. de libe. leg. l. Aurelius. §. Stricho. & ita addit Cyn. hodie. C. de transac. l. sub pretextu. Quod intelligo verum quando verba generalia sic restringi possunt salua ratione recti sermonis. Tex. est not. in l. ex pluribus, in prin. ff. de sol. ¶Ita in casu legis nostre, vbi dicitur, si quod instrumentum a te emissum, &c. recte restringitur, si quod instrm pertinens ad mensam. Sed si esset adiectū, si quod instrm ex quacunqz alia causa, vel verba similia, tunc secus. Alias si nulla causa esset specificata sto cum gl. vt referatur ad omnia. Tex. est in d. l. si ex plurib. ff. de accept. ¶Dixit plene in l. Aurelio. §. Caius. de lib. leg.
c ¶Ultimo facit ad questionē. ✝In capitulo pacis cōtentū est, vt
4 qđā bānīti rebānīant, & eorū cōdēnationes, & bāna cassent seu cācellent, vtrū sufficiat cācellari verbo, an est necesse qđ cancellent facto? Qđ videt, vt l. inducitū. C. de solu. & qđ ibi not. & ff. de peri. here. l. si, qs libertatē. in gl. sup ✝bo, inducat. In ✝ius est casus hic, ibi, pro cancellato habebitur, & videtur tex. in l. nihil. la. j. ff.
✳ de admen. lega. ✳

ADDITIONES.

a POMA. ¶Se subscribit. Nunqd autem is q se subscribit est ita obligatus ac si totū scripsisset. vide p Jaso. melius quā alibi, in auth. si qs in aliquo. versi. adde. C. de eden. & ad propositū vide Bar. qui. q. viij. vol. ij. Fely. in c. qm̄ ff. ver. quero de proba,
b ALEX. ¶Non videtur vera. Et sic Bar. hic reprobat glo. sed ✝ius fm quosdam videtur voluisse ipsemet Bar. in l. de pupillo. §. si plurib. de ope. no. num. vide omnino per Bar. in l. si de certa. C. de transac. & illud teneas. nec Bar. in aliquo sibi est cōtrarius, & iura vtrobiqz per eum alle. pbant. ¶Adde an subscribēs sibi ꝑiudicet ¶Pau. de Cast. & qd de sigillāte, vide Roma. cō sil. cccxxiij. & consi. cccl.
c ALEX. ¶Ultimo facit. Adde no. p Bart. in auth. cassa. de sac. san. eccl. sequit Aug. & Imo. in l. j. ad fi. de his q in testa. delen. & qs nor. Bal. in l. si creditoris. in prin. C. de fideicom. p Bal. in l. Labeo. in fi. §. eo. & in l. si nō fecerē. §. adeo. ff. de qđ. mdebi. ¶Ad de an bannitus qui solvit condemnationem, habeatur pro cancellato, vide Bal. consi. xxxj. lib. iij. Pau. de Cast. consi. xxxiij. & cccij. Aug. consi. cclxxvj.
✳ CLAV. ¶Legat. Ude etiam per Felyn. in c. ecclesia S. Marie. de constit.
POMA. ¶Ude Felyn. in c. ecclesia sancte Marie. de constitu.

LEX XLIX.

1 ☞Pactum appositum in traditione rei, quando producat actionem.
2 Pactum quando possit apponi in ipsa traditione, in ꝙtractib⁹ innominatis si fiat traditio rei ex interuallo.
3 Pactum appositum ad excipiendū qñ valeat ad agendum.

In traditionibus. Ista lex scripsaz summat. Oppo, de religio. l. quod si locus. & C. de vsur. l. quamvis. & ff. eo. l. pe. & de dist. pig. l. si creditor. §. fi. & C. de iure do. l. auia. & ff. sol. mar. l. quoties. & ff. l. si tibi. in prin & gl. in omnibus illis legibus est speciale, & in qualiber ipsarum apparet ratio, &

qualiter intelligi debeat. Opp. C. eo l. traditionib⁹. Respō. pactum valet vt producat actionē, nō vt faciat acquiri dominiū vt in cōtrario. Fallit in pacto legis cōmissorie, & additionis in dic̄. De quo dic plene, vt in l. j. de do. Opp. ff. eo. l. si vnus. §. pe-
a cta. que turpē. Sol. Illud quod dicit, quodcūqz pactū etiā
1 nō turpe vel impossibile. Quero, ✝vtrū illud pactū valeat vt actionē pducat? Bl. dr quod sic, qr est vestitū rei interuenī. dictū fuit in l. iuris gētū. §. quinimo. ff. eo. Hic aduerte, qr dā reprehendūt istam gl. qr illud vestimentū solū cōgruit contractibus innominatis, vt dicimus in d. §. quinimo. Dicēdū est go istō pactū eē vestitū cohērētia rei. & ita, videbat dicere Bar. Ego sto in opi. gl. qđ dicat vestitū rei interuenū, qr dicitur, illud est pprium vestimentū, in cōtractib⁹ innominatis
b teor. & ideo vbi habita relatione traditionis ad pactū nō refertur, vt apparet ex his que ff. dicenē in gl. Unde si trado tibi rē hodie eto quod vadas pro me Romā, iste cōtractus est vere, pro-
c declarationē querit gl. ✝pone quod alias promisi tibi rem ex interuallo tibi trado adiecto pacto qr vadas pro me Romā. Cerre istud pactū nō vestitur, qr ista traditio fit ad liberādū a precedēti obligatione, sic nō resultat ille ꝙtractus innominatus, & sic merito nō pōt dici vestiri rei interuenū. ¶Secun-
2 querit gl. ✝quid in cōtractibus innominatis vtrū si fiat traditio ex interuallo, possit apponi pactū. Bl. dicit quod sic. ni traditio nō fit ad liberādū principaliter, cū nō teneba nisi naturaliter tantū, & ideo potest resultare ille ꝙtractus innominatus, quasi diceret nō do tantū, vt liberer, qr nō possum cogi, etiam vt sic facias, sec⁹ si efficaciter tenere rē, vt dictū est. Sed predicta opp. extra gl. ff. de sol. l. j. in prin. Sol, qñ solutum erat cessitare nō pōt opponi pactū quod pducat actionē. Ita loquitur hic ista gl. sed potest a solūēre apponi pactū, & ley dari solu-
d tioni in quam causam cōuertatur, vt ibi. Ex predictis ✝ assume tria verba, Aut traditio fit ex mera liberalitate, nulla cogente necessitate, & potest apponi pactū, vt hic nisi in celib⁹ positis in prin. glo. Aut traditio fit aliqua necessitate cogente, & tunc aut erat necessitas, ad quā cogi poterat remedio iuris cuius & pactum appositum nō valet ad agendū, vt hic in gl. & ita est vō. quoties. ff. sol. mat. & l. auia. C. de iure dotiū. qr pater si maritet filiā tenetur eam dotare, & ideo simplex pactū nō pdest ad querendā sibi actionē, potest tamē solūēs dicere, in quo casu fo-
luit, vt ff. de sol. j. Si vero erat necessitas iuris naturalis, non re-
e dacta in preceptis ciuilib⁹, cūc pactū appositū iuxta traditio-
nē vestit. qr resultat cōtractus innominatus vt dixi. Ultimo
3 gl. dicit ✝ quod interdū pactum appositū ad excipiēdum vt ad agendū vt l. si tibi liberum. ff. de actio. emp. cū simili. Sed ista prima facie videtur ff casum l. ab emptione. in fi. ff. eo. Dicit quod pactum ad excipiēdum, valet ad agendum, non vt agatur ex pacto, sed vt propter pactum videatur plus debito solutum, quod repetitur cōdictione illa incerti vt ll. allegatis in glo. pacto autem non potest agi, vt in allegata l. ab emptione, in

ADDITIONES

a ALEX. ¶§. pacta. Ude no, in l. si intra. §. eo.
b ALEX. ¶Relatiōe traditionis. Dixi post Sal. in l. legē. C.
c ALEX. ¶Querit gl. Et istā gl. ad hoc alle. pro singulari. Et
& Imo, in l. si cū dotē, in pn. fol. mar. & Bal. in l. legē. in pn. C.
d POMA. ¶Ex predictis. vide Ale. in l. si cum dotē. in verſic.
de ex predictis. ff. sol. mat.
e ¶Ultimo glo. Adde idem econtra in l. pacta cōuenta. in pr
vers, quo quidem casu. ff. de contrahend. emptio.

LEX L.

Si quis. Ual et pactū, ne quis cōueniatur tra quā facere possit. hoc dicit. Qui vult gl. quid econtra, an valeat pactum, vt cōueniatur in solidum ille qui habet beneficium a lege, vt nō conueniatur nisi inquantum facere potest? Dic vt in glo.

LEX LI.

1 ☞Pactum ne maleficium committatur, quod non sit super-
fluum, & valeat.
2 Promissio de non offendendo facta sub maiori pena quā sit lege comprehensa valet.
3 Promissio de non offendendo facta simpliciter non adiecta pena, quando aliquid operetur.
4 Pacto quando fieri potest id, quod fieri possit per legem.

Non impossibile. Quod fit per legē potest fieri p pactū. h. d. Opponē quod istud pactū nō valet tanquā re-
pe. vt § eo. l. iuris gentium. ff. ob maleficium. gl. ibi declarat. Dico ergo quod promittere pecuniā tibi ne maleficium
a facias, dicitur turpe, qr gratis teneris facere, ergo turpe est pecuniam

pecuniam accipere. l. fi. de condi. ob tur. cau. Sed simplex promissio de non faciendo maleficiū, est honesta, & iusta, vt hic. Contra hoc oppo. † quod istud pactū non valet tanquam superfluus, vt l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. eo. Sol. gl. Istud pactū non est superfluū, nam pro hoc teneretur curare ne furtū fiat, Itē dicit glo, potest esse quod apponitur pena maior quam esset per legē statuta. Itē in actione serui corrupti venit dolus, hic venit etiam culpa. Si igitur nihil aderet pactum non valeret, tāquam superfluum, licet ꝫ predicta faciat. §. mandat. l. qui mutuam. § Unde gl. non clare determinat. Certe illud quod glo. dicit, forte apponitur hic pena, est dimittere. Itez illud qđ dicit quod debet curare & qđ tenetur de culpa, illud erat de iure cōi in actione depositi, mādati, & cōmodati. licet non in actione serui corrupti. l. Octus. §. de regulis iuris. & ideo per hoc pactum nihil videtur addi. Dic ergo qđ licet pactum contineat idē qđ ius cōe, valet tñ. d. l. qui mutuam. & hic, nec vitiatur tanquā superfluum, qz §. sed si fraudandi. loquitur quando cum superfluitate immixtum est vitium, alias secus, vt §. de neg. gestis. l. si pupillus. § i. imo dico quod qñ pactum cōtinet idem quod ius commune, licet sit nudum, producit actionem. Dicitur enī conuentio legitima. l. legitima. ff. eo. & ibi not. & ad hoc fuit facta ꝓpter ista lex. Merito ergo colligitur qđ illud quod fit per legē, pōt fieri per pactū. † Iuxta predicta quero, si promitto te nō offendere sub certa pena maiori quam sit lege comprehensa, vtrum valeat ista adiectio pene. Tex. est cum glo. hic aō fic. In ꝫmum videtur §. de verborum obligationibus. l. si ita stipulatio facta. Sol. Illud verum in casu illo tñ, scilicet si diuerteris. vbi debemus esse contenti penis legalibus. Sicut enim matrimonia debent esse libera m ꝫhendo, vt C. de sponsalibus. l. fin. ita in distrahendo, d. l. si ita stipulatio facta. ¶ † Quero, promitto te non offendere, simpliciter non adiecta pena, vtrum ista promissio aliqd operetur: dices tu hic est casus quod; sic. Sed dicas, Iniuria offensio fit in personam liberam, cuius corpus non recipit estimationem, & tunc videtur quod nihil impo rtet qz cuz tales stipulationes committantur ad interesse. l. ij. §. item si in facto. & §. fi. de verb. oblig. & hic. non posset haberi ratio interesse, vt §. de his qui dele. vel effud. l. i. §. sed cum liber homo. ergo, &c, Potest tamen dici quod operetur duo. Primo vt criminaliter condemnetur in plus propter illā qualitatē, qz offendēdo videtur rumpere pacem: arg. §. de his, qui not. infa. l. quid ergo. §. pena graui. & l. aut facta. §. causa §. de pens. & arg. §. de re mili. l. oē delictum. §. qui manus. in fi. ibi, augetur autem. Item potest esse quod ista stipulatio cōmittatur ad id quod veniebat in actione iniuriarum ciuili per hanc legem, & erit forte hec commoditas, quia actio iniuriarum extinguebatur morte. Item secuta punitione criminali non poterat agi ciuili, vt l. pretor edixit. §. §. de iniur. quod non erit in actione ex stipulatione, nec potest dici quod loco eius succedat, vt in l. si eum. §. qui iniuriarū. ff. si quis cautio. qz ibi quando stipulatio venit accessorie ad actionem iniuriarum, hic vero ei accedit eque principaliter, vt ibi dixi, & probatur in l. item illa. §. j. de cōstit. pecu. qđ tamen non determino, sed relinquo sub dubio. Si autem fieret offensio super re aliqua, ita quod de iure cōi actio ad interesse cōpeteret, tūc ista stipulatio ad interesse committeretur, vt hic. ¶ † Ultimo quero & reuoco in dubium, vtrum sit verum illud generale, qđ potest fieri per legem, potest fieri per pactum? Respond. quedam sunt prohibita ratione publice utilitatis, & tunc non est vera regula, hoc modo sumendo, quod potest fieri per legem, potest fieri per pactum primatorum, qz per legem potest iuri publico derogari, non per pactum, vt l. ius publicum. ff. eo. Sz bene procederet ista regula, quod potest fieri per legem pōt fieri per pactum, scz publicum populi, vel alterius, qui habet potestatem condendi legem, ita intelligitur qđ not. in l. nec ex pretorio. & l. negz pignus. §. primatorum. de reg. iur. Sed si pactū esset prohibitum, qz ꝫ bonos mores, tunc ista sunt conuertibilia, quod nō pōt fieri per pactū, nec per legem, & econtra, vt no. C. de decurio. super rub. Dixi plene in l. omnes populi. de iusti. & iur. in q. illa de quibus, seu super quibus possint fieri statuta, &c.

ADDITIONES.

a ¶ Gratis. Adde q pulchre consuluit Petrus de Ancha. cōsi. clxiij. & quod voluit Jo. And. in addi. ad Spec. in tit. de iudi. §. generali. vers. si posset. vbi ponit de tutore q accipit massam a genitore a pupilla, vt illam nuptui collocaret, an pupilla possit repetere?

b ALEX. ¶ Nō offendere. Q si promitto te non offendere sub pena maiori & ista lege expressa, vide Bart. in l. si ita stipulatio facta. de verb. obli. & vide in c. j. §. fi. quis homine. de pace tenen. & eius vo. per Bar. in l. illicitas. §. ne potētiores. de offi. presid. c P. PAV. P. ¶ Ultimo q ro. De ista regula vide Jas. late in §. que dā. insti. de actio. & solet cōiter dici, argumētū pcedere negatiue, scz, nō pōt p legē, ergo nec p pactū: vt tenet Bart. qz potest per pactum, ergo per legem. Sed non sequitur, vt ibi. Et vide bonum tex. quem ibi ponderat Bal. in l. fin. C. de fideius. & alias concordantias additas, in d. §. quedam.

d ALEX. ¶ Per pactū. Et in qđ potest fieri per legē, possit fieri & per pactum: adde q in his q sunt ꝫ legē, plus pōt lex quā pactum, fm gl. in l. ij. C. que sit in longa cōsuet. adde tu circa hoc, & vide Barb. in consi. j. & cōsi. xxxviij. in j. vol. & Maria. Soci. in c. si diligenti. in vj. notabi. extra de fol. compe.

☞ ANTO. RVB. ¶ De ista regula, vide Jas. in §. quedam. Insti. de actio. & solet ꝫ dici, quod procedat arg. negatiue, sed non affirma iue, potest fieri per legem, ergo per pactuz. Sed bene valet, potest fieri per pactum, ergo per legem, sed non econtra. Et vide bonū tex. quem ibi ponderat Bal. in l. fi. C. de fideius. Itē vide Dec. in c. j. vers. iij. & post remo. extra de proba.

LEX LII.

1 ☞ Error causę, licet non impediat pactum quin valeat, tamen ope exceptionis eliditur secundum glo.
Liberatio facta dolo aduersarij vitiatur ipso iure, sicut vitiat contractus bone fidei.
Error causę vitiat pactum ipso iure.
2 Liberatio facta per acceptilationem tollit actionem ipso iure.
3 Error causę quando vitiat legatum.

Si cum re. Pactum factuz per errorē causę actionē in effectu nō perimit. h. d. ¶ Oppo. error causę non impedit actum qui geritur, non enim impedit translationez dominū, nec cōstitutionem obligationis, vt in toto titulo de condi. indebi. Ergo hic error nō impedit pactū. Dicit gl. cōcedo † qđ pactū valet, ita qđ pariat actionē sed ope exceptionis elidit. Et ide glo. Istud videt directe ꝫ rex. q vult qđ exceptio non oriat. Quare dico altero de duob⁹ modis. Primo qđ huic pacto dedit causam dolus debitoris. Unde cū testū habeat instar bone fidei, vt l. in immorū. C. in qb. cau. in integ. restit. nō est necessa. vitiatur liberatio ipso iure, sicut vitiatur Octus bone fidei cui dolus dicit causam, vt l. eleganter. in prin. §. de dolo. & qđ not. in l. de ture la. C. de in integ. rest. & est casus d. l. & eleganter. §. nō solū. & §. eodem. l. ab emptione. & ibi dicā. Et el dicas, & hoc puto verius qđ error causę vitiat pactū ipso iure, vt hic. Non obstant ꝫ tia, qz a loquuntur quando actus non stat in finib⁹ cōuentionis nudę, sed transit in cōtractum nominatum, vel innominatum vestitū re ipsa vel rei interuētu, quo casu recipit auxilium a iure ciuili adeo quod effectum ciuilem producit, scilicet exceptionem vel actionem, licet contra illud per aliud remedū succurratur, sed quando stat in nudo nomine conuentionis, & subest error causę, cessat equitas ex qua pducit exceptio doli. l. qui equitate. infra 2 de doli exceptiōe. & hic est casus. † Quid ergo dices, si liberatio fuisset facta per acceptilationem? Bl. dicit idē quod hic, ibi, licet quidā. Illorum autem qui dicunt cōtrarium, opinio. ego teneo, quia acceptilatio habet nomen, formam a iure ciuili, & ideo actionē tollit ipso iure, vñ ex prima nō potest agi, sed est necesse quod agatur, vt se reponat in pristinā obligationē, vt §. de cōd. ob cau. dat. l. si qs accepto. † Op. ij. & videtur, qđ error causę nō vitiat pactū sicut nō vitiat legatū, vt l. cuz tale. §. falsam. ff. de cōdi. & demōst. rationib⁹. l. j. C. de falsa. causa adie. lega. Solut. gloss. certe imo vitiat legatum, si testator aliter legaturus non fuisset. Sz certe aliud est dicere quod simplex error cāe vitiat, vt hic, aliud est dicere si legaturus nō fuisset. Potest enim esse quod erraverit, & si sciuisset legasset. l. cum rem aliena. C. de legat. & ideo 3 dicas b, quedā est causa que legata non coheret, & illa non vitiat legatum, nisi probetur error, qđ si testator sciuisset, legatur⁹ nō fuisset. d. l. cum tale. §. falsam. Dico igitur causam illā non cohere legato, qz id qđ ī legato venit, nō infert ex necessitate, nec illud causat de necessitate, verbi gratia, qz fumus socij in studio, vel qz mihi seruiit in tali negotio, ideo lego tibi centum. Sz ibi est eā que legato coheret, qz illud infert, vel causat de necessitate vt puta qz mutuasti mihi centū, ideo lego tibi illa, tunc error causę vitiat legatū, nec est necesse, pbari, qđ testator alias legaturus nō fuisset. l. prima. C. de fal. causa adiec. In proposito idē dicemus, igitur cum causa hic causabat, & inferebat pactū de necessitate, error causę vitiat pactum. Et enio ad ij. respon. gl. dicit hic, quod ei cui credebam me teneri ad decem ex testamento, delegaui debitorem meum. In eo quod dicit delegaui, non videtur verum, quia delegatio fit per stipulationem. l. prima. C. de nouationibus. & sic inter uenitet actus, qui assumit nomē, & formam a iure ciuili, merito tolleret actionem ipso iure, sicut supra dixi de acceptilatiōe. Dic ergo quod hic fuit simplex iussus de soluendo, vt ter. dixit. hoc etiam dicebat Jacob. Butri. & etiam Cyn. hic. Demum dicit gl. quod ille debitor cui iussi, cōpensauit cum eo cui me credebam astrictū. Istud nō est verum qz compē

satio tolleret ipso iure actionem, infra de compen. l. j. Et ideo videtur dicendum quod fecit simplex pactum, vt ibi hic tex. ita docebat Jaco. de Raue. Sed in hoc potest sustineri glo. Non enim potest dici compensatio, si vtrinq; non subest debitum, ideo hic vim cuiusdam nudi pacti. Cum igitur erratum sit in causa, non valet, vt dictum est. Sed contra predicta tenendo quod hic interuenit simplex iussus dessoluendo, ergo cadit in 3cium nomen natum, sc3 in mandatū. j. mandati. l. j. igitur habet adminiculū iuris ciuilis, ergo prima actio tollitur, sicut dictum est de acceptilatione, & stipulatione. Respondeo, mandatum de soluendo non ad hoc interponitur, vt statim debitor liberetur, nisi solutione secuta quod apparet, q3 mandatum potest reuocari, sed solutio nō est secuta, nec vere nec ficte, ergo prima actio durat, q3 pactum non tenuit, de hoc dixi ſ. eo. l. si cum fundum.

ADDITIONES.

a P. PAV. P. ¶ Conuentionis nude. Vide ad dicta per Bar. hic Roma. in consi. cxviij. alias vij. & in consi. ccccxx.

b ALEX. ¶ Et ideo dicas. Idem dixit Bar. in l. demonstratio. ſ. quod autem. de conditionibus & demōstrationibus. aliquid in l. damus. j. de condi. indebi.

LEX LIII.

a **Epistola.** [a]Verba enuntiatiua emissa ppter aliud, dispositionem nō inducunt. h.d. De istis verbis enuntiatiuis plene dixi in l. ex hac scriptura. de dona.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Epistola. De intellectu huius. l. vide Inn. in l. ex hac scriptura. circa fi. de dona. vbi melius loquitur quā Bar. ibi.

ſ. Si inter. Pactum simplex debet seruari, etiam ab herede. h.d. Oppo. quod istud pactus est nudum, ergo non est seruandum quo ad actionem. l. iurisgen. ſ. quinimo. ſ. eo. Sol. dicit gl. quod fuit vestitū, vel dic quod fuit mandatum, & intercessit stipulatio. Vel dicas quod valet quantū ad remittendas vsuras. Certe etiā si istud pactus fuit appositum ex interuallo, valeret: ageret enim primo actione mādati si intercessit, vel negotiorū gestorū, q3 negotiū debitoris gessit, vt ibi hic tex. si excipiat q3 ptiū nō redditū, replicabit q3 debent fructus imputari in pretium vigore pacti, & ita loquitur hic. Quero, quid si illud pactū fuisset appositus cum creditore vendente? Respondeo, idem argu. l. si pignori j. fami. ercis. De hoc etiaz habes casum j. de pig actio. l. si cum venderet. in prin.

ſ. Pactum. Pactū circa solutionē tributorū, valet inter priuatos, quo ad ipsos tm̄.

ſ. De inofficioso. Pactum personale nō extenditur ad heredes. h.d. Oppo. [a]imo ipso iure transit ad heredem. l. eum qui ita. ſ. qui ita. j. de verb. oblig. & l. obligationum fere. ſ. placet. j. de actio. & obliga. & j. de leg. primo. l. nemo potest. Dicit Buliel. quod hoc ideo quia talis obligatio succedebat in locum querele, q̄ extinguebatur morte. Vel dic nullo iure neq; equitate tale desiderium admitti, quo minus obstet exceptio, transit tamen ipso iure, vt in contrario. Quero verum ex tali pacto detur actio. Dicas quod sic, si fuit impletū ex parte filij, quia de inofficioso non egit l. cum mota. C. de transac. Quero, quid si ei fides non seruatur, an possit agere actione prima? Dic vt in gl. & per Cyn. & docto. in d. l. cum mota. & dicemus infra de inofficioso testamento l. si institutus. in prin.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Opp. imo. Sed Ang. hic aliter dicit, videlicet, quod causa multiplicande obligationis, fuit dies adiecta, ideo ea finita, non multiplicatur.

LEX LIIII.

1 ☞ Pactum de quota, vel certa parte litis, quod non valeat, & ratio. nume. 2.

a **Emptus.** Pactum de reddendis [a]sumptibus valet, secus in pacto facto de quota litis. h.d. Bl. querit duo. Primo an valeat pactus de quota litis minoris dimidia? Dic vt in gl.

1 Secundo quid? si non est aliquis pactus sub nomine quote vt puta tertiam, vel quartam, sed cum peteret decem pactus est de quinque. Hic sunt opi. Quidam dicunt q3 non valet. Iteꝛ tz

b gl. in l. si qui. C. de postul. Vera opin. est quod non valet[b], q3 est eadem ratio: ergo, &c. vt ſ. eod. l. quod dictum. Vt igitur hoc intelligas, [2]scias quod ratio quare improbatur pactū de quota litis est: quia inducit procuratorem, & aduocatum ad delictum. Nam cognoscens se habiturum partem eius q3 cōsequeretur, etiam calumnioſe aduocabit. Siue igitur faciat pactus de quota litis, siue de certa quantitate, eadem est ratio. Sed vbi promitteret quantitas simpliciter, vel res, non respectu eius q3 in litem deducitur, tunc pactū valeret, vt l. vnica. C. de suffragijs.

ADDITIONES.

☞ Pro concordia aduerte, si fecit aduocatus vel procurator tractum cum clientulo suo, vt haberet medietatem alicuius domus, in casu victorie que debebat deduci in iudicio, tale pactus non valet? Quid si paciscitur, non vt det clientulus medietatem domus, sed puta quinq; cum esset domus valoris decē, nūquid valeat? & Bar. in l. si qui. C. de postulā. videtur tenere quod nō. Contrarium alleg. per Alex. in hac l. sumptus. valere gl. Bar. debet intelligi in d. l. si qui. secundum quod se declarat in hac l. sumptus. quia aut illa quinq; promittuntur, respectu valoris rei, & non valet: aut promittuntur simpliciter non habendo respectum ad rem, & valet, nec alia etiam fuit mens Bart. in l. iti. C. de procu. Preterea in d. l. si qui. se refert ad determinationē doctorum in hac l. sumptus.

a P. PAV. P. ¶ Pactum de reddendis. Circa illud pactus q3 dicit Bal. in l. si qui. C. de postu. vbi etiam latius Saly. & quodeciens pactum de quota litis dicatur predator, vide Alexan. in l. si ex stipulatione. j. de acqui. posse.

b ALEX. ¶ Non valet Contrarium not. gl. in l. si qui. C. de postul. & ibi vide Bar. & Spe. in ti. de salario. ſ. sequit. verſi. certū. Sed cū Bar. hic videtur transire Inn. in c. ij. de alie. iud. mut. cau. fa.

LEX LV.

Spactus. Non est in mora qui potest exceptione legitima se tueri. hoc. ¶ Querit gl. quid si ante pactū fuisset in mora? Dic vt in gl. Materiam huius legis vide in l. pupillus. de verb. obli. & per Dy. in c. non est in mora. extra de reg. iur.

LEX LVI.

Sidebitor. Per seruum in quo habemus vsumfructus, acquiritur nobis exceptio & replicatio. h.d.

LEX LVII.

a **Siconuenerit.** [a]Ex cā potest vna pars tantū tolli, alia remanere. h.d. Opp. si 3ctus ex vna parte rescinditur, rescinditur totus. l. cum emptor. de rescin. vendi. & l. si de accep. Soluit glo. multis modis, & quelibet est bona inse, non tamen quantū ad legem istam illa est vera, quod hic fuit instā cā remissionis ex vna parte puta sterilitas, vel alia similis. Quid enim si ex causa donationis vellet pensionem remittere? Certe posset, & contractus remaneret. Ita not. dicit glo. in l. j. de rescind. vendi. Sed quando nulla subest causa, in dubio videtur resolui totus contractus, quādo ab vna parte resoluitur, vt in contrarijs. Tamen ex alijs solutionibus hic positis sume distinctionem, quando ab vna parte fit pactum tantum in istis cōtractibus, in quibus vtro citroque oritur obligatio. Aut hoc expresse agitur, vt ab vna tm̄ parte 3ctus resoluatur, & potest vt hic fm vltimam solutionē. Facit j. de rescind. vend. l. j. Aut hoc non expresse agitur, & tunc aut res non est integra, & non resolvitur nisi ab vna parte, vt hic fm primā solu. Aut res erat integra, & tunc aut subest iusta causa quare ab vna parte remittatur, & hoc constat, & ab alia parte non, & tunc non resoluitur totus, vt hic fm secundam sol. & veram, que probatur in ter. & notatus in d. l. j. de rescind. vendi. Aut de causa non constat, & tunc in dubio videtur actū vt totus 3ctus resoluatur, vt d. l. cū emptor. de rescin. vend. l. si. de acceptila.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Si quenerit. Vide Bal. l. si. C. & peri. & cōmo. rei vē.

LEX LVIII.

Quiin futurum. Pro tempore quo vltra pactum de non petendo inducitur. h.d.

1 ☞ Conuentiones negatiue concepte q̄ transeant ad hēdem.

2 Pactum personale quando fiat.

a **ſ. Sieralter.** [a]Ex ea parte qua pactū est in persona, non potest agi contra heredes.

1 h.d. Ex isto tex. dicit Petr. † conuentiones negatiue concepte nō transeūt ad heredē, nisi hoc actū sit, vt hic, nisi in quibus casib[b]. Primo q̄n talis cōuentio accedit 3ctui, de cuius natura est q̄ ad heredem transeat, vt l. inter stipulantem. & ibi not. j. de verb. obli. & l. emptor. ſ. si. de actio. emp. Secundo quādo quēcūq; tio alias nō haberet effectū, nisi ad heredē trāsiret, vt l. si ita stipuler per te nō fieri. j. de verb. obli. vbi pmissore defuncto ante collectā vindemiā tenet heres, alias stipulatio esset sine effectu. Et per hoc reprehendit quādā gl. paruam que est in l. si. ſ. de verb. obli. & Cyn. refert. in l. pe. de cōtrahen. & committen. stipu. Certe regula quā sumit ex isto ſ. videtur 3 casum l. iurisgentium ſ. pactorum. ſ. eodem, vbi in dubio pactū est in rem, & personale ſ. videtur adiici, vt demonstretur cum quo sit conuentio non vt pactū personale constituat. Illi duo casus, quos ponit, videntur vera.

tur veri. Pro primo facit. l. si necessaria. ff. de vendendo. ī. de pig. act. Pro secõo facit regula. l. quoties. ī. de ỹb. ob. z ī. ff reb. dub. l. quoties. z ió Bul. de Cu. z Jac. But. † in isto dubio distinguebant, aut psona apponit verbo obligatiuo, aut verbo obligationis executiuo. Primo casu nõ facit pactũ psonale. d. l. iurisgẽtiũ. ff. pacto z. ī. eo. Secõo casu pactũ psonale facit, vt hic, nisi in duob9 casib9 ī. dictis. Ista doctrina vt ī casum. l. sti pulatio ista in pri. ī. de verb. obl. ibi, ſ si se obligat. z l in illa stipulatione, p te nõ fieri. eo. tit. vbi psona adiicit verbo executiuo, tñ heres cõtinet. Et iõ vt dicẽdũ, Aut istud pactũ apponit de quodã tertio, vt putabne a Lucio Titio petat, z pactũ nit de quodã tertio, vt putabne a Lucio Titio petat, z pactũ nisi de seipso paciscẽte, z tũc aut erat talis, q cõsideratq statu psenti, nõ poterat habere heredẽ, vt filius, z seruus, tũc psonale pactũ est, vt l. z heredi. in pn. ī. eo. z intelligo psonale, c hoc est, qõ ex ingnik cũ psona, eo tñ viuo trãsit ad alios, vt ibi patet, z l. si tibi. ff. pactũ. eo. tit. d Aut poterat habere heredẽ, z tũc psona heredis z aliorũ subintelligit, nisi fuisset apposita dictio tantũ, tãtũ, vel similis, vt ī. eo. l. nisi hoc actũ. z de libe. lega. l. nõ solũ. ff. rale. Et iõ hic in tex. oz subaudiri tñ, sc3 ne ego petã tãtũ, vel ne a te petat, sc3 tãtũ. Ita subaudiebat Frãc. Accur. z Jac. de Bel. Alias si nõ esset apposita dictio, tãtũ, trãsiret ad heredẽ, vt d. l. stipulatio ista in pn. z l. in illa stipulatione p te nõ fieri. Et sic bene loquit gl. in l. si sic. ī. de verb. obl. z ibi dixi, z hoc in conuentionibus negatiuis. Conuentiones aũt affirmatiue, qualiter transeant, non est nostra materia.

ADDITIONES.

a P. PAV. P. Si ex altera. Circa istam materiam an, z quando pactum ceuseatur in rem vel in personam, vide tradita per modernos hic.

b AND. BARB. Aut puta. Adde c. veniens. de transa. z ibi Hostien. z alios vide ibi do. Card. qui alleg. Bar. hic.

c ALEX. Et intelligo personale. Sed vide Bar. late in l. si fic. la vlti. de verb. obl. Adde tñ, qõ pactum quo confiteor non teneri debitorem, presumit ad liberationem realẽ. l. rale. in prin. ī. eo. secundum Bal. in l. cum falsa. C. de iur. z fac. igno.

d POMA. Eodem tit. Aide Alex. conſ. xiij. vol. j.

LEX LIX.

1 Ablatiui absoluti magis conditionem, quam disp ositionẽ inducunt, licet quandoq; in vltima voluntate disponant.

2 Contractus eo casu quo est bone fidei, eo casu z distractus seu liberatio.

3 Contractus factus ad dissoluendum, non prodest ad agendũ.

4 Pactum tollit actionem ipso iure in contractibus, qui solo cõsensu contrahuntur.

5 Conuentio, de qua hic, non parit exceptionem in pretio, si venditor ageret ad pretium antequam res sibi restitueretur.

6 Constituens se nomine meo possidere, licet realis traditio non intercesſit, non potest ab ista traditione nudo consensu recedere, z quando videatur recessum, nu. 9. z 10.

7 Venditor, qui constituit se nomine emptoris possidere, videt tradere, poterit tamen rei vendicatione vel vti possidetis conuenire, non actione ex vendito vt tradat.

8 Instrumento venditionis tradito per emptorem venditori, in quo erat constitutum, non videtur res tradita, sed ius in instrumento contentum.

11 Rem non esse integram, seu contractum integrum q̃ faciant. Arrharum datio simplex, non facit rem non esse integram.

12 Consensus contrarius qualiter interuenire debet, vt venditio resoluatur.

13 Rem, si tibi vendidi z vere tradidi, deinde a primo contractu recessimus, z tu constituisti te meo nomine possidere, an p hoc videatur recessum a primo contractu. Actus contrarius retro similis vel equipollẽs requiritur, vt videat a primo contractu recessum. Sententia satis est qõ contineat condemnationem, vel absolutionem equipollenter.

14 Res si non sit integra, z nudo consensu partes recesserunt a venditione, si ex interuallo interuenit actus contrarius retro similis, an sufficiat.

15 Cõstituta 13 dicat ficte res tradita, tñ vera possessio transferẽ.

a ✱ Aemptione. celebrantẽ, solo consensu dissoluunt re integra, alias nõ, nisi actus retro similis interceſſerit. * h. d. Blo. diuidit hãc l. in partes quatuor. Secũda ibi, Aristoni. Tertia ibi, nec quicquã. Quarta ibi, illud plane. In tex. ibi, eo modo. z si contrahentes vellẽt agere, vt cogeret quis ad reddendum quod recipit. Not. qõ dicit9 in summario. Secõo no. diligenter † qõ ablatiui c absolute positi9 in contractibus dispositionem non inducunt. Conuenit enim hic, vt redditis a te omnibus pretiũ non dares, per hoc nõ videtur agi vt reddere tenearis, vt hic in secunda parte. l. nũcto fine, ibi, ꝑfectis, z. z in ff. Aristoni. z in fin. dicit q̃ non possit cogi, z sic isti ablatiui absoluti importãt conditionẽ magis, quam dispositionẽ, vt hic, z l. a testatore, ff. de condi. z demõ. licet quandoq; habeant vim dispositionis in vltimis voluntatibus. l. fideicommissa. ff. cum esset, ī. de lega. iij. z l. in ratione. ff. tametsi. ī. ad legem falcidiam. Facit ad predicta l. enictis. ī. de vsur. z ī. ad legem Falci. l. acceptis. Not. quod eo † casu quo cõtractus est bone fidei eo casu distractus seu liberatio ab eo contractu dicitur bone fidei, vt hic ibi, q2 bonefidei, z cetera. z hec est ratio tex. z glo. l. eleganter. ff. non solum. ī. de dolo, quod no. in l. de tutela. C. de in integ. resti. z quod no. in l. sub pretextu. C. de transac. † Aprimo no. f q̃ contractus, qui fit ad dissoluendum, non prodest ad agendum. dixi in l. in traditionibus. ī. eo. Opp. pactum non tollit actionem ipso iure. vt l. iuris gentium. ff. quinimo. z versic. idem respondit. ī. eo. Solutio. Speciale est † in istis contractibus, qui solo consensu cõtrahunt, vt d. l. iuris gentium. ff. adeo. siue res sit integra. siue actus retro similis interceſſerit, vt hic, z l. j. C. de rei vend. quo casu etiã ipso iure tolleretur secundum secũdam opinionem positam hic in gl. z bene. Opp. C. de pactis inter emptorem. l. commissorie. z ī. de in diem addi. l. j. Solu. ibi illa pacta incontinenti apponuntur, z est speciale in eis quod inducant retranslationem dominij, quod egamma, vt in d. l. ff. de donat. Venio ad glossam magnam, s que est additio ab illa parte que incipit, sed quid si vẽditor, etc. Primo † quero vtrum conuentio, de qua hic loquitur, pariat exceptionem in pretio, si venditor ageret ad pretium antequam sibi res restituatur. Glossa dicit quod non, neq; assignat rationem hic, sed C. quando liceat ab emptio. discẽ. in fin. in gl. super verbo, actionem. dicit idem, quia istud pactum ad hoc non apponitur, vt hic pariat exceptionẽ ī pretio, nisi reddita re. Preterea resultaret iniquitas, q2 emptor haberet rem, ad quam daudam nõ cogitur, vt hic in fi. Item, z pretium si posset, excipere. Istud dicit glossa ibi, Guliel. de Cugno dicit idem. Nam ex tali pacto resultaret quidam innominatus contractus, z ideo licet penitere ei, cui contractus impletus non est. Sed certe non placet, quod hic sit contractus innominatus proprie loquendo, qui debet fieri per, vt, sed hic fuerunt positi ablatiui absoluti, qui important conditionem, vt l. si intra. ī. eo. z sic non puto quod hic sit locus penitentie illo volente soluere rem. Tene ergo rationem g o. Secõo quero, h quid si ego vendidi tibi rem, † constitui me tuo nomine possidere, z realis traditio non interceſſit, vtrum ab ista traditione possit nudo consensu recedi? Et videtur quod non: q2 res licet non sit tradita, tamen tradita videtur, vt l. quedam. ī. de rei vendicatione. z l. qõ meo. ī. de acquirenda possessione. Preterea ad faciendam rem non integrã sufficit aliquid fieri per qõ debitor liberetur, vt l. cum emptor. in fi. de rescindenda venditione. Sed constituendo se possidere nomine emptoris, venditor liberatus est ab actione ex empto, vt not. C. si aduersus venditionem. authen. sacramenta. ergo res i non est integra z sic nudo consensu non receditur. Ita voluit dicere glo. vide eam. Sequitur in glo. Item non parit exceptionem, z cetera, quam gl. sic capta ad precedentia. Videtur qõ inda conuentione recedatur, q2 venditor qui possidet, licet alieno nomine, non poterit conueniri amplius ad rem, sed erit tutus exceptione pacti. Ad hoc respondet gloss, duobus modis. Primo quod tale pactum non parit exceptionem, q2 non fit ad hoc, vt in fi. huius leg. Item quia si fieret ad hoc, scilicet ad liberandum, fieret ad liberandum ab actione ex empto. Sed ab illa iam est liberatus cum constituendo se emptoris nomine possidere videat tradere, z sic non potest conueniri venditor nisi rei vẽdicatione vel vti possidetis, ſ de istis actionibus non est actus, ergo, etc. Nota † z tene menti k gl. istam qõ si in instrumento apponuntur l illa verba, quod venditor constituit se emptoris nomine possidere, non potest amplius venditor conueniri actione ex vendito, vt tradat, sed debet conueniri rei vendicatione, vel ✱ vti possidetis, vt hic. Idem not. d. aut. sacramenta. * quod est multum no. Item * probat glo. quod non videatur recessum, q2 non interuenit actus retro similis qui requiritur, vt hic, z l. ij. ī. de rescinden. vend. Contrarium arguit gloss. quod videatur recessum. Probatur quia videtur interuenire actus retro ✱ similis. * Nam interuenit consensus contrarius. Item rei traditio, q2 cum res esset apud venditorem, videtur sibi retradita, vt Insti. de rerum diui. ſ. interdum. z ī. de acqui. re. do. l. qua ratione. ff. interdum. Bl. rñdet. Certe ibi dõ contrarium, q̃ non vt tradita. z est verum, tamen possessio sibi acquiri vt absq; traditione, z sic videtur actus retro similis, sicut emptori absq; traditione quesita fuerat. Qõ crederem verum, si hoc actum esset vt possessio sibi venditori quereretur. Et hoc tenebat Ja. Bu.

m sed simplex conuentio ad resoluēdū hoc non operatur, m tū huic multū cōtradicit l. qui pignoris. ſ. de acqui. poſ. & ſ. de p̄cario l. ſi debitor. vbi vī quod soluto pignore soluitur p̄carium, quod erat apud creditorem, ita hic resoluta vēditione soluit̄ p̄carium, quod erat apud vēditorem, & ſic remanet possessor seu p̄carius suo nomine. Sed sustinendo potes dicere. & bñ aliud in p̄cario creditoris q nunquā possidet simpliciter pro ſe, sed ad vtilitatē debitoris, vt l. seruū nomine. ſ. de vſucapio. & no. ſ. q satisfa. cog. l. sciendū. ſ. creditor. sed emptor possidet simpliciter pro ſe, & ad sui vtilitatē, quod placet. & no. ¶ Scōo

n arguit gl. hic, Tradito instrumento videtur tradita res, n vt l. ſ. C. de don. ergo eodē mō instrumento inciso videtur res tradita, p regulā iuris, nil tam naturale ꝛc. Sz hoc instrumētum fuit incisum verbo, quod fieri potest, vt l. emptor. ſ. ſi. ſ. e. l. nihil, de adi. leg. ergo videtur res esse retradita. Sl. rūdet, q

9 illud est verū re integra, quod nihil est dicere. Dic † ergo qđ tradito instrumento, non videtur tradita res, sed ius contentum in instrumento, vt d. l. ſ. C. de dona. sed hic regrit̄ retraditio rei, nō iuris. ¶ Tertio arguit gl. qū res nō est integra, vt puta q̄ interuenerat fideiussor animo nouandi p nudū cōsensus cōtingit liberatio reo & fideiussori, vt ſ. de rescin. ven. l. emptio. ergo ita in proposito. Soluit gl. ibi, secūda obligatio est liberatio p̄me: quasi dicat, stipulatio inter posita animo nouandi liberatio p̄me, nō nudus cōsensus adhibitus ad resoluēdum contractum. Certe ēt ibi nudus consensus est liberatio ab illa obligatione, tamen non ipso iure, sed ope exceptionis. Aū fateor q hic contingeret liberatio ope exceptionis si hoc ageretur, nō tū videtur agi, vt ſ. dictus est in rationibus precedentibus. ¶ Et ideo † dicēdū est in q̄stione predicta q simplex

o Sius consensus non inducit resolutionē. Sed si fuisset dictū quod possessio remaneat apud venditorē, qui prius alieno nomine possideret, tunc esset actus Sius retro similis, & inducere

✻ p tur resolutio * ? Segk in gl. Pitē ad donationē trahe, vult dicere q omnia q dicta sunt q in venditione, que nudo consensu

q resoluunt̄ re integra, aliās secus illa trahunt̄ ad donationē. naz donatio hodie nudo ꝯsensu perficit̄, vt l. ſi quis argentū. ſ. pe.

11 C. de dona. † Quero que faciunt contractū nō esse integrū, seu rem non esse integrā? Rūde in iudicijs: dic, vt l. ſi defunctus. ſ. de pcu. In Sctibus innominatis dic, vt l. ſi pecuniā. ſ. de cōdi. causa data. In istis ǫ tractibus, q cōsensu contrahunt̄, primo facit rē nō esse integrā traditio rei vt p̄tio totius vel partis, vt hic, & l. j. & ff, C. de rescind. vēd. Itē dico, traditio vera vel ficta, vt ſi ꝯstituat vēditor se emptoris nomine possidere, vt hac gl. Itē ſi q̄s actus intercesserit quo alter Shentium libereꝫ, vt moris rei vēdite, vel aliqđ simile, vt l. cū emptor. in fi. ſ. & rescin. vēd. Et no. hic in gl. Itē ſi p̄tiū vel res in stipulationē deducitur, vt l. emptor. in p̄n. & eo. & l. cū emptor. ſ. de rescin. vēd. & hoc tāgit in gl. Datio aūt arrharū simplex nō facit rē non esse integram, nisi det̄ p̄tio parte p̄tiū, vt l. ſi. C. qū lice. ab emp. discē.

12 ¶ † Quero qualiter Sz interuenire iste Sius cōsensus? & Re

r spō. dicunt quidā hec est Sua reuenditio, qđ gl. reprobat. C. qū lic. ab emp. discē. l. ſi. Dic ergo q̄ sufficiunt verba apta ad resolutionem Sctus, licet nouus Sctus non fiat, vt probat̄ hic, & ſ. eo. l. iurisgentium. ſ. adeo. & hoc est vtile scire in ciuitate ista: q̄ ſi essent necessaria verba que constituūt nouū Sctū, solueret̄ nouna gabella, ſz qū sufficiūt verba resolutoria tātū, nouna gabel-

13 la nō venit̄ soluēda. ¶ † Quero, qđ ſi vēdidi tibi rem, & tradidi vere, demū a p̄mo Scō recessimus & tu cōstituisti te meo nomine possidere, an p hoc videat̄ recessum a p̄mo Sctu? Glo. vī hic dicere q nō. Nā requirit̄ actus retro fum. lis vere, ſz traditio mea fuit vera, retraditio tua est ficta, q̄ nō sufficit. Hoc innuit gl. hic dū dicit, verus actus desideraꝫ, ꝛc. quasi dicat nō ficti. Et hoc vī tenere Pet. in l. j. in vlt. q. C. de rescind. vend. Cōtrariū credo: Nā qđ dī q̄ requirit̄ actus Sius retro similis intelligo, vel eq̄pollēs illi, vt l. ſi. ſ. māda. & C. de instit. & substit. l. ſi mater. & l. restituta. in p̄n. ad Treb. & qđ dī. C. de sen. l. ſ. ses. vbi dī q̄ sua dz continere absolutionē, vel cōdēnationem (dicit gl.) vel equipollēs. Nūc ad ꝓpositū hic interuenit actꝰ equipollēs. s. q̄ illud qđ veniebat mihi restituēdū vere incipis debere mihi actione mādati, vel locati, si intercessit locatio: merito perinde est ac si nō esset traditū, vt l. certi cōdictio. in fi. ſ.

14 si cer. pet. ¶ † Quero si res nō erat integra, & nudo cōsensu recessimus a vēditione, si ex interuallo interuenit actus Sius retro similis, an sufficiat? Breuiter si tēpore retrarū ꝯsensus Sfuit actū. ſ. de re tradēda, sufficeret, vt hac l. arg. ſ. de sol. l. Modestinus. Sz si hoc nō fuisset actū, tūc altera parte multa non cōfirmaret ille distractus, p regulā iuris, qđ ab initio. de reg. iu. Sz si pars cōsentiret, tūc valeret, quasi ex p̄senti cōsensu cū retraditione rei. Ita intelligo dictū Pet. in d. l. ſ. C. de rescin.

s vēd. ¶ Ultimo aduertas ª q̄ lz † qū cōstituo me tuo nole possi

15 dere, vt hac gl. appellet̄ ficta traditio, & vē sit q traditio est ficta, tū possessio q̄ p hoc mihi acquirit̄ est vera, & propria, vt in l. certe. ſ. i. ſ. de precario. ibi ꝓprie habere dicor. Et p hoc respondeo qđā dicta Bul. de Lug. hic, q dicit q ſi pcurator meus emit, & tu constituis te eius nole possidere, qđ mihi dño nō ꝓficit possessio, ne concurrant due fictiones. Quod ego nego,

t q̄ possessio ᵏ vere acquiritur, & ꝓprie. Quod examina plene in l. ſi is qui pro emptore, in vltima queſt. ſ. de vſucap.

ADDITIONES.

a ¶ Ab emptione. An autem solutio contractus, dicaꝫ tribuere nouū titulum ei pro quo resoluitur? vide pulchre per Are. in l. Pomponius. ſ. in dote. de acqui. poſ.

✻ GLAVD. ¶ Intercesserit. Circa istam regulam, qđ in resolutione cōtractus eadem solemnitas requirit̄, que in ipsius celebratione: vide pro & cōtra qđ dixi in l. j. ſ. nunciatio. super illa in verb. omnibus diebus. ſ. de ope. no. nunc. circa intellectū g. in l. minor. in p̄n. ſ. de emict.

b POMA. ¶ Quod dixi. Vide Jaſ. in rub. ſ. fol. mar.

c ALEX. ¶ Ablatiui. Sequitur Bal. in l. ſ. C. qñ lic. ab emp. discē. ibi, quero nunquid in contractibus.

d P. PAVL. P. ¶ Ablatiui absoluti. Vide, & adde idem esse in dato, fin Bal. in l. j. ver. v. C. de fer. de regula, & contra regulam, vide Jaſ. in rub. ſ. fol. mar.

e ALEX. ¶ Est bone fidei. Si contractus est bone fidei, & distractus est huiusmodi. Et sequit̄ Bal. in l. j. in princip. C. qñ lic. ad empt. discē.

f ¶ Ultimo not. vide Jaſ. ſ. item si quis. Instit. de acti. vbi limitat hoc dictum.

g ALEX. ¶ Venio ad glo. magnā. Adde q̄ Bal. in l. j. in vltimo ver. C. de inof. do. dicit notari ex gl. hic in fi. q̄ vbi ex solo titulo dominium transferꝫ, rescisso tit. retransferꝫ dominium. Secus, vbi traditio requirit̄, q̄ licet titulus annullet̄, non retrāsferꝫ absq; traditione. Adde glo. no. & ibi Bal. in Lincuile. C. de rei vend. And. Bar. ¶ Adde Bar. in consi. inci. Pet. Jo. de Antiquo. vbi cuidam emptori fuit vendita petia terre, quā ele

gerit in tali loco, & venditor constituit se nomine emptoris possidere: consuluit q̄ antequam eligatur, operatur illud precarium, quod est bene no. vide ibi.

h ALEX. ¶ Sed quero. Adde etiam Bal. in l. j. C. quando lic. ab empt. discē. POMA. ¶ Adde q̄ dicit, in contractu emptionis, vt ad soluendum requiratur retro traditum, idem sit in transactione. vide Jaſ. in l. ſi diuersa. C. de transac. in prin.

i POMA. ¶ Ergo res. Ad hoc hanc glo. reputat sing. Jaſ. in l. traditionibus. C. de pac. super vlti. glo.

k POMA. ¶ Et tene menti. Vide Barthe. nu. lvij. Alex. consi. xxv. ij. vol. & consi. xxv. vol. j. incipiente, viso libello, vbi concordat istam gl. cum gl. contraria. P. Pau. P. ¶ Vide Barth. no. clxxij. & no. lxix. Limita tamen primo procedere, ſi aliquis constituat se possidere precario nomine, vide Alex. consi. xxvij. ad fi. & Jaco. hic. Item limita non procedere, quando tempore constituti, non constaret quod venditor possideret secundum glo. Bal. & Saly. in l. j. C. quando liceat ab emp. discē. & per Jaſ. hic. & Barthe. de quo ſ. vide quedam alia in materia constituti ad Bar. in l. q̄ meo. in p̄mc. de acquir. poſſ. illud tamen qđ dicitur q̄ ad hoc, vt per statutum transferatur in aliquem possessio, opus est, vt probetur constituentem possidere tempore statuti: intelligē quantum ad ipsum constituentem: secus est quia contra eum probatur possessio, ex solo constituto, vide Are. in l. interdum. ad fin. p̄m. de acquir. poſſ. alleg. Bal. in l. fi. ne autem. ſ. i. de publicia. est in ſ. fi. q̄ in ſ. j. dicit contrarium, quod regulariter non probatur possessio per constitutum nisi probetur. Item an per constitutum transferatur dominium, si constituens non possidebat, vide Are. in l. quāuis. ſ. ſi constituero. ſ. de acquir. poſſ. post Pau. de Cast. ibi. Jrez quid fiet apprehensa possessio per illum, cuius nomine constituit aliquis se possidere, & denuo reuertatur possessio ad constituentem, an poterit etiam tunc cōstitutum, vide Aret. in l. quod meo. in fi. de acqui. poſſ.

l ALEX. ¶ In instrumento apponunt̄. Si venditor dixit in instrumēto se emptoris nomine possidere, non pōt venditor cōueniri actione ex vēdito, vt tradat, contrariū tenet gl. in l. Julianus. ſ. ex vēdito. ver. possessionem. de actio. emp. ¶ Vide Bal. in l. ij. C. de vsur. & in l. j. p donat. Et istud puto intelligendum, quoties venditor tēpore constituti possidebat, alias vī secus, cum constitutio precarij nihil operata fuerit. l. quāuis. ſ. j. de acquiren. possessio. Et vide qđ not. Bal. in l. j. C. de senten. que pro eo quod interest. & vide in ſ. actionum. Instit. de acti. facit l. ratio. in p̄mc. & l. Julianus. ſ. ex vendi. & l. emptorem.

ſ. fi.

ſ.fina. v.infra de actio.empti.z vendi.predicta intellige, qñ ipſi venditori incumbit onus probandi, ſe tunc poſſeditſe, ſecundū Angel. in l. quamuis §. primo. z Bal. in l. prima C. quando lic. ab emp. diſce. Sz pone, quod tēpore conſtituti, ſola ciuilis poſſeſſio erat penes venditorem, vtrū erit liberat⁹? Dic aut erat naturalis penes aliū puta emphyteutam, z tunc non ſit liberatus, ar. l. ij. §. i. z l. vj. de actio. empti. Aut naturalis erat vacās vt in caſu l. cla⁹ poſſidere. §. primo. de acquirē. poſſeſſio. tūc ſit liberatus, ſi empto⁹ neglexit adipiſci illam naturalem, cuius primum potuit, que habebatur pro tradita, ex quo per eum ſtetit l. iure ciuili. de conditionibus z demōſtrationib. Sz ſi empto⁹ non potuit, puta, quia ſtatim fuerit naturalis occupata p aliū, puto quod venditor non ſit liberatus, arg. d. l. ij. z ij. §. de actio nib. emp. l. z ad hoc no. quādo ex conceſſione pcarū, trāſeat dominium vide no. Bal. in l. prima. C. pro dona.

CLAVD. ¶ Sacramenta. In quo caſu eſſet preſumptio, z ſuſpicio fraudis: quo caſu regrit vera traditio, vt dominiū trāſeratur, vt vult Bar. in l. poſt cōtractum. §. de donat.

ALEX. ¶ Non operat. Sz imo tunc videt poſſe dici idem, ac ſi actum eſſet, q poſſeſſio ſibi queratur, quia ex quo res eſt realiter penes venditorem, eo ipſo quod ſit cōuētio ſuper reſolutione contractus, in cōſequentiā videtur fieri conuentio, quod remaneat penes venditorem, ex quo eſt penes eum, ſicut, z quādo vendo tibi rem exiſtētē penes te ex cauſa commodati vl depoſiti, eo ipſo videor velle, quod habeatur p tradita, vt in §. vendite. z in §. per traditionem. Inſti. de rerū diui. z ſic Bartol. eadē eſt diſciplina, arg. l. z ſi contra. de vulgari z pupillari. Facit quod habetur in l. illud. de acquirenda hereditate. Nō obſtat q nō interuenit actus ſimilis priori, q ſactis eſt, quod interueniat eq̄pollēs, argumēto eorū que no. i ſimili in l. preſes. de ſenten. z per Bar. hic ſecundum Imo. in l. q mihi donatum. de donat. in ſi. Et ad hoc o ptime facit, q no. Bar. in hac l. noſtra i ſi.

ALEX. ¶ Tradita res. Ponit ēt Bal. in dicta l. prima ad finē. C. de dona.

ALEX. ¶ Et ideo dicēdū. Ad hoc vide Baldū. in l. traditionibus. in pen. col. C. de pactis. vbi allega. hanc gl. z in l. prima, qñ liceat ab empt. diſce.

CLAVD. ¶ Retro ſimilis. Nota, quod ſi in inſtrumento vēditionis ſtipulatio interuenit inuito cōſenſu nō poſſet tolli. Bar. in l. qui bis idez. §. de verbor. obligat. z ibi ecp eſſe no. Aretin.

CLAVD. ¶ Conſenſus. Itē hoc verū, niſi lex vteret verbo, accipiet, q tunc vl requirere traditionem actualiter, nec ſufficeret ficta traditio. Bar. l. Titia. §. de verb. oblig.

P. PAVL. P. ¶ Sequitur in glo. Quid autem in tranſactione, an habeatur dolus? vide Jaſ. in l. ſi diuerſa. in principi. C. de tranſactionibus.

ALEX. ¶ Dicta ſunt. Adde Bal. in l. i. C. qñ liz ab emp. diſceed.

ALEX. ¶ Contrarius conſenſus. Non dz ſolui gabella, pro reſolutione Jctus, vide glo. in l. iū. §. Item ſi. de Jure iudi cure. Adde q idē ſequitur Bal. in l. j. C. quando liceat ab emp. diſc. z in l. ſi donationis. C. q ſi me. cau. z q ipſe no. in l. ſi. §. penult. C. com. de leg. Ex quo infertur, q de contractu diuiſionis, nō dz ſolui gabella, q non eſt contractus nec diſtractus, vt in l. iubemus. C. de ſacroſan. eccle. z vide bonus rex. in auth. de liti. in §. ij. z bonam glo. in l. quoties. C. de inoffi. teſt. De quo vide omnino Bal. in l. tres fratres. ſ. eo. vbi not. dixit eſſe dare optimam cautelam, ad euitandam ſolutionem gabelle z q ex Jctu, ex quo non tranſfertur dominium, nunquam debeat ſolui gabella, facit q not. Bar. in l. vnum ex familia. in prin. de leg. ij. An autem ex contractu diuiſionis, tranſferatur dominium? vide in l. z ideo. de condi. fur. z quis contractus ſit vide in l. diuiſionis. ſ. eod. Quid de contractu tranſactionis, z donationis, vide per Bar. z Bal. in i. Jctus. de fide inſtru. z q not. Bar. in l. quod ſeruus. de ſtipu. ſer. z ſi fraudem gabelle, vide q not. Bal. in l. illud. in fi. C. de ſacroſan. eccle. Quid ſi de quolibet Jctu in quo interuenit pretium, debet ſolui, an intelligatur de emptione tantum? vide Bal. in l. ſi cum dotem. C. de iur. do. z ibi etiam de contractu tacite incluſo vel tranſlato in alium Jctum. z quid de acceſſorio. adde quod de diuiſione ſoluatur gabella. Rom. conſi. clxxxij.

ALEX. ¶ Vltimo aduertas quod. ¶ Adde q̄ not. in l. q mihi donatum. in ſi. z ibi dixi poſt Bar. j. de don. facit extra de preb. c. accedens. z hoc dictum Bar. reaſſumpſit Bald. in c. vnic. §. idem eſt de natur. feud. And. Barb. ¶ Contra Bar. tenet Ang. in l. ſi is qui pro emp. §. de vſuc. z vide l. i. z l. per procuratorem. C. de acqui. poſ. z in l. j. §. p procuratorem. §. eo. Jo. de Imo. in d. l. ſi is qui pro emp. in ſi. Iz ipſe teneat Z, vide §. p procuratorem. vide Bar. in l. j. C. per quas perſonas nob. acq. vbi videtur tenere in ſimili, cum Bul. Bal. ibi ſequitur Bar. hic, conſulni apud Tremonam contra Bar. hic.

t POM. ¶ Quod ego nego. Vide Bar. conſi. xcvij. alias, lxxxvij. ij. vol. z conſi. lvij. vol. ij.

LEX LX.

PEr quos. Quoruz ſtipulatione nobis acquiritur, z pacto. h.d. qui ſunt iſti ponuntur in glo.

LEX LXI.

IOperator. Iſta lex legit in gl. trib⁹ modis. Pone caſum ſm ſcām lectu. q̄ eſt melior, z magis notabilis. Ubi eſt paritas in cumulo debiti, dignitate, z numero perſonarum,

a preferunt voces a conſanguineorum. h.d. Pro hac lec. facit l. j. §. de prim. cred. Sed ſecundum alias duas lect. h.d. Pactum factum ei qui putabat heres, porrigitur ad eum qui in veritate eſt heres. Hoc autem intellige, ſi contemplatione hereditatis ſit factum. Non obſt. ſ. eo. l. ſi tibi. §. pen. C. eo. l. ſi actiones.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Preferūtur voces. Sequitur Ang. hic Bul. z Bal. contra in l. z ſuum. §. fi. ſ. eo. licet Bal. hic ſecus.

LEX LXII.

1 ¶ Pactum appoſitum in traditione rei de re non alienanda valet ad hoc vt contraueniens pacto teneatur ad intereſſe, non ad hoc quod impediatur dominij tranſlatio.

a NEmo. Pactū de nō alienādo rē propriā non valet. h.d. Opp. C. de pact. inter emp. l. ſi. Sol. Bl. dicit hic, q ibi pactū fuit appoſitū in traditione rei, hic ſecus: tenet ergo q ſi in rei traditione apponit iſtud pactū q̄ valet. Contrarium no. ſ. eo. l. in traditionib⁹. in prin gl. vbi inter caſus ſpeciales ponit hāc legē, q pactū factū in traditione rei nō valet. Jac. But. dicebat, Aut pactū apponit in traditione rei mee de ipſa re nō alienanda, z valet pactū. Ita loquit iſta gl. z l. vlti. C. de pac. inter emp. Sz ſi apponit in traditione rei pactū de alia re non alienanda non valet. Ita loquit gl. ſ. eo. l. in traditionib⁹. Et ſta pōt intelligi hic rex. Iſtud qd dr q tale pactū valet, intelligas non quo ad impediēdā trāſlationē dñij, ſz quo ad hoc vt ſueniens teneat pacto ad intereſſe, vt C. de condi. ob cau. l. ea lege. z hoc eſt forte qd volunt dicere Jac. q̄ qñ pactū apponit in traditione rei mee de ipſa re nō alienanda, ſi alienet ſine dubio mihi cōpetit actio ad intereſſe, qd eſt iuxta valorem rei, vt d. l. ea lege. de cōdi. ob cau. z §. de verb. obli. ſi ita quis. §. ea. l. Sz ſi apponat in traditione alterius rei, tunc non cōmittit niſi interſit. Pōt enim eſſe q̄ non intereſt tua. Si enim intereſſet z pactum eſſet veſtitū indiſtincte cōmitteret, vt ſtatim dicam. ¶ Opp. §. de aqua quo. z eſt tua. l. i. §. ſi qs. Sol. ibi, intereſt paciſcentis, z pactū erat veſtitū, merito cōmittit obligatio ad intereſſe ſi Z fiat. Opp. C. de reb. al. e. non alie. l. ſi. Sol. vt in gl. ¶ Opp. §. de diſt. pig. l. ſi creditor. §. ſi. Sol. ibi eſt duplex litera, ſcām vnam concordat, ſcām aliā diſcordat. Et illa eſt verior litera, prout dicit nullā eſſe venditionē, qd videri feci in libro Pandectarū Piſis, cuz de facto occurreret: ſm quā ſolue q̄ ibi intereſt creditoris paciſcētis, hic non. Sz illa Jdicit fortius in alio. Nam dixi §. pactum non valere vt impediat dñij trāſlationem, ibi dicit Jrium. Sol. ibi ille cui factum eſt pactū de non alienando, habebat aliquod ius in re, vt puta hypothece, merito tale pactū afficit rem, vt alienationē impediat. Simile inter dñm z emphyteutam. Non enim poteſt emphyteuta alienare, q̄ dñs cui ad non alienandum tenetur ſibi reſeruauit ius in re. Et iſta pro nunc ſufficiant. Dixi plene in l. filiuſſa. §. diui. ſ. de leg. j. in contractibus z in vltimis voluntatibus.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Non valet. An z quando valeat pactum de non alienando rem ſuam? adde qd idem no. in l. qui abſenti. §. j. de acq. poſ. de iſta materia vide per Imo. in l. qui Rome. §. coheredes. de verb. oblig.

LEX LXIII.

a b SIreus. Pactum principalis b non preiudicat defenſioni iam fideiuſſori q̄ſite. h.d. No. iſtum caſum. Opp. §. eo. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. Sol. Intellige q̄ ibi conſenſit. ¶ Item opp. §. q̄ q̄z iur. l. iij. §. ſi is p quo. z §. ſeq. dic vt ibi dixi. Per hanc l. determinata fuit q. de facto, Bonon. creauerūt quēdam ſyndicū q deberet inquirere oēs officiales, de adminiſtratione eorū officij. Accidit q quidā qui dederat fideiuſſores de fideliter adminiſtrando fuit inuētus legaliter adminiſtraſſe, z abſolutus, z ſic exceptio cepit cōpetere fideiuſſori, vt §. de excep. l. exceptiones. ij. §. rei autē. z l. omnes. Poſtea trāſacto biēnio facūū eſt ſtatutū, quo nō obſtāte ſyndicatione facta p̄mo eligant

quidã,q debeãt inquirere a decẽ annis citra omnes officiales, vide iste absolutus fuit inuentus habere decem,z in his cõdẽnatus fuit,an per hanc condemnationem fideiussor inquietari possit? arg. huius l. fuit dictum q non. Nam sicut exceptio pacti sine facto suo ab eo auferri nõ potest,ita nec exceptio rei iudic. arg. huius legis.

ADDITIONES.

a ALEX. Si reus. Iste tex. facit contra Bar. in q. sua, in l. q Rome. §. flauius, de ver. ob. ¶ AND. BARB. Et vide ad quid alle. iste tex. in c. quamuis de rescri. z ibi d. Ant. in prin. z Petr. de Anch. qui contradixit. vide omnino. z vide Jo. de Imol. in c. potuit. de loc. ad fin vbi pulchre loquitur pro isto tex.

b P. PAV. P. ¶ Pactũ principale. Quod pactũ ex negligentia principalis, nõ noceat fideiussori, cui iam erat quæsita defensio vide Ant. de butr. cõsilio xviij. quẽ vide omnino, videtur in simili p illũ tex. Bar. in l. rez queritur. §. qui impleto. j. loc. Itẽ circa reg. huius l. vide Ro. sing. clxxxij. Ja. in l. iij. §. si rep quo. j. quod quisq; iur. post Ales. z alios ibi vide Jas. late in l. j. C. de iud. Deci. consi. xcij.

De transactionibus a Rub. xv.

¶ Bl. continuat, dicit in ea.

ADDITIO.

a P. PAV. P. ¶ De transac. generalem tractatum de transi. habes per do. Bapt. de sanc. Seuer.

LEX I.

1 ☞ Dictio, quasi, est nota impropietatis.
2 Transactio fieri potest qualiter cunque res sit dubia.
3 Pacto gratuito remitti aliquid potest cõtrouersia pendente.
4 Pactum simplex non est donatio.
5 Pactum est genus continens in se transactionem.
6 Transactio si non valeat vt transactio, non valet vt pactum.

Qui transigit. Seipsam summat. Op. C. de pact. l. j. z C. eo. l. de fideicommisso. vbi fit trãsactio de re, de qua nõ est lis. Dicit† quidã q hic est dictio, quasi a, que est nota impropietatis. q. d. potest 1 a transigi etiã de re nõ dubia, vt in cõtrarijs. Vel 2 dic vt dicit gl.† q ibi erat dubiũ, licet nõ in iudicio. Sive ergo res sit dubia propter iudiciũ sive pp aliud, potest fieri transactio. ita loquit hic. Opp. de l. in summa. j. de condi. inde. Sol. in tel. ige istam fm illam. z ibi plenius dixi. Opp. extra glo. de re incognita non põt quis dubitare, vt no. j. de iur. z fac. igno. sup rub. tamen illud qõ est incognitum, potest venire in trãsactionem, vt l. Aquiliana. j. eod. ergo, &c. Solue vt ibi dicas. ¶ Ve 3 nio ad scõm: † quero vtrum pendente controuersia aliquid possit remitti pacto gratuito. Tex. vẽ q non: cum dicit, rem certam, z indubitatam, Glo. dicit Itium, z tunc enim illud litigiuz 4 qõ est certum, remittit. Scõm hoc vẽ hic casus, † q simplex pactum sit donatio. Contrarium vidistis. ff. tit. j. l. Juris. §. fi. z l. iij. §. nunc de effectu. de lib. leg. vbi pactum fit etiam non gratuito, sed ex necessitate. Pro hoc est expressum qõ habuistis, ff. tit. l. si cõuenerit. vbi in dubio si cã non apparet, pactũ factuz vni ex Jhentibus in totum Itum tollit, z sic non est præsumptio donationis, pro hoc, q in dubio quis donare non vẽ, vt l. 5 cũ de indebito. j. de proba. Dicendum est † igit q pactũ est ge- b nus, bl. j. ff. tit. j. continet enim in se transactionem. Itẽ, pactum dẽ esse, sive fieret gratuito et liberalitate, sive fieret ex aliqua necessitate, vel pp aliam sui vtilitatem. vt d. l. contra iuris. §. fi. z l. iij. §. nunc de effectu. de liber. leg. z l. si conuenerit. ff. tit. j. z j. de rescin. vend. l. j. z qõ ibi not. Qui igit dicit pactum factũ esse ex causa donationis, hoc debet probare. Nec ob. lista, q? lo 6 quif in casu certi. ¶ † Quero, si transactio non valet vt transactio, forte q? res non erat dubia, an valeat vt pactum? Bl. determinat q non, sive fiat per pactum, q? res non erat dubia, sive per acceptilationem, vt C. eo. l. si causa.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Dictio, quasi. Et adde q sufficit cõtrouersiam esse de facto, quãuis nõ iuste vt valeat transactio z cõ promissum fm Bal. in l. j. in fi. C. eo. z tex. vbi Bar. z doc. in l. ij. C. eo. vel q speret esse lis, vt no. Bal. in l. causas. C. eo. Sz verũ transactio de 2sensu partiũ possit fieri de re certa? vide Bar. in l. qd cũ. j. de arbi. z facit q idẽ no. in l. fi de certa. C. eo. ¶ Adde etiã post Jas. an trãsactio possit fieri sup re certa? Rom. cõs. cccclxij. z in quãtũ Jas. tenet, q vbi renũtiatũ est ei pp qõ res erat liquida, q valet trãsactio. adde Rom. cõsi. cclviij. Bal. cõsi. clxvij. lib. j. z inquãtũ dicit, q si ex forma statuti dz fieri compromissum, q non poterit peti publicatis attestationibus, nec post conclusionem in causa. vide Bal. consil. clij. lib. iiij. Pau. de Cast. consil. lxxij. Et tan si transactio non valeat, vt transactio, valeat vt pactum, vide Ang. consi. xciij. Cal. consi. ij. de transact.

b ALEX. ¶ Est genus. Adde qõ no. Bar. in rub. C. de pact.

LEX SECVNDA.

a Transactum. a Transactio fit per pactum simplex, z per acceptilationem. h. d.

ADDITIO.

a ROMA. ¶ Trãsactũ. Limita istã l. vt per Jas. l. j. C. de transac.

LEX TERTIA.

Operatores. Trãsactio inter scriptos heredem, z veniens ab intest. legatarijs non preiudicat. h. d. Opp. j. eod. co trouersia. Sol. vt ibi plene videbitis.

§. Cum transactio. Transactio nõ potest gif ad codicillos vo stea repertos. h. d. Opp. j. de excep. rei iudi. l. ij. Sol. ibi in tentia, hic in transactione. Contra hoc tũ facit j. eo. l. de his. ibi vide Dy. Oppo. j. ad Treb. l. Lucius. §. fi. Bl. solvit opi me, q? ibi omnis vltima voluntas fuit producta, hic non. ¶ debitis de hoc statim in l. de his. j. eo.

§. Debitor. Trãsactio facta cũ putatiuo herede, verũ heredẽ non potrigit. h. d. Blo. pomit casum duobus modis, nõ curo. Opp. j. de peti. here. l. si hanesidei. §. petitor. z l. post senatusc̃ultũ. Sol. tres sol. dant gl. li. z tertia respicit primã casus positionez, prout tractat de repetitione pecuniæ solute ob debitũ. Dicit ergo q Ita loquitur qũ heres ratam habuit solutionem factam putatiuo heredi, hic non habuit ratam, z ista est bona. ¶ Ultima sol. est, q hic fuit solutũ indebitũ, ibi, debitũ. Ista cõmet diminutio Preterea idem iuris est in indebito, q in debito, vt distinguas an heres ratũ habuerit vel nõ, z an ille receperit nomine hereditario, an nomine pprio, vt l. si possessor. §. bonefidei. z ibino. de peti. here. Scda sol. respicit scdam lect. q hic loquit de pecunia recepta ex causa transactionis, z sic ex propria negotiatione, ibi de pecunia soluta pp debitum. Ista est no. sol. probat j. de here. vend. l. venditor. z j. ad l. fal. l. si heres. Not. q qñ quis recipit debitum simpliciter, videt vt heres recipere, sed quando causa transactionis, videtur ex propria negotiatione.

LEX QVARTA.

1 ☞ Acceptilatio non tollit obligationem iurisgentium, nisi prius in stipulationem Aquilianam deducatur.
2 Transigi super incognitis licet non possit, tñ incognita ex transactionis in conuentionem deduci possunt.
3 Quietationẽ generalẽ quis non põt cogi facere, speciales
4 Arbitratores non possunt cogere partes ad faciendũ gen ralẽ quietationẽ, nisi specialiter eis a partibus sit cõcessu Facto compromisso in arbitro de controuersia que verte super certo fundo cuz plena potestate arbitrandi, arbitr non potest cogere partem vt det alteri parti aliquam alia de qua non erat contentio.
Arbitrator non potest cogere partem ad dandam rem vel cumiam' pro re.
Pecunia omnes alie res estimantur.

a Aquiliana. a Per aquilianã stipulationem omnes obligationes tolluntur hoc actũ est, sed in dubio non tollunt nisi ille de qu 1 bus est cogitatũ. h. d. cũ l. seq. ¶ † Opp. q acceptilatio non perimat obligationẽ iurisgentiũ. l. accepti. la. z l. si acceptilatũ. j. de accep. Sol. hoc verũ, nisi prius deducat in Aquilianã stipulationẽ: tunc enim per stipulationẽ tolluntur, z stipulatio p acceptilationem, vt hic. ¶ Et si dicas quare stipulatio magis perimit obligationẽ iurisgentium, quam acceptilatio? Respõ. vt no. Justi. quib. mod. tol. obli. §. item per acceptilationem. Scõo oppo. qõ non omnes tollat, vt j. l. pup. Sol. omnes tollit si hoc ageretur vt omnes tollat obligationes, &c de quibus non est cogitatum. Possunt enim hoc velle, vt tollatur omnis obligatio, etiam incognita, vt not. j. eo. l. de his facta
b C. eo. l. sub prætextu. Sz tunc opp. b transactio est de re dubia vt ff. eo. l. i. sup incognita autem re non potest dubitari, vt no ff. eo. l. j. ergo incognitũ non põt venire in transactionem. ¶ Re
2 † dico q de re incognita non põt tranfigi per rationem predictam, sz põt ex causa transactionis in conuentionem deduci. Verbi gratia. Contentio est inter te, z me de fundo quodã, z deuenimus ad transactionem q ille fundus remaneat apud te, tu des mihi certũ z faciã tibi generalem quittationẽ, no ergo transactio sup incognito, sed occasione transactionis ad illam generalẽ liberationẽ deuenim? ideo posite sunt iste ll. in hoc ti